

АЛИСЪН РИЧМАН РИТЪМЪТ НА СПОМЕНИТЕ

Превод от английски: Дори Габровска, 2014

chitanka.info

ПРОЛОГ

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

Събуди се от птичите песни. Утринната роса се изпаряваше от избуялата трева, върху която лежеше. На бузата ѝ се бяха отпечатали смачкани маргаритки, цветчетата им се бяха пречупили под деликатното ѝ лице.

Дребна мравка пробяга по ръката ѝ. Пеперуда кацна върху разчорлените ѝ черни къдрици, а после отлетя към една азалия. А изпод нея се надигаше силният и омаен мирис на пръст.

Минаха няколко секунди, докато Саломе де Рибейро осъзнае, че не е умряла и не се е озовала в рая. Не сънуваше, не халюцинираше. Вече беше свободна. Затворът бе на километри от мястото, където лежеше.

Бяха я свалили в някакъв парк. Изхвърлиха я от пикап с маска на очите, цялата в рани, безплътна като сянка. Падна на земята почти безшумно, защото бе твърде лека, за да произведе звук. Стотина фини кости, побрани под деликатната, осеяна със синини кожа. Земята я посрещна радушно, а мократа пръст хлътна под падналото ѝ тяло. Часове наред ту идваше в съзнание, ту отново изпадаше в несвяст, преди изгревът да я събуди. А сега чу първите звуци на заобикалящия я живот. Камбанен звън от катедралата, шум от профучаващи коли. Сантяго се събуждаше, също като нея, и тя се наслаждаваше на звуците и миризмите на живота.

Толкова беше свикнала с мрака, затова ѝ отне няколко минути да осъзнае, че все още вижда само черно, макар сетивата ѝ да бяха пробудени.

Опита да свали силно стегнатата превръзка върху очите си. Утринното слънце тъкмо се показваше и Саломе присви зеници, за да види долината, където светлините на града още проблясваха в маранята.

Пръстите ѝ се отпуснаха върху пръстта. Коленете, разтреперани и изранени, се огънаха под изнемошялото ѝ тяло. Насили се да се стегне, да не обръща внимание на синините и пукнатите кости, да прекоси града в ранното утро и на почти петнайсет километра оттук да намери пътя до дома си, където съпругът и децата ѝ спяха в леглата си.

Мина през желязната порта, изцедила и последните си сили. Когато ръката ѝ натисна дръжката на входната врата, тялото се огъна като кошница, омекнала от дъжда. Звукът от падането ѝ наподобяваше шепот.

Октавио се втурна да провери какво става на верандата, притеснен, че някой е дошъл да навреди на него и децата му. Щом отвори вратата и видя жена си просната отпред, се свлече на колене.

Докато я притискаше към гърдите си, усети остри очертания на плешките, изпъкналите ѝ ребра. Беше толкова слаба, че не посмя да я премести, за да не я нарани. Така че тя остана да лежи в ръцете му като умиращо цвете, откъснато и оставено без вода.

Октавио нямаше време да измие жена си и да се погрижи за нея — децата се появиха на вратата и я видяха. Едва разпознаха майка си. Косата ѝ беше разрошена и мърлява. Роклята ѝ беше прокъсана и лявата гърда се подаваше наполовина от раздраното деколте.

Беше много по-слаба отпреди похищението. И тогава не беше едра, имаше дребна фигура, но с приятни извивки. А сега изглеждаше почти като дете. Като изгладняло сираче, покрито с мръсотия и кървящи рани.

Октавио отведе жена си в кухнята и я настани на стол до масата за хранене. Децата се изправиха пред нея. Тя ги виждаше, ала не бе в състояние да произнесе и звук. Искаше да им каже колко много са ѝ липсвали, как ги е сънувала всяка нощ, откакто са се разделили, но от гърлото ѝ не излизаше глас. Не можеше да говори. Просто седеше на стола, пръстите ѝ трепереха в скута, а широко отворените ѝ очи се взираха в децата.

Саломе не искаше да ги изплаши.

Можеше да си представи как изглежда в очите им. Не помнеше кога последно се е къпала, кога последно е ресала дългата си коса. Единственото ѝ желание беше да спи и да ги прегърне тези тримата, които така ѝ бяха липсвали.

Големият ѝ син все пак събра смелост да я прегърне, за което тя отчаяно копнееше. Рафаел не се поколеба. Доближи се до майка си и я прегърна.

Саломе не мигна, когато синът ѝ я притисна към себе си, макар прегръдката му да бе толкова силна, че тя едва не изпищя от болка. Той отмахна косата от лицето ѝ, без да обръща внимание на въшките и заплетените къдрици, и я целуна по бузата.

— Добре дошла, мамо — прошепна Рафаел и се завъртя, за да се увери, че по-малките му сестри са видели как няма нищо страшно и също ще поздравят майка си.

Първо към нея пристъпи средната, после и най-малката. И двете се постараха да не реагират на ужасната миризма и се усмихнаха.

Саломе заплака. Не заради физическата болка, защото с нея беше вече свикнала. Заплака, защото Октавио, децата, домът им изглеждаха същите, каквито ги бе оставила. Но тя се беше завърнала толкова променена.

Това бе измамно впечатление, понеже и те се бяха променили през двата месеца. А дори и преди това. От началото на преврата идиличният свят на семейство Рибейро-Ерера бе прекратил съществуването си. Ефектът от преврата и последствията от действията на Октавио все още се проявяваха в пълна мяра пред тях.

Докато Саломе напругаше сили да прегърне децата си, майка ѝ се прибра вкъщи. Доня Оливия влезе в кухнята с два хляба в ръце. Октавио не я беше молил за това, но тя беше станала рано, както често ѝ се случваше. Беше свикнала с безсънието и се стараеше поне да е полезна в часовете на будуване. Изобщо не очакваше да види детето си на влизане в къщата. Но ето че дъщеря ѝ седеше на един стол, а притесненият Октавио бе коленичил до нея.

Доня Оливия изгърва хлябовете и се втурна да прегърне детето си. Взе кърпата от Октавио и притисна дланите на дъщеря си към страните си, заплака, докосвайки лицето ѝ, и занарежда проклетия срещу чудовищата, отговорни за това отвратително престъпление.

През следващата седмица майката се грижеше за Саломе като за новородена. Всяка сутрин и всяка вечер доня Оливия решише косата на дъщеря си, за да ѝ помогне да възвърне обичайния си блясък.

Парфюмираше я със спрей, ухаещ на гардении, и я мажеше с пчелен балсам, навиваше кичурите на ситни къдрици, като ги усукваше около пръста си.

Външно съпругата на Октавио изглеждаше като ранена кралица. Царствените ѝ скули бяха още по-изпъкнали отпреди, бадемовата кожа постепенно възвръщаше вида си и синините избледняваха.

Но си оставаше много крехка. Отказваше да издаде подробности за отвличането си и Октавио не настояваше. Просто беше благодарен, че се е върнала. Знаеше, че вече са извадили по-голям късмет от мнозина други. Тъй като и в двете отвличания похитителите в крайна сметка бяха освободили Саломе. Ако имаше трети път, може би късметът щеше да им изневери.

На осмата нощ след завръщането ѝ Октавио прегърна жена си и каза, че трябва да напуснат Чили.

— Тук вече не е безопасно за нас — прошепна, докато лежаха на голямата си спалня с балдахин. — Швеция удовлетвори молбата ни за политическо убежище.

Саломе го чу, ала не отговори. Но на следващия ден стана от леглото и започна да събира багажа. Докато залепяше етикетите на петте сандъка, които трябваше да заминат за Швеция, Октавио забеляза, че жена му не е сложила в багажа стария им грамофон с фуния. Стори му се странно, обаче реши да не я пита. Помисли си, че по-късно може да съжали, задето не го е взела, макар сега да не го искаше. Така че отвори единия сандък, който беше наполовина пълен, и пхна грамофона вътре, убеден, че някой ден Саломе ще му благодари за далновидността.

ПЪРВА ЧАСТ

I.

*Вестерос, Швеция
ноември 1998-а*

Повече от двайсет и три години минаха, докато Саломе възвърне способността си да слуша музика, без да си спомня за преживения кошмар. Така че по ирония на съдбата следобеда, когато пристигна писмото, старият грамофон свиреше тихо, а иглата му проскърцваше под печалните тонове на Сати.

След като прочете внимателно текста, тя сгъна грижливо листа на три и го прибра в чекмеджето на бюрото. Кожата ѝ се смрази, а тялото ѝ трепереше.

Отиде до грамофона, сложи ръка върху лъскавата черна фуния и повдигна рамото с игличката. Музиката спря и плочата започна да се върти по-бавно. Последвалата тишина успокои Саломе. Тя установи с облекчение, че единствените звуци, заглушавани от музиката, идваха от полуотворен прозорец, който се клатеше от ледения вятър.

Вътре беше тъмно, а навън — сумрак. Беше едва три следобед, но нощта вече се беше спуснала над шведското небе.

Ако не се броеше студеният въздух, проникващ в апартамента, жилището на Саломе беше сякаш в тропиците. Когато я посещаваха, децата знаеха, че където и да живееше майка им, тя притежаваше божествената способност да пресъздава дома, в който бяха прекарвали детството си в Сантяго. В стаите ухаеше на сушен здравец, евкалипт и дива мента, защото беше скрила навсякъде торбички, пълни с тези ароматни листа. Беше покрила стените със старите филмови плакати на баща им, от периода на неговата слава. Събираше малки колекции от предмети, открити случайно — неща, които хората изхвърляха, защото ги смятаха за лишени от стойност. Ала тя ги ценеше, тези захвърлени вещи, и им осигуряваше дом по рафтовете, отрупани с речни кристали и сушени лимони и круши.

Саломе беше същата и в Чили. Колекционер. Домът им в Сантяго бе огромен, много по-голям от сегашния ѝ апартамент, но и там тя покриваше всички стени с картини или рисунки, а рафтовете — със

свои находки. Пазеше корите от авокадо и ги провесваше над печката. Пълнеше буркани с цветен пясък, държеше кошница с морски миди до ваната и ги пускаше във водата, та децата ѝ дори и през зимата да си представят, че плуват в морето.

Когато се изселиха, не можаха да вземат повечето си вещи. Времето и чилийските власти не проявиха благосклонност и отпуснаха на Саломе едва няколко дни, за да приготви багажа. Така че когато затвори желязната порта на дома си, Саломе остави там до голяма степен и начина на живот на семейството си. Често се чудеше какво са направили наемателите с къщата. Дали се чувстваха като у дома си, дали носеха дрехите, окачени в гардеробите, дали използваха сапуна, който бе оставила върху порцелановата поставка, наследство от баба ѝ. Често се чудеше дали семейството, което всеки месец ѝ изпращаше чек, някога се замисляше за *нейното* семейство, за случилото се с тях и защо са били принудени да заминат. Или бяха решили да не мислят за тях, а само да се удивляват на късмета си, че живеят в такава голяма и красива къща.

Когато преди няколко месеца най-последно разопакова стария грамофон, Саломе си каза, че е време да прегледа съдържанието на сандъците, които толкова много години бе оставила неотворени. Закрепи черната фуния за основата и подмени износената игличка с друга, която купи от антикварен магазин. Децата, вече пораснали, дойдоха да я навестят, дойде и бившият ѝ съпруг, Октавио. В скромния апартамент, сред уханието на евкалипт, потанцуваха — и петимата. Пуснаха плоча на Пабло Зиглер и Рафаел танцува с една от сестрите си, Бланка.

— Помниш ли кога намерихме тази вехтория? — обърна се Октавио към бившата си жена. С чаша вино в ръка се запита дали сега, след толкова години, е доволна, че е прибрал грамофона в багажа им.

Саломе се усмихна и потъна в прегръдката на музиката. Потропваше с крак по дъските на пода, а токът на сандала ѝ се люшкаше напред-назад.

— Чудесно е, че можем отново да го слушаме и да ни спохождат само хубавите спомени — каза тихо. После затвори очи и си припомни как двамата с Октавио пуснаха грамофона след сватбата си. Той я

преведе през новия им дом, отвори френските прозорци, които водеха към верандата, и мелодията изпълни стаите на празната къща и литна към градината, над високите плодни дървета и дивите рози.

От тази нощ бе започнала да събира плочи с танго. До грамофона бяха струпани Ел Кантон, Пиацола, Каландрели. Как само ги обожаваше! Обичаше мига, в който съпругът ѝ спускаше игличката и плочата се завърташе, а музиката се понасяше във въздуха. Децата също обичаха тези моменти. Учиха се да танцуват, като гледаха родителите си. Повтаряха прегръдката на ръцете им, преплитането на краката, завъртането на петите. След изчезването на Саломе и последвалото ѝ завръщане обаче музиката в дома им спря. Грамофонът остана на старото си място, но никога вече не го пускаха.

Има неща, които една жена знае, че не бива да разказва дори на семейството си. Отчасти по интуиция и отчасти от инстинкт за самосъхранение. Саломе открай време вярваше, че Бог е създал жените с утроба, за да могат, след като родят децата си, да пазят тайните си там.

И наистина, тайните на Саломе не биваше да бъдат споделяни. Спомените на майката за нейното отвличане и изтезания бяха истории, които децата никога не трябваше да чуват.

Никога не им разказа какво ѝ бяха причинили там, в Чили, макар да знаеше, че децата ѝ деляха живота си на две половини: преди отвличането на майка им и след началото на изгнаничеството на семейството. Когато всичко се беше променило.

Саломе вярваше, че ще ограничи болката на децата си, като им спести истината за изтърпяното. Така че я таеше в себе си, докато положението не стана непоносимо и не ѝ се наложи да се обърне към лекар. А този човек вече не бе сред живите и тайните бяха изцяло нейни. Дори Октавио не знаеше цялата история с всички подробности.

Но сега, докато седеше сама в апартамента си и слушаше Сати, не можеше да пренебрегне писмото с пощенско клеймо от Великобритания, пристигнало със следобедната поща. В него пишеше направо и без заобикалки: „Събираме историите на пострадали от режима на Пиночет“. Това заявяваше със студените си черни букви

писмото от международна организация за защита на човешките права. „В интерес на историята и на справедливостта е жестокостите на генерал Пиночет да бъдат документирани и той да бъде подведен под съдебна отговорност за убийствата на хиляди...“

Саломе знаеше, че преди няколко дни испански прокурор бе поискал Англия да екстрадира генерал Аугусто Пиночет, човека, който според нея беше отговорен за опустошаването на обичната ѝ родина, за това, че семейството ѝ бе принудено да побегне и потърси убежище в студена чужда страна. А ето че сега щеше да отговаря за престъпленията си срещу нея, срещу човечеството.

Но това ѝ се стори почти болезнено закъсняло. Сега, след близо двайсет и пет години, я молеха да си спомни. Не я беше страх, че паметта ще я предаде, ако се наложеше да свидетелства. Много лошо. Страхуваше се как това щеше да се отрази на децата ѝ. Сви юмруци върху корема си, за да надвие внезапната болка, която я проряза.

Това са само нерви, каза си. Ала тайните, които пазеше погребани толкова години, бяха неумолими. Не можеше да ги пренебрегне, както и не можеше да се престори, че не е получила писмото, с което я канеха да свидетелства. Трябваше да реши дали най-после да разбули онези тайни, които криеше дълбоко заровени след приключването на терапията. Знаеше, че е достатъчно силна, за да се изправи срещу демоните от миналото си, но се боеше от болката, която това би причинило на децата ѝ и дори на бившия ѝ съпруг.

II.

*Вестерос, Швеция
ноември 1998-а*

Той отгатна, че се обажда тя, още преди да чуе първата ѝ дума. Долови дишането ѝ. Саломе се издаде с колебливата пауза в началото, която правеше винаги, преди да изрече името му.

— Октавио — промълви тихо. — Трябва да те видя.

Дълго беше чакал да чуе тези думи, произнесени от нея, и макар че бяха изречени толкова тихо — несвикнало с говора ѝ ухо дори не би успяло да ги различи, — на него му прозвучаха като гръм от фойерверки в другия край на линията.

— Спешно е — добави тя.

— Идвам след няколко минути.

Затвори и отиде да се преоблече. Среса прошарените си къдрици, нанесе с потупване парфюмиран тоник върху страните и врата си и приглади с длани гънките на панталона.

Всеки път, когато я навестяваше, изпълняваше същия ритуал. Машинално полагаше старание за външността си. Сякаш отново бе в студентската си квартира и се чувстваше нервен от очакването да я види. Трябваше да изглежда възможно най-добре.

Опипа джоба на панталона си, за да се увери, че малката копринена кесийка, която Саломе бе избродирала за него преди толкова много години, беше на мястото си. Тя си оставаше най-ценният му талисман. Бодовете, с които бе избродирано името му, бяха протъркани и разхлабени, но все така скъпи за него. Избелял, деформиран от времето спомен за една любов, която независимо от мнението на другите бе оцеляла — дълбоко в сърцето си беше убеден в това.

Облече палтото, омота шала около врата си, изгаси лампите и заключи вратата на къщата си. Щом излезе, зарови брадичка в яката на палтото и закрачи бързо към апартамента на Саломе.

По телефона гласът на Саломе му се стори разтревожен, зачуди се какво я беше накарало да му се обади в толкова късен час. След

няколко минути щеше да бъде пред вратата ѝ и да узнае отговора. Дано само, когато се озовеше там, успееше да ѝ донесе някаква утеха с присъствието си.

Всеки път, когато я видеше, сърцето му се късаше. Тя заставаше на прага, а гъстата ѝ черна коса, блестяща и великолепна, се спускаше върху раменете. Дребната, приятно заоблена фигура, обикновено скрита под ярка копринена рокля, изглеждаше почти същата като на тийнейджърката, в която се беше влюбил преди толкова време. През годините се беше опитвал да скрие чувствата си. Дори се упражняваше как точно ще я поздрави — повтаряше го отново и отново пред малкото огледало в банята, за да е сигурен, че гласът му няма да издаде копнежа по нея. От известно време се стараеше да бъде приятел с бившата си жена, за да я разбере по-добре. Но чак напоследък успя да примири двете Саломе, които живееха в съзнанието му: младата девойка, която бе ухажвал със стихове, и зрялата жена, която беше понесла огромно страдание заради него. До края на дните си Октавио щеше да се измъчва от въпроса дали беше взел правилното решение. Защото неговите високи принципи бяха отвели семейството му в изгнание, бяха причината за отвлечането и изтезанията на жена му. В изминалите години бе загубил почти всичко, което притежаваше преди преврата. Не можеше да отрече, че жена му и децата бяха променени завинаги от случилото се с тях преди толкова години в Чили. Но дори и никой от тях да не забелязваше, Октавио смяташе, че той също се е променил.

III.

*Лас Вертиентес, Чили
ноември 1964-та*

За пръв път я видя, когато бе излязла извън оградата на манастира, за да събере нападалите портокали. Тъмносинята униформа свършваше точно под меките ѝ гладки колене. В краката ѝ се търкаляха малки жълти и оранжеви топки, а уханието на прясно окосена трева и зрели цитрусови плодове се носеше като облак във въздуха. Тя коленичи, издърпа и разпери полата си като кърпа и започна да я пълни с окапалите плодове.

Беше като прекрасно видение. Дълга черна коса, тънки ръце и кожа с цвят на счукани бадеми. Полуизви глава, за да се предпази от слънцето, и точно тогава той зърна за пръв път лицето ѝ. Леко сбърченият нос и присвитите очи не му попречиха да види хубостта ѝ. Забеляза поетичната извивка на веждите, деликатния нос, пълните пухкави устни. Представи си как докосва гъстата черна коса и усеща тежестта ѝ, как сваля фибите и къдриците се изсипват в шепите му и падат върху коленете му. Беше толкова красива, че той, кажи-речи зрял мъж, едва не заплака от вълнение.

Подсвирна, но звукът бе прекалено слаб, за да стигне до ушите ѝ. Беше погълната от заниманието си, защото това бе най-щастливият момент от деня ѝ.

Това, което според майката игуменка беше тежка работа, за нея бе истински лукс. Задълженията на останалите момичета бяха много по-неприятни: да помагат на готвачките в кухнята, да мият баните, да прекопават някоя от манастирските градини. Саломе трябваше само да събира портокалите и да ги носи в кухнята, където ги изстискаха на сок.

Тук, сред гъстите зелени клони и осеяната с жълти плодове земя тя се наслаждаваше на възможността да остане сама. Понякога пробиваше с нокът кората на презрял плод, допираше устни до дупчицата и изсмукваше сока на един дъх. Друг път, както бе събрала

портокалите в скута си, кръстосваше крака и се любуваше на полета на пеперуда или на сребристо зелените блестящи крилца на богомолка.

Изобщо не подозираше, че само на двајсет и пет метра разстояние един студент стоеше на балкона със зяпнала уста и разтуптяно сърце, напълно зашеметен от любов.

Всеки ден очакваше появата ѝ, точно в девет без петнайсет като по часовник тя излизаше пред каменната стена на манастира. Започна да се издокарва заради нея. Надяваше се някой ден тя да вдигне поглед и да го види — фигура в далечината, застанала на балкона си.

Ходеше на лекции с измачкани ризи, а изгладените пазеше за броените минути, в които я наблюдаваше всеки ден. Бръснеше се преди появата ѝ, решише гъстата си черна коса назад и се парфюмираше с надеждата ароматът да стигне по въздуха до нея. Минаха седмици, но тя нито веднъж не го забеляза. И когато вече полудя от отчаяние, най-после измисли как да се срещне с нея.

Всяка вечер прелистваше книги на най-великите световни поети, докато свещта му не догореше и не угаснеше и последната искрица. Щом откриеше стих, отразяващ собствените му пламенни чувства, с най-красивия си почерк го преписваше на миниатюрно руло пергаментова хартия, което сам бе изрязал. Три седмици по-късно Октавио беше преписал повече от двеста стихотворения.

Посред нощ, с няколко десетки рула хартия в джобовете и ножче в ръка, той отиде до манастирската порта и застана до оградата, където започваше овощната градина. Покатери се на дърветата и обрули зрелите портокали, които нападаха по земята. После на лунната светлина издълба във всеки плод дупчица на мястото на дръжката и пхна в нея свитъче с любовно стихотворение.

На сутринта стана, след като беше спал по-малко от час. Зае позиция на балкона и зачака пристигането ѝ.

Тя се появи, облечена в простичката си синя униформа. В ръката си носеше плетена кошница. Октавио забеляза как при всяко поемане на дъх гръдният ѝ кош се повдигаше под памучната блуза, как цялото ѝ тяло се преви при вида на толкова много портокали.

Девојката коленичи да огледа първия плод за деня и веднага се усмихна, защото забеляза навитата на руло хартийка. След като се озърна, за да се увери, че наоколо няма никого, извади първото стихотворение.

*Ти събираш нещата при себе си като стар път.
Ти си изпълнено с ехо и носталгични гласове.
Събудих се, а птиците отлитаха,
след като бяха спали в душата ти.*

Разпозна „На моето сърце“ от стихосбирката на Неруда „Двадесет стихотворения за любовта и една песен за отчаянието“ и се зачуди кой го е мушнал в портокала. Щом коленичи да вдигне следващия плод, видя, че и в него има свитъче. Разви го и прочете любовно стихотворение от Мистрал.

Отново се озърна, за да провери дали наоколо няма някого, решила, че нейна съученичка ѝ е погодила шега. Но не видя жива душа. Погледна пред себе си: цялата земя бе осеяна с портокали. От всеки сгърчеше тънко руло хартия. Всеки си имаше вълшебна пръчица.

От мястото, където стоеше, Октавио чу веселия ѝ смях и се надвеси през балкона, за да я види по-добре.

Няколко седмици Октавио ухажва Саломе със стихове, скрити в портокалите. В свободното от учене време преписваше толкова много стихотворения, че ръцете му отмаляваха, а върхът на писалката се изкриви от прекомерна употреба. Но продължи да ѝ пише, докато не му свършиха стихосбирките. А имаше още толкова неща, които не ѝ беше казал. Осъзна, че вече не може да разчита на чужди думи, и дълги часове подпира глава с ръце, чудейки се как да изрече желанията си. Вслуша се в сърцето си и изля в думи онова, което бе в душата му. Писа за черните ѝ очи и тъмната коса. Писа за прекрасната ѝ походка, за издължената царствена шия, за изящните ръце. Представи си първата им целувка и топлината, която копнееше да почувства в обятията ѝ. Ако беше музикален, щеше да композира за нея песен, ария, концерт в нейна чест. Ако имаше четки, щеше да се опита да пресътвори образа ѝ върху платното с наситени цветове. Но тъй като имаше само писалка и хартия, продължи да пише.

Една вечер се облакът с натежали от изтощение очи и почти пресъхнала писалка и ѝ написа за последен път. „В осеяното със звезди небе искам да виждам теб. Ще донеса портокали, за да ги оставя в нозете ти. Ела при мен, най-скъпа на сърцето ми. Ще те чакам и ще ти пея стиховете на любовта.“ Внимателно пхна листчето в

портокала, а после добави още едно, на което уточняваше мястото на срещата.

Сърцето му литна от диво нетърпение. Можеше само да се надява тя да дойде.

IV.

*Лас Вертиентес, Чили
ноември 1964-та*

Притиснала към гърдите си един от събраните сутринта портокали, Саломе Ерера наведе брадичка и потърка бузата си о хладната, леко грапава кора на плода. Чудеше се дали наистина довечера, само след няколко часа, щеше да срещне мъжа, който се кълнеше в любовта си към нея.

Още от малка мечтаеше за своя рицар в бляскави доспехи. Неизменно вярваше, че той ще я открие и отведе в прегръдките си, силен и готов да я брани от всичко. Поетичното ѝ име бе допринесло за подхранване на много по-авантюристичен дух, отколкото притежаваха другите момичета със същия буржоазен произход. Ала обстоятелствата около нейното зачеване ѝ бяха създали особена аура.

Израснала бе с разказите на родителите си, че я нарекли в чест на великата героиня, изпълнила танца на седемте воала. Според семейната легенда майка ѝ била облечена като Саломе в нощта, в която била зачената дъщерята. Доня Оливия, в разцвета на красотата си, се увила в прозрачни лилави и сини воали, косата ѝ била сплетена и вдигната на кок, а на бронзовото ѝ чело висяла една-единствена перла. В този вид тя отишла със съпруга си на пищния маскен бал на лекарите в Сантяго.

Когато девет месеца по-късно се родила дъщеря им и я занесли на родителите ѝ загърната в искрящо бяло одеяло, доня Оливия и дон Фернандо видели мургавото чело, което леко се подавало изпод многобройните слоеве колосан памучен плат, и блестящите очи и без никакво колебание решили да нарекат момиченцето Саломе.

Сега, седемнайсет години по-късно, сърцето на девойката туптеше развълнувано. Тя затвори очи и се опита да си представи своя поетично настроен обожател.

Представи си го висок и слаб, ухаещ на сандалово дърво и смърч. Видя се как го приближава в рокля от сребристи брезови листа, с разпусната коса и глезени, увити с лози.

С никого не сподели тайната си, на никого не довери плана си. Щеше да изчака съученичките ѝ да заспят и монахините да приключат с обиколките и после да отиде при него. При мъжа, който ѝ пишеше стихове и ги криеше в издълбани портокали. При мъжа, който твърдеше, че я обича от разстояние.

Мисълта за предстоящата среща изпълваше Саломе с вълнение, а не със страх. Някак издържа следобеда, изпълнена с нетърпеливо очакване и с въпроси дали непознатият ще се окаже толкова красив, колкото думите, които ѝ пишеше всеки ден.

Пригответи се за лягане заедно с другите момичета, изми лицето си и сплете косата си. Коленичи до леглото и каза молитвата си. През големите прозорци на манастира виждаше луната и докато лежеше върху ленения чаршаф, Саломе се чудеше дали той вече е тръгнал за уговореното място. За да се срещне с нея под съзвездията, които бе научила наизуст.

Час по-късно, когато чу равномерно дишане на заспалите си съученички и последните стъпки на монахините в стаята на горния етаж, започна да се приготвя.

Разкопча нощницата и разплете косата си. Като внимаваше да не вдига никакъв шум, измъкна изпод възглавницата любимата си рокля с цвят на лавандула, квадратно деколте и висока талия. Платът бе ефирен като воал.

Прехапа устните си, за да им придаде малко цвят, навлажни веждите с пръст, потопен в съда с вода до леглото, и приглади черните си къдрици. И при най-лекото размърдване в стаята застиваше, дори спираше да диша. Чак след като се убеди напълно, че никой не я чува, стана внимателно от леглото.

Стъпи с боси крака на пода (защото сандалите ѝ щяха да вдигат шум) и се измъкна през прозореца, увисна на перголата като саламандър, после прекоси градината, мина покрай параклиса и овощните дървета. Остави зад гърба си прясно нападалите портокали, които блестяха като малки фенери под топлатата, кадифена светлина на луната.

Той я чакаше в полето недалече от манастира. Стоеше сам, с остри черти като на врабец, а белият костюм подчертаваше

гарвановочерната му коса. Не можеше да повярва, че тя е дошла при него. Приличаше на видение, с пусната коса и лавандулова рокля с развяващи се поли.

Беше донесъл обещаните портокали и ги беше оставил на тревата.

Изглеждаше толкова смутен, че едва вдигаше очи към нея. Извивките на тялото ѝ се сливаха с гънките на роклята. Кожата ѝ бе сякаш обсипана с перлички.

Идваше му да падне на колене и да целуне босите пръсти на краката ѝ. Дълги и заоблени в края, с равно подрязани, красиви, естествено розовеещи нокти. Глезените ѝ бяха тънки като вейки. Росните треви залепваха за прасците ѝ като водорасли. Беше досущ като платно на художник, бяла и гладка.

Той коленичи и посегна да целуне ръката ѝ. Тя се усмихна. Главата ѝ се замая от вълнение, сякаш бе пълна с пърхащи пеперуди, които докосваха кожата ѝ с крилцата си.

Заяви ѝ без забавяне и колебание, че я обича — като в стиховете, които ѝ е писал. Че я наблюдава цяла вечност, че я обича от първия ден.

Саломе си помисли, че младежът изглежда много по-нервен и уязвим, отколкото е очаквала. Деветнайсетгодишен, едва две години по-голям от нея. Но беше толкова красив. Висок и с прекрасна фигура, облечена в бял ленен костюм, с големи и силни ръце с цвят на теракота, елегантни движения и приятни маниери и лице, излъчващо чисто обожание. Буквално сияеше от любов.

Сребристата светлина го разхубавяваше още повече, сенките подчертаваха гладкото му лице. Черните очи бяха все едно очертани с молив и Саломе си представи, че са като две големи черешки, топли и вкусни, по-зрели нощем.

— Ти дойде — каза той, сякаш да се увери, че тя наистина се намира пред него.

— Как бих могла да устоя?

Той я наблюдаваше внимателно. Гледаше как горната ѝ устна се извиваше нагоре, когато приказваше, как веждите ѝ се събираха, докато чакаше отговора му.

— Обещай ми, че ще идваш всяка вечер. Не искам да прекарам нито една нощ повече без теб.

Настойчивостта му я спечели.

— Обещавам.

От тази нощ нататък Саломе всяка вечер се измъкваше тайно от манастира, за да се срещне с Октавио под звездите, където той молеше за позволение да я прегърне, да погали косата ѝ, а после и останалите местенца от пламналото ѝ тяло. Тя му носеше собственоръчно направени подаръчета, например любимата му копринена кесийка с избродираните им имена.

— За да слагаш в нея стихотворенията си — прошепна му. От тази вечер насетне той я носеше навсякъде със себе си и когато бяха заедно, вадеше едно-две стихотворения и ѝ ги четеше на глас.

Последва Саломе, когато тя се прибра в дома си за ваканцията, защото и една нощ раздяла бе направо непоносима. Спести пари за билета за влака и грижливо пазеше до гърдите си листа, на който му бе написала адреса на семейството си.

Домът на родителите ѝ не беше далече от центъра на Сантяго, а преди седмица Саломе беше начертала внимателно плана на къщата на любимия си.

— Моята спалня е на приземния етаж, а тази на родителите ми — точно над нея — обясни, чертаейки с пръст в пясъка. — Но трябва да внимаваме мама и татко да не ни разкрият — предупреди го тя. — Октавио, обещавай ми, че ще внимаваш.

Седмица по-късно, изтегната на леглото, в което спеше от дете, тя изгаси нощната си лампа — знак, че го очаква. И Октавио с притаен дъх се промъкна при нея. Изкатери се през плета, навил крачолите на панталона си, и мина на пръсти през тревата на двора.

Различи силуета ѝ, преди да я види напълно. Луната я обливаше с меко бяло сияние. Тялото ѝ бе облечено във фин лен, а косата — разпусната. Никога не му се беше струвала по-красива.

Той се покатери през прозореца и се озова в обятията ѝ. Целуна я по врата, клепачите, устата, гърдите. Не можеше да ѝ се насити, тя беше неговото цвете, неговата берачка на портокали, неговата любов. Ала сега, обвила ръце около него, го прегръщаше, сякаш бе дете. Придърпа го в леглото си, тихо, внимателно, единственият звук идваше от лекото ѝ дишане.

В детското си легло го зави с ухаещия на върбинка муселинов чаршаф и двамата сплетоха тела в прегръдка. Прегръщаше го, както се

бе научила през изминалите месеци, жестовете ѝ наподобяваха танц, движенията бяха породени от любовта. И той се отпусна до нея с тихо стенание, положи глава на гърдите ѝ, и заспа.

Ако и тя беше заспала, нямаше да чуе стъпките на баща си надолу по стълбите.

— Саломе — извика я той.

Тя бързо скри Октавио под чаршафа.

Като малка се чувстваше защитена, когато баща ѝ идваше през нощта да провери дали е добре. Винаги се усмихваше, щом го видеше, висок и слаб, да наднича през прозорчето над вратата, вперил поглед в леглото ѝ, за да се увери, че е в безопасност.

Но сега се ужаси.

Чу как стъпките му приближават, видя посивялата му коса през стъклото на прозореца, видя очите му, които се взираха в леглото ѝ.

— Лека нощ, скъпа моя — прошепна баща ѝ през вратата. Беше изпънал врат като щъркел, за да я види по-ясно. — Само проверявам дали си добре.

— Да, татко — отвърна тихо тя и зави Октавио още по-плътно.

Изчака да чуе стъпките на баща си на втория етаж. После освободи скрития си любим. Оставиха капациите на прозореца отворени до сутринта и се прегръщаха, докато се разсъмна. Той знаеше, че трябва да си тръгне, преди да се събудят родителите ѝ. Затова със съжаление я целуна по челото и обеща да дойде пак през нощта.

Когато Саломе се върна в училището, любовните им срещи продължиха. Всяка вечер тя пъхаше под завивките възглавница и униформата си, придаваше им формата на тялото си, после се измъкваше тайно, за да бъде с Октавио. Месеци по-късно, когато клоните на портокаловите дървета бяха натежали от цвят, сподели с Октавио подозренията си, че е бременна. Той не се разсърди, както тя се опасяваше, а посрещна новината с радост. Преди месеци се беше заклел да се ожени за нея. Не се боеше от гнева на баща ѝ или мъдрия ѝ дядо. Закле се, че ще отиде в старинното имение, където семейството ѝ прекарваше лятото, или в дома им в Сантяго. Щеше да отиде и на края на света, за да поиска ръката ѝ.

А сега, когато беше бременна с детето му, нямаша избор.

Семейството ѝ, каквото и да мислеше за него, трябваше да се съгласи.

V.

Лас Вертиентес, Чили

декември 1965-а

Преди да кажат на родителите ѝ, Саломе криеше бременността си. Стягаше корема си с парчета плат и размени униформата си с момиче, което носеше два номера по-големи дрехи. Ядеше съвсем малко, та бебето да не расте прекалено бързо, и се стараеше да е винаги подготвена за учебните часове. Но ето че под очите ѝ започнаха да се появяват тъмни кръгове. Гърдите ѝ наедряха и краката ѝ взеха да се подушат, така че трудно обуваше обувките си.

— Трябва да кажем на родителите ми, преди монахините да го направят — настояваше Саломе.

— Ще им кажа, когато сме готови да планираме сватбата — отвърщаше той.

Слагаше ръка на корема ѝ и се чудеше на кого ще прилича детето. Ако беше момиче, Октавио си представяше, че ще е красиво като майка си, с нейните издължени аристократични очи и пълни устни. Щяха да я нарекат Бланка и тя щеше да бъде символ на тяхната любов. Бяла и чиста.

Ако бъдеха благословени със син, Октавио се надяваше той да е силен и честен. Да се превърне в мъж, който може да носи отговорност и да оцелява в трудни времена. Щяха да го нарекат Рафаел, защото според Саломе името бе вълшебно и божествено.

— На староеврейски — прошепна Саломе на любимия си — означава „Бог изцелява всички“.

Когато се отправи на среща с бъдещите си роднини, Октавио се помъчи да прикрие нервността си. Осъзнаваше, че произходът му е по-долен от този на любимата жена. Баща му от седемнайсетгодишна възраст работеше в един и същи магазин и макар че няколко пъти го бяха повишавали, семейството живееше скромно и непретенциозно. Къщата им беше по-малка от тази на Саломе. Той делеше една стая с

двамата си по-големи братя, а майка му и баща му спяха на пода в миниатюрна стаичка до кухнята. Беше син на родители от работническата класа и ги беше разочаровал горчиво, защото бе първият от рода, приет да учи в университет, а бе избрал да следва литература, вместо някоя по-практична специалност като медицина или право.

Но пък той никога не се бе отличавал с практичност. Откакто се беше научил да чете, не вдигаше глава от книгите — вечният мечтател, който разсеяно забравяше задълженията си. Според семейството му той изобщо не живееше на този свят.

От дванайсетгодишна възраст знаеше, че не може да води съществуването на баща си. Който ходеше в един и същи магазин, всъщност барака, където продаваше инструменти на едни и същи хора от един и същи малък град, ден след ден, година след година. Така че момчето учеше усилено и спечели стипендия, единствената му възможност да се спаси от бащината си съдба. В университета откри не само поезията, но и нещо по-важно — любовта.

Не искаше Саломе да си мисли, че се страхува от срещата с баща ѝ. Вътрешно обаче трепереше от ужас. Бащата на Саломе бе първият лекар — освен неговия педиатър, — с когото щеше да се срещне. Знаеше, че няма титли, нито работа, нито пари. Ала имаше любовта си. И наивно вярваше, че това е достатъчно.

Родителите ѝ не бяха никак очаровани, когато Саломе се прибра бременна в третия месец и следвана по петите от Октавио. Красивата дъщеря, която бяха изпратили в манастир, се завърна в дома си с бохемски вид. Косата ѝ беше дълга и непокорно разпусната. Нямахте ги стегнатите плитки, които носеше от малка. Гърдите ѝ бяха наедрели и се подаваха от униформената блуза, а коремът ѝ бе леко закръглен. Беше едва на осемнайсет.

— Ние се обичаме, татко — заяви Саломе. Баща ѝ стоеше пред нея, висок и слаб като вейка. Гледаше я с каменно изражение, неспособен да допусне, че любимата му дъщеря е бременна.

Дон Фернандо открай време хранеше големи надежди за единствената си дъщеря. Твърдо вярваше, че смелото му и умно момиче ще се омъжи за човек, който ѝ подхожда. А сега стоеше пред

безценната си рожба и не можеше да проумее, че е влюбена в този безработен студент, който нямаше пукната пара.

— Обичам дъщеря ви, доктор Ерера — каза Октавио с оттрепетиран глас, за да прикрие нервността си. — Не желая нищо толкова силно, колкото тя да стане моя жена.

— Може ли да попитам на колко години сте?

— На двајсет, господине.

— Работите ли?

— Не, господине. Следвам литература в университета в Консепсион.

Дон Фернандо изобщо не се впечатли от думите на младия Октавио.

— И как ще издържате жена и дете със студентската си стипендия?

— Ще се справим, господине. Винаги съм проявявал усърдие. Спечелих една от няколкото университетски стипендии...

Дон Фернандо прекъсна младежа.

— Смятате, че ще можете да преживявате с тази жалка издръжка?

По челото на Октавио избиха първите миниатюрни капчици пот. Искаше да извади носната си кърпа, но не посмя, за да не издаде колко смутен се чувства.

— Любовта е по-важна от парите — заяви той убедено. Отчаяно искаше Саломе да го види смело изправен пред баща ѝ, а не страхливо свит. — Осъзнавам, че с дъщеря ви имаме различен произход, но я обичам. Предан съм ѝ. Ще посветя живота си на това да я направя щастлива. Надявам се да оцените, че съм интелигентен човек, който се труди упорито, за да постигне по-добър живот чрез образованието си, и има най-искрени намерения да...

— Това, което виждам — прекъсна го дон Фернандо с едва овладян глас, — е, че сте мъж, който е обезчестил дъщеря ми и е напълнил главата ѝ с безсмислени поетични фантазии. Виждам, че сте безгрижен студент, който няма абсолютно никаква представа как функционира този свят!

Доня Оливия стоеше до съпруга си недоумяваща, с ледено изражение. Чудеше как беше възможно дъщеря им да се появи в дома си по този начин. Чувстваше се наранена, задето Саломе не ѝ се беше

доверила. Предпочете да не напомня на мъжа си, че майчината ѝ интуиция се е оказала вярна. Тя беше настоявала да не изпращат дъщеря си в училище толкова далече от дома им.

Доня Оливия заговори, за да поуспокои духовете:

— Дон Октавио — каза тихо, — как можем да бъдем сигурни, че любовта ви към дъщеря ни е искрена?

Октавио се извърна от строгите погледи на родителите на Саломе и потъна в очите на любимата си.

— Заради нея ставам всяка сутрин, за нея мисля, щом чуя любовна песен. Никога досега не съм познавал такава сладост, нито съм мечтал, че ще открия създание, което така да плени ума и душата ми. Позволете ми да стана неин съпруг и за мен това ще бъде най-скъпоценната титла. Ще я защитавам. Ще се грижа да бъде в безопасност, да бъде обичана и животът ѝ да бъде пълен с чудеса и радост.

Доня Оливия се трогна от думите на младежа, който стоеше пред нея, но съпругът ѝ очевидно беше на друго мнение.

— Аз съм на петдесет и три години и знам, че за да осигуриш храна и покрив за семейството, се изисква много повече от любов.

— Татко... — обади се Саломе.

— Недей, всичко е наред — увери я Октавио и постави дланта си в нейната. Опитваше се да изглежда силен, но дон Фернандо явно го беше изплашил. Нямаше с какво да впечатли възрастния мъж. Знаеше, че след като завършеше университета, шансовете му за кариера бяха съвсем ограничени. Би могъл да стане учител или евентуално журналист, само че тези професии не можеха да осигурят на Саломе лукса, на който бе свикнала от малка.

Но Октавио вярваше, че всичко все някак ще се нареди. Може би защото открай време бе мечтател. Може би заради убеждението си, че в живота и любовта нещата завършват с хепиенд. Така че сега впери поглед в изразяващото неодобрение лице на бъдещия си тъст и изрече с най-вдъхновения си глас:

— Хайде да се споразумеем, доктор Ерера. Позволете ми да се ожения за дъщеря ви, преди бременността ѝ да проличи, за да можем да се венчаем в църква, а аз се заклевам, че докато детето се роди, ще си намеря работа, с която ще осигурия на дъщеря ви и внучето ви живота, който заслужават.

Дон Фернандо остана скептично настроен към младежа, но в крайна сметка, изправен пред възможния позор, произтичащ от бременността на неомъжената му дъщеря, с неохота се съгласи.

VI.

Микели, Финландия

януари 1942-ра

Избраха я, защото беше най-малката и още не можеше да съставя цели изречения. Малко русо момиче, което не може да поиска обяснение.

И все пак им беше трудно. Най-трудното нещо, което някога щяха да направят.

Кая, първата им и единствена дъщеря, се роди в снега. Отвъд тъмните гори и замръзналите езера, под късче синьо-бяло небе.

Денят на раждането ѝ започна като всички останали. Сирка стана рано. Едрият ѝ корем беше скрит под дълга трикотажна рокля и вълнен пуловер, а светлорусата коса — събрана в хлабав кок. Измъкна се от леглото, като внимаваше да не събуди мъжа си Тойво, който спеше дълбоко. Рижата му брада се беше разпиляла величествено върху белите чаршафи, които тя беше избродирала в месеца, преди да се оженят.

В съседната стая спяха тримата им синове, разпределени на двете легла, които Сирка бе събрала, така че да са достатъчно близо до огнището. Беше им изплела чорапи от груба неизбелена вълна и им беше дала одеялото от собственото си легло.

Днес бяха планирали да покарат кънки. Щяха да се навлекат с пуловери, да нахлузят износените си ботуши от еленова кожа и да позволят на майка си да натрие бузите им с мас от треска, преди да потеглят към езерото, което беше на три километра разстояние.

Но засега никой, освен Сирка не помръдваше в малката къща, сгушена в тъмната гора. Сирка постоя няколко минути неподвижно, загледана в синовете си. В съня си бяха точно такива, каквито ги помнеше като малки. С полуотворени усти и зачервени гладки страни. Детето в утробата ѝ също спеше спокойно. Сирка сложи длани на корема си и се запита дали този път ще бъде благословена с момиче, което да прилича на нея, да порасне и някой ден да стане най-добрата ѝ приятелка.

Сирка почти не помнеше собствената си майка. Беше умряла от пневмония, когато Сирка бе едва на пет. Единствената вещ, останала за спомен от майка ѝ, беше малко дървено разпятие на черна връвчица. Носеше го на врата си, откакто го получи от баща си. Никога не го сваляше, дори когато се къпеше. Дори когато Тойво смъкваше нощницата ѝ и я притискаше гола в обятията си. Дар от жената, която я бе изоставила, преди Сирка да порасне достатъчно, за да има ясни спомени. Дар от жената, която, надяваше се, я обичаше и отвъд снежния си гроб.

Забеляза, че с годините кръстчето е станало още по-гладко и красиво. Меко палисандрово дърво с цвят на греяно вино. Когато беше нервна или вечер, когато коленичеше да каже молитвата си, Сирка го стискаше в ръка, опипваше ръбовете на простичката му съвършена форма и за миг-два чувстваше, че някой я наблюдава, пази, обича, и се изпълваше със спокойствие.

Откакто се помнеше, се страхуваше от самотата. Дори мисълта да остане сама в малката дървена къща бе достатъчна да я ужаси, така че посрещна новината за бременността си с огромно облекчение и радост. Следващата есен най-малкото им момче щеше да тръгне на училище и тя беше благодарна, че ще има бебе, което да ѝ прави компания.

Осъзнаваше, че още едно дете ще бъде допълнителен товар за семейството. И все пак се шокира от реакцията на Тойво, когато му каза, че е бременна. За пръв път го видя да плаче.

Опита да я убеди, че плаче от радост, но тя знаеше, че не е така. Сега виждаше колко много се бе променило лицето му през изминалите месеци. Не беше същият, откакто се беше завърнал от руския фронт. Година и половина по-рано беше заминал за фронта висок, силен мъж, с широки рамене и ръце, яки като дънерите на дърветата, които сечеше от малък. А се завърна отслабнал, немощен, с изпито лице и раздробен крак.

Вечерта, когато се прибра вкъщи, тя остана на прага сякаш цяла вечност, преди да го покани да влезе. Приличаше на призрак. Бели дрехи, бледа кожа. Дори очите му сякаш се губеха в морето от белота. Мразът бе проникнал в костите му.

Още първата вечер сама смени превръзките му. Бялата униформа беше изцапана със засъхнали петна от кръв, следи от пръст и мръсен

сняг, а зачервените му пръсти стискаха патерица, с която крепеше мършавото си тяло изправено. Сирка свали кожената шапка от главата му и я остави край огнището, после подпря патерицата в ъгъла. Мълчаливо, само с жест вместо с думи, го подкани да седне на един от дървените им столове и намести отекия му крак между бедрата си. Усети топлината, която се излъчваше от плътта, скрита под пластовете бинт, и бавно започна да сваля превръзката. Парчетата пускаше в тенджерата с вряща вода, поставена на табуретка до коленете ѝ.

Той примигна от болка, когато Сирка се доближи до раната. Очите му стрелкаха ту лицето на жена му, което беше копнял да зърне в продължение на месеци, ту кървавия, обезобразен крак.

— Не го гледай, Сирка — прошепна с изнемощял от тежкото пътуване глас.

— Тихо, не мърдай — скастри го тя и гласът ѝ потрепери въпреки желанието да бъде силна.

— Не искам да го виждаш! — каза той и опита да измъкне крака си измежду бедрата ѝ.

Но тя стисна глезена му с изненадваща и за нея самата сила.

— Ако раната се инфектира, ще умреш, Тойво! Така че не мърдай и ме остави да я почистя и да изваря тези превръзки!

Той утихна. Почти не му беше останала сила да спори с нея и не искаше да събуди трите спящи момчета.

— Не е толкова зле — прошепна му тя, опитвайки се да овладее сълзите, които вече пълнеха очите ѝ. Пред погледа ѝ, осветена от мекия пламък на огъня, бе сплесканата, незараснала маса на крака. Два от пръстите на крака му бяха сгърчени към престилката на Сирка, а другите три липсваха, заменени от синьо-лилави ивици, прорязващи плътта като жилки в древни камъни.

— Ще зарасне, Тойво — каза тя с разтреперан глас и потопи крака му в съд с топла вода и сапун.

— Няма. Ще остана сакат до края на живота си.

— Можеш да ходиш, Тойво, не говори глупости. — Замълча, за да се овладее. — Слава богу, че си жив, Тойво. Трябва да благодарим на бог за това.

После извади крака му от сапунената вода и леко го целуна по бузата.

— Да събудя ли момчетата? Толкова ще се зарадват да видят татко си! — каза тя и се поизчерви. Въпреки че бяха минали едва пет месеца, откакто бе заминал да се сражава с руснаците, на Сирка ѝ се струваше, че не е виждала мъжа си от цяла вечност. Колко ли нервна му изглеждаше сега? Сякаш Тойво беше човек от миналото, когото е била принудена да забрави, защото ѝ е било непоносимо тежко да очаква завръщането му.

Ала сега трябваше не само да свикне отново с неговото присъствие, но и да приеме реалността, че вече е неспособен да се грижи за фермата или да лови риба, както преди. Животът им щеше да се усложни, тя обаче вярваше, че бог ще ги закриля и че все някак, колкото и трудно да изглежда, ще се справят.

Сега, почти година след неговото завръщане, тя отново беше бременна. Но този път, за разлика от предишните бременности, новината за бебето сякаш парализира Тойво. Почти всеки ден и всяка нощ тя виждаше тревогата, изписана на лицето му.

— Как ще храним още едно гърло, Сирка? — попита я една вечер, след като легнаха на дървения си креват. — Петимата едва оцеляваме.

Сирка само го изгледа. Нямаше какво да каже. Знаеше с колко малко храна разполагаха. Кутиите с брашно и захар бяха празни от месеци. Момчетата вече не се биеха сутрин за парчетата сухар, които тя им чупеше на миниатюрни хапки — не си струваше да се карат за тях.

Всяка сутрин тя изпълняваше един и същи ритуал — разпределяше на малки порции остатъците от предния ден. Всъщност порциите не бяха еднакви. На момчетата даваше малко повече, отколкото на Тойво, защото те растяха, а за себе си оставяше само трохите. Ако не беше бебето, изобщо нямаше да яде.

Опитваше да убеди Тойво, че всичко ще се нареди. Че бог ги закриля. Той се насилваше да се усмихне и се съгласяваше с нея, но бръчките на лицето и браздите по умореното му чело издаваха напрежението и отчаянието му.

Момчетата се размърдаха и през плетената завеса Сирка видя, че слънчевите лъчи вече се провират през гъстите клони на дърветата. Карелските брези бяха бели от снега.

Беше идеален ден за каране на кьнки. Слънцето щеше да грее още няколко часа, а езерото Саймаа беше толкова красиво замръзнало. Сирка обичаше лятото, когато Тойво откарваше нея и децата с лодка до средата на езерото и заедно пееха стари народни песни. Ала в сърцето си предпочиташе зимата. Тогава езерото бе разстлано като огромен платинен лист, а миниатюрните му вълни прозираха под тънката кора на леда.

Как обожаваше гората! Обичаше звука на снега, който скърцаше под краката ѝ. Обичаше воя на вятъра, който си проправяше път през хълмовете и падините на замръзналата земя. И въпреки че в онзи ден Тойво ѝ предложи да си остане вкъщи, Сирка настоя да отиде с него и момчетата. Беше в твърде напреднала бременност, за да кара кьнки, но се настани царствено на малката седалка на шейната, метна вълнено одеяло на скута си, а момчетата я задърпаха през гората.

Момчетата завързаха ботинките и мушнаха ръце в ръкавиците си. Тойво напъха здравия си крак в ботинката на кьнката, а другият, в обувката, остана да се влачи по леда.

— Дръж патерицата — извика на бременната си жена и ѝ подхвърли дървената си подпора. Сирка наблюдаваше седнала как четиримата се пързалиха по искрящия лед. Смехът им разцепваше мразовития въздух.

Само дето гърбът започна да я наболява. Дълбока болка ниско долу, която тя отдаде на мускулен спазъм. Но болката взе да се засилва и на синкавата зимна светлина бузите ѝ загубиха руменината си, а лицето пребледня като платно.

Реши да си замълчи. Като се върнеха вкъщи, щеше да кипне чаша вода и да попее на бебето в корема си. Гърдите ѝ бяха натежали и тя беше благодарна, че след раждането щеше да храни поне едно от децата с млякото си.

Когато се върна с момчетата, Тойво видя, че Сирка не е на себе си. Очите ѝ блестяха от болка, а челото беше мокро и бледо. Паникьосан, той заръча на момчетата да кротуват и грабна патерицата си.

— Ще ида да потърся помощ — каза на изплашената си жена, която го помоли да не я оставя.

— Бебето е на път — рече тя; на синкавата зимна светлина приличаше на малка боязлива кошута.

Притесняваше се да му каже, че под одеялото роклята ѝ вече е подгизнала и че коленете ѝ сякаш са се вледенили. Спомни си, че другите деца се бяха родили няколко часа, след като ѝ бяха изтекли водите. А това дете май беше прекалено нетърпеливо да се появи на бял свят.

Момчетата взеха да вдигат шум. В отчаянието си Тойво строго им нареди да се дръпнат на няколко метра и да си играят там.

— Мога да потърся лекар — каза той и стисна ръката на жена си. Тя му се усмихна и каза, че предпочита да роди тук, на студа, вместо да остане сама в този момент.

Така че Тойво взе вълненото одеяло и го разстла на снега. Протегна свободната си ръка и ѝ помогна да се премести от шейната върху одеялото. След малко повече от час Сирка роди красива зеленоока дъщеря. Краката ѝ бяха завити с овчия кожух на Тойво, а снегът бе обагрен с алени капки кръв.

Две години по-късно Сирка щеше да се принуди да даде тази дъщеря на чужди хора.

Когато за пръв път прегърна дъщеря си, Сирка забеляза, че тя е с почти бяла коса, докато трите момчета се бяха родили червенокоси. Тя уви бебето в пуловера си. Огледа внимателно цялото тяло на момиченцето — крачетата и ръчичките, извитите нокти, полузатворените клепачи. Искаше да е сигурна, че всичко е оформено както трябва, и въздъхна от изтощение и облекчение, когато притисна детето към гърдите си.

Въпреки недостига на храна момиченцето не им създаваше проблеми през първите две години от живота си. Сирка го кърмеше и Тойво често наблюдаваше сучещото дете, като се мъчеше да прикрие глада и желанията си. Сирка знаеше, че той тайно си мечтае тя да кърми цялото им семейство. Понякога нощем пъхаше глава под нощницата ѝ и сучеше, а после се отдръпваше, отвратен и засрамен.

Момиченцето обаче полека-лека се отказваше от майчиното мляко и Сирка го виждаше как вече си краде зальци от масата.

Въпреки всичко бе дребна за възрастта си. Миниатюрна и бледа. Любимата ѝ играчка беше малко мече, чието ухо често смучеше вечер.

Сирка, като всички майки, уверяваше, че обича еднакво всичките си деца. Ала дълбоко в сърцето си знаеше, че обича дъщеря си малко повече. Обичаше и момчетата, но тримата бяха пораснали толкова бързо, че с всяка изминала година се отдалечаваха все повече от нея. Виждаше, че са наследили косата на баща си, необичайните му тъмнокафяви очи. Също като него обожаваха да прекарват времето си навън. Дъщеря ѝ обаче беше нейно копие.

Имаше същата руса коса и зелени очи. Когато я държеше в прегръдката си, Сирка виждаше собствените си черти в умален вид. Дъгата на устните, правата линия на носа, извитите вежди. Наслаждаваше се на сладкото личице на детето, на любопитството му и на радостта, с която откриваше и най-простите предмети около себе си.

Така че, когато една вечер Тойво се върна с вестник в ръка и с букет зимни виолетки, Сирка изобщо не беше подготвена за неговото предложение.

Показа ѝ заглавието във вестника: „Шведското правителство приема още хиляди финландски деца, за да помогне на финландските си събратя, докато войната продължава“.

— Децата, които заминаха с първата вълна, бяха щастливци — прошепна той на жена си. — Няма да е за постоянно, само до края на войната.

— Не, Тойво, не... — примоли му се тя. — Как може изобщо да предложиш такова нещо? — На осветеното ѝ от лампата лице се изписа отчаяние, а гласът ѝ затрепери, докато изричаше: — Тя е едничката ни дъщеря...

— Такъв живот не е добър за дъщеря ни. За никого не е.

— Той седна на един стол и вдигна крака си на ниската дървена табуретка. — Нямаме никаква храна. Руснаците напредват на запад. Войниците ни се сражават и са стигнали почти до задния ни двор! Що за живот е това? И никой не знае кога ще свърши всичко!

— Ще свърши, Тойво — заплака Сирка.

— Доброволките в града, дето помагат на пострадалите от войната, правят списък на децата, които да изпратят след няколко седмици с парахода „Арктурус“. — Той замълча.

— Записах и Кая, Сирка — каза и подпря чело с ръка.

Още преди да чуе името на дъщеря си, Сирка знаеше, че съпругът ѝ е избрал точно нея. Не само защото Кая беше единственото им момиче, а и защото беше достатъчно малка, за да ги забрави. На Сирка обаче щеше да ѝ бъде много по-трудно. Никоя майка не можеше да изтрие спомена, за което и да е от децата си. Особено за това момиченце с почти бяла коса, което не желаше нищо друго, освен любовта на майка си, нейното мляко и компанията на малкото си мече.

Сирка плака цяла нощ, а виолетките до леглото ѝ повехнаха и умряха. Пред скромния им дом снежните преспи ставаха все по-високи и денем слънцето грееше все по-малко часове.

След три седмици Тойво се върна вкъщи със смутено лице.

— Една от доброволките ще дойде да вземе Кая, за да я транспортират — каза той възможно най-внимателно.

Сирка го чу, макар думите му да бяха произнесени почти шепнешком. Обърна се с гръб към него и вперя очи в прозореца.

— „Арктурус“ отплава в петък — каза тъжно той. — Трябва да я оставим в божиите ръце, Сирка. — Прегърна жена си. — Бог ще я пази, докато е в Швеция, а ние ще знаем, че поне тя е в безопасност.

Онзи петък тя стегна багажа на единствената си дъщеря в малък куфар. В кофа с вода от разтопен сняг изпра единствената ѝ рокля, на синьо каре с бяла якичка, и я изсуши край огъня. Сгъна два пуловера и чифт вълнени чорапогачи и сложи малък молитвеник върху червеното куфарче. В молитвеника пхна писмо.

„Скъпа Кая,

Бъди добро момиче и бъди благодарна за това, което новото ти семейство прави за теб. Моля те, никога не вярвай, че с татко ти сме те изоставили. Обичаме те и само искаме да си в безопасност. Имаш трима братя, на които

също ще липсваш. Някой ден, когато войната свърши, ще се върнеш при нас. Обичаме те и винаги ще бъдеш в мислите и молитвите ни.

Бог да те пази!“

С обич: майка ти, Сирка

Уви молитвеника в малко одеяло и го мушна в багажа заедно с единствената си снимка. Сватбената ѝ фотография. Черно-бяла снимка на двамата с Тойво. Беше облечена в бялата рокля на майка си и в косите си имаше венец от цветя.

Накрая свали дървеното кръстче на майка си. Поддържа го за последно между дланите си, прокара пръст по очертанията му и го притисна до устните си. Ех, ако дъщеря ѝ можеше да почувства тази целувка, помисли си и пхна кръстчето в куфара.

Тойво стоеше на прага на спалнята и наблюдаваше младата си жена. Приблужи се и сложи голямата си длан върху рамото ѝ, а тя коленичи, за да затвори червеното куфарче. Тойво усети как тялото на Сирка под ръката му се разтърси от ридания. Тя отново помоли мъжа си да не пращат Кая надалече. Това ѝ се струваше много по-ужасно от смъртта. Да изпратиш детето си в дом, в страна, които не познаваш. Където си наясно, че никога не биха я обичали така, както я обичаш ти. Защото е твоя плът и кръв.

Над главите им проехтяха сирени и червените светлини хвърлиха алени отблясъци върху снега. Тойво отиде да донесе Кая, която спеше спокойно в кухнята. Младата доброволка се появи на прага. Синьото палто и шапката ѝ изглеждаха неуместно в селската къща.

Сирка зарови лице във възглавницата, защото болката от гледката как непознатата отнася дъщеря ѝ бе непоносима. Но от леглото си чу как малкото ѝ момиченце вика:

— Minun nalle karhun, minun nalle karhun. Малкото ми мече. Малкото ми мече.

Сирка се втурна през вратата, за да подаде на Кая платненото мече, и за последен път срещна погледа на дъщеря си. Момиченцето долови отчаянието на майка си и се разплака.

А от гърдите на Сирка през роклята потече мляко.

VII.

*Карелия, Финландия
януари 1942-ра*

Събраха децата. Конфискуваха куфарите им и изгориха опакованите от майките дрехи, защото се страхуваха да не пренасят въшки. Роклята и чорапите на Кая хвърлиха в огъня, но снимката, писмото и кръстчето прибраха обратно в куфарчето, много по-небрежно от Сирка.

Кая бе съблечена, а мъничкото ѝ телце — прегледано от лекар, който записа какво е физическото ѝ състояние и добави листа към папката с документите. Облякоха я в нови дрехи, дарени на програмата за подпомагане на пострадалите от войната, и ѝ дадоха ново вълнено палто и тъмносиня шапка.

Също като стотиците други деца, които щяха да пътуват с нея на парахода от Або до Стокхолм, Кая получи табелка с името, родния си град и датата на раждане, която окачиха на вратлето ѝ. Тя стоеше загубила ума и дума, зелените ѝ очи бяха изпълнени със страх и с объркване, а русите къдрици се бяха навлажнили под вълнената шапка.

Децата бяха оградени с дълго бяло въже, за да е сигурно, че няма да се отделят от групата. Ръчичките им бяха пъхнати в ръкавици, а краката — в лъскави нови ботуши.

— Хайде — каза една от доброволките на мъничката Кая, докато се качваха на парахода. — Отиваш в чудесен нов дом.

В тъмния търбух на парахода Кая изобщо не разбираше какво става. Притискаше мечето към обляното си в сълзи лице. Другите деца викаха уплашено, защото всичко се клатеше, над главите им кръжаха самолети, които ги осветяваха, ехтяха сирени, чуваше се как носът на кораба разбива ледовете.

В Стокхолм тя бе последното дете, което избраха. Русо момиченце в яркосиня рокля, което държеше само малко мече и червено куфарче. На палтото ѝ бе забодено парче хартия, на което с черни букви пишеше Кая.

Бездетните шведски семейства, дошли с надеждата да намерят финландско момче или момиче с блеснали очи и широка усмивка, идваха и си тръгваха с едно или друго дете, което отговаряше на представите им. Тълпата от пристигналите с парахода деца, с табелки с имената им на гърдите, постепенно оредя, докато не остана само едно. Момиченце, което се казваше Кая.

Стоеше там сам-сама. Очите издаваха объркването ѝ. Не разбираше суматохата, създадена от семействата и служителите наоколо, нито странный език, на който говореха. Мъжете търсеха писалките си, за да подпишат необходимите документи и съпругите им час по-скоро да отведат у дома новите деца, които вече стискаха ръцете им, и да ги направят свои рожби.

Остана само една двойка. Бяха закъснели и затова пропуснаха възможността да избират. Съпругът пръв спомена сладкото момиченце, което стоеше последно, доста изплашено и стискаше мечето си.

— Май е останало само едно дете, Астрид — извика мъжът на жена си, която бързаше на няколко крачки зад него. — Имаме късмет!

Високият, слаб мъж, облечен в най-хубавите си дрехи, си проправи път през тълпата от слизащи и стигна до възетата, които ограждаха децата. Вече бе свалил шапката си и триеше потта от челото си, когато коленичи, за да огледа момиченцето по-отблизо.

— Изглежда много сладка — подвижна през рамо на жена си, която вече беше достатъчно близо и също виждаше детето. — Изглежда тъжна и болнава, Хуго! Дойдохме прекалено късно! — Гласът ѝ издаде, че е раздразнена и сърдита на съпруга си.

— Погледни я, Астрид — каза той и посочи Кая. — Просто е изплашена. Съвсем сама е.

— Мисля, че се разбрахме да вземем момче.

— Никога не съм казвал такова нещо, за мене е без значение.

— Искан момче. Може да се върнем другата седмица, когато пристигне следващият параход. Тогава ще дойдем навреме.

Но съпругът ѝ вече беше срещнал погледа на момиченцето и почувства, че ще бъде жестоко да я изоставят.

— Хайде, Астрид — настоя той. — Мисля, че ще ни се отрази добре да си имаме момиченце вкъщи.

Лъскавата синя кола ги закара до дома им. Красивият шофьор се усмихваше тържествуващо, а двете пътнички бяха потънали в тъга, но по различни причини. Момиченцето със синята рокля притиска мечето до бузата си, а двете ѝ руси плитки, които приличат на сламени въжета, са прибрани зад ушите. Вече не плаче, сълзите ѝ преди часове са изсъхнали върху лапичките на мечето. Ала сега е обзета от ужас и страх. Не познава двамата, които я отвеждат. Не знае къде отива. Чуди се къде е майка ѝ.

В голямото огледало за обратно виждане Кая наблюдава красивия мъж, който преди по-малко от час е протегнал ръка и е стиснал нейната. Сега ѝ се усмихва приветливо. До него жена му се визира през прозореца, а малките ѝ ръце със синкави вени потреперват неспокойно в скута.

Клепачите на сините ѝ очи са натежали и около тънките устни има множество фини линии. Прилича на птица, облечена в кафяво палто, а стиснатата ѝ уста в профил наподобява миниатюрен клюн. Взира се унесено през прозореца в отрупаните със сняг брези. Погледът ѝ е студен, а сините очи изглеждат като парченца лед. Жената закопчава палтото си до брадичката, а замръзналите ѝ пръсти непохватно придърпват илиците.

Момиченцето пък се визира в тила на жената и се моли вместо нея да види красивото и познато лице на майка си.

Надява се, когато това дълго пътуване с колата по виещия се път свърши, майка ѝ да я чака с протегнати ръце и развял край бледото лице шал.

Иска да си иде вкъщи. Стяга тънчките си ръце около мечето и си спомня усещането от майчината прегръдка. Как косата на майка ѝ се преплиташе с нейната. Как майка ѝ я целуваше нежно вечер. Как дрехите на майка ѝ ухаеха на свеж въздух и разтопен сняг.

Но уханието на дома вече е започнало да се губи в паметта ѝ. Горещи клони от смърч и бреза, които припукват в огъня. Сега я обгръща мирисът на новите кожени седалки и дебелата тапицерия на купето. Дори години по-късно, вече двайсетгодишна жена, ще изпитва болка от този мирис. Всеки път, щом се качи в нов автомобил, ще се вижда като двегодишното момиченце, сгушено на задната седалка на волво, модел от 1942-ра, и неспособно да опише чувствата си с думи. Неспособно да изрази непоносимото усещане за загуба.

VIII.

*Карелия, Финландия
януари 1944-та*

Писа на дъщеря си няколко пъти, като внимателно изписваше върху плика адреса, който от агенцията ѝ пратиха по пощата брое дни след транспортирането на Кая в Стокхолм.

Сирка съзнаваше, че детето е прекалено малко, за да прочете или поне да разбере тези писма. Ала все пак ги изпращаше с надеждата, че семейството в Швеция ще ѝ отговори, дори да е на език, който тя не знаеше. Но така и не получи отговор.

Въпреки това Сирка продължи да пише почти две години. Писмата бяха еднопосочен диалог с единствената ѝ дъщеря, която тя все още носеше дълбоко в сърцето си.

По ирония на съдбата животът им не стана по-лек, след като отведоха малкото ѝ момиченце. Семейството продължаваше да гладува, военните действия не спираха. Тойво и момчетата ходеха в църквата на няколко километра от дома им и на неделните служби списъкът на загиналите младежи ставаше все по-дълъг. Сега, когато бяха навлезли в четвъртата година от войната и изгубили надежда за мир, Сирка започна да се тревожи, че след няколко години ще мобилизират и собствените ѝ синове.

Вече нямаше сили да минава покрай гробището: редиците с метални кръстове за погубените животи, червените цветя, които израстваха изпод снега. Всички тези младежи, тези бащи — тези съпрузи — бяха твърде много, за да се преброят.

Сирка не спираше да си напомня, че макар да живееха трудно, поне съпругът ѝ се беше върнал от фронта жив. Въпреки раните му трябваше да бъде благодарна за това.

Беше изоставила надеждата, че Тойво пак ще стане какъвто беше преди войната. Тогава беше толкова силен и енергичен. Здрав мъж със заразителен смях, който обичаше дивата природа. И лудо обичаше нея. Обаче се завърна не само с телесни, но и с душевни рани. Тъй като не можеше повече да се сражава с другарите си на фронта, изпадна в

дълбока депресия. Загуби физическата си сила, мускулите му атрофираха, плътта му висеше на парцали по костите. В продължение на часове седеше на тесния дървен стол до огнището, подпрял патерицата си в ъгъла, с ръце, отпуснати до тялото, и треперещи пръсти.

Тъй като съпругът ѝ не можеше да лови риба, Сирка и момчетата отговаряха за осигуряване на оскъдната храна, която можеха да намерят в дългите студени зими. Три дни в седмицата Сирка обуваше върху увитите си с еленова кожа крака обуца, оплетени от брезови клонки, и тръгваше през снега. На едното си рамо провесваше кошница, а на другото крепеше въдица.

През изминалата година тялото ѝ беше станало по-набито, защото ѝ се налагаше да върши повече физическа работа, отколкото когато Тойво беше здрав и силен. Отивайки да лови риба на езерото, понякога слагаше старото му войнишко яке и шапка — и двете в бял цвят, за да се сливат със снега.

Този следобед тръгна за езерото сама, защото момчетата още не се бяха върнали от училище. Облечена в бяло, прибрала русата си коса под кожената шапка, тя навлезе в гората. Клоните на дърветата бяха натежали от сняг, а белите им дънери се сливаха с високите преспи. Докато вървеше през гората, Сирка си пееше тъжно, вдигнала брадичка, за да наблюдава стоманеносивото небе.

С предпазливи стъпки мина по замръзналото езеро като леконога кошута. Проби леда, за да пусне кукичката на въдицата си.

Враговете явно я бяха видели да седи там, наведена над дупката, загледана във въдицата. Отзад приличаше на финландски войник, готов за бой.

Без колебание откриха огън по нея. Пет руски куршума я уцелиха в гърба. Само на метри от мястото, където бе родила, кръвта ѝ отново обагри снега. Ала този път нямаше одеяло, нямаше я и ръката на любимия, когато бледото ѝ лице се заби в леда.

Група финландски войници я откриха три часа по-късно. Забелязаха тялото върху замръзналото езеро и заради бялото войнишко яке и шапката решиха, че са попаднали на някого от своите.

Но когато се приближиха, видяха русите къдрици, деликатния нос, меките розови устни.

— Това е жена — каза един от войниците с жаловит глас. После коленичи и хвана безименния ѝ пръст. Тънката златна венчална халка проблесна в спускащия се сумрак.

Вдигнаха я като умрял бял лебед и я отнесоха в църквата, на няколко километра от езерото. Там свещеникът я разпозна като жената на Тойво Лааксо, майка на три деца.

— Дали не бяха четири? — зачуди се той на глас и потупа с тънкия си бял пръст устните, скрити под брадата му.

— В такива времена — каза на тримата войници, като ги изглежда безизразно със сините си очи — дори и на мен ми е трудно да помня всичко.

IX.

*Лима, Перу
септември 1968-а*

Самуел Рудин носеше вината си, където и да отидеше. Имаше съвсем малко спомени от предвоенна Франция: образа на майка си, която трескаво опакова куфарите им, и купищата дрехи, които не се събират вътре, предметите на изкуството, които баща му ѝ казва да остави и да забрави, думите му, че ако е рекъл бог, скоро ще имат нови.

С детските си очи я виждаше в черните дрехи, които контрастираха с белите сатенени маншети, закопчани с по едно перлено копче, и с копринената якичка. Можеше да възстанови в съзнанието си звука от стъпките ѝ, които тихо прекосяваха тъмночервените килими, гледката как пръстите ѝ докосваха за последен път завесите, чийто воал отделяше Париж от очите им.

В паметта му тя коленичи и шепне на него и двамата му братя да не се страхуват. Прегръща го през раменете и заравя лице в петгодишното му телце. Когато се изправя, оставя следа от пудрата си върху пуловера му и бързо му нарежда да се преоблече. Споменът за обляното ѝ в сълзи лице и слабото ухание на гардения от шията ѝ винаги го разплакваха, дори когато беше вече на трийсет и четири години.

Така и не разбра как баща му се беше сдобил с фалшивите паспорти, но знаеше, че леля му и чичо му отказват да тръгнат с тях.

— Те никога няма да дойдат тук — настояваше танте Роза. — Освен това всички в семейството ни вече повече от сто години са френски граждани.

— Немските евреи казваха същото! — отвърна бащата на Самуел и стовари тежкия си юмрук върху масата. — И ние ли да чакаме, докато ни затворят зад огради като животни или ни сполети нещо лошо?

— Ще рискуваме — отвърна тихо чичото на Самуел. — Перу е на другия край на света. Там няма да имаме нищо. Не говорим езика,

ще ни третираат като имигранти. Двамата с Роза ще изчакаме да видим как ще се развият нещата.

— Замълча, вдигна чашата си с вино и кимна към жена си, а после и към останалите от семейството, събрани около масата. — Ако нещата се влошат, винаги можем да дойдем по-късно.

— Ти си глупак, Якоб — измърмори бащата на Самуел над чашата си, раздразнен от ината на брат си. А майката на Самуел погледна към танте Роза и очите ѝ изкрещяха: „Елате с нас!“, без звук, само с настойчивостта на кафявите ириса. Но Роза само се усмихна и сведе глава, леко нацупила устни, които изрекоха безгласно:

— Трябва да изпълнявам желанията на мъжа си.

Исак Рудин и жена му, Жюстин, заедно с трите им деца — Самуел, Андре и Тео, напуснаха Франция през ноември 1939-а с параход, който отплава за Перу.

— Ще започнем нов живот, деца — каза баща им, когато се качваха на парахода в Марсилия. — Бъдете послушни — допълни и ги потупа по гърбовете. — Първите няколко месеца ще бъде трудно за всички ни, но особено за майка ви. Така че не я тревожете допълнително. — Сетне поглади брадата си и остана загледан във френския бряг, който бавно избледня и изчезна. Жюстин лежеше на шезлонга зад тях, завита с одеяло, изпънала дългите си крака в грижливо излъскани черни обувки от телешка кожа. Самуел помнеше колко елегантна изглеждаше майка му тогава, въпреки дебелилото одеяло, с което се беше загърнала. Гримът ѝ беше както винаги безупречен — бледо лице и перфектни червени устни. Беше стегнала багажа само за няколко дни, оставяйки толкова вещи зад гърба си. Но докато параходът се отдалечаваше от брега, тя не мислеше за гардеробите си, пълни с рокли и хермелинови наметки, за сервиза от костен порцелан, останал неизползван. Мислеше за родителите си, за Роза и семейството ѝ. Тях не можеше да прибере в багажа. Тях бе оставила зад гърба си.

Семейство Рудин се настани в скромен дом, недалече от квартал „Мирафлорес“ в оживения град Лима. Почти всяка седмица Жюстин

пишеше на снаха си, умолявайки я да преосмисли решението си и да убеди съпруга си да се преместят в Перу.

Нощем Жюстин спеше лошо. Сънуваше родителите си, Роза и останалите. Сякаш предусещаше ужаса, който щеше да ги сполети, но оставаше безсилна да им помогне на десетки хиляди километри от тях.

Опита да убеди Исак, че трябва да действа, да бъде по-настойчив и да изиска от брат си всички да дойдат при тях, преди да е станало късно.

— Какво мога да направя, Жюстин? — отвърщаше ѝ Исак. Слабото му, върлинещо тяло изглеждаше като цигулка, от която сякаш се скъсваше по една струна всеки път, когато жена му натякваше, че не е достатъчно активен.

— Те отказаха да дойдат! А твоите родители... Жюстин, те упорстваха, че са прекалено стари за такова дълго пътуване.

В края на краищата по-малкият брат на Исак осъзна, че е сгрешил, като не е тръгнал с брат си и семейството му, когато вече беше прекалено късно. След по-малко от година и половина получи последното писмо от Якоб. Дори парите, които Исак изпрати, не можеха да им купят нови паспорти и билети за Перу. Нацистите вече бяха отвели съседите им и вероятно до часове щяха да отведат и тях. Иронията в последния ред от писмото на Якоб се оказа непоносима за Исак.

Завършвам това писмо, скъпи братко, с признанието за глупостта си. Исак, съжалявам, че не те послушах. В края на краищата, скъпи братко, ти се оказа прав.

Месеци наред Исак и Жюстин се молеха да дойде друго писмо. Но такова не дойде.

— Трябва да започнем да ги жалеем — прошепна Жюстин една нощ, след като стана ясно, че няма да пристигнат повече писма, че заглавията за случващото се в Европа отговарят на истината.

В нощта, когато започна периодът на траур, тя разкъса дрехите на децата, както повеляваше традицията, и покри огледалата с плътен черен плат. Вечерта, докато двамата с Исак пътуваха към малката сефарадска синагога, за да прочетат *кадиш*, очите на Жюстин бяха зачервени от плач. Финото ѝ тяло бе изпито и Самуел видя как под черната рокля от креп краката на майка му треперят неудържимо, а

ключиците ѝ са толкова изпъкнали, че перлите висят като въже между две щипки за пране.

Баща му изглеждаше сломен. Костюмът му висеше безформено, сякаш тялото, което трябваше да изпълне линиите и шевовете, липсваше. Лицето на възрастния мъж беше вцепенено. Все едно не можеше да приеме, че трябва да оплаква семейство, без да го е погребал. Без истинско погребение, без да са минали през траурните ритуали — заравяне на ковчег, хвърляне на пръст върху гроба, — се изкушаваше да вярва в илюзията, че брат му и семейството му са живи и здрави.

Чувството за вина погълна Жюстин и Исак. Вече не можеха да разговарят нормално един с друг. Не можеха дори да се наслаждават на храната си.

— Това е буламач — казваше Исак и избутваше чинията си настрана. — Имам много работа, нямам време да ям. — После оставяше жена си и тримата си синове и се оттегляше в кабинета, където така и не свършваше нищо. Просто с часове се взираше в тавана.

Майката на Самуел обаче оставаше на масата, докато трите момчета довършеха вечерята си. Присъствието ѝ не бе продиктувано от чувство за майчински дълг, а по-скоро можеше да се обясни със състоянието на кататония, в което бе изпаднала след последното писмо на Якоб. Също като съпруга си почти не докосваше храната и мълчеше, докато слугите влизаха в трапезарията и внимателно внасяха или отнасяха чиниите. Самуел помнеше, че в редките случаи, когато казваше нещо, им повтаряше колко благодарни трябва да са, защото братовчедите и другите им роднини не са имали техния късмет. Двамата му братя вечно недоволстваха, докато майка им говореше. Бяха по-малки и нямаха търпение да натъпчат стомасите си и да излязат навън, където бяха приятелите им и където обстановката бе много по-ведра. Самуел обаче рядко напускаше масата, преди майка им да стане от стола си. Мислеше, че ако е достатъчно добър — ако чака достатъчно търпеливо, — някой ден майката, която бе имал във Франция, ще се завърне.

Този ден така и не дойде. С всеки следващ месец майката на Самуел се отдалечаваше все повече от него и останалите от семейството. Елегантната жена, която седеше на кораба и си

представяше лицата на любимите си хора, беше заместена от призрак, който почти не продумваше и изобщо не се интересуваше от външността си. Фини линии набраздиха някога порцелановата ѝ кожа. А усмивката, която Самуел познаваше от дете, бе изчезнала, изтласкана от неизменното напрегнато изражение.

За разлика от съпруга си, който успяваше да прикрие скръбта, тя изглеждаше опустошена от своята. Сякаш би предпочела да умре, вместо да живее с вината, че е имала късмета да оцелее. И въпреки че никога не го изричаше на глас, лицето ѝ я издаваше. Клепачите ѝ леко увиснаха, устните бяха вечно стиснати. Всеки ден, от мига, в който ставаше от сън, до момента, когато си лягаше, тя се питаше защо съдбата ѝ е отредила да се омъжи за по-мъдрия брат.

Мълчаливо проклинаше девера си заради глупостта му. Но още по-сурова беше към себе си. Искрено вярваше, че по някакъв начин — колкото и трудно да е било — е трябвало да направи повече.

Нежните ѝ ръце се изтъниха още повече. Толкова силно стискаше дланите си, че кожата ѝ се напука и разрани, вените изпъкнаха, някога розовите нокти сега бяха на синкави петна.

Гъстата ѝ черна коса посивя преди четирийсетия ѝ рожден ден и сега я носеше като вдовица, прибрана на кок, стегнат с фуркети на тила на дребната ѝ като на врабче глава.

Вече не готвеше, оставяше прислужницата да приготвя храната. Не хапваше повече от няколко залъчета, сякаш предизвикваше съдбата: дали може да оцелее с толкова малко.

— Мамо — викаше я Самуел и опитваше да се покатери в скута ѝ. Но тя го поглеждаше и виждаше покойния си племенник, Тови, който бе роден в една и съща седмица със Самуел. И за всичко казваше: „Ако Роза беше тук...“. Споменът за снаха ѝ бе надвиснал над нея като сянка в тежкия влажен въздух.

За разлика от повечето случаи, Жюстин приемаше роднините на съпруга си като свои. Роза я беше посрещнала като сестра и двете бяха станали истински приятелки. Роза бе първата, с която Жюстин сподели подозренията си, че е бременна. Преди да каже на майка си, преди да каже на Исак. А Роза я прегърна с думите, че и тя май е бременна.

— Ще бъдат на една и съща възраст — допълни, а черните ѝ очи плувнаха в сълзи. — Да кажем на мъжете поотделно, нека сами открият радостта, че децата им ще се родят в един и същи месец, може

би дори в един и същи ден. — И двете одобриха сестринската конспирация и отидоха в кухнята да приготвят следобедния си чай.

Момчетата се родиха в една и съща седмица и Жюстин обичаше Тови като свой син. След раждането им и след ритуала с обрязването двете жени си довериха, че се чувстват така, сякаш всяка от тях е родила близнаци, толкова пълни с любов към другото дете бяха сърцата им.

Когато Якоб отказа да тръгне с тях, Жюстин умоляваше Роза да се опита да го разубеди.

— Ще бъдем заедно — уверяваше я тя. — Като сме заедно, пътуването няма да е толкова тежко, преходът няма да е толкова труден.

Роза клатеше глава и повтаряше:

— Не мога да влияя на решенията му — Роза зави Жюстин с шала си и я прегърна силно. — Обещавам ти, че ще дойдем, ако нещата се влошат. Нали разбираш, че трябва да имам доверие на съпруга си.

Сбогуваха се в ранните часове на деня, в който трябваше да потеглят. Жюстин коленичи и за последен път целуна племенника си и го погали по бузките.

— Пишете ни — каза на Роза и се помъчи да прикрие издайническото треперене на гласа си. — Скоро ще се видим.

На няколко метра от тях Исак направи знак на Жюстин да побърза, настойчиво я подкани да не закъсняват. Когато колата наближи, Жюстин за последен път се обърна да зърне още веднъж снаха си. Роза ѝ махаше за довиждане с малката си длан, а лицето ѝ бе напрегнато от усилието да прикрие страха. Години по-късно този последен образ на снаха ѝ все още преследваше Жюстин. Много пъти повтаряше сцената в съзнанието си, представяше си как хуква назад към тримата, как ги повлича към колата и не отстъпва, докато не напуснат Париж. „Само да бях успяла“, повтаряше си мислено отново и отново, толкова често, че дори сънят не ѝ носеше покой. Само двамата с Исак да бяха успели да направят нещо повече...

Жюстин знаеше: Исак не беше доволен, задето се е оказал прав в предчувствието си, че трябва да избягат. Но въпреки това според нея тя трябваше да накаже и себе си, и Исак за това, че тяхното семейство бе оцеляло.

— Изоставихме ги, Исак. Роза, Тови и Якоб, майка ми, баща ми... всички. Трябваше да ги накараме да дойдат с нас.

Той мълчеше. Лицето му беше посивяло, а брадата — побеляла.

— Не ми казвай какво е трябвало да направим — каза мрачно. — Виждам как ме гледаш всеки ден, сякаш съм виновен.

— Не — прекъсна го с умолителен тон тя и заплака. — Просто...

Исак погледна жена си, която лежеше, заровила лице във възглавницата. Дългите ѝ коси се бяха разпилели върху чаршафа досущ като пера на голяма черна птица.

— Съжалявам, Жюстин — промълви с едва овладян пас. Протегна ръка и погали жена си по гърба. — Не бива да се виниш. — Усети как гърлото му се стяга. Трудно му беше да се справи със собствените си чувства, а още повече — с чувствата на жена си.

Изправи се и тръгна към вратата. Но когато стигна до прага, облегна длан на рамката на вратата и каза тихо:

— Трябваше да бъда по-убедителен. Аз съм виновен.

В последната година от медицинското си обучение в Америка Самуел научи, че майка му е починала. Беше живяла по-дълго от очакванията, тъй като последните двацет години от живота си бе прекарала омъжена по-скоро за съжаленията си, отколкото за не помалко измъчения си съпруг.

Подтикнат от страданията на майка си, в предходните месеци Самуел бе започнал да публикува статии за „вината на оцелелия“ и беше решил да се фокусира върху това по време на специализацията си по психиатрия.

Години по-късно, когато получи предложение да оглави клиника по психично здраве в Гьотеборг, Швеция, работеща с оцелели от изтезания и войни, се запита дали ще се справи с предизвикателствата на този пост. Говореше пет езика и имаше множество публикации по темата. Но какво знаеше в действителност? Не беше успял да помогне

на собствената си майка, а тя не беше жертва на физически изтезания, нито директен свидетел на жестокостите на войната.

Никога обаче нямаше да забрави лицето, вида ѝ, когато родителите му се върнаха след отслужената заупокойна молитва за семейството, което бяха обичали и загубили. Лицето на майка му наподобяваше лице на класическа скулптура в музей — все още красиво въпреки разцепилата го пукнатина. Още на седемгодишна възраст му се искаше да може да изтрие тъгата от лицето ѝ. Толкова често му се искаше да сложи длани върху уморените ѝ очи и да върне в тях блясъка, който помнеше от дните преди войната. Толкова много тъга имаше в живота на собственото му семейство, че единственото, за което мечтаеше, бе да помага на хора, претърпели страдания.

Може би, мислеше си, ако съумееше да помогне дори само на един човек, тогава всичките му знания и статии нямаше да са безполезни и най-после щеше да изкупи провала от детството си, когато не бе успял да спаси майка си.

Х.

*Сантяго, Чили
февруари 1966-а*

Октавио Рибейро изобщо не очакваше да стане известен. Като повечето неща, това се случи съвсем изненадващо. И той се възползва от възможността не защото имаше желание да стане актьор, а защото смяташе, че така ще осигури средства, с които да издържа любимата си Саломе и нероденото им дете, както и че ще спечели одобрението и уважението на нейните близки.

Всичко започна в едно кафене. Бяха минали почти два месеца, откакто Октавио беше говорил с доктор Ерера, а още не си беше намерил работа. Опитваше се да допише дипломния си проект, докато пиеше кафе и си чупеше по малко от парче лимонов кекс, когато забеляза, че някакъв мъж го гледа втренчено.

Мъжът беше облечен в бледожълт костюм, а на главата имаше бяло бомбе. Отпиваше по малко от чаша с шери и леко я потупваше с пръсти.

Октавио се опита да продължи писането, но мъжът не сваляше очи от него.

— Проблем ли има? — попита Октавио, видимо озадачен. Гъстите черни къдрици бяха паднали на челото му, а големите му кафяви очи бяха очертани от извити вежди.

Мъжът протегна ръка и се усмихна. Белите му зъби блеснаха като гланцирани бели плочки, а ръката му, с безупречен маникюр, увисна във въздуха.

— Аз съм Хуан Франсиско де Бурбон. — Ръката с равномерен слънчев загар остана непоета от Октавио и мъжът използва възможността да направи с нея жест, сякаш сочеше към себе си. — Може ли да ви задам един въпрос, господине? — попита учтиво.

Октавио кимна.

— Ходите ли често на кино?

Октавио изпадна в недоумение.

— Когато имам пари — отвърна.

Хуан Франсиско изглежда Октавио със сериозно изражение.

— Млади човече, трябва да ви кажа откровенно, че ви наблюдавам от почти час и сега, като виждам чертите ви още по-отблизо, съм абсолютно убеден, че имате едно от онези рядко срещани лица, които са създадени за екрана.

— Какво говорите, по дяволите? — реагира рязко Октавио. По природа беше подозрителен към всякакви ласкателства от страна на друг мъж. Сега, все още смаян от водения разговор, се ядоса на себе си, че се е залисал. Кафето му скоро щеше да изстине, а той бе написал едва половината от заплануваното. — Съжалявам, но нямам време за приказки. Опитвам се да работя, а вие ме разсейвате.

— Моля да приемете извиненията ми — каза Хуан Франсиско и белите му зъби блеснаха отново. — Просто ме заинтригувахте, а работата ми е да откривам лица като вашето.

Той бръкна в джоба на самото си, подплатено със сатен в цвят на горчица, и извади визитка.

Октавио се загледа в грижливо оформените нокти на пръстите, които му подадоха малка, професионално изработена визитна картичка.

Хуан Франсиско де Бурбон
филмов агент
4 59 3765

— Нямам никакъв опит като актьор — каза му Октавио.

— Следвам литература и поезия, не кино или театър.

— Интересува ме лицето ви — отвърна спокойно мъжът. — Високите скули, големите очи... Лицето ви притежава чертите, които търсим във филмовия бизнес.

— Приятелката ми е много по-красива — настоя Октавио.

— Имаме прекалено много момичета, които мечтаят да станат актриси. Филмовите студиа искат от мен да им намирам актьори, също толкова красиви като актрисите, изпълняващи главните роли. — Мъжът се усмихна на Октавио. — Смятам, че вие притежавате качества на звезда. С малко школовка вероятно ще успеем да ви превърнем в чилийския Кари Грант.

Октавио поклати глава. Думите на този мъж му звучаха абсурдно и отвлечено. В края на краищата той никога не се беше възприемал като красив, а беше убеден, че най-ценното му притежание е умът.

— Вземи визитката ми и си помисли, синко — изрече Хуан Франсиско с отработена, почти бащинска интонация. — Обади ми се, ако проявиш интерес. — После се наведе към Октавио, отпивайки последната глътка от шерито си. — Уверявам те, че заради парите определено си струва да провериш дали имаш талант.

Същата вечер Октавио отиде при Саломе. Коремът ѝ вече личеше и след броени седмици щеше да ѝ става все по-трудно да прикрива бременността си.

— Имаш ли напредък в търсенето на работа? — попита го тя, когато Октавио седна до нея и отпусна ръка между тънките ѝ пръсти. Той усещаше, че нервността ѝ нараства заради ситуацията, в която се намираха, и обещанието, което беше дал на баща ѝ преди месеци.

— Никое от местните училища не отговори на молбата ми за работа — отвърна тихо, вперил поглед в наедрелия ѝ корем.

— Все ще се намери нещо — опита да го окуражи тя.

— Днес следобед ми се случи нещо странно. Някакъв мъж дойде при мен и ми даде визитната си картичка. — Октавио бръкна в джоба на панталона си и потърси визитката на Хуан Франсиско. Подаде я на Саломе.

— Какво е това? — попита тя, видимо озадачена. — Филмов агент? Не разбирам.

— Според него трябвало да си направя пробни снимки за киното.

— Пробни снимки! — Саломе едва се сдържа да не се разсмее. — Смята, че трябва да се снимаш във филми?

Реакцията на Саломе само засили смущението на Октавио.

— Знам, че звучи абсурдно. Знам, че нямам опит, нито пък особен интерес към киното, но той каза, че парите си струват отделеното време.

— А какво ще стане с твоите книги, поезията... преподаването? — попита предпазливо тя. — Би ли се отказал от тях?

Октавио не отговори. Усещаше върху раменете си бремето на отговорността.

— Навярно ще имам възможност да се върна към тях, но сега трябва да мисля за твоето състояние и за обещанието пред баща ти. Трябва да се оженим час по-скоро или всички ще изпаднем в крайно неловка ситуация.

Саломе стисна ръката на Октавио в скута си. После се захили.

— Като се замисля, че възнамерявах да се омъжа за беден, гладуващ поет, а ето че бъдещият ми съпруг може да стане филмова звезда!

Октавио поклати глава.

— Звезда? Не, сигурно ще ми дадат някоя малка роля и така ще вържем двата края. Пък и кой знае какво ще излезе от пробните снимки... Съмнявам се, че имам талант за тази работа.

След седмица Октавио се срещна с Хуан Франсиско в едно от големите филмови студиа в Сантяго. Сред хаоса на снимачната площадка го заведоха до място, където чакаха три момичета със сценарии в ръка.

— Първо ще те гримираме и ще те снимаме. После ще ти дадем да прочетеш един текст заедно с някое от момичетата — обясни му Хуан Франсиско, като съпроводи думите си с леко ръкомахане. Усмихна се на Октавио, а периферията на сламената му шапка хвърли сянка върху и без това тъмната му кожа. — Не забравяй да четеш бавно и да се възползваш по най-добрия начин от тези твои големи очи! — прошепна на протежето си, когато Октавио тръгна към стола за гримиране.

Октавио кимна. Беше нервен. Стомахът му се беше свил на топка. Ако не беше задължен да се докаже пред дон Фернандо и доня Оливия, никога не би събрал смелост да се подложи на това изпитание.

За щастие, Саломе му помогна да се подготви в дните преди прослушването. Взеха от библиотеката „Сирано дьо Бержерак“ и той упражнява репликите, докато не ги почувства.

— Та ти си роден талант! — Саломе се изкиска като момиченце. — Кой би предположил, че имаш такъв талант! Срамота, че ми пишеше онези стихове, а никога не си ми ги рецитирал!

— Ще ти рецитирам всеки път, когато пожелаеш, скъпа моя.

Тя му се усмихна, засияла от бременността и от любовта си към него.

— Като погледна в камерата, ще си представя, че виждам твоето лице — каза той с лиричен тон. — Ще се вирам в обектива и ще си представям, че това са очите ти, че устните ти потръпват от желание да ги целуна, и така ще се избавя от сценичната треска.

Отиде до нея и коленичи до стола ѝ. Тя прекара пръсти през гъстите му черни къдрици и прошепна в ухото му колко силно го обича.

Седем дни по-късно Октавио застана пред камерата. Държеше сценария с треперещи пръсти и виждаше как чудовищната машина се приближава към него.

— Започни от първия ред — извика му режисьорът.

Октавио започна несигурно. Но някак още преди да е произнесъл втората си реплика, нервността му изчезна. Ръцете му спряха да треперят. Сякаш се намираше в градината сам с любимата си Саломе.

Гласът му придоби сила, устните изричаха безпогрешно всяка дума. Очите му гледаха искрено към камерата, а лицето му сякаш отразяваше и излъчваше светлина. Беше чувствен, гъвкав, грациозен. Жестовите му идваха естествено, без да се замисля, сякаш ръцете му направляваше друг, не той самият. Образът на нещастно влюбения герой като че ли беше създаден за него. Очите предаваха дълбочината и отчаянието, които режисьорът отдавна търсеше, но все не можеше да намери.

Октавио хипнотизира всички на снимачната площадка. Когато режисьорът извика: „Край!“, всички присъстващи запазиха мълчание.

Останалото е история. В този момент Октавио Рибейро бе провъзгласен за чилийския Кари Грант. За изпълнителя на главни роли. Новоизгряващата звезда.

Младежът, който някога бе стоял сам в портокаловата горичка, очаквайки любимата си, сега стоеше на снимачната площадка на фона на залязващото слънце. От тавана висяха микрофони и една от камерите показваше в едър план изразителното му лице, а Октавио изричаше репликите, които бе запомнил само преди минути.

XI.

*Сантяго, Чили
март 1966-а*

Две седмици, след като подписа първия си договор със студиото, Октавио и Саломе се ожениха на скромна церемония в параклиса на имението на дядо й. Саломе носеше рокля с висока талия и квадратно деколте, дантелено було, което падаше върху раменете й, и венец от лимонови цветчета в черната си коса.

Преди да се женят, си размениха подаръци. Той й даде книга с портрети на фаюми, древните египтяни, които очертавали очите си с дебели черни линии. Октавио я беше нарекъл „моята египтянка“ заради издължените бадемовидни очи с тъмнокафяви ириса и гъсти черни мигли. За него тя бе копие на египетска принцеса. В нощта преди сватбата Саломе му подари книга със стихове на римския поет Катул и му обеща да подобри познанията си по латински, за да му превежда стиховете, когато лежат в прегръдките си.

Той се закле, че ще се обичат цял живот, а детето в утробата й щеше да им напомня за тази клетва за вечна любов. Щяха да живеят просто и поетично. Съюзът им бе неразрушим, връзката — скрепена веќе векове.

Октавио не искаше работата му да промени това, което вече имаша. Не искаше той самият да се промени. Но се страхуваше, че колелата на съдбата са се задвижили и не може да направи почти нищо, за да ги забави или спре.

Студиото сключи с него договор за три филма, и трите роли бяха еднакви — романтичен герой, стремящ се да спечели сърцето на жената, в която е влюбен.

С парите от първия филм — „Добър ден, самота“, Октавио купи къща за бременната си жена — огромна къща в покрайнините на Сантяго, която предишните собственици — Мария и Магда, неомъжени сестри, бяха боядисали в червено. В деня, когато сключиха окончателно сделката, по-голямата от двете, Мария, се приближи към младата двойка и помоли никога да не пребоядисват къщата. Били я

боядисали в ален цвят като символ на несподелената любов, която всяка от тях била преживяла. Октавио се съгласи с надеждата двете възрастни жени да намерят покой в старостта. И въпреки че с годините цветът избледня и стана по-скоро бледорозов, а не яркочервен, Октавио удържа на обещанието си и дори с любов смени името на къщата и то стана „La Casa Rosa“ — розовата къща.

Тъй като не проявяваше интерес към култивиране на дивородени неща, Саломе не полагаше особени усилия да поддържа градината на сестрите. Разкошно озелененият двор с грижливо планирано разположение на растенията, който сестрите бяха поддържали през годините, сега се озова в ръцете на двама собственици, които нямаха търпението да плевят или садят луковици. Навремето в градината бяха цъфтели различни сезонни цветя — божури през лятото, далии през есента. Постепенно тя се превърна в омагьосана гора, около оградата се виеха диви лози, а овошките се огъваха от необраните плодове.

Живеейки в такава бохемска обстановка сред пищна зеленина, Саломе откри, че творческата ѝ енергия се пробуди с нова сила в последните месеци от бременността. Боядиса една от спалните на горния етаж в жълто, в същия шафранов нюанс, в който оцветяваше паелята. Изплете бели завеси с фигури на слончета и жирафи.

Доня Оливия донесе люлката, в която беше люляла дъщеря си, а Саломе я изрисува с лимонови листа и лимони, вдъхновена от собствената си градина, която сега ухаеше на върбинка и рози.

Вечер, когато се връщаше у дома, изтощен след снимките в студиото, с тъмни кръгове от умора под очите и схваната от повторенията на реплики челюст, Октавио все пак намираше време да прегърне Саломе и да погали корема под дългата ѝ бяла нощница.

Улавяше лицето ѝ в шепи и я целуваше нежно по устните.

— Моята безценна египтянка — шепнеше ѝ. — Кажи ми, че любовта ни ще бъде вечна.

— Любовта ни ще бъде вечна, скъпи мой — отвърщаше му също шепнешком тя. После обръщаше кафявите си очи към неговите, а изящните ѝ мигли пърхаха на лунната светлина.

И тогава той въздъхваше. Голият му гръден кош се надигаше и спускаше плавно.

— Някой ден тази къща ще бъде пълна с деца, а ние с теб ще остареем заедно.

— Да — съгласяваше се тя. Саломе знаеше, че това са обичайните нощни размисли на съпруга ѝ. Той се нуждаеше от нейното потвърждение, за да продължи да изпълнява трескавия си график от репетиции и снимки.

Октавио мразеше да говори за ангажиментите си през деня. За часовете, прекарани с различни рекламни агенти, мениджъри и нервни продуценти. Това го смущаваше. И Саломе усещаше напрежението му. Тя самата се притесняваше от времето след завършване на първия му филм, защото знаеше, че когато започне рекламната кампания, със съпруга ѝ ще имат още по-малко часове един за друг.

Двамата бяха единоподушни, че трябва да се възползват възможно най-пълноценно от уикендите, когато Октавио не беше ангажиран в студиото. Той предложи да хвърлят в градината семена на зеленчуци с надеждата, че все нещо ще се роди, и то по същото време, когато очакваха раждането на първото си дете. Смеси в един плик семена от домати и тиква и понесе бременната си жена през градината, като я подканяше да хвърля семената във въздуха.

— Ти си луд, Октавио — смееше се тя, докато той крачеше през дивите ягоди и петуниите. Държеше я здраво в ръцете си, притиснал нос към гъстата ѝ коса.

— Ухаеш по-хубаво от розите в градината — каза той.

— Октавио — изкикоти се тя и извади нова шепа семена, — мислиш ли, че ще пораснат?

— Разбира се, че ще пораснат, моя малка египтянке.

После спря за момент, за да пусне Саломе на земята. Тя стъпи на краката си и видя, че е точно в средата на градината. Зад нея клоните на големите смокинови и авокадови дървета обрамчваха нежното ѝ лице.

— Тази земя е плодородна — каза Октавио и усмихнат потупа корема ѝ с длан.

— Искам да седя тук с теб и да гледаме залеза — прошепна тя и остави плика със семената до нозете си.

Същата вечер Октавио разпъна голямо одеяло в средата на градината. Вдигна Саломе на ръце и я притисна към гърдите си. И когато небето започна да се обагря в розово и златисто, а слънцето да се спуска към Андите, отново ѝ каза колко много я обича.

Заспаха, унесени от песента на щурците. А когато се събудиха, бяха поразени от десетките звезди, които блестяха над тях, от светулките, които кръжаха наоколо, и от очите на другия, които грееха в нощта.

XII.

Сантяго, Чили

юли 1966-а

Тъй като не успя да се измъкне навреме от снимките, Октавио пропусна раждането на първото си дете. Доня Оливия и дон Фернандо придружиха дъщеря си до клиника „Санта Мария“ в Сантяго и чакаха нервно във фоайето, докато часовете минаваха, а Саломе се бореше с родилните болки.

Преди да потеглят с колата към клиниката, доня Оливия се обади по телефона на зет си, за да му съобщи, че бебето е на път. Асистентът от студиото, който вдигна телефона, ѝ каза, че Октавио в момента е на снимки и ще отиде в клиниката веднага щом заснемат последната сцена според изискванията на режисьора.

Но Октавио пристигна чак на следващата сутрин, облечен в дрехите от предния ден, небръснат и уморен, с букет от розови и бели божури.

— Съжалявам, египтянке... не успях да се измъкна.

Саломе кимна и се опита да спре напиралите сълзи. Тъй като не можеше да погледне Октавио, впери очи в новородения им син, който в момента сучеше от гърдата ѝ.

— Нарекох го Рафаел — прошепна, докато кърмеше мъничето.

— Бог изцелява всички — каза Октавио, за да ѝ покаже, че си спомня значението на името. — Красив е.

После посегна да погали детето по челцето.

— Също като майка си...

— Моля те, недей... Октавио — прошепна Саломе. Знаеше, че ако изрече още нещо, няма да се овладее. Очите ѝ бяха червени от изтощение и беше наясно, че ако кажеше на Октавио колко е разочарована, щеше да избухне в сълзи.

Искаше да му каже, че не помни кога за последен път са се държали за ръце, че онези нощи, когато заспиваха в градината, под балдахина на звездите, ѝ се струват като отминали преди цяла вечност. Чудеше се дали той изобщо е забелязал, че доматите и тиквите в

градината им вече дават плод. Зрееха от седмици, но тя не можеше да ги обере, защото трябваше да лежи. Представяше си как зеленчуците вече гният неоткъснати.

Искаше да го попита какви са приоритетите му сега. Искаше да го упрекне, задето не се е освободил от снимките на глупавия филм и не е дошъл да я подкрепи, както ѝ беше обещал. Макар от известно време да знаеше, че раждането на детето им ще съвпадне със заснемането на последните филмови сцени и че съпругът ѝ не може да контролира графика си, а още по-малко пък другите събития в този етап от живота си.

Просто ѝ липсваха Октавио и взаимоотношенията им отпреди година. Беше си мечтала, че когато детето им се ражда, той ще бъде само на няколко метра от нея, пред вратата на родилната зала.

— Любовта ми не се е променила — повтаряше ѝ той отново и отново, когато Саломе изказваше тревогите и желанието си нейният поет да се завърне.

— Не може ли да имаме поне един свободен уикенд, преди да се роди бебето? — питаше го неведнъж.

— Още малко остана, египтянке — казваше ѝ той, за да я успокои. — Когато снимките приключат, ще се измъкнем и ще заминем някъде... само двамата.

Но тя знаеше, че това е наивна надежда. Октавио беше подписал договор да заснеме още поне два филма след „Добър ден, самота“. А дотогава бебето им щеше да се е родило. Вече нямаше да бъдат „само двамата“.

— Ще засадим портокалова горичка — обеща ѝ веднъж, преди да се унесе в сън. — Когато имам повече свободно време, ще ти напиша нови стихове — прошепна.

Тя така и не изрече на глас убеждението си, че това никога няма да се случи. Че вече осъзнава отговорностите на майчинството и се опасява как той ще поеме отговорностите на бащинството.

Напрежението някак бе уловило в капана си тези двама души, които винаги бяха смятали, че са предопределени да водят простичък живот, основаващ се на взаимната им любов.

Ала докато Саломе виждаше, че решенията, вземани от Октавио, ще повлияят на връзката им, съпругът ѝ още живееше с илюзията, че някой ден всичко ще бъде отново по-старому, както в първите месеци

на любовта им. Каква наивност, макар и добронамерена! Само се надяваше някой ден да не се събуди и да съжали, че е поел по път, за последиците от който изобщо не е бил подготвен.

XIII.

Гьотеборг, Швеция

март 1969-а

Самуел Рудин не бе подготвен за скандинавската зима. Липсваше му перуанското слънце. Липсваха му планините. Мразеше да става сутрин още по тъмно. Почти всяка вечер си лягаше, стиснал юмруци от двете страни на тялото си, затваряше очи и заспиваше, треперейки от студ. Не спираше да брои наум дните до лятото.

Апартаментът му, скромно жилище в стария град, край южния бряг на река Гьота, беше оскъдно мебелиран. И когато се връщаше в него след срещите с пациентите си, политически бежанци, дошли в Швеция с надеждата за по-добър живот, си кипваше чаша вода, разбъркваше в нея лъжица нескафе и се отпускахе на дивана. Често се улавяше, че мислите му се връщат към оскъдните спомени от Париж, дългото пътуване с парахода до Перу, влошаването на душевното състояние на майка му, депресията, надвиснала над семейството му като голям траурен воал. Виждаше живота си като парчета от пъзел, а някои събития изобщо не бяха свързани. Често не знаеше какво да прави със спомените, чиито ръбове не бяха гладки и ясно очертани, спомените, непасващи на картината, която искаше да подреди в главата си.

По време на следването си беше преминал курс по психоанализа, където ролите бяха разменени и той бе принуден да бъде пациентът. Отначало не можеше да се абстрахира от лекаря в себе си. Чуваше се как отговаря така, че да разкрие съвсем малко за себе си, сякаш се страхуваше да не каже нещо, което би го белязало като негоден кандидат за специализацията по психиатрия. Но след няколко сеанса психоаналитикът му каза, че за него самия е най-добре да бъде честен.

— Всеки студент си мисли, че може да надхитри психоаналитика си — каза той на Самуел с балтиморския си акцент. — Но повярвай ми, ако наистина се интересуваш от психиатрия, трябва да се вгледаш навътре в себе си, в собствения си живот, и да размишляваш над

причините за изборите, които си правил. В крайна сметка това ще те направи по-добър лекар, уверявам те.

Отначало Самуел се затрудняваше да говори за детството си. Имаше събития, които бе изтласкал от паметта си, например случая, когато на девет години се върна от училище гладен. След като не намери никоя от прислужниците, потърси майка си и я откри да прави тънки разреди на китките си.

Семейната вила в „Мирафлорес“ не беше особено голяма. Най-впечатляващата ѝ част бе спираловидната стълба, която започваше от скромния вестибюл и се извиваше към площадката на втория етаж, където зад тежки врати от тиково дърво се намираха спалните на семейството. По дългия коридор вляво беше спалнята на родителите му. Самуел стигна до нея с тихи стъпки, допускайки, че майка му може да спи, както правеше често следобед.

Помнеше, че завари вратата откритата и я бутна безшумно, за да не смути дрямката на майка си. Но я видя не на високото легло с балдахин, както очакваше, а седнала пред тоалетката си. Халатът ѝ се беше свлякъл небрежно от едното рамо и гърбът ѝ беше извит като лък над крехките треперещи ръце.

В спомените си я вижда в профил. Тя бе пред тоалетката от сандалово дърво, тройното огледало я отразяваше в калейдоскоп от ъгли. Черната ѝ коса, вече посипана със сребро, бе прибрана под розов шал, вързан стегнато на малката ѝ изящна глава.

Сега, докато извикваше тази картина, Самуел осъзна, че винаги е смятал майка си за най-красивото същество на земята. Че е приел влошаването на психичното ѝ здраве много по-лесно от изчезването на физическата ѝ красота.

В представите му тя завинаги щеше да си остане красивата парижанка с безупречно червило, черен костюм от кадифе и бели сатенени маншети. Не жената, която пиеше приспивателни и носеше няколко номера по-големи домашни халати. Жената от Париж преди много, много години.

Но ето че отново го връхлетя споменът как застана на прага и видя гърба на майка си, извит под сатенената роба като крехък клон на

стар дъб, шишенцата с парфюми бяха разпилени по тоалетката, а чекмеджетата бяха разбъркани.

— Какво видя? — попита терапевтът.

— Не видях нищо, докато тя не се обърна и не ме погледна. Лицето ѝ беше изцапано от разтеклия се грим, халатът едва скриваше гърдите ѝ. В едната ѝ ръка видях бръснача на баща ми, а от китката на другата ръка се стичаше струйка кръв.

— Не мисля, че е опитвала да се самоубие, според мене просто е искала да освободи болката си.

Самуел примигна.

— Помня, че дойде лекар, който превърза мама и ѝ даде успокоително. Чух, като каза на баща ми, че този път семейството ни е извадило късмет, че тя е опитвала да сигнализира за нуждата си от помощ.

— И получи ли я?

Самуел замълча. Тапицираният с изкуствена кожа диван започна да лепне под него. Терапията го изтощаваше.

— Не. — И пак замълча и въздъхна продължително. — Татко смяташе, че тази помощ трябва да си остане между стените на къщата. Страхуваше се от петното, което инцидентът би могъл да лепне на семейството.

Докторът размаха молива си във въздуха.

— Баща ти как прие решението да се насочиш към психиатрията?

— Мисля, че с безразличие.

— Безразличие?

— Ами отношенията ни са доста напрегнати, след като мама почина. Тъй като не се присъединих към двамата си братя, които поеха семейния бизнес в Перу, според него няма за какво да си говорим. Не желая да произвеждам платове и да се тревожа дали някоя пратка ще пристигне навреме или дали производствените разходи са по план — допълни Самуел и се намести на канапето. — Намирам това за досадно и скучно. Искам да помагам на хората. Толкова е просто.

— Просто? — попита го психоаналитикът, стремяйки се да предизвика опит за самоанализ у този млад специализант по психиатрия. — Мисля, че причината за желанието ти да помагаш на

хората, особено предвид семейната ти история, е всичко друго, но не и проста.

Онези дни, в които седеше на дивана на психоаналитика, бяха отминали и Самуел най-после бе станал това, което искаше да бъде — и практиката му беше посветена на това да помага на жертви от войните. Повечето му пациенти идваха от политически нестабилни държави като Алжир и Чехословакия. Измежду по-старите имаше полски евреи, живели двацет и пет години, без да разговарят за времето, прекарано в концентрационните лагери, с никого, дори и с децата си. Някъде дълбоко в себе си той се надяваше да срещне някой френски евреин, човек, който би могъл да знае какво се е случило с родителите на майка му и семейството на чичо му, сякаш това знание щеше да му донесе дълбок вътрешен покой. Покой, който майка му не бе намерила и това я беше унищожило бавно и постепенно.

Но Самуел нямаше този късмет. Имигрантската общност беше малка и повечето му пациенти бяха по-млади, оцелели от страни, в които никога не беше ходил.

Осъзна, че човек никога не свиква да слуша истории за изтезания. Силата на човешкия дух обаче продължаваше да го изумява. Научи се да се доверява на интуицията си и да насочва пациентите си към спомените, често останали заровени дълги години.

Дори само като погледнеше лицето на нов пациент, Самуел нерядко можеше да отгатне степента на мъченията, на които е бил подложен. По ирония на съдбата жените, които изглеждаха най-спокойни, безгрижни, често бяха най-тежко изтезаваните жертви. Те бяха тези, които таяха всичко дълбоко в себе си, без да продумат за адските мъчения, за изнасилванията. Пазеха тайните си години наред. Дори някой да забиеше в тях игла, не биха издали звук. Толкова дълбока беше болката им.

В стаята с бели стени и няколко картини с ненатрапчиви пейзажи, целящи да вдъхнат спокойствие, Самуел седеше и беседваше с пациентите си. Говореше пет езика: френски, испански, английски, немски и вече шведски — наистина не перфектно, но все по-добре с всеки изминал ден. Беше там най-вече за да слуша. Както и за да им

помага да се придвижват през спомените си, за да могат да продължат живота си и да се помирят с ужаса на миналото.

Отначало не вярваше, че ще се справи с новата си работа. Говореше съвсем малко шведски и не знаеше почти нищо за обичаите и самата страна. Но след като пристигна и поработи няколко дни, Самуел осъзна предимството, че е чужденец. Щом влезеше в стаята и видеше, че докторът също не е местен, имигрантът се отпускате.

Нямаше абсолютно никакъв начин да вземат за швед Самуел — с неговата външност на сефарадски еврей. Беше наследил чертите на родителите си. Кожата му беше с цвят на маслина, косата — черна, а слабото тясно лице излъчваше вродена сила.

В Перу не се отличаваха от местните, макар че те имаха по-скоро индиански, отколкото испански черти. Когато вървеше по улицата в Швеция, къдравата му коса изпъкваше сред океана от руси глави. Заради дебелия вежди, големите тъмни очи и орловия нос често се смущаваше от външността си. Няколкото седмици, прекарани в Стокхолм, бяха съвсем различно преживяване за него. Там откри студенти от почти всички страни по света, които задръстваха улиците и кафенетата. Там енергията изригваше, а левичарските идеи витаеха във въздуха.

Но в Гьотеборг беше тихо и спокойно. Кафенетата бяха пълни с двойки, които пиеха чай и хапваха пастички, баровете бяха пълни с бизнесмени и синовете им. Самуел рядко излизаше след работа. Вместо това предпочиташе да се прибере вкъщи и да изпие нескафето си без компания.

В един неделен следобед Самуел се улови, че се е загледал по красива млада жена, която бе недалеч от него в градския парк. Беше взел със себе си медицинско списание и кафяв плик със семена, за да нахрани птиците. Тя седеше сама — слабо момиче, загърнато в син шал от кадифе.

Самуел седна до нея. Сивите гълъби се скупчиха в краката му и закълваха семената около тежките му кафяви обувки.

— Трябваше да хвърлите семената по-надалече — каза непознатата и се обърна към него.

Самуел се смути от яркозелените ѝ очи.

— Du har ratt... — опита да използва разговорния си шведски. — Права сте, не трябваше да ги хвърлям до краката си.

Тя се засмя и намести шала си, като го пристегна до брадичката си и откри почти бялата си коса и зачервено от вятъра лице.

Самуел забеляза, че държи скицник, и я попита дали е художничка.

— Студентка — отвърна тя срамежливо. — Уча изящни изкуства.

Той се наведе и проточи врат към скичника с надеждата, че тя ще го отвори и ще му покаже върху какво работи.

Видя как пръстите ѝ в ръкавици от мека вълна се свиха в скута ѝ.

— Често идвам тук да рисувам. Понякога попадам на интересно лице или необичайна поза, които не мога да видя у моделите в часовете по рисуване. — Тя посочи малко дете на няколко крачки от тях, което седеше наведено на сгъваем стол. — Ако не бях тук, нямаше да видя дете, което си играе толкова естествено. — После извади от кутията за моливи парче въглен и щрихира фигурата на момченцето. С няколко линии улови извивката на гърба му, протегнатата ръка, с която късаше тревички.

— Може ли да ви почерпя чаша кафе, след като довършите рисунката си? — попита Самуел.

Тя се съгласи при условие, че след това ѝ позволи да нарисува портрета му.

Докато пиеха кафе, девойката извади скичника и му показва рисунките си.

Самуел разгледа много внимателно всяка от тях. Имаше скици, изпълнени изцяло с въглен, и детайлни, много експресивни рисунки с молив. Но това, което му хареса най-много, бе нейният автопортрет.

Нямаше никакво съмнение, тя беше. Все едно виждаше лицето, което се намираще срещу него. Беше пресъздавала превъзходно формата на лицето си, високите скули, въздействащите очи. Но това, което му се стори особено интригуващо, беше начинът, по който се беше нарисувала. Като контраст на очевидните физически белези на жена бе добавила аксесоари, по-подходящи за малко момиче. Например палтото на рисунката беше детско: с обла якичка, четири кръгли

копчета — по две на ред — и разкроено. И вместо да държи дамска чанта, се беше нарисувала със старомоден куфар. Куфар, който бе прекалено малък за възрастен човек. А върху светлосенките, направени с молив, беше оцветила целия куфар в червено.

Самуел докосна ъгълчето на рисунката и погледна слабата жена, която седеше срещу него.

— Тази ми харесва най-много — каза и почука с пръст по листа.

Тя се стегна за момент, сякаш споменавайки портрета, бе докоснал нещо дълбоко в душата ѝ, което никой не биваше да смущава.

След няколко секунди мълчание взе скицника и го затвори.

— Имаш чувствителен поглед, никой друг не е коментирал тази рисунка. Дори и преподавателят ми.

— Привличат ме неща, които имат история.

Тя се размърда неспокойно. И за да насочи разговора към нещо не толкова лично, извади кутията за моливи и я сложи на масата.

— Обеща, че ако пия кафе с теб, ще ми позираш.

— Е, възнамерявам да спазя обещанието си. Просто ми кажи какво да правя. — Самуел замълча. — И разбира се, ще трябва да ми кажеш името си.

— Кая Соренсон. — И му протегна ръка.

— За мен е чест да се запознаем, Кая. Аз съм Самуел Рудин.

Тя му се усмихна мило.

— Е, Самуел, сега трябва да седиш абсолютно неподвижно.

Самуел се засмя.

— Ей онова дете май е по-добър модел. — Обърна се и ѝ посочи бебе, което спеше в количката си близо до входа на кафенето.

— Не, смятам да нарисувам теб — не отстъпи Кая и извади молив от малката алуминиева кутия.

Първо очерта силуета му. Избра да го нарисува в профил, с леко наведена брадичка.

Почти половин час по-късно скръсти ръце на гърдите си и поклати глава.

— Не стана. — Откъсна листа от скицника си и го смачка на топка. — Ще трябва да започна отначало.

Самуел изпъна гърба си за момент.

— Не е лесно да си модел, знаеш ли. Ще трябва да ми обещаеш да вечеряш с мен, преди да се съглася да позирам за още една рисунка.

Кая се захили.

— Много добре. Но този път да опитаме, като седиш с лице срещу мен.

Самуел намести стола си.

— Да, точно така, сега виждам чертите ти по-ясно.

В тази поза можеше да я разглежда необезпокояван.

— Това може и да ми хареса — опита се да флиртува Самуел.

Кая вдигна очи от скицника си и се усмихна. Той си я представи като момиченце в палтото с обла якичка, с малкото кожено куфарче, подпряно до коляното ѝ, и се запита какви ли истории таи в себе си тази красива млада жена.

XIV.

Гьотеборг, Швеция

април 1969-а

Най-после Самуел имаше с кого да споделя свободното си време. Първата му зима в Швеция вече отстъпваше място на пролетта и той се радваше на гледката на напъпилите лалета. След първата си среща в парка двамата с Кая прекарваха почти цялото си свободно време заедно.

Преди да я срещне, Самуел не беше осъзнавал колко е самотен. Сега, с нея, се чувстваше като прероден. Организираше разточителни вечери, за да компенсира тежките си работни дни. Правеше резервации в скъпи ресторанти, в които преди не би му хрумнало да отиде. Водеше Кая да гледат звездите или се любеше с нея на балкона, без да се тревожи, че съседите може да ги видят или да се събудят от шума.

Когато беше сам, копнееше за нея. Когато бяха заедно, не можеше да мисли за нищо друго, освен за това как да отложи момента, в който щяха да се разделят. Представяше си как лежи сгушен до нея, как притиска нежното ѝ като на птичка лице до своето (дали не му напомняше за малка лястовичка?), как тънките ѝ пръсти са заровени в черните му къдрици.

Уговаряха се да се виждат няколко пъти в седмицата, но и това му се струваше прекалено малко. Когато бяха на ресторант, често поръчваше храна за вкъщи, защото Кая беше много слаба и той искаше да е сигурен, че тя ще има достатъчно и за следващия ден.

Обожаваше да я съзерцава и в кратките мигове, когато очите ѝ бяха сведени към купичката със супа или към тротоара, направо я изпиваше с поглед.

Никога не беше виждал толкова лъчезарна жена като нея. Това ѝ придаваше крехък вид, правеше я да изглежда много по-млада, отколкото беше. Фина като газела, с деликатни кости и въздействащи очи.

Самуел обаче знаеше, че трябва да свикне с някои неща. В мига, в който зърна миниатюрното дървено кръстче на врата ѝ, му се

повдигна. Подобни религиозни символи неизменно го разстройваха. Чак когато се сближиха, посегна и го докосна под блузата ѝ, усети гладките дървени ръбчета в ръката си.

— От майка ми е — каза Кая. Стори му се странно, че го изрече шепнешком.

Тя опипа кръстчето с тънките си пръсти, преди да го пъхне обратно под блузата си.

— Това е едно от малкото неща, които имам от финландското си семейство. Едно кръстче и един молитвеник. Никога не свалям кръстчето от врата си, въпреки че изобщо не съм религиозна.

Той забеляза, че кожената връвчица, на която висеше кръстчето, бе протрита и износена. Помисли си, че накитът не е особено привлекателен, и се опита да бъде обективен, без да проявява религиозните си предразсъдъци. Кръстчето беше грубо, мъжко. Независимо от това сантименталната ѝ привързаност към него му се видя сладка и трогателна.

— Аз съм това, което наричат финландско военно дете — каза тя с равен глас. От известно време седяха в парка и на лунната светлина Кая му се струваше още по-фина и деликатна. Правата ѝ руса коса бе прибрана на хлабав кок, а зелените ѝ очи бяха разширени и го гледаха съсредоточено. — Ужасно название, нали? Но така ни наричат, в бележките под черта в учебниците по история пише: „През войната над седемдесет хиляди финландски деца са били изпратени в Швеция, за да се осигури безопасността им и да имат по-добро детство“. — Кая направи гримаса. Но изведнъж лицето ѝ отново стана сериозно. — Знаеш ли, след края на войната почти всички деца са били върнати в родните им семейства, но не и аз.

Той стисна облечената ѝ в ръкавица ръка в своята.

— Мисля, че са ме върнали веднъж, но само временно. Не е било истинско връщане. — Тя въздъхна и притисна нос към рамото му. От устата ѝ излизаше пара. — Това е дълга история, най-добре да я оставя за друг път. — Погледна го и успя да се усмихне леко.

Той ѝ кимна нежно и протегна ръка.

— Да си вървим — каза Кая и стана от пейката.

Самуел отново беше поразен от това колко дребничка е в сравнение с него. Главата ѝ едва стигаше до рамото му. Той я хвана за ръка и посочи красивите светлини на града.

— Никога не съм харесвала особено живота в града — прошепна тя, докато стискаше силно ръката му. — Мисля, че предпочитам гората и езерата... — Гласът ѝ потрепери. — Особено през зимата, когато са покрити с дебел лед.

XV.

*Сантяго, Чили
ноември 1966-а*

Нито Октавио, нито Саломе очакваха успеха на „Добър ден, самота“.

„Никога досега не сме виждали актьор, който да придава такава чувственост, такава психологическа плътност на героя си“ — възхваляваха го критиците от „Ел Меркурио“. „Благословени сме, че вече имаме това лице, което разкрива истинската чилийска душа!“ — превъзнасяха се коментаторите по радиото.

За една нощ се основаха клубове на почитателите му, изникнаха билбордове с образа му, заваляха покани да присъства на безкрайна върволица от събития.

Рекламните агенции го умоляваха да записва радиореклами, жените чакаха пред входа на студиото да се появи колата му и препречваха пътя на лимузината. Кажиречи, седмица след премиерата на филма студиото му предложи нов договор за още шест филма и заплата, каквато не си беше представял дори и в най-смелите си мечти.

— Какво да правя? — попита той жена си, която бе ангажирана със сина им. На Рафаел отрано му никнеха зъби и въпреки че сега разчиташе на помощта на икономка, Саломе вече бе на границата на изтощението.

— Не мога да ти кажа, Октавио. Винаги съм вярвала, че сами отговаряме за делата си в този живот. Ти трябва да решиш какъв път искаш да начертаеш за себе си.

— Трябва да мисля за теб и детето, Саломе. Не става въпрос само за моя живот.

— След като получиш допълнителните проценти от филмовите печалби, след като заснемеш и другите два филма от договора, ще имаме достатъчно пари за няколко години.

— Не съм сигурен — каза Октавио и се почеса по главата. Паричният въпрос лесно го хвърляше в смут. Нямаше никаква представа колко пари са необходими на семейството му, за да живее

така, както той не си беше позволявал като малък. — Сигурен съм, че успехът ми ще бъде временен. Може би две или три години, докато не ме сменят с друг.

Октавио искаше да бъде реалист. Опитваше да се убеди, че този шеметен живот няма да трае дълго. Надяваше се в крайна сметка някой друг да вземе решението вместо него — кариерата му да стигне до момент, когато няма да се снима повече във филми и ще може да се върне в света на поезията и литературата, без да се чувства виновен.

Сега обаче просто искаше да бъде спокоен, че семейството му е финансово обезпечено. Нуждаеше се от това да бъде сигурен, че печели достатъчно и че бащата на Саломе изрича името му с уважение, а не с презрението, с което бе говорил с него при първата им среща.

Така че Октавио подписа и втория договор. Всяка сутрин ставаше, целуваше жена си по бузата и късно вечер се връщаше у дома, уморен и изтощен. Опитваше да се дистанцира от новопридобитата си слава, даваше само интервютата, за които настояваха от студиото, и посещаваше само премиерите на филмите, в които участваше. Понякога обаче не можеше да отказва ангажиментите и не се прибираше с дни.

Шест месеца след „Добър ден, самота“ бе премиерата на втория му филм, „Бягство от един сън“. Отново рецензиите бяха възторжени и броят на зрителите — безпрецедентен.

Но Октавио продължаваше да се чувства неудовлетворен от успеха си. Мразеше да изрича думи, в които не вярваше. Мразеше безкрайните репетиции на една и съща сцена само защото някой от колегите му не е научил репликите си.

В онези дни понякога просто седеше на някой стол в студиото и си мечтаеше за студентския живот. Беше само на двайсет и две години, но времето, когато пишеше стихове на светлината от свещта, му се струваше отминало преди цяла вечност.

Нощите със Саломе оставаха най-хубавата част от денонощието му. Между снимките на отделните сцени успяваше да ѝ се обади набързо по телефона. Октавио знаеше, че в девет часа, когато обичайно се прибираше вкъщи, тя беше вече капнала от грижите за бебето.

Все пак му позволяваше да я притисне към гърдите си и да погали дългата ѝ черна коса. Ако Рафаел спеше дълбоко, Октавио

понякога занасяше грамофона на горния етаж, намаляваше звука и протягаше ръка към любимата си, за да потанцуват танго в интимната атмосфера на спалнята.

Саломе знаеше, че дългите часове, които съпругът ѝ прекарваше в студиото, го изтощаваха. И вече беше свикнала с неохотата му да говори за това. Но също така смяташе, че той бе направил избора да подпише продължението на договора

От друга страна, Саломе мразеше да го вижда толкова уморен и нещастен.

Октавио се стараяше да изиграе възможно най-добре поверената му роля. Филмите, в които участваше, бяха копия на психологически драми от Франция и Италия.

— Някакви си второкласни сценарии! Европейските писатели не се интересуват от тези абсурдни романтични мелодрами — оплакваше се от време на време на Саломе, докато пиеше сутрешното си кафе и закусваше.

Героините във филмите бяха същински карикатури. Представени еднопластово, с единствената цел да подчертаят мъжеството и емоционалната сила на главния герой, чиято роля неизменно се изпълняваше от Октавио. Външността на актрисите изобщо не го вълнуваше. Черните им коси никога не бяха толкова лъскави като косите на Саломе. Очите им бяха безизразни и лишени от дълбочината, която бе забелязал у жена си, докато стоеше на балкона на двайсет и пет метра разстояние от нея.

Сюжетите бяха глупави и нелепи според Октавио. Току-що бе получил сценария за третия си филм — „Кармен завинаги“, в който щеше да играе обект на любовта на по-възрастна жена.

Осъзнаваше, че изолира жена си от ежедневието си. Знаеше, че дори и след изтощителните грижи за сина им тя се старая да отделя няколко часа, в които да го поглези. Но не можеше да отвори сърцето си и да сподели чувствата си за посоката, в която се развиваше животът му. Смяташе, че подобно оплакване би изглеждало неприсъщо на мъж. Нима мъжете не страдаха от векове, полагайки далеч по-изнурителен труд от него? И нима не се бяхтеха за заплати, които бяха много по-ниски от неговата? Знаеше, че трябва да бъде благодарен, защото сега на Саломе и Рафаел нищо не им липсваше. След няколко месеца, когато започнеше да получава и процент от филмовите

печалби, нямаше да има нищо, което да е принуден да откаже на семейството си. Макар да не беше интелектуално удовлетворен от работата си, все пак изпитваше известно задоволство от мисълта, че никой, дори и бащата на Саломе, не можеше да каже, че Октавио не е осигурил най-доброто за семейството си.

XVI.

*Сантяго, Чили
януари 1970-а*

Кариерата на Октавио отнемаше все повече време, а Саломе забременя с второто, по-късно и с третото им дете. През лятото тя често търсеше удобствата в имението на родителите си. Къщата, разположена извън Талка, беше семейна собственост от векове и Саломе обичаше да ходи там, да диша чист въздух и да прекарва дните с майка си.

Пътуването с влак от Сантяго до Талка не беше дълго, но Саломе винаги приготвяше малки сандвичи и кексчета за Рафаел и двете му по-малки сестри, Бланка и Исабел. Те седяха, залепили нослета на стъклото, а детският възторг и почуда, изписани на лицата им, се отразяваха в месинговите парапети на пътническите купета във влака.

Баба им винаги ги чакаше на перона на гарата. Веднага виждаха необикновената ѝ, естествено руса коса, увита на масури, лицето ѝ, засенчено от широкопола сламена шапка. Рафаел беше достатъчно голям, за да изтича към нея, да притисне буза до тялото ѝ и да вдъхне уханието на марципан, което неизменно излъчваха дланите ѝ.

Семейство Ерера от над сто години използваше един и същи файтон и Саломе не можеше да сдържи усмивката си, виждайки радостта върху лицето на Рафаел, щом го зърнеше да чака пред гарата. Като малка и тя беше реагирала по същия начин.

За файтона се полагаха специални грижи като за семейна ценност. Той бе тъмнозелен и блестеше, черното платнище бе излъскано и идеално стегнато. Но Рафаел обожаваше най-вече интериора.

Отвътре файтонът бе тапициран с дебела кожа с цвят на жълт невен, която миришеше на политура. Когато кочияшът настаняваше вътре малкия Рафаел, сърцето на момченцето литваше в небесата. Тук се чувстваше като крал. Баща им щеше да дойде при тях след седмица, така че за кратко, докато пътуваха към имението на баба му и дядо му, той беше мъжът в семейството. Баба му, майка му и двете му

сестрички седяха наоколо и си бърбреха оживено по женски. Той обаче гледаше към дамаската на тавана над главата си и през тесния страничен прозорец до лицето си.

Пътят към имението беше тесен. Черен селски път, по който колелата на файтона вдигаха след себе си кафяв облак прах. Главите на жените се поклащаха, раменете им се блъскаха, коленете подскачаха. Но Рафаел обожаваше пътуването. Той усещаше камъчетата под колелата на файтона, долавяше ритъма на конските стъпки, виждаше планините и брега отвъд тях.

Къщата със сигурност бе най-величествената постройка, която някога беше виждал, и той тайно си мечтаеше баба му и дядо му да живеят целогодишно там. Освен прислужниците пралядо му, дон Исидор, беше единственият постоянен обитател на имението.

Дон Исидор, също като зет си, бащата на Саломе, беше лекар. Сега беше на деветдесет и две години и децата доста се стряскаха от вида му. Въпреки че през по-голямата част от деня се занимаваше със своите експерименти — да култивира необичайни хибридни овошки в градината, — вършеше това в елегантен костюм. Рафаел нямаше спомен да е виждал дядо си в други дрехи, освен в черен костюм, колосана бяла риза и една от многобройните му брокатени жилетки с изящни и сложни шарки. Висок и слаб като щека, той имаше голяма глава с пригладена бяла коса и гъсти мустаци. Говореше рядко, предпочиташе да наблюдава и кима.

Жена му, бабата на Саломе, бе починала преди раждането ѝ. Но къщата, първоначално изградена от кирпич и циментова замазка, още пазеше следите от нейното присъствие.

На входа имаше висока метална порта с орнаменти във формата на изящни птички. Дървеният под в къщата се простираше като голяма река с цвят на кестен. Тук-там се виждаше някоя изкривена дъска — досущ вълничка върху повърхността ѝ. Всяка стая бе украсена със собствена бяла гипсова арка. Само стаята, принадлежала на съпругата на дон Исидор, бе различна, защото имаше кръгла врата.

Вътре всичко беше както го беше оставила бившата господарка на къщата. Китайските тапети бяха осеяни с хиляди птици. Фино очертани с черен туш и ръчно оцветени в пастелни тонове, рисунките изобразяваха всяка съществуваща птица. Високи елегантни щъркели, застанали на един крак, колибри с прави тесни човки и розови гърди,

сгушени в бледозелени треви, прашни кафяви врабци, литнали в нежносиньото небе.

Върху мебелите в стил рококо бяха разпръснати клетки на птици, които сега бяха празни. Металните им плетеници и остри куполи навяваха тъга, напомняйки за птиците, които някога бяха пели на жената, обожавана от стария доктор.

Близките ѝ я наричали Малкото канарче, тъй като холът ѝ представлявал птичарник, проектиран изцяло от нея. Почти две години чакала да ѝ доставят китайските тапети и нощем, когато си легала на красивото резбовано легло с четири колони, затваряла очи и си представяла как ги развива и за пръв път зърва изящните птици.

Въображението ѝ рисувало всяка от тях — с пера, толкова реалистични, сякаш всеки момент ще се размахат. Представяла си ролките хартия, които пътували през морето, внимателно опаковани в копринени калъфи и сандъци, изплетени от бамбук. Спяла на бледожълтия си чаршаф с разпиляна гарвановочерна коса. И когато се унасяла, птиците от клетките ѝ правели серенада, нежно чуруликали мелодия, която тя свързвала с любовта. Чак до ранната ѝ смърт.

Рафаел се страхуваше от бившата спалня на жената с канарчетата. Рядко влизаше там, въпреки че обожаваше да обикаля другите стаи в имението. Тежките кафяви мебели бяха достатъчно стабилни и той строеше от тях крепости, където прекарваше безкрайни часове в забавни игри. Стаята на прабаба му обаче бе твърде плашеща. Когато беше на четири години, за седмица в имението дойде негова пралеля. Беше останала неомъжена и се наслаждаваше на ролята си на ексцентрична стара мома. Обличаше се само в черни вълнени дрехи, дори и в най-горещите летни дни, а очите на бледото ѝ сбръчкано лице сезираха в Рафаел над твърдата сатенена яка.

Вечер често идваше в стаята му да му разказва истории. Но не истории, каквито слушаше от майка си или баща си (любимата му беше за неприбраното богатство на дядото на баща му в Испания). Историите на възрастната жена бяха много по-зловещи. А още по-лошо беше, че тя явно се забавляваше с ужасените писъци на Рафаел.

Разправяше му, че вените ѝ били пълни с плуващи игли, които била погълнала през годините, в които се занимавала с шиене.

Вдигаше черния си ръкав до лакътя и показваше бялата си ръка с изпъкнали сини вени.

— Иглите плуват тук вътре — казваше и сочеше вените си. На лунната светлина, която влизаше през прозореца на спалнята му, кожата ѝ изглеждаше почти синкава.

Но историята, която го изплаши най-много, беше за това как починала съпругата на дон Исидор.

— Била нападната от онези, които обичала най-много — прошепна старата леля в ухото му. — От птиците си.

Очите на Рафаел се разшириха от ужас и той придърпа завивката плътно до брадичката си.

— Прадядо ти ревнувал от онези птици, завиждал им, че тя прекарва дните си в грижи за тях и ги храни от дланта си. Една нощ, когато отхвърлила любовните му ласки, решил да ѝ погоди жестока шега. Изчакал я да заспи дълбоко, после се прокраднал тихо като крадец до порцелановия съд, където тя държана внимателно подобрания семена, и ги разпилял върху косата, тялото, чаршафите ѝ. Сетне отишъл до клетките, където спели птиците, отворил вратичките и ги пуснал на свобода. Гладът надделял, а тъй като не знаели какво има под храната им, птиците се заплели в косата ѝ, закълвали гърдите ѝ. Тя се събудила внезапно и се разпищяла от ужас. Умряла от сърдечен удар пред очите на прадядо ти.

— Вярно ли е това? — попита Рафаел, разтреперан и плувнал в пот от страх.

— Абсолютно — излъга убедително тя, а жълтеникавите ѝ зъби блеснаха като царевични зърна. — Прадядо ти е коварен и жесток. Аз ако не знам, кой да знае. Нали ми е брат.

— Но какво е направил после? — извика Рафаел. — Как не са го пратили в затвора?

— А... той си е хитър. Измел останалите семена и затворил вратата. Когато прислужниците дошли, заварили птиците накацали по главата и пръстите на господарката си. Тялото ѝ било студено като лед. — Старицата се взря в ужасените очи на Рафаел. — Погребали я на следващия ден и дон Исидор заповядал да отровят птиците и да затворят кръглата врата на стаята ѝ.

Рафаел се надигна в леглото си.

— Мразя го! — извика той. — Никога вече няма да го целуна за лека нощ!

— Недей — прошепна тя, преди да стане от стола си и да му пожелае лека нощ. — Това е лошо за душата ти.

Очите на Рафаел се бяха окръглили от ужас и блестяха като две въгленчета.

— И не се бой, скъпо момче — прошепна старицата на излизане. — Малкото канарче го посещава нощем. Полужена, полуптица, тя се рее над балдахина на леглото му и му чурулика странни и зловещи любовни песни.

Още преди да чуе тази ужасяваща история, Рафаел вече се страхуваше от дон Исидор. Освен заради строгото облекло и набразденото от бръчки лице, също и заради прекалено ексцентричното поведение, което бе неразбираемо за малкото момче. Старецът прекарваше дните си в градината, където отглеждаше странни плодове, създавайки хибриди, за които светът не беше чувал. Присаждаше калем от череша на портокалово дърво и получаваше плод, подобен на портокал, но с кървавочервено месо.

Тръгваше към градината, преди останалите да са седнали да закусят, а джобният му часовник се поклащаше от джобчето на жилетката. Бялата му коса и сините очи, черното палто, сребърният връх на бастуна се виждаха отдалеч, когато вървеше през полето, поздравявайки с кимане слугите, докато стигнеше до мястото, където щеше да прекара необезпокояван целия ден.

Връщаше се за вечеря. На трапезата дъщеря му, прехвърлила шейсетте и вече баба, седеше на мястото, което беше заемала като дете, а на съседните столове покрай дългата готическа маса се настаняваха собствената ѝ дъщеря и тримата ѝ внуци. Съпрузите им бяха избрали да останат в града до началото на август, когато щяха да имат две седмици отпуск. Те също се чувстваха неловко в компанията на чудноватия старец.

Ала най-странното нещо, което правеше и което нито Саломе, нито майка ѝ можеха да си обяснят, бе ритуалът с извикването на змията, който дон Исидор изпълняваше след всяка официална вечеря.

При звука от потропването на бастуна по дървения под змията се измъкваше от тясната дупка в стената и пропълзяваше до краката му. Избледнелите сини очи на доктора грейваха и той избухваше в смях, от което лицето му се набръчкваше още повече.

За Рафаел нямаше нищо по-ужасяващо. Той качваше крака на стола, вдигаше колене до гърдите си и с всичка сила стискаше очи. Саломе и майка ѝ само клатеха глави, защото знаеха, че няма какво да направят или кажат.

Змията се плъзгаше покрай всеки стол и изяждаше храната, която бе паднала на пода. После се връщаше до стола на дон Исидор, той отново почукваше с бастуна и тя безшумно се прибираще в дупката си, дълбоко в стената на бездънната къща.

Въпреки това Рафаел обожаваше имението. Обичаше животните, прасетата и кокошките, конете и кравите. Харесваше му, че къщата има толкова много стаи, в които да си играе, и че кочияшът го взема със себе си винаги когато ходи до града с каретата. В имението майка му позволяваше на баба му да го глези, а тя го боготвореше, сякаш беше нейно дете.

В своята стая доня Оливия криеше собствените си малки съкровища. Фигурки от марципан, метални кутии със сметана, ментови захарни пръчки, оцветени в червено и зелено. Мебелите ѝ имаха множество малки чекмеджета, които се отваряха само с миниатюрните ключове, които тя носеше на дълга сатенена панделка под блузата си. Вечер викаше Рафаел в стаята си и до късно го хранеше със сладки, които вадеше от дървените чекмедженца.

Той свикна с висококачествените бонбони и сладки и взе да се мръщи на евтините бонбони, които съучениците му често си носеха за десерт. Научи от баба си, че сладкишите са вид произведения на изкуството. Че трябва да бъдат едновременно с красиви цветове и хубава текстура, с аромат, който не е заглушен от захарта, и опаковани по начин, съответстващ на великолепия им вкус. Най-реномираните магазини винаги слагаха сладкарските си изделия в скъпи опаковки, завързваха ги с красиви сатенени панделки и Рафаел с един поглед ги разпознаваше по характерните завъртулки. Той стана любимец на баба

си, детето, за което тя тъгуваше най-много в периодите, които семейството прекарваше отделно.

Никой от двамата не би повярвал, че след няколко години ще бъдат принудени да се разделят и че Рафаел никога повече няма да прекара лятото в имението, което толкова обичаше. Но доня Оливия продължи да носи ключетата под блузата си и скриновете ѝ винаги бяха пълни с марципан и бонбони. Все се надяваше, че някой ден семейството на дъщеря ѝ ще се завърне.

XVII.

*Сантяго, Чили
февруари 1970-а*

Минаха почти четири години от филмовия дебют на Октавио и през това време той стана известен във всеки чилийски дом. Сега имаше пари, слава, жена и три деца, преди няколко месеца бе изпълнил договора си и се наслаждаваше на заслужена ваканция, през която да обмисли по какъв начин да продължи кариерата си. Никога не си беше представял обаче, че един ден, докато си почиваше вкъщи, рошав и небръснат, на вратата на дома му неочаквано ще се появи Пабло Неруда.

Октавио работеше нещо в градината, когато чу да се звъни. Тъй като прислужницата, Консуела, беше отишла да напазарува продукти за вечерята, а Саломе бе заета да облича едно от момичетата, той изтупа панталона си и отиде да види кой ги търси.

Отвори широката врата и зяпна от изумление. На верандата на дома му стоеше великият поет, едрото му тяло беше загърнато с дълго черно наметало, а черната широкопола шапка хвърляше сянка върху очите му.

— Господин Рибейро? — попита Неруда и докосна ръба на шапката си. — Дано не идвам в неудобен момент. Аз съм...

— Господин Неруда, няма нужда да се представяте — каза слисаният Октавио, който за момент не можа да овладее изненадата си от неочакваното посещение на поета. — Не знам на какво дължа посещението ви, но моля, заповядайте, влезте.

Октавио протегна ръка и покани поета да влезе в тесния вестибюл на семейството.

— Извинете маниерите ми. Прислужницата ни в момента не е в къщата, но аз би трябвало да се сетя — може ли да взема наметалото ви?

Неруда наведе леко рамене, развърза копринените връзки на наметалото си и го подаде на Октавио. Гладкият черен плат се надипли в ръцете на Октавио и той изпита непреодолимо желание да го погали,

сякаш за да се увери, че любимецът на нацията стои пред него. Че неговият идол се е отбил в дома му напълно неочаквано, че разговаря с него в собствената му къща.

— Доста голяма къща имате, господин Рибейро — отбеляза Неруда, докато вървеше след Октавио по коридори, пълни с цветни плакати от филмите му, покрай рафтове, отрупани с всевъзможни предмети. — Малко ми напомня къщата, която бяхме наели с Матилда, когато живеехме в Италия.

Октавио се усмихна, развеселен, че Неруда прави паралел между двама им.

— Сигурен съм, че вашият дом е бил много по-подреден от нашия. Извинете ме за безпорядъка. Със Саломе имаме три малки деца и къщата и градината изглеждат диви като тях самите.

— Не, не, прекрасна е — махна с ръка Неруда.

Октавио преливаше от възторг. Знаеше, че Саломе ще се побърка от вълнение, щом разбере, че Неруда се намира в дома им. Тя беше предан почитател на поета още от деня, в който Октавио ѝ беше преписал негово стихотворение и го беше пхнал в един от падналите портокали. Октавио реши, че е най-добре да преведе Неруда през кухнята и да излязат в градината, а после да се качи и да предупреди Саломе, за да ѝ даде време да се погрижи за външността си. Щом се озоваха в градината, Октавио покани поета да седне на един от столовете от ковано желязо, които бяха наследили от двете сестри, Мария и Магда. Октавио винаги си ги представяше как са седнали заедно, пият чай и се любоват на розите си, обърнали гръб на любимата си къща и зареяли поглед в пищната зеленина, която поддържат с четирите си нежни ръце.

— Тук удобно ли ви е, господин Неруда? — попита Октавио, докато издърпваше единия стол. — Ще кажа на жена си, че сте у нас, но тя няма да ми повярва. Каква изненада! Още не мога да повярвам на късмета си. Толкова е невероятно, че нямам думи.

По устните на Неруда плъзна едва доловима усмивка. После леко наклони глава и вдигна ръката си.

— Май ще е по-добре да поговорим насаме, преди да извикате съпругата си. Колкото и да ми се искаше това да е просто светска визита, за съжаление, идвам по работа. — Старият поет замълча за момент. — Може би работа не е подходящата дума. *Политика* е по-

точно казано. Идвам от името на социалдемократическата партия, като пратеник на моя съмишленик патриот Салвадор Алиенде.

— Алиенде? — Октавио беше шокиран. Издърпа един стол и седна рязко. — Какъв интерес представлявам за вас? Аз съм филмов актьор — каза, издавайки смущението си. — Никога не съм гласувал.

Леката усмивка на Неруда се завърна и гъстите му мигли се спуснаха над воднистите очи. Кимна, когато Октавио заговори.

— Съжалявам да чуя, че никога не сте гласували, трябва да знаете, че съм посветил голяма част от живота си не само на поезията, а и на борбата за правото на всеки чилиец да участва в честни демократични избори. Но не съм тук, за да ви изнасям лекции, господин Рибейро. Тук съм да потърся помощта ви.

Октавио напълно загуби ума и дума.

— Помощта ми?

— Да, вие имате нещо, за което повечето мъже биха ви завидели. Вероятно изобщо не го забелязвате, но всеки, който гледа филмите ви — а и аз съм ваш таен почитател, — остава изцяло запленил от вас.

— Не съм сигурен, че ви разбирам, господин Неруда. Запленил?

— Вие сте майстор на красноречието. Интонацията ви е мелодична. Когато говорите, хората ви слушат. Когато гледате в камерата, нито жените, нито мъжете могат да устоят да не отвърнат на погледа ви. Това е в основата на вашия успех, другарю! Вие сте гениален!

Октавио беше абсолютно шокиран. Бившият студент по литература сега седеше в градината си с най-почитания поет на Чили, чиито стихове беше използвал, за да ухажва Саломе преди няколко години. Героят на неговата младост правеше комплименти на Октавио за неговата работа! Ако някой дори случайно му беше казал, че Неруда е почитател на филмите му, нямаше да повярва. Но ето че сега Неруда заявяваше не само, че е гледал филмите му, но и че се възхищава на неговия талант.

— Но какво общо има Алиенде с всичко това?

— А, да, това е причината за посещението ми. Алиенде.

— Не съм сигурен, че той ще се нуждае от човек като мен — рече Октавио, — но кажете какво имате предвид. Жена ми ще се притесни, ако ви споделя, обаче в много отношения ви дължа доста повече, отколкото подозирате. Ако мога да помогна, ще го направя.

Неруда се усмихна и се облегна на стола си.

— Е, не съм сигурен дали знаете, господин Рибейро, но тази година има избори за президент и Алиенде ще се кандидатира за четвърти път.

— Да, чухме такива слухове.

— Ами, вече не е слух, а факт. Алиенде ще се кандидатира и се надяваме този път да спечели. Вярвам в него, винаги съм вярвал. Честни, достойни хора като него се срещат рядко на този свят. На политическата арена са още по-заstrasен от изчезване вид. Всички обаче знаем, че Алиенде не е учил за политик. Има забележителна кариера като лекар и адвокат, но понякога не му се удават неща, които не биха затруднили по-обигран, по-опитен политик. Нали разбирате, господин Рибейро, Алиенде се интересува повече от бъдещето на нацията ни и положението на работниците, отколкото от себе си и своя имидж.

— Да...

— Също така смятам, че това са последните избори, в които ще участва. Следователно се налага партията да направи всичко необходимо, за да осигури успеха му.

— Да...

— Е, честно казано, според нас, голяма част от най-близките съратници на Салвадор, телевизията ще изиграе основна роля в тазгодишните избори. За пръв път в нашата история политическите речи на всеки кандидат ще се предават в цялата страна. Не искам да намекна, че дон Салвадор не е добър оратор. Някои от речите, които изнесе в центъра на града от кулата на хълма Санта Лучия, са се запечатали дълбоко в съзнанието ми. Те са страстната песен на политик с твърди убеждения. Но по телевизията човек трябва да е поддържан, с по-овладени жестове. По-красноречив. Трябва да се преодолеят дребни проблеми като лекото заекване или нервния тик на окото. — Неруда се усмихна. — Надяваме се, че сме научили нещо от дебатите между Кенеди и Никсън. Моите американски приятели ми казаха, че хищническото излъчване на господин Никсън по време на телевизионен дебат му е коствало изборите преди десет години. Ако се беше случило втори път, нещата щяха да бъдат различни, но това е друга история. Във всеки случай, господин Рибейро, дойдох при вас, за да ви помоля за помощ. Вярвам, че сте най-добрият, и партията се

нуждае от вас, за да подготвите кандидата ни, така че да стане още по-добър. Мисля, че осем до десет репетиции ще бъдат достатъчни.

Октавио беше слисан. Не вярваше на ушите си.

— Искате да помогна на доктор Алиенде за речите му?

— За начина, по който изнася речите си, господин Рибейро. По-добре от всеки друг знаете колко жестока може да бъде камерата с човек, несвикнал с обективите. От друга страна, ако всички имаха вашия талант, щяхте да бъдете безработен.

Октавио прекара пръсти през косата си.

— Това със сигурност е интригуващо предложение и съм изключително поласкан, че се обърнахте към мен, господин Неруда. — Още не му се вярваше, че толкова интелигентен и известен човек е гледал филмите му. Винаги беше смятал, че са прекалено мелодраматични, и това го смущаваше.

Тъкмо се канеше да зададе въпрос на Неруда, когато изведнъж чу гласа на Саломе, която го викаше от горния етаж. Отначало не ѝ отговори, защото не беше измислил подходящо обяснение за присъствието на великия поет на леко ръждясалите столове в градината им. Но преди да му хрумне нещо, Саломе го извика повторно.

— Октавио! Октавио! — В същия миг на втория етаж се отвори прозорец. Той вдигна очи и видя как косата ѝ се спусна като водопад от двете страни на кръглото лице, което надникна към него и госта му.

— За бога, кой е там с теб?

— Пабло Неруда, любов моя.

— Много смешно. Кажи ми кой е.

— Пабло Неруда, любов моя.

Неруда погледна нагоре и махна с ръка.

Октавио никога нямаше да забрави шокираното лице на Саломе, когато дотича по халат, с разпусната коса и без никакъв грим и се увери, че любимият им поет седи до Октавио. Какъв безценен спомен!

— Мили боже! — изписка тя и прикри уста, а лицето ѝ пламна. — Не може да бъде! Просто не може да бъде!

— Истина е, госпожо — каза Неруда, после се изправи, свали шапка и леко се поклони. — Много ми е приятно да се запознаем, скъпа госпожо — каза той любезно и поразвеселено. — Виждам, че филмова звезда като господин Рибейро си има собствена звезда вкъщи.

Саломе отвърна на Неруда с усмивка и Октавио веднага разбра, че жена му е покорена от чара на стария поет.

— Моля за извинение, господин Неруда — каза Саломе. — Нямах представа, че ще идвате. Съпругът ми не е споменавал нищо за посещението ви. — Тя изглежда сурово мъжа си, за да му покаже, че по-късно ще му даде да разбере.

— Той не знаеше нищо за посещението ми — каза Неруда и се усмихна на Октавио. Очевидно ситуацията искрено го забавляваше.

Саломе се обърна и се запъти към горния етаж, но спря, преди да стигне до вратата.

— О, боже, виждам, че Октавио не ви е предложил питие! Да ви донеса чаша шери или студен чай?

— Ако не е проблем, един коктейл с писко и лимон ще ми дойде добре.

— Един и за мен, скъпа.

Октавио видя, че съпругата му вече се е отправила към кухнята, за да приготви напитките. Довечера щеше да му се наложи да дава доста обяснения. Иначе щяха да го изгонят да спи на хамака в градината, където единствената му компания щеше да бъде дървото хермафродит.

Неруда, Саломе и Октавио прекараха следващия час в градината, а момичетата и Рафаел търчаха напред-назад между къщата и двора. Саломе беше облякла любимата си рокля и прихванала косата си в артистичен кок. Неруда продължаваше да мълчи по въпроса за спонтанното си посещение и не спомена нито веднъж Алиенде в присъствието на Саломе. Когато тя се опита да научи какъв е поводът за идването му, с лекота се измъкна с думите, че е отдавнашен почитател на Октавио и случайно се е намирал в квартала.

Не каза почти нищо, освен обичайните светски любезности. Но градината го очарова. Хареса я толкова много, че когато стана да си тръгне, помоли Саломе да го разведе набързо и да му я покаже.

— С удоволствие ще ви разведа, но трябва да внимавате къде стъпвате, защото там е като джунгла, уверявам ви.

— Аз обожавам джунглите, мадам.

Подпирайки се на Саломе, за да не се спъне, Неруда се любоваше на зеленината и дивия дух на мястото.

— Мирише на жасмин и ружи. На глицинии и рози...

— Имате забележително обоняние, господин Неруда възхити му се Саломе.

Октавио ги гледаше от стола си, хванал чашата с коктейла си. Още не можеше да повярва, че човекът, чиито стихове бе преписвал, за да ухажва любимата си, сега се намираше в задния им двор. Видя как Неруда откъсна една роза и я закичи зад ухото на Саломе.

Неруда си замина и ги остави абсолютно зашеметени. Саломе не сгълча Октавио, че не я е предупредил да се преоблече и да си сложи червило. Той от своя страна не ѝ каза какво беше поискал Неруда от него.

Онази нощ се любиха така, сякаш отново бяха тийнейджъри. По-късно Октавио затършува да открие избродираната от жена си кесийка, в която бяха старателно преписаните стихове. Докато Саломе си лежеше, а краката ѝ се подаваха изпод дантеления край на нощницата, Октавио извади навитите на руло листчета от копринената торбичка и ѝ зачете на глас стиховете. Тя го слушаше със затворени очи, а мислите ѝ препускаха надалече. Унесена от мелодичния глас на мъжа си, си представяше, че отново е седемнайсетгодишно момиче и лежи в овощната градина, а от звездното небе се сипят портокали.

XVIII.

*Сантяго, Чили
февруари 1970-а*

На следващата вечер, докато си лежаха и гледаха въртящия се вентилатор на тавана, Октавио се сети, че все още не е казал на любимата си за разговора, който бе провел с Неруда предния ден.

— Саломе, скъпа — започна той и я погали по крака, — Неруда ме помоли да помогна за кампанията на Алиенде.

— Какво? Ти? — Тя се разсмя, толкова абсурдно ѝ се стори чутото. — Не говориш сериозно, нали?

— Напротив.

Саломе седна в леглото и го погледна в очите. Нощницата ѝ се беше свлякла на едното рамо.

— Защо ти? Не си политик. Дори не гласува на миналите избори. Ти си актьор.

Той долови уханието на крема ѝ за ръце и изведнъж съжали, че е избрал този миг, за да сподели с нея случилото се. В момента му се искаше по-скоро да се люби с нея, вместо да обяснява подробности за разговора си с Неруда.

Дълбоко в сърцето си знаеше, че жена му е права. Никога не бе проявявал и най-малък интерес към политиката. Сега, когато най-после се наслаждаваше на заслужена почивка от актьорството, предпочиташе да прекарва времето си, като чете поезия, играе с децата, танцува танго със Саломе под звуците на стария грамофон и пред възторжените погледи на децата.

Все пак, честно казано, беше поласкан, че великият Неруда се е обърнал към него.

— Не съм съвсем сигурен защо партията смята, че съм най-квалифицираният за това. Аз само уча сценариите наизуст. Не ги пиша. — Протегна ръка, за да масажира прасците ѝ. — Но трябва да призная, че съм заинтригуван.

— Заинтригуван?

— Да, малка египтянке, заинтригуван съм. Неруда смята, че телевизията ще изиграе важна роля в тазгодишните избори, и според него аз съм човекът, който може да подготви Алиенде за дебюта му пред камерите. В края на краищата той е работил като лекар и като адвокат, но вероятно няма особен опит в представянето си. Винаги е държал политическите си речи по улиците на Сантяго, никога пред камери.

Саломе остави бурканчето с крем на нощното шкафче и се обърна към Октавио. Гъстата черна коса обгръщаше раменете ѝ.

— Е, не знам много за Алиенде, но съм чувала, че намеренията му са добри. И, разбира се, имам доверие на Неруда. Само ми обещавай да внимаваш. И двамата знаем колко взривоопасна е политическата обстановка...

— Естествено — каза той и се надигна да я целуне. — Все пак трябва да си спомним какви бяхме като тийнейджъри, колко авантюристично бяхме настроени, какви чисти сърца имахме тогава. — Гласът му бе изпълнен с носталгия. — Саломе, представи си, само преди няколко години рецитирах стиховете на Неруда с надеждата да те омая, а сега той ми идва на крака и ме моли за помощ.

— Да, Октавио. — Очите ѝ останаха сериозни въпреки закачливата му усмивка. — Просто бъди предпазлив. Не искам нещо да застраши щастието ни. — Тя протегна ръка и го погали нежно по бузата. — Не забравяй, че вече не сме само ние двамата. Трябва да мислим и за децата.

Той я целуна отново.

— Не се тревожи. — Не можеше да се насити на сладките ѝ устни. — Нима не го правя винаги? — Тя му се усмихна, а той се претърколи върху нея и изгаси лампата.

На следващата седмица Октавио получи написано на ръка писмо от Неруда, в което той го молеше да се срещне с Алиенде и неколцина от помощниците му в кафене, недалече от централната гара.

Октавио пристигна и веднага забеляза Алиенде. Разпозна го по костюма в цвят на слонова кост и тъмните очила с дебели рамки. Беше много по-елегантен, отколкото Октавио си беше представял. До него седеше Неруда.

— Благодаря, че дойдохте, господин Рибейро — каза Неруда и го поздрави, сякаш му бе стар приятел. — Да ви представя нашия приятел, доктор Алиенде.

Той стана от стола си и подаде ръка.

— Господин Рибейро, благодаря ви, че дойдохте да се срещнем, макар да ви се обадохме в последния момент. Осъзнавам колко е зает човек във вашето положение.

Докторът изглеждаше по-висок от мъжа, чиито снимки Октавио беше виждал във вестниците. Имаше силно, здраво тяло и лице, което напомни на Октавио за един от университетските му професори. Зад тъмните очила се криеха меки отпуснати клепачи, а чертите на лицето му се допълваха от широки мустаци. С вида си Алиенде излъчваше чувствителност и искреност, които веднага допаднаха на Октавио. Колко е хубаво, помисли си, че Чили има кандидат-президент, напълно лишен от предвзетост.

— Приятно ми е да се запознаем, господин Рибейро — каза тихо Алиенде. — Аз съм голям почитател на филмите ви.

— Удоволствието е изцяло мое, доктор Алиенде — отвърна Октавио, после седна на стола, който Неруда беше придърпал към него.

— Надявам се, че моят приятел поетът не ви е притеснил с молбата да дойдете днес тук, за да се срещнете с мен.

— Не, не. Ни най-малко. За мен е чест.

— Разбирам — кимна Алиенде и се усмихна. — Вие подкрепяте ли нашата партия?

Октавио се намести на стола си, извади носна кърпа и попи челото си.

— Не, господине, не бих казал.

— Разбирам — усмихна се Алиенде.

— Всъщност никога не съм гласувал.

Алиенде и сътрудниците му се разсмяха.

— Виждам, че сте истински човек на изкуството, който не проявява интерес към ежедневието на обикновените хора.

— Не, просто съм мързелив.

— Едно от големите удоволствия на живота — каза замислено Неруда.

— Е, надявам се, че липсата на интерес към политиката няма да ви разубеди да приемете тази работа. Както вероятно ви е споменал моят другар дон Пабло, аз съм доста нервен пред камерите. Не искам тази нервност да ми попречи. Когато не виждам тълпата пред себе си, се стягам и губя ораторските си умения. Не ми се ще това да повлияе на кампанията ми. Нуждая се — продължи Алиенде — от човек, който да дирижира камерите, на когото имам доверие и който ще се погрижи да ме снимат по най-добрия начин. — Отново замълча, сякаш искаше да доуточни очакванията си. — Уверявам ви, не го правя от суета. Просто искам хората да ме изслушат, без да се разсейват от тиковете или заекването ми.

— Да, разбира се — кимна Октавио. — Предполагам, че мога да ви дам някои насоки, които ще ви помогнат да се отпуснете пред камерата.

— Точно от това се нуждая, господин Рибейро. А кой знае, на финала може пък да ви направя социалист.

— Възможно е, докторе. И по-странни неща са се случвали. А аз може да ви превърна в легенда.

Същата вечер Октавио разказа подробно на Саломе какво бяха правили с Алиенде следобеда.

— Този човек се страхува, че камерите може да провалят кампанията му. Просто иска да му помогна с някои съвети, за да направи добро впечатление по телевизията. С подходящо осветление и добре насочена камера и с няколко репетиции ще се справи чудесно.

— Струва ми малко суетен — отбеляза Саломе.

— Така ли смяташ? — Октавио видимо се засегна от предположението на жена си. — Не, не бих казал — рече, след като се замисли върху думите на жена си. — Според мен загрижеността му не е свързана със суетност, тъй като не се интересува дали ще изглежда красив. По-скоро иска да е сигурен, че думите му ще бъдат чути ясно и нищо няма да разсейва зрителите.

— На какво точно ще го учиш? Досега не си обучавал никого.

— Ще го науча на някои тънкости на занаята. Как да говори ясно, как да гледа право в камерата, когато обещава нещо. Как да държи

брадичката си изправена и да запази пламъка в очите си. — Октавио замълча. — Измислил съм го. Няма да е сложно.

— Но не спомена ли, че има някакви тикове?

— Да, дясното му око потрепва, когато е под напрежение, и леко заеква, когато е нервен. Но му казах, че ако ми се довери и ми позволи да го подготвя, ще преодолеем всички тези проблеми с няколко елементарни техники на дишане.

Саломе слушаше съпруга си.

— Наистина ли мислиш, че нечия телевизионна изява ще има такова влияние? Че гласоподавателите ще променят мнението си, ако единият кандидат е по-смутен от другия? Никога не бих харесала някой кандидат само защото говори по-добре от съперника си.

— Скъпа, тези неща работят на подсъзнателно ниво. Хората винаги са склонни да подкрепят по-привлекателен кандидат с добри маниери. Алиенде е губил три пъти избори в миналото. Не мога да променя външността му, пък и той има доста внушително излъчване. Мога обаче да му помогна да представи по-добре речите си. Няма да му пиша текстовете, обещанията ще изрича със собствените си думи. Но защо хората да не ги чуят по-ясно? — Октавио замълча и сложи длани върху коленете на Саломе. — Щом Неруда е поетът, чиито стихове имаха силата да доведат сърцето ти при мен, трябва да се доверим на преценката му да подкрепи този кандидат за президент. — И гледайки Саломе право в очите, добави: — Мисля, че трябва да направим всичко възможно, за да му помогнем да спечели.

Саломе замълча. Изненада се, че съпругът ѝ внезапно бе започнал да подкрепя толкова пламенно Алиенде. Той беше човек, прекарал младостта си в преписване на стихове, а не на политически лозунги. Тази история вече ѝ идваше в повече. Двете момичета цял ден бяха създавали проблеми на нея и на прислужницата, а Рафаел мрънкаше, че му липсва имението. Беше твърде изтощена, за да продължи дискусията на тази тема.

— Сигурно си прав — съгласи се тя и отиде да изгаси лампата. — Изглежда ми добър човек, който се нуждае от помощта ти. — После се намести по-близо до Октавио и допря буза до неговата. Искаше да сподели ентусиазма му, но нещо в сърцето ѝ подсказваше друго. Все пак прошепна в ухото на мъжа си: — Има късмет, че разполага с

учител като теб, любов моя. Просто не забравяй, че ми обеща да бъдеш много внимателен.

XIX.

*Сантяго, Чили
март 1970-а*

В новата си роля на учител Октавио се почувства зареден със свеж ентузиазъм за живота и кариерата си. Най-после бе ангажиран с проект, който възприемаше като интелектуално стимулиращ. Никога не си беше представял, че Пабло Неруда ще дойде при него и ще го помоли за помощ в кампанията на един от кандидатите за президент. Чувстваше се като прероден.

Нощем стоеше буден до късно и четеше всички статии за Алиенде, които успяваше да открие. Събираше изрезки с речи, които Алиенде бе изнасял в миналото, и четеше критиките към платформата му, публикувани в различните национални вестници. Малко по малко успя да сглоби за себе си визията на мъжа, който според него беше не само гениален, но и дълбоко състрадателен.

— Този социализъм, за който говори, ще подобри живота на деца, лишени от късмета на нашите — каза Октавио на Саломе, докато двамата седяха в градината и наблюдаваха как Рафаел и двете му по-малки сестри си играеха на сянка под авокадото.

— Той иска всяко дете да може да ходи на училище, да получава безплатно мляко, по-добро здравеопазване... Кой може да намира недостатъци у човек, който има толкова привилегирован произход, а изпитва съчувствие и се тревожи за хората с по-малко средства?

Саломе кимна.

— Съгласна съм с теб, Октавио, но в нашата страна има хора, които няма да приемат такава драстична политическа реформа. Тя изисква основна промяна в начина ни на мислене. Да не споменаваме за икономиката на Чили.

— О, моята жена, буржоазката — подкачи я Октавио. — Спомни си, че и аз не съм с привилегирован произход.

— Говоря сериозно, Октавио. Нещата не са толкова прости. В политиката нищо не е само черно или бяло.

Октавио захапа края на молива си.

— Е, може и да не е просто, но Чили трябва да се промени, ако иска да прогресира. Не можем да поддържаме стария си начин на мислене, че богатите ще си бъдат богати, а бедните ще си бъдат бедни.

— Октавио — каза предпазливо Саломе, — само защото помагаш на доктор Алиенде не означава, че трябва да се превърнеш в говорител на социалистическата партия. Опитай се малко да се дистанцираш.

— Не мога да помагам на човек, когото не разбирам. Колкото повече чета, толкова повече вниквам в платформата му и ѝ симпатизирам. Той има визия и аз му се възхищавам за това.

— Да се възхищаваш на идеите му и да ги приемаш за свои собствени, са две различни неща. И двамата сме виждали колко бързо се променя политиката в Чили. Колко президенти са заемали този пост, откакто се помниш? — Тя го погледна намръщено. — Прекалено много, за да ги преброиш.

— Ти не разбираш, Саломе. — И за пръв път в брака им Октавио прозвуча назидателно. — Аз ще стана част от фундаментална промяна в политиката на нашата страна и съм много развълнуван от това! — Той спря и зарея поглед отвъд градината, където играеха децата, към хълмовете в далечината. — От години не съм се чувствал толкова развълнуван. Най-накрая ще използвам и актьорските си умения, и ума си. Може би най-после ще успея да вложа таланта и влиянието си, за да направя нещо добро за този свят, а не само за да продавам билети за кино, от които собствениците на филмовото студио стават все по-богати.

Саломе кимна.

— Напълно те разбирам, Октавио. Повярвай ми, знам какво си жертвал заради нас през изминалите пет години.

Просто не искам нищо да застраши нашето щастие. Толкова ли е лошо това? — Не можеше да приеме зараждащата се политическа ангажираност на съпруга си по друг начин, освен с боязън. Докато растеше, слушаше как дядо ѝ и баща ѝ говорят за политика в летните вечери, които прекарваха в имението. Знаеше, че в Чили много малко правителства са се радвали на дълъг живот.

Саломе поклати глава.

— Нищо не може да промени това, което вече имаме — каза ѝ нежно, после стана от стола си и прекара пръсти през дългата ѝ коса.

Ако в този момент го снимаше камера, Октавио може би щеше да осъзнае, че изрича думите си, без да се замисли, и че ако са реплика на филмов герой, те звучат адски наивно.

XX.

*Гьотеборг, Швеция
април 1970-а*

Кая цял живот си беше представяла, че в деня на сватбата си ще изглежда като майка си на портрета, който пазеше, от както се помнеше. Като малка стоеше в стаята си в Швеция с букет виолетки и сладък грах в ръцете и венец от цветя и косата и се опитваше да си представи деня, когато ще погледне избледнялата черно-бяла фотография и ще разпознае себе си в образа на отдавна изгубената си майка. Защото в нейните мисли майка ѝ не остаряваше. Завинаги щеше да си остане слабата жена от снимката, чиито деликатни черти изглеждаха като изсечени в прясно навалелия сняг.

Ето че сватбеният ѝ ден бе настъпил и Кая започна да се подготвя за церемонията. Тъй като осиновителите ѝ бяха починали, помоли Самуел за скромна гражданска церемония — ако сключеха църковен брак, нямаше кой да я предаде на младоженеца.

Вярно, компанията на Астрид не ѝ липсваше. Тя никога не се беше държала мило с нея и не би положила специално старание за сватбата на осиновената си дъщеря. А що се отнася до любовта, Астрид бе проверила всички книги на Кая и откъснала до една страниците, посветени на любовта. Всичко, свързано със секса, също бе премахнато от къщата. Сякаш презрението, което изпитваше към самата себе си, ѝ пречеше да види хубавото в света. А любовта беше врагът в личната ѝ война.

Виж, ако беше жив, осиновителят ѝ щеше да я прегърне и да я притисне до гърдите си, преди да я поведе по пътеката към олтара. Кая знаеше, че сега той ѝ се усмихва от небето.

След като известно време крачи нервно напред-назад, Кая реши да си пусне лека оперна музика на стария грамофон, с надеждата да успокои нервите си. Прегледа плочите си, избра „Вълшебната флейта“ на Моцарт и внимателно постави игличката върху плочата. Музиката се разнесе из апартамента, а тя изми дългата си руса коса, изсуши я, сплете я на плитка и накрая я сви на хлабав кок.

„Ще бъде глупаво да си сложа цветя в косата“, помисли си Кая, после се упрекна, че е толкова сантиментална. В края на краищата церемонията щеше да се състои в кметството... Но през всичките тези години си беше представяла как ще изглежда като майка си на онзи така скъп за нея портрет. Спокойната ѝ осанка. Дългата бяла рокля, виолетките и жасминът във вдигнатата на кок коса. Сега, докато изучаваше собственото си лице в огледалото, не видя нищо от жената, която така отчаяно бе копняла да познава и обича.

Никога нямаше да научи, че майка ѝ също беше загубила своята майка на толкова ранна възраст. Че жените от рода ѝ носеха кръстчето едва ли не от паметивека. Ала това, което знаеше, беше, че същото кръстче някога е докосвало кожата на майка ѝ, а сега нейната. И по някакъв, макар и незначителен начин това ѝ носеше утеха.

Кая отиде до нощното си шкафче и извади снимката на майка си точно когато някъде зад нея една от ариите стигна до кресчендо. С годините черно-белите цветове бяха избледнели от слънцето до меко сиво. Кая се вгледа напрегнато в снимката.

— Днес трябва да съм радостна — заповяда си тя. — Ще се омъжа за своя любим.

Въпреки това над нея тегнеше тъга. Не че не се вълнуваше от сватбата — всъщност обичаше и ценеше Самуел и отчаяно желаше да му стане съпруга. Най-после беше открила човек, който да я обича и цени. Просто ѝ липсваше женска компания, на каквато според нея се радваше всяка булка. Искаше ѝ се да има с кого да сподели тези моменти преди сватбата.

Да, сега беше сама, нямаше кой да ѝ помогне да се облече. Да сплете косата ѝ или да разтрие раменете ѝ. И по-важното — да се покикоти глупаво с нея в последния момент или да успокои нервността ѝ преди церемонията. При липсата на майка най-добрият вариант би била някоя приятелка. Но двамата със Самуел бяха неразделни още от първия ѝ семестър, а и Кая имаше съвсем малко приятели в Гьотеборг.

Когато довърши грима и сложи малко парфюм зад ушите си, тя съжали, че не е избрала да бъде с рокля. Провесеният на вратата на гардероба костюм, купен преди седмица, ѝ се стори ужасно сепъл. Кая се запита защо изобщо го е избрала, толкова малко ѝ харесваше в момента.

Продавачката ѝ каза, че коприната е внос от Франция и че късата пола и широкият ревер са последен писък на модата. Освен това ѝ препоръча подходящи аксесоари: малка кръгла шапка и меки кожени ръкавици.

Кая извади покупките си от парфюмираната фина хартия, облече костюма, закрепил шапката на главата си със специалните игли, пъхнал тънките си пръсти в ръкавиците и наместил полата си.

След няколко внимателни крачки Кая се огледа продължително в огледалото. Едва се позна. Стори ѝ се, че прилича на съпруга на посланик, а не на булка. Тънкия ѝ кръст беше скрит под закопчаното сако, а кокът не се виждаше от шапката. Дори фините ѝ пръсти бяха скрити в кожените ръкавици.

„Абсурд е да отида в този вид“, помисли си тя и пръстите ѝ се разтрепериха, защото часовникът показваше, че вече минава десет и половина. Трябваше да се срещне със Самуел след по-малко от час.

Взе пак снимката на майка си и се взря в нея още по-съсредоточено, отколкото преди минути.

Майка ѝ сияеше. Изглеждаше така, както би трябвало да изглежда една булка — невинна и млада.

Контрастът с нейния външен вид толкова я потисна, че Кая реши да махне шапката и ръкавиците. Разкопча сакото на костюма и свали полата. След секунди остана в средата на стаята само по бельо и се запъти към гардероба, където нямаше почти нищо, което да ѝ свърши работа: три чифта панталони, две карирани поли, една зимна и една лятна рокля. Лятната рокля беше миналогодишна: ленена, но не бяла, а по-скоро бледорозова, поръбена с рязана бродерия.

Кая я извади и я разгледа на светлината.

— Почти бяла е — каза замислено, облече я и вдигна ципа на гърба. В нея се почувства много по-удобно, отколкото в ограничаващия движения ѝ костюм. — Това трябва да ми свърши работа — измърмори Кая, изтича към огледалото и се завъртя, а полата ѝ се изду като камбанка. Най-после се почувства като развълнувана булка.

Самуел дори не забеляза, че булката му е облечена в розово, а не в бяло. За него тя и бездруго беше въплъщение на чистотата и красотата. Когато я зърна да се качва по стъпалата пред кметството, го

заля вълна от емоции. Не можеше да повярва, че това изящно създание се е съгласило да сподели живота си с него.

В косата си беше затъкнала диви цветя — набра ги в градината на хазайката си, когато тръгваше за срещата с нетърпеливия младоженец. На врата си бе сложила кръстчето, което сега се беше сгушило между малките ѝ заоблени гърди.

Самуел вече не забелязваше кръстчето, защото беше свикнал с неизменното му присъствие върху тялото на Кая. Като с нещо, свързано със сърцето ѝ и втъкано в кожата ѝ. Не смееше дори да си представи какво би станало, ако я помолеше да го свали.

Сутринта, преди да ги обявят за съпруг и съпруга, Самуел се закле да обича и да се грижи за Кая до края на живота си. После я целуна леко по устните и я прегърна през кръста.

Тя грееше, защото сега можеше да гради бъдещето си с мъжа, когото обичаше. Заедно щяха да създадат семейството си, бяха обединени от желанието да имат това, което години наред беше липсвало и на двама им.

— Искам голямо семейство — закачи я той на излизане от украсената зала на кметството и тя стисна нежно ръката му. — Ще имаме свое семейство, любов моя — продължи Самуел и настави Кая в чакащата кола. — Дузина дечица... — И намигна закачливо на сияещата си булка.

XXI.

*Сантяго, Чили
април 1970-а*

Октавио пристигна в дома на Алиенде на улица „Гуардиа Виеха“, в тих квартал, изпълнен с уханье на зреещи смокини и ябълки. Плати на таксито, приближи се до портата, мина покрай градината и изкачи стълбите на верандата. Намести вратовръзката си, изтупа праха от обувките, прокара пръсти през косата си и оправи къдриците си.

Само няколко секунди след като звънна на вратата, Октавио бе посрещнат от съпругата на Алиенде, Ортенсиа Буси, мургава привлекателна жена с дребни, деликатни черти.

— Вие трябва да сте дон Октавио — каза тя учтиво и го покани с жест да влезе във вестибюла.

— Да, а вие трябва да сте доня Ортенсиа.

Тя му се усмихна.

— Да, но моля, наричайте ме Тенча — каза и му протегна ръка.
— Елате с мен.

Поведе го по слабо осветения коридор, покрай кабинета на Алиенде и будоара. През френските прозорци излязоха на слънчева тераса, гледаща към градина, в която цъфтяха далии и рози. На един от шезлонгите седеше Алиенде, нахлупил шапка над очите си.

— Салвадор — извика му Тенча. — Дон Октавио пристигна.

Лицето на Алиенде тънеше в сянка. Той вдигна шапката си и се изправи, като приглади панталона си с длани.

— Добър ден, дон Октавио, много мило, че дойдохте. Да ви предложим нещо за пиене? Уиски, писко, чай?

— Може би чай, ако не ви затруднявам...

— Не, ни най-малко, приятелю. — Алиенде потупа Октавио по гърба. — Чаша чай ще ни дойде добре, преди да се заловим за работа. Извинете, че бях задрямал. Напоследък работя до толкова късно, че явно съм заспал на стола си!

— На всекиго се случва, доктор Алиенде — каза Октавио и седна. — И аз съм го правил неведнъж.

— Да, да. — Алиенде се прокашля. — Е, как ще подходим към нашето малко обучение?

— Мисля, че е най-добре да започнем работа върху начина, по който представяте речите си. Имате ли някои, написани наскоро?

— Да, имам. В кабинета ми.

— Хайде да ги погледнем. Ще ви помоля да прочетете части от тях и да си представите, че съм застаналият срещу вас оператор.

— Винаги се справям по-добре, когато стоя пред тълпите. Тяхната енергия ми дава сили. Адреналинът ми скача.

— Да, разбирам. — Октавио говореше с топъл съчувствен тон. — Това е една от големите разлики между сцената и екрана. В студиото сте само ти, колегите ти актьори и снимачният екип. В театъра можеш да усетиш тръпката на тълпата. Взаимодействието между изпълнителя и публиката действа зареждащо.

— Точно така!

— Но сега трябва да забравите пламенните си речи на хълма Санта Лучия, на остров Огнена земя, дълбоко в медните мини или в ледените складове на месопреработвателните заводи. Не мога да ви науча на нещо, което вече знаете. Но телевизията е съвсем различна работа.

— Да, знам.

— Ще ви науча как да я овладеете. Как да държите главата си, къде да сложите ръцете си и кога да ги вдигнете. Когато давате политически обещания, трябва да гледате право в обектива, а когато коментирате упадъка на детското здравеопазване и на образователната система, бих ви приканил да накланяте леко глава. — Октавио замълча. — Доктор Алиенде, ще ви науча как да манипулирате камерата, така че да се възползвате максимално от нея.

След като Тенча им поднесе димящите чаши с чай, двамата мъже се упражняваха цял следобед, докато вечерта се спусна над къщата на улица „Гуардиа Виеха“.

Октавио подреди столовете така, че Алиенде да седи с лице срещу него, а речта, която политикът беше написал няколко часа по-рано, лежеше на ниска табуретка пред него.

— Мъже и жени на Чили — започна той, — посветих живота си в служба на хората...

— По-бавно, приятелю — прекъсна го Октавио. — И когато говорите, гледайте право в пръста ми. — Той вдигна показалец и накара Алиенде да центрира погледа си върху него.

— Влизал съм в мините и съм виждал при какви условия хората от народа ни работят за жалките си заплати, служейки на чужди компании, които се интересуват единствено от дебелината на своите портфейли...

— Добре!

— Виждал съм малко дете с деформирани крайници и спрял растеж, защото семейството му не може да осигури необходимата храна, от която не бива да бъде лишавано никое дете...

— Да, сега свалете очилата си и покатете леко глава, за да подчертаете колко срамно е това.

— Но така няма да виждам...

— Ще ги сложите отново веднага щом довършите изречението. Ще накарам оператора в същия момент да насочи камерата към очите ви. Доктор Алиенде, вие сигурно сте единственият жив политик, който говори искрено. Нека зрителите го доловят в погледа ви. Това ме накара да приема тази работа и съм убеден, че ще има същия ефект и върху гласоподавателите.

— Честно казано, дон Октавио, вече си мисля, че подобно режисиране на речите ми заплашва да ги направи неискрени.

— Не го възприемайте по този начин.

— Може би хората трябва да ме видят такъв, какъвто съм. Никое колебание в речта ми не може да заличи моето минало, посветено на службата на обществото.

Октавио замълча за момент.

— Съгласен съм до известна степен. Жена ми всъщност споделя подобна философия. Но както изтъкна Неруда, дебатите между Кенеди и Никсън са показали, че зрителите симпатизират не само на по-красноречивия, но и на по-фотогеничния кандидат. Неруда ми каза, че Никсън изглеждал ужасно пред камерите и това вероятно му е струвало спечелването на изборите.

— Да, да, знам, но...

— Ако ми се доверите, ще се погрижа да изглеждате по най-добрия начин, за да могат зрителите да чуят думите ви, без да се

разсейват. В това няма нищо неискрено. В крайна сметка това ще бъдат вашите речи, излезли от вашето сърце и формулирани от вашия ум.

Алиенде се усмихна.

— Добре тогава. Да се заемаме отново за работа.

Октавио продължи да посещава дома на Алиенде по няколко часа всяка седмица. Там докторът се отказваше от ролята си на амбициозен кандидат-президент и се превръщаше в ученик по красноречие и елегантно поведение пред камера. Слушаше как Октавио четеше речите, които Алиенде беше подготвил предната вечер, запомняше ударението, което Октавио поставяше на определени думи, и имитираше жестовете му, когато искаше да подчертае определени доводи. След няколко сеанса Алиенде започна да овладява изкуството, направило Октавио известен. Изкуството да омайва с думи, с поглед.

— Представете си, че гледате в очите красива жена, както сте гледали съпругата си Тенча в първата брачна нощ.

И Алиенде постепенно схвана езика, на който говореше Октавио. Можеше да си представи всички образи, които актьорът го караше да извика в съзнанието си, докато говори. Чуваше гласа на Октавио, който шепнеше в главата му дори докато спеше, така че и насън говореше сладкოდумно и мелодично, държеше главата си изправена, а гръбнака — изпънат. Дори и да обиколеше целия свят, не би намерил по-добър учител от Октавио.

В продължение на седмици двамата упражняваха зрителния контакт, усъвършенстваха изкуството на многозначителната пауза. Октавио уверяваше Алиенде, че ако не се смути и продължи да говори гладко, хората няма да забележат тика на окото му, а ще се съсредоточат върху думите.

Алиенде ставаше все по-уверен пред камерата и заекването му постепенно изчезна. И седмица след седмица проявяваше все по-голямо усърдие.

Невъзможно беше Октавио да не се превърне в страстен и просветен последовател на идеите на Алиенде, след като всеки ден слушаше речите му. Понякога, докато вървеше към дома си, Октавио рецитираше откъси от най-новата реч и жестикулираше на улицата,

сякаш той самият се намираше на подиум. Думите на Алиенде го вдъхновяваха. Извикваха изпълнителя в него. Това не бяха празните думи във филмов сценарий. Бяха страстни и добронамерени думи, пълни с визия и способност за радикална промяна в Чили. Страна, в която хората щяха да бъдат равни, независимо от класата си, в която индустрията щеше да принадлежи на народа, а не на богатите мултинационални компании. Колкото повече време прекарваше с Алиенде, толкова повече приемаше възгледите му и го подкрепяше. Сега вече му помагаше не защото се чувстваше поласкан като актьор, а защото истински вярваше, че Алиенде е най-добрият кандидат за президент на Чили.

С течение на времето Октавио разви огромно уважение към Алиенде — не само към кандидата, когото подкрепяше, но и към човека, съпруга и бащата, всеотдайно посветен на всички тези отговорности. Беше трогнат от начина, по който Алиенде се съветваше за кампанията с Тенча и дъщеря им Тати. Слушаше като хипнотизиран разказите му за срещите с Че Гевара и Фидел Кастро.

Когато Алиенде предложи да му плати за услугите, Октавио отказа.

— Когато правя нещо, го правя заради някаква идея или цел. Не ми трябват парите ви.

— Искam по някакъв начин да ви компенсирам — настоя Алиенде. — Заслужавате го за усилията си. Какво да е?

— Ако ви изберат и само ако моето обучение ви е помогнало, може да ни изпратите със съпругата ми на неколкомесечно екзотично пътешествие.

— Много добре — отвърна Алиенде, доволен от отговора на Октавио. — Кажете на жена си да се готви за приключение след няколко седмици.

Когато телевизионният дебют наближи, Алиенде беше вече преминал почти четиримесечна интензивна подготовка.

— Ще се погрижите камерата да ме улавя от добър ъгъл, нали?

— Разбира се, докторе. Ще се погрижа за това. Не се тревожете.

През изминалите месеци двамата мъже се бяха сблизихи толкова много, че Алиенде го прегърна, преди да излезе в ефир.

— Какъвто и да е изходът от тези избори, винаги ще ви бъда благодарен, Октавио. Винаги ще съм ви задължен.

Октавио се засмя.

— Идете и го направете в името на Чили и ме накарайте да се гордея с вас.

Алиенде седна зад бюрото, което му бяха подготвили в телевизионното студио. Камерата се издигаше и като погледна в големия черен обектив, той си спомни какво му беше казал Октавио.

— Дръжте брадичката си повдигната и очите насочени право в центъра на обектива. Представете си, че това са очите на съпругата ви в деня на сватбата. — Алиенде си спомни как един следобед преди много години двамата с Тенча бяха отишли в съда. Този ден беше само техен. Нямаше помпозност или ненужна суетня. Нямаше цветя в косата ѝ. Но той погледна дълбоко в черните ѝ очи и ѝ се врече. Закле се да ѝ е предан до смърт, точно както сега бе готов да направи същото за народа на Чили.

Алиенде сви ръце и вирна брадичка, успокои погледа си и започна речта с перфектно тренирана лекота.

Октавио стоеше зад камерата и сияеше. Ученикът му се справяше добре.

— Да, да — шепнеше си той. — Дръж брадичката така. Да, сега свали очилата, погледни право в камерата.

Побутна оператора и му направи знак да покаже в едър план очите на Алиенде.

Алиенде се справяше безпогрешно. Спираше на правилните места и гледаше право в обектива, когато даваше обещания. Изглеждаше искрен и достоен, две отличителни черти.

Иззад камерата Октавио се усмихваше гордо.

— Вече не се нуждаете от мен — каза му Октавио вечерта, докато си вземаха довиждане. — Бяхте безупречен.

Алиенде засия.

— Винаги ще ви бъда благодарен.

Октавио кимна и се усмихна.

— Знаете как да се свържете с мен, ако ви потрябвам. Ще очаквам с нетърпение да получа привилегията да чуя речта ви, когато през септември встъпите в длъжност като президент.

— Още веднъж благодаря, другарю. Да разбирам ли, че тази година ще гласувате за мен?

— Със сигурност. Да живее Алиенде! — каза Октавио и му намигна, после закопча чантата си и махна на мъжа, когото вече смяташе за свой приятел. Същата вечер се прибра вкъщи усмихнат. Побързал беше да се върне при жена си и децата, които търпеливо очакваха завръщането му.

XXII.

*Вестерос, Швеция
август 1970-а*

Когато Кая съобщи, че очаква дете, Самуел я прегърна толкова силно, че тя му се скара, защото се притесни да не смаже нероденото им бебе. Кая знаеше, че реагира абсурдно, но въпреки това се боеше. Не искаше нищо да се обърка.

Откакто разбра, че е бременна, изпитваше невероятно силно желание да предпази малкото същество, което растеше в нея. Сякаш майчините ѝ инстинкти се бяха пробудили незабавно от момента на зачеването. Всичко се случи като експлозия: прекрасно чудо. За пръв път в живота си се чувстваше вълшебно.

Самуел веднага забеляза промяната у жена си. Тя стана още по-сияйна, бледата ѝ кожа придоби топъл златист оттенък. Не му се вярваше, че е възможно да стане още по-красива от деня, в който се бяха запознали. Но сега я виждаше как се променя. Острите ѝ птичи черти се смекчиха и нежно заоблиха. Бузите ѝ бяха постоянно розови, досущ цветчета на божур. Всяка вечер, когато си лягаха под чистите памучни завивки, Самуел слагаше ръка върху корема на Кая и си представяше деня, в който щеше да усети първите движения на бебето. Броеше на пръсти месеците до раждането и споделяше с Кая как копнее за времето, когато ще може да долепи ухо до пъпа ѝ и в захлас да слуша ударите на сърцето на рожбата им.

Само преди няколко месеца двамата се бяха преместили от малкия си апартамент в Гьотеборг в голяма къща с четири спални във Вестерос. Попаднаха на къщата случайно, след като завиха с колата по погрешен път. Но там, под балдахин от ябълкови дървета и сини хортензии, откриха къща, която сякаш ги зовеше. Къща, като че ли излязла от мечтите на Кая.

— Има табела, че се продава! — извика развълнувано Кая. — Самуел, не изглежда ли свършена?

Той ѝ се усмихна, протегна ръка над скоростния лост и сплете пръсти с нейните.

— Да, Кая, свършена е. На табелата има телефонен номер. Какво ще кажеш да идем до центъра на града и да попитаме дали може да ни покажат къщата днес следобед?

— Не може ли просто да позвъним на вратата, Самуел? Сигурна съм, че ще се зарадват, задето потенциален купувач им е дошъл на крака.

— Не съм толкова сигурен, Кая...

— Моля те, Самуел. Ще им се извиня подобаващо. От теб няма да искам нищо.

Въпреки че според него идеята не беше добра, Самуел паркира на чакълената алея пред къщата. В дома на родителите му никой не идваше без предупреждение, биха го сметнали за грубо и невъзпитано. Но Кая бе запазила детската си непринуденост дори след сватбата им и вълнението ѝ му се стори толкова сладко.

— Ако моментът не е подходящ, ще предложим да дойдем по друго време. Чу ли, Кая? Обещай ми.

— Разбира се, Самуел. Разбира се.

Тя изскочи от колата и приглади русата си конска опашка. В гръб изглеждаше на не повече от петнайсет години.

В крайна сметка нещата не биха могли да се наредят по-добре. Възрастната дойка, която живееше в пълната с цветя къща, реагира възторжено на факта, че двамата млади са позвънили на вратата им. Поканиха Самуел и Кая и ги почерпиха с чай и прясно изпечени бисквити. След това близо два часа им показваха къщата и си припомняха как са отгледали четири деца сред тези стени.

— Вече сме твърде стари, за да се грижим за къща с толкова много стаи — оплака се жената пред Кая. — Но прекрасно момиче като теб със съпруг лекар... Би била идеална за вас.

Кая се усмихна и притисна буза към рамото на Самуел. Вълненият плат на самото му одраска нежната ѝ кожа, но в този момент Кая беше толкова щастлива, че нищо не усети.

— Имате ли вече деца? — попита възрастният съпруг. — Къщата е с четири спални. Видяхте големия заден двор, а в града има две училища. В района е пълно с деца. Не е за вярване как се разраства Вестерос. Толкова художници и писатели. Много имигранти, изпратени тук от правителството. Но смятам, че това ще се отрази добре на квартала. Прилив на свежа кръв.

Самуел се усмихна и кимна в съгласие.

— Да, знам за плановите на правителството. Точно затова двамата с Кая си търсим къща по тези места. Възнамерявам да открия кабинет в центъра на града, тъй като работата ми е свързана с имигрантската общност.

— Е, в такъв случай — усмихна се възрастната жена — къщата е само за вас.

Само след няколко седмици купиха къщата и месец по-късно започнаха да се подготвят за преместването. Кая събра всичките им вещи в кафяви кашони и уви всичко с няколко пласта мека бяла хартия. Любиха се страстно на пода в празния си апартамент, не можеха да се наситят един на друг и копнееха да заченат детето, което щеше да бъде символ на тяхната любов. Докато се търкаляха, слети в пламенна прегръдка, събориха една кула от запечатани кашони и се притиснаха още по-силно един към друг. Избухнаха в смях, завладени от нервното очакване на новия живот, който се надяваха да създадат.

И двамата знаеха, че в новата къща ще има достатъчно място за голямо семейство. Така че вечерта, когато Кая съобщи, че е бременна, само две седмици след като се бяха преместили, Самуел я вдигна на ръце и я отнесе на горния етаж, където я завъртя във въздуха във всяка от стаите.

— Избирай! Избирай! Колко жени имат такъв голям избор за бъдещата детска стая? — После я целуна. — Най-после, любов моя, ще имаш всичко, което някога си желала!

С нарастването на корема на Кая се разрастваше и практиката на Самуел. Тази година близо седемдесет и пет политически бежанци се бяха заселили във Вестерос и почти двайсет и пет от тях бяха научили по някакъв начин, че Самуел Рудин лекува успешно пациентите си.

Той нае малък офис на улица „Сколгата“ и си купи ново бюро, няколко дървени етажерки и кожен диван, на който да седят или лежат пациентите. Всяка вечер на път за вкъщи прекосяваше площада и стигаше до затревената улица, където го очакваше бременната му жена. Дори след тежък работен ден и срещи с неколцина нови пациенти той винаги се усмихваше. В крайна сметка нещата бяха започнали да се нареждат. Помагаше на хора, които отчаяно се

нуждаеха от помощта му. Имаше любяща и предана съпруга и дори шведският език вече полека-лека му се удаваше. Най-после животът беше благосклонен към Самуел Рудин.

XXIII.

*Вестерос, Швеция
април 1971-ва*

Когато Кая прегърна новородената си дъщеря, я заля вълна от емоции. На гърдите ѝ сладко спеше това мъниче, което двамата със Самуел бяха създали. Погледна главицата на бебето, покрита със светло бронзов мъх, възхити се на изящните клепачи, забулващи синьо-зелените очи, и въздъхна доволна. През целия си живот не помнеше да е виждала по-красиво дете, нито беше вярвала, че тя, Кая Соренсон-Рудин, е способна на такава силна и дълбока любов, каквато изпитваше към спящото в ръцете ѝ бебе. И точно тези нови и толкова силни чувства пробудиха въпросите без отговор от миналото ѝ. Защото, поглеждайки дъщеря си с нейната руса косица и миниатюрно носле, Кая виждаше себе си като бебе. В сърцето си бе убедена, че някога е приличала на това сладко розово същество. И тя беше имала розова кожа, нежни клепачи и замъглени очи на новородено.

Повече от всичко на света искаше да обича и да пази детето си. Искеше да наглежда дъщеря си дори когато спеше, съжаляваше, че не може да спи само с едно око, за да е сигурна, че детето до нея е добре. Не можеше да си представи да прекара и ден без малката.

Кая се чудеше дали всички жени се чувстват така, след като родят. Сякаш децата им са се появили от мускулите в собственото им сърце и клетките от тялото им. Сякаш оставаха свързани и след прерязването на пъпната връв и след като млякото в гърдите им секнеше. И ако беше така, какво зло беше сторила тя преди толкова много години? Какво бе направила още преди да навърши две години, та майка ѝ беше позволила да я изпратят надалече?

Имаше толкова много неща, които едно дървено кръстче и един молитвеник не можеха да заменят. Предметите не могат да говорят и съответно не притежават силата да облекчат болката от въпросите без отговор. Тази болка все още изпълваше Кая. Както незараснала рана смъди, ако я поръсят със сол, така тя беше уязвима на тема минало. Детството ѝ си оставаше тема табу, която Кая изтласкваше в

ъгълчетата на съзнанието си, вместо да се освободи от нея и да гледа в настоящето. Така че тя рядко говореше за него. Пазеше го погребано в себе си, запечатано дълбоко в паметта. Спомняше си за него само когато мислите нахлуваха неканени. Като нежелана паяжина от бръшлян то я преследваше всеки път, когато си мислеше, че го е отрязала.

Едно от двете най-големи нещастия в живота на Кая беше, че тя нямаше абсолютно никакъв спомен за майка си. Не можеше да си спомни гласа, нито усещането от докосването ѝ. Нямаше представа дали любовта към рисуването е наследена от родителите ѝ и дали страхът да не бъде изоставена е свързан с това, че е била осиновена. Това, което знаеше със сигурност, беше, че всеки път, когато разглеждаше пожълтялата сватбена снимка на родителите си, се чувстваше предадена. Искаше ѝ се тези стари образи с цвят на сепия да могат да ѝ проговорят. Искаше сега, когато вече беше майка, да може да попита собствената си майка: „Защо?“. Искаше да чуе от майка си как това, че я е дала на чужди хора, ѝ е причинило ужасна болка. Мислеше, че тези думи ще ѝ донесат някаква утеха.

След раждането на Сабине Кая започна да поставя в рамки снимки на Самуел и дъщеря им и да ги разполага из цялата къща.

„Най-после — казваше си — имам свое семейство.“

Опитваше се да мисли по-малко за майка си, макар че това беше почти невъзможно. Наблюдаваше как дъщеря ѝ расте пред очите ѝ и привилегията да вижда как малката открива света около себе си ѝ носеше такава радост, че беше склонна да съжали майка си, задето е пропуснала всичко това. В други дни обаче това бе достатъчно, за да пробуди гнева ѝ и да я вбеси. Така че жената на снимката беше ту грешница, ту светица, а промените бяха все почести и зависеха от настроението на Кая.

Чувствата към баща ѝ бяха много по-далечни и абстрактни. Не притежаваше нищо негово, нищо, което той да е докосвал, нищо, за което би могла да каже, че му е принадлежало. На снимката

изглеждаше на не повече от деветнайсет години. Лицето му беше обло, очите блестяха от гордост и мечти. Тялото му беше високо и силно.

Рядко си позволяваше да мисли за мъжа, когото бе срещнала за кратко след войната. Онези три месеца във Финландия бяха напълно изтрити от паметта ѝ. Беше станала експерт по блокиране на спомените, които ѝ носеха болка и отчаяние.

Но споменът за пристигането ѝ в Швеция беше съвсем жив.

Първият ѝ спомен от къщата, в която я доведоха, беше мирисът на прясно изпечен хляб. Този божествено омаен аромат на втасваща мая, масло и брашно ѝ беше напълно непознат. Спомняше си как приветливият мъж с мек нежен глас ѝ каза да го нарича татко и ѝ подаде голяма филия от топлия хляб, намазана с мед.

Той, а не жена му, помогна на Кая да разопакова миниатюрното си червено куфарче. Той сгъна роклята и чорапите ѝ в чекмеджето. Той извади кръстчето и го окачи на гвоздей до леглото ѝ.

Това, което обаче не видя, беше как новият ѝ баща отвори молитвеника и откри вътре писмото. Беше написано на финландски и той не можеше да го прочете.

Но по старателно изписаните букви и внимателно сгънатия лист разбра, че е нещо важно, което трябва да бъде запазено. Боеше се малката да не го изцапа, ако попадне на него, докато си играе, затова го прибра в чекмеджето на бюрото си и си обеща, че ще ѝ го даде, когато стане достатъчно голяма, за да го разбере.

Вечер, след като се прибереше от работа, Хуго Соренсон отваряше чекмеджето на бюрото си, вадеше писалката си и се погрижваше за кореспонденцията си. Всеки път виждаше сгънатото писмо, което бе пристигнало пъхнато в молитвеника на осиновената му дъщеря. Но една вечер шокиран откри, че писмото го няма.

Отначало помисли, че е останало под някоя папка или лист с пощенски марки. Провери внимателно, обаче не го намери. Завладя го паника. Вина, че е загубил нещо толкова ценно, което не можеше да бъде възстановено.

Попита жена си:

— Астрид, да си виждала едно сгънато писмо на финландски?

— Не.

— Сигурна ли си? Загубил съм нещо много важно.

Стори му се, че тя се държи странно, потайно. Избягваше погледа му и не откъсваше очи от чайника с вряща вода.

— Сигурна ли си, Астрид? — попита още веднъж с надеждата да си признае, че го е намерила и неволно го е оставила на друго място в къщата.

— Нямам никаква представа за какво говориш.

Той се върна в кабинета си и претърси всички чекмеджета и всички папки. Кая вече си беше легнала. Може би тя го беше открила. На следващата сутрин я попита дали е ровила в бюрото му.

— Не, татко — отвърна тя с меденото си гласче. — Никога не бих направила такова нещо.

Повярва ѝ. Не му се щеше да ѝ каже какво е загубил. Никога нямаше да му прости. Така че седмици наред продължи да търси изгубеното писмо, без да губи надежда, че то ще се появи като по чудо. Ала писмото така и не се намери.

Постоянно мислеше за него, чудеше се дали да каже на Кая, когато порасне, какво е загубил. Но се колебаеше. Не искаше да направи нищо, което би причинило болка на скъпото му момиченце.

Няколко месеца след изчезването на писмото Хуго Соренсон отново изпадна в колебание кое е най-доброто за осиновената му дъщеря. Не беше изпитвал никога такъв страх, такова дълбоко отчаяние, както когато пристигна писмото от държавната агенция. В него се съобщаваше, че всички финландски деца, осиновени по време на войната, трябва да бъдат върнати. Уплаши се, че ще я загуби завинаги.

— Как е възможно? — обърна се към Астрид с преbledняло от мъка лице. — Тя е при нас от почти пет години. Ние сме единствените родители, които познава.

— Дай да го видя, Хуго. — Жена му пое писмото от ръката му и се вторачи в него, прекалено объркана, за да реагира.

— Ние я отгледахме — заяви възмутена, едва ли не обидена от написаното. — А сега ни казват да я върнем? Как е възможно? —

Поклати глава и остави писмото до керосиновата лампа. Хуго я погледна изненадан. Доколкото си спомняше, това беше първият път, в който Астрид застава на страната на детето. Държеше се дистанцирано с Кая, но сега, трябваше да го признае, изглеждаше искрено загрижена.

— Може би има шанс да се преборим — предложи неуверено той. — Може би ще направят изключение — заекна. — Кая беше само на две, когато пристигна.

Въпреки че хвалеха семействата, които през тези години се бяха грижили за финландските деца, шведските вестници бяха единодушни, че сега, след края на войната, децата трябва да се върнат при близките си.

Мъжът, когото Кая наричаше татко, пригответи багажа ѝ. Купи ѝ нов куфар, тъй като червеният, с който беше пристигнала, бе прекалено малък, за да побере всички неща, които притежаваше сега. Сгъна шест памучни рокли, кадифената рокля, която Кая носеше на празници, три вълнени пуловера, осем чифта памучни чорапи, черни лачени обувчици, които блестяха като нови. За пътуването до дома пригответи роклята на жълти карета с бялата якичка и вълненото палто, купено предната зима, бледосиньо, със златни копчета, което отиваше на русата ѝ коса.

Чудеше се каква своя вещ да ѝ даде, нещо, което и след години да ѝ напомня за тях. Сега беше достатъчно голяма, за да носи кръстчето от майка си, но и достатъчно малка, за да продължава да прегръща старото си мече.

— Трябва да ѝ дадем нещо, което да ѝ напомня за нас — каза на Астрид.

— Ако не ни помни след всичко, което сме направили за нея, по-добре да си върви — отсече Астрид, но той видя, че очите ѝ са пълни със сълзи. Рядко успяваше да разбере жена си. Думите ѝ често бяха жестоки, но Хуго вярваше, че дълбоко в сърцето ѝ има някаква форма на състрадание. Та нали в края на краищата се беше влюбил в нея. Чак след неуспешните опити да имат деца беше започнала да изпада в толкова мрачни настроения.

Той често се чудеше дали не е проявил липса на деликатност, настоявайки да си осиновят дете. Отначало беше убеден, че това ще им се отрази добре, особено на нея. Но се оказа, че на жена му ѝ беше много трудно, когато Кая пристигна.

Хуго смяташе, че през последната година нещата са се подобрили. Че е започнала да се държи по-топло с момиченцето и полека-лека забравя, че не е нейно родно дете. И точно тогава пристигна писмото.

— Тя никога не е била наша — каза Астрид една нощ, но той долови сподавените сълзи в гласа ѝ.

Отказа да му помогне да приготви детето за пътуването. Не пожела да опакова дрехите ѝ или да подреди нещата ѝ, така че той трябваше да свърши всичко сам. Взе си почивен ден и отиде в стаята на момиченцето, където то спеше през тези пет години, където играеше с приятелчетата си и където само за броени дни се бе превърнало от непознато дете в дъщеря. Той я обикна от мига, в който я видя да стои сама на пристанището, с три четвъртите чорапи и червеното куфарче.

— Вече си имаме дъщеря — прошепна на жена си в онази първа вечер, а нежното дребно дете спеше дълбоко наблизко, в новото си дървено креватче.

Тогава тя не му отговори. Но той видя на лунната светлина, че гали плоския си корем и тихо плаче. После каза на глас:

— Кая не е „наша“, как тогава да я обичаме като свое дете?

Бяха минали повече от пет години и Хуго отдавна се бе отказал от опитите да разбере жена си. В съзнанието му Кая беше тяхна дъщеря. Не проумяваше как жена му успя толкова лесно да изключи емоциите си, как можа да го остави сам да стегне багажа на детето.

И той го направи. Опакова нещата и ѝ обясни по възможно най-добрия начин къде заминава. Изненада се, че Кая сякаш си спомняше за Финландия.

— Татко, помня, че там беше студено — каза тя и понечи да се усмихне, прегърнала силно мечето си. — Не беше топло като тук и не миришеше на хляб.

— Ще видиш мама и татко — опита да преглътне сълзите си той.

Тя го погледна с големите си зелени очи и Хуго усети как в гърлото му заседна буца.

— Може би имаш други братя и сестри, с които да си играеш. Ще има и езера и гори, които толкова харесваш.

— Ще имаме ли хляб и мед? — попита тихо тя.

— Разбира се, съкровище. Разбира се, че ще имате.

Вечерта преди заминаването на Кая още не беше измислил какво да ѝ даде. Нещо, което да запази и да ѝ напомня за тях през идните години. Нещо като кръстчето, което да бъде винаги с нея и да ѝ помага да не ги забрави.

На другата сутрин стана рано, преди останалите да са се събудили, и отиде в кухнята. Не вървеше да ѝ даде нещо от стъкло или керамика, защото можеше да се счупи. Седна на стола и притисна слепоочията си. Главата го болеше.

На масата бяха бурканът с мед и сребърната лъжичка, с която хранеше Кая отначало след пристигането ѝ. Сега двамата с Астрид я използваша само за меда, но тя беше едно от първите неща, които Кая бе възприела като своя собственост.

Протегна ръка и я стисна в дланта си. Извитата дръжка беше гладка, с едва забележима гравюра, изобразяваща стръкове рози. Дали беше принадлежала на Астрид като малка, или на майка му? Не си спомняше.

Облата част на лъжичката бе покрита с мека патина, а извивката на дръжката сякаш още пазеше спомена от докосването на момиченцето. Хуго се усмихна, като се сети за всички случаи, в които бе спипвал Кая с лъжичка в уста, а дръжката ѝ стърчеше от розовите устнички. Ето какво ще ѝ даде, така реши. Отиде до шкафа, извади опаковъчна хартия и внимателно уви лъжичката.

Върна се в стаята на Кая, където тя още спеше — с отворена уста като малко лъвче, и взе куфара, който, стегнат за път, лежеше на пода до дървения конструктор лего.

Постави лъжичката между дрехите, сватбената снимка и молитвеника, които бе подредил предния ден, и остана загледан в Кая. Молеше се паметта му да е запечатала всичко, което беше правила или

казвала, всички моменти, които бе споделял с нея. Толкова се страхуваше, че ще забрави някоя подробност, свързана с детето.

Знаеше, че трябва да сподави ревността, която вече го изпълваше. В крайна сметка родителите ѝ имаха право да поискат връщането на детето, което бяха създали и изпратили надалече само за да гарантират безопасността му. Но тайно беше убеден — защото трябваше да му остане лъч надежда, — че един ден тя ще се върне.

Завръщането на малката Кая във Финландия на крехката седемгодишна възраст не бе вълнуващата среща, за която всяко дете си мечтае. На къщния праг не я чакаше майка ѝ — с протегнати за прегръдка ръце и сълзи на радост в очите, която да я посрещне и да я увери, че никога вече няма да се разделят.

Кая пътува първо с кораб от Стокхолм до Хелзинки, после с влак до Микели. Пристигна на гара, която представляваше мрачна постройка с покрив, отрупан с почернял сняг. Фабричните комини бълваха облаци от сажди току над главите на хората. В бледосиньото си палто Кая бе единственото цветно петно сред пепелявия пейзаж. Като китайска рисунка с туш на фона на черно-бялото небе.

Посрещна я кметът на града. Тя стъпи на перона пред група непознати, неколцина души, увити с вълнени шалове и в износени изтънели палта.

— Кая? — попита тих и колеблив глас. — Ти ли си? — Тя не го разбра. Беше баща ѝ, който заобиколи кмета и коленичи пред малкото момиче. Помнеше само русата ѝ коса, зелените очи и мечето, което вече беше съвсем протъркано.

Тя стоеше неподвижно и го гледаше смутено. Изобщо не го помнеше, а той никак не приличаше на мъжа от сватбената снимка, която тя грижливо пазеше на нощното си шкафче и разглеждаше всяка вечер. Рижата му коса беше вече посивяла, а лицето — изпито. Плътта му висеше като разтопена глазура на торта, сините очи бяха загубили блясъка си.

Мъжът направи знак на две върлинести момчета да дойдат да я поздравят. Те също ѝ се видяха чужди, погледите им бяха дистанцирани и студени.

— Кая, това са братята ти — каза ѝ мъжът и тя разбра кои са, въпреки че не знаеше финландски.

— Мама? — попита Кая и огледа трескаво групичката.

Но мъжът, който сега ѝ беше баща, само поклати глава и очите му се напълниха със сълзи.

По-късно научи, че са минали покрай старата карелска църква със заледени спираловидни куполи и са стигнали до мястото, където били погребани майка ѝ и третият ѝ брат. Два покрити със сняг кръста, гледащи към езерото Саймаа. За съжаление, завръщането на единствената дъщеря на Сирка бе закъсняло с три години.

Все пак баща ѝ направи всичко възможно дъщеря му да се чувства удобно. Настани я на леглото, което по-рано бе споделял с майка ѝ. Износеното сватбено одеяло покриваше с нежните си сини цветчета стария изтърбушен матрак. По ръбовете му още се долавяше стар мирис на виолетки.

Тойво се премести при момчетата, които от съвсем малки спяха в кухнята. Но сега братята се бяха източили, двамата дружно протестираха, че трябва да делят леглото с баща си. Мърмореха и за храната. Войната беше свършила, само че оскъдицата в дома им продължаваше. Идването на още едно гърло за изхранване не мина незабелязано, тъй като момчетата открито се оплакваха, че са гладни, макар Тойво да делеше по равно хляба, сиренето и овесената каша.

Гледаха сестра си: по детски пухкава, с красиви колосани рокли и синьо вълнено палто, и възмущението им беше толкова силно, колкото и гладът. И макар да не разбираше острите реплики, които си разменяха братята и баща ѝ, Кая усещаше, че негодуват. Това не можеше да се скрие.

Нощем спеше в голямата студена постеля на майката, която никога нямаше да опознае. Копнееше за старото си легло, за познатата прегръдка на шведския си татко, за прекрасния мирис на прясно изпечен хляб и за буркана, пълен с мед. Нямаше как да използва лъжичката, която другият ѝ татко бе сложил в багажа. Пазеше я увита в хартия и я вадеше само когато хранеше наужким мечето, чието коремче също като нейното беше свито и празно.

Първите няколко седмици във Финландия ѝ се сториха цяла вечност. Всяка вечер Кая си лягаше разплакана и старото ѝ протрито мече, станало през годините на сплъстена топка с провиснали лапи, трудно можеше да я успокои.

Мечтаеше за втория си татко. За мириса на сандалово дърво и слабия парфюм на пияната му за бръснене. Всяка вечер, откакто бе навършила две години, той идваше в стаята ѝ и я целуваше по челото. Докато стомахът ѝ къркореше от глад, Кая си спомняше как точно преди лягане той ѝ носеше две филии с мед и сладко — една за нея и една за мечето, и оставаше при нея, докато не излапаше и двете филии и не изпиеше пълна чаша с мляко.

Към този мъж тук, родния си баща, не изпитваше никаква привързаност. Докато беше в Швеция, изобщо не се сещаше за съществуването му. Той си оставаше просто мъжът с безизразно лице, чиито пусти очи я гледаха от сватбената снимка до леглото ѝ. Само образът на майка ѝ я вълнуваше и очароваше. Прекрасната жена с ефирно було и венец от цветя в косата. Беше прекарала пет години като осиновено дете, чудейки се каква ли е майка ѝ, така ѝ се искаше да има ясни спомени от нея. Ако зависеше от Кая, би избрала финландската си майка и шведския си татко. Интуитивно усещаше, че подобен съюз би я дарил с най-много любов.

Сега, в студената къща, където храната не достигаше, Кая схващаше много малко от случващото се наоколо. Не разбираше какво казват баща ѝ и братята ѝ. Финландските им думи звучаха неразбираемо за ушите ѝ.

В някои дни, докато братята ѝ бяха заети да цепят дърва или да чистят снега от покрива, Кая отиваше до железопътната линия, която се намиреше само на неколкостотин метра от къщата им. Там, под балдахина от брезови клони и ухайни борове, тръгваше покрай релсите с надеждата да я отведат надалеч. Мислеше, че след като само преди няколко седмици е пристигнала по тези релси, може да тръгне покрай тях и да стигне до началото им. До дома си в Швеция.

Релсите минаваха покрай реката — блестяща ивица лед, която, когато не бе замръзнала, се вливаше в езерото Саймаа. Малката Кая в светлосиньото си палто пристъпваше леко край дървените подпори на релсите, пееше си шведски псалми и оставяше отпечатъци в снега.

Една вечер стигна твърде далече. Намериха я братята ѝ, тръгнали да я търсят с газови фенери и намръщени лица. Баща им ги следваше на няколко крачки.

— Къде беше тръгнала? — попитаха я на финландски и макар че не беше съвсем сигурна какво я питат, тя им отвърна тихичко на

шведски:

— Искам да си ида у дома.

Вдигнаха я като парцалена кукла. Замръзналите ѝ ръце стърчаха от вълнените ръкави като откършени от дървото клонки.

— Тя ще ни създава проблеми — каза единият брат на другия.

— Дива и разглезена хлапачка — измърмори по-големият брат.

Баща им вървеше на четири крачки след тях. Мълчеше, приведен над дървените си патерици. Прошарената му рижа брада бе покрита със скреж.

— Момчета, тя е загубила не само майка си като вас — напомни Тойво на синовете си, които носеха разплаканото момиче към къщата. — Загубила е и всички ни, преди много време. — Той поклати тъжно глава. — И сега се е опитала да открие пътя към дома си.

Три месеца по-късно я върнаха в Швеция, слаба и крехка като порцелан. Хуго я вдигна на ръце още на кораба. Сърцето му отново беше започнало да бие, откакто бяха получили вестта за връщането ѝ.

Баща ѝ се беше проявил като мил и добросърдечен човек и колкото и да му беше трудно да се раздели отново с нея, беше преценил, че не може да осигури на Кая най-добрия живот. Когато му преведоха писмото, Хуго не можа да повярва, че молитвите му са се сбъднали и че бащата на Кая пита дали тя може да се върне в Швеция.

Нито веднъж не осъди този човек, макар че жена му го направи. Знаеше колко е трудно да се изхранва семейство и разбираше, че след смъртта на майката на Кая баща ѝ се чувства несигурен дали ще може да отгледа сам момичето. Хуго просто беше благодарен, че след неговото съгласие и попълването на необходимите формуляри Кая щеше да се върне при него. Че най-после щеше да бъде тяхна.

Осемнайсет години по-късно, на смъртното си легло той я хвана за ръка и призна дълго пазената тайна.

— Кая, когато пристигна, в багажа ти имаше писмо. Но аз го загубих.

— Няма нищо, татко — каза тя с плувнали в сълзи очи. — Сега това не е важно. Важното е да възвърнеш силите си.

— Вече няма да мога, скъпа моя — промълви тихо той.

— Но моля те, чуй ме. Трябва да ти кажа нещо. — Тя коленичи до него и стисна пръстите му с мъничките си ръце.

— Когато дойде при нас, не носеше почти нищо. — Той замълча, за да се овладее.

— Да, татко, знам.

— Не, не знаеш. След като пристигна, разопаковах куфарчето ти. Вътре намерих сватбената снимка на родителите ти, кръстчето и молитвеника.

— И тези неща все още са у мен. — Тя докосна кръстчето, за да му покаже, че още го пази.

— Кая, скъпа, в молитвеника имаше писмо и аз го прибрах, защото тогава бе твърде малка, за да го разбереш. Сложих го в чекмеджето на бюрото си и си обещах, че ще ти го дам, когато пораснеш достатъчно.

— Знаеш ли какво пишеше в него, татко?

— Не, и това още повече увеличава вината ми. Когато след войната си замина за Финландия, мислех, че там ще те чака майка ти и писмото няма да е толкова важно... Нямах представа, че е починала.

Кая мълчеше.

— Когато се върна при Астрид и мен, ти се разплака в ръцете ми и каза, че никога повече няма да отидеш във Финландия, защото родната ти майка е мъртва, а братята ти не те искат. Толкова отчаяно исках да ти дам писмото точно в този момент. Знаех, че е от майка ти, защото почеркът беше старателен и деликатен, като на жена. Знаех какво пише вътре: че те обича много и ще те обича завинаги. Защото знам колко много те обичам аз.

Кая вече плачеше. Лицето ѝ бе зачервено, а устните трепереха.

— И не можа ли да намериш писмото, татко?

— Не. Много, много съжалявам за това. — Тя усети напрежението в пръстите му, вдигна ръката си и допря устни до тях.

— Те са те обичали, сладка Кая. Как биха могли да не те обичат? — Очите му бяха посивели от надвисналата смърт, бялата коса бе отметната назад, на възглавницата имаше отпечатък от малката му глава — Знам, че понякога ти е било трудно. Но Астрид също те обичаше. Един ден, когато родиш свое дете, ще изпиташ съчувствие към жената, която не е могла да роди.

Кая кимна. После коленичи и притисна буза до пръстите му, осеяни с кафяви петна.

— Ти винаги си бил най-любящият баща на света. Грижеше се за мен, хранеше ме... — Гласът я предаде и лицето ѝ се обля в сълзи. — Никога не съм се съмнявала в любовта ти. Писмото не е важно.

— То беше единственото... — прошепна той.

Нито старецът, нито Кая подозираха за другите писма, които Сирка бе изпращала на дъщеря си през първите ѝ години в Швеция. Които бяха унищожени от една жена, прекалено гневна, за да е способна на обич. Тази тайна щеше да остане погребана завинаги, както безброй други малки трагедии през войната.

XXIV.

Сантяго, Чили
юни 1973-та

Изминаха повече от две години, откакто Алиенде зае поста, преди Октавио да приеме предложението за платена от президента ваканция. Двамата със Саломе най-после се съгласиха да предприемат тримесечно пътешествие. Открай време искаха да посетят планините в Перу и да видят приятелите си, които се бяха преместили в Аржентина.

— Три месеца ще живеем като цигани — прошепна Октавио в ухото на жена си, улови една от черните ѝ къдрици и я уви около пръста си. — Майка ти и баща ти може да спят в нашата спалня, за да сме сигурни, че Консуела няма да се самозабрави, докато господарката на дома отсъства — подразни я той.

Изтеклата година беше трудна за Чили и Октавио с нетърпение очакваше да прекара известно време насаме с любимата си съпруга. Радваше се на възможността за няколко месеца да бъде далече от Сантяго, да не чува протестите по улиците, да не преживява неудобствата от стачките на такситата и градския транспорт, да не се ядосва на неспирните бунтове, организирани от индустриалците. Убеден беше, че болестите, както и постоянният недостиг на храни, които преследваха страната, се дължаха не на некомпетентността на Алиенде, а на различни могъщи сили, желаещи падането на президента.

Но Октавио вярваше, че опозицията скоро ще се умори и най-после ще проумее, че президентът няма да подаде оставка.

— Трябва да приемем обещаната от Алиенде ваканция — предложи Октавио на Саломе.

Вечер се опитваше да я изкуши с различни маршрути за евентуалното пътешествие. Притискаше Саломе към гърдите си и си играеше с къдриците ѝ.

— Помниш ли как през медения ни месец отидохме в Аржентина и всяка вечер танцувахме танго?

Саломе се усмихна унесено като доволна пухкава котка.

— Помня как пристигнахме в Буенос Айрес и как в малкия хотел, в който беше запазил стая, бяха загубили резервацията ни и нямаше къде да ни настанят!

— Да, но помня и как взех нещата в свои ръце и намерих най-забележителната стая в града!

— Подкупи шейсет и пет годишната мадам да ни пусне да спим в една от стаите на нейния бордей! — Саломе вече се кикотеше в прегръдката на Октавио. — Дотогава не бях виждала такава стая: аленочервени стени, тежки драперии, сатенени чаршафи!

— И какво от това? — подразни я той. — Беше идеалното място за двама младоженци! Уверих мадам, че ще направим всичко възможно заниманията ни да са в унисон с тези на останалите й гости.

— Ти си непоправим, Октавио!

— Не забелязах да имаш нещо против, египтянке! — Прегърна я силно и я целуна.

— Аз бях бременна, скъпи. Забрави ли?

Октавио се усмихна дяволито на жена си.

— Защо не се върнем там? Ще си направим втори меден месец. Може да прекараме няколко седмици в града и да попътуваме на север, в провинцията, а защо не и дори из Боливия. Няма ли да е чудесно да разполагаме с малко време само за нас двамата?

— Ами децата? Как ще ги оставим? Няма да е редно.

— Можем да разчитаме на майка ти, на Консуела. Защо да не е редно? — попита Октавио, като галеше нежно бедрото на Саломе. — Алиенде ми прави подарък. Би било глупаво да откажем тримесечна ваканция, в която всичките ни разноски са предплатени. Кога друг път ще имаме подобна възможност?

След доста убеждаване Саломе в крайна сметка се съгласи. Тревожеше се заради политическите размирици, които се бяха превърнали в ежедневие в Сантяго, но Октавио й обеща, че когато се върнат, всичко ще бъде наред.

— Добре ще ни се отрази да прекараме известно време далече от Сантяго.

Щеше да се окаже, че Октавио е сгрешил. Опозицията не отслабваше натиска си. Нямаше да отстъпят, докато Алиенде не се оттеглеше от поста или не се случеше нещо по-лошо.

По ирония на съдбата и с доза късмет Саломе и Октавио приключиха пътешествието до Аржентина и Боливия и потеглиха за дома си на 6 септември 1973-та. В резултат от това колата им с шофьор пристигна на чилийската граница сутринта на 11 септември, само часове преди преврата.

Рафаел и сестрите му се бяха прибрали рано от училище, защото учителите бяха предусетили надвисналите неприятности. По обяд войниците бяха заели позиции на всеки ъгъл и малкият фиат, който връщаше Саломе и Октавио от пътешествието им, с багажник, пълен с подаръци и сувенири, през няколко километра бе спиран за проверка.

— Какво се е случило? — попита Саломе с пребледняло от ужас лице. — Не биваше да оставяме децата. Не биваше да тръгваме на това пътуване!

Октавио се помъчи да я успокои. И той беше изплашен, но се опита да прикрие емоциите си и да разсее съмненията на жена си.

— Сигурен съм, че всичко е наред — каза и подкани шофьора да кара по-бързо към дома им.

Достигнаха пределите на града час преди пътищата, водещи към столицата, да бъдат официално затворени. Малката претъпкана кола напредваше по лъкатушните улици в предградията на Сантяго, докато най-послед спря пред бледорозовата къща.

Вътре Рафаел и сестрите му седяха сгушени до баба си и дядо си, които слушаха новините по радиото. Децата си шепнеха, че нямат търпение мама и татко да се върнат.

Октавио и Саломе изтичаха до входната врата, където ги посрещна прислужницата.

— Господин Рибейро. Слава богу, че се върнахте!

Влязоха в големия хол и децата веднага се втурнаха към тях, а майката на Саломе плесна с ръце от облекчение.

Ала след по-малко от час радостта от това, че семейството е отново заедно, щеше да остане само блед спомен. Щяха да ги връхлетят други новини, много по-значими. Щяха да чуват не звуците на танго от стария грамофон, а само бръмченето на хеликоптерите, които кръжаха в небето, екота на експлозии откъм покрива на близката болница, която се намираше надолу по улицата, и стрелбата на войниците, заели позиции на високо. Да, само след минути семейство Рибейро-Ерера щеше да чуе по радиото нещо много по-ужасяващо.

— Бомбардирани са Ла Монеда! — извика доня Оливия с разтреперан от страх глас и ужасени очи. — Онези зверове бомбардират двореца, а президентът Алиенде е вътре!

От говорителя на старото радио чуваха грохота на избухващи бомби. Изведнъж сред тази симфония на хаоса прозвуча гласът на Алиенде, който се обръщаше към хората:

Отказвам да напусна поста, за който съм избран от народа на Чили.

Грохотът се засилваше все повече и говорът по радиото едва се чуваше.

За да бъдат спокойни враговете ни, радио „Магаянес“ скоро ще замлъкне и гласът ми няма да стига до вас. Това няма значение, защото вие ще продължите да ме чувате. Винаги ще бъда редом с вас, поне в паметта ви, винаги ще бъда достоен човек, предан на страната си. Хората трябва да се защитават сами... Работници от родината ни, вярвам в Чили и в съдбата на страната. Други ще поемат борбата и ще преодолеят този черен и горчив ден, в който предателите твърдят, че са извоювали победа. Знам, че скоро широките улици ще бъдат пълни със свободни хора, които ще стъпчат предателите, устремени към изграждане на по-добро общество.

Да живее Чили, да живее народът, да живеят трудещите се! Това са последните ми думи, изречени с убеждението, че саможертвата не е напразна... и че ще има поне морално наказание за крадците, страхливците, предателите.

С това радиопредаването замлъкна. Атаката срещу двореца започна с нова сила, бомбардировката продължи.

Саломе се обърна. Болката от последните думи на Алиенде беше непоносима. Доня Оливия и дон Фернандо клатеха глави, закрили уста с длани.

Въпреки изпитваната болка Октавио беше изпълнен със странно чувство на гордост. Представи си как Алиенде е застанал пред микрофона, а наблизно избухват бомби, полилеите над главата му се

пръскат на парченца, в краката му има килим от изпочупени стъкла и наоколо горят завеси. И въпреки всичко това Алиенде бе говорил погладко и изразително от всякога. В най-мрачния час блестеше с достойнството и силата на убежденията си. В тези мигове на надвиснала опасност не беше трепнал, гласът му не се беше поколебал. Зареял поглед някъде над радиото, към дъното на избуялата градина, Октавио се пренесе много далече. За момент се озова в личния кабинет на Алиенде в президентския дворец. Видя Алиенде с високо вдигната брадичка и поглед, вперен право напред. Видя го изправен там, с очилата с дебели рамки и английско карирано сако, с елегантно вчесана коса. Бе запазил достойнството си, отказвайки да се качи на някой от хеликоптерите, които предлагаха да го откарат на безопасно място в някоя съседна страна. Щеше да остане начело на държавата, която го беше избрала на този пост, силен и решителен до самия край.

Мълчанието обгърна стаята и в този момент Октавио осъзна колко тежка е съдбата на неговия ученик. Чак тогава, виждайки притихналата си съпруга и децата, той разбра, че всичко е свършено, че в любимата му страна се е случило нещо ужасно. И макар да нямаше представа за ужасните събития, които скоро щяха да засегнат и неговото семейство, Октавио усети, че му се гади. Жена му хлипаше, тъща му ридаеше, децата се лутаха объркани из стаята, а Октавио заплака, защото не такъв край си беше представял за този велик човек. Ако това беше сценарий, би настоял да го пренапишат. Би направил така, че Алиенде да напусне двореца тежко ранен, но запазил живота, гордостта си, политическата си визия.

Само дето Октавио още не беше научил, че животът обикновено натрива носа на щастливите развръзки. Затова хората харесваха филмите му. Той им вдъхваше вяра, че любовта и красотата могат да победят тъгата и злото. Но дори и най-високо цененият филмов актьор на Чили не можеше да предположи ужаса и изпитанията в следващата си роля.

XXV.

*Сантяго, Чили
ноември 1973-та*

След трагичната гибел на Алиенде Октавио изпадна в дълбока депресия. Драматичните последни мигове на президента му дадоха още по-големи основания да обожествява мъртвия водач на нацията.

— Никога няма да подкрепя този Пиночет! — негодуваше той пред всичките си приятели и колеги. — Той е касапин! Що за човек ще убие президент, избран с демократични избори! Страхливец! Предател! — Не му достигаха думи, за да изрази омразата си към генерала, който според него бе убил приятеля му.

— Внимавай какво говориш, Октавио — предупреждаваше го Саломе. — И пред кого говориш.

Но той отказваше да я послуша.

— Няма да крия чувствата си. Не съм страхливец!

Тя неведнъж избухваше в сълзи, защото след преврата съпругът ѝ изглеждаше изпълнен с гняв. Градът беше като парализиран, вцепенен от страх. Новият генерал бе обещал да възстанови закъсалата икономика на страната, да изгради наново президентския дворец, от който сега бяха останали купища счупени стъкла и опушени стени, но продължаваше да поддържа военно положение. Саломе бе достатъчно стресирана от необходимостта постоянно да успокоява децата и родителите си, че скоро всичко ще бъде като преди. Ала в действителност просто разиграваше пред тях лош театър.

Знаеше, че този преврат е различен от другите, които хората в Чили бяха преживели в миналото. От десетилетия превратите бяха неизменна част от чилийската история. Повечето от тях обаче рядко продължаваха дълго. Военните прогонваха президента и го пращаха в изгнание, но в крайна сметка генералът, който стоеше начело на преврата, се оттегляше и се провеждаха нови избори за президент.

Всички в Чили очакваха Аугусто Пиночет да направи същото. Но се оказа, че грешат. Минаха почти шест месеца и генералът още не се беше оттеглил, за да позволи провеждане на демократични избори.

Беше се провъзгласил за новия водач на Чили и, изглежда, възнамеряваше да се задържи на власт.

Улиците бяха пълни с мъже с автомати, а дворецът оставаше свидетелство за насилието, упражнено над Алиенде и довело до неговата смърт. На Саломе ѝ се струваше, че Октавио е непознат. Още по-непознат и от града, поставен под обсада. Отказваше да се вслуша в гласа на разума. Говореше, че ще основе своя политическа партия, за да се бори с Пиночет и неговите оръженосци. Казваше на сценаристите в студиото да се замислят и да направят филм за трагичния и героичен живот на Алиенде, в който той би могъл да изиграе главната роля.

— Като критикуваш толкова открито преврата, ще си навлечеш неприятности — отново и отново го предупреждаваше Саломе.

— Не говори глупости — упрекваше я той. Говореше ѝ с все по-снизходителен, на моменти дори жесток тон.

— Помисли за семейството си! — викаше Саломе.

— Нима не съм мислил винаги за семейството си? — заинати се той една вечер. — Можеш ли да ме погледнеш в очите и да ми кажеш, че не съм се жертвал за семейството си... че не съм ви осигурявал финансово! Нима не притежаваш една от най-големите, най-хубавите къщи в града!

— Октавио... — И очите ѝ блеснаха гневно въпреки сълзите.

— Престани да ме гледаш така, Саломе! — извика той. — Знаеш, че никога не бих направил нищо, с което да застраша семейството ни. Помисли за всичко, което съм направил, за да стигнем дотук. Аз не съм имал нищо. За разлика от теб.

— Какво значи за разлика от мен? — кипна Саломе. — Осъждаш ме заради произхода и семейството ми?

Октавио замълча.

— Омъжих се за теб, защото те обичам, Октавио!

Усети, че той съжали за казаното преди малко. Ала не ѝ се извини.

— Сега си лягам — изрече тя с равен тон. — Няма да ти позволя да играеш пред мен ролята на неразбран герой.

Онази нощ Саломе не спа. Усети как няколко часа по-късно съпругът ѝ се пхна под завивките. Дишаше неравномерно, въртеше се

неспокойно заради спора, който бе останал неразрешен. Саломе обърна гръб на Октавио и придърпа завивките до брадичката си.

Три седмици по-късно Октавио се прибра от работа с набраздено от гняв лице. Саломе не се изненада от новината, че са го уволнили от студиото. Това, че внезапно се оказа безработен, беше истински шок за него, тя обаче очакваше коментарите против новия режим да му навлекат неприятности. Отново бе проявил наивност и недалновидност. Поклати глава, докато поемаше палтото му, и каза на Консуела да направи чай.

— Ще видят те! — заяви той и прекара пръсти през косата си. Толкова силно дръпна къдриците си, че Саломе се уплаши да не разкървави скалпа.

— Октавио, може да оправиш нещата, ако се върнеш и се извиниш за поведението си през последните месеци. Сигурно ще те накарат да направиш публично изявление, с което се отричаш от предишните си изказвания, но това не е толкова страшно.

— Да не си се побъркала, Саломе? — изригна той и тя видя, че Октавио изобщо не разсъждава трезво. — Никога не бих проявил такова лицемерие. Нека да ме уволнят. Изобщо не ми пука!

— Ясно — рече тихо тя. — Гордостта ти е по-важна от семейството.

— Какво? — извика той. Лицето му беше почервенияло. — За какво да се извинявам? Имаме достатъчно пари, за да живеем мирно и спокойно до края на живота си.

— Ти? Ти, който винаги си казвал, че трябва да продължаваш да работиш, за да имаме достатъчно пари... Че някой ден парите може лесно да свършат и трябва да работиш, за да спестим достатъчно... Сега сме имали достатъчно? — Тя заплака. — Отказа да направиш неколкomesечна пауза, за да прекарваш повече време с мен и децата. Но сега, за да подхранваш вендетата си срещу Пиночет, си готов да се откажеш от всичко? Направо не те разбирам! — Сълзите се стичаха по лицето на Саломе.

— Взех си почивка между шестия и седмия филм — каза тихо той.

— Преди Неруда да се появи в дома ни, да — поклати глава тя.
— Ще ми се да не беше стъпвал в нашата къща.

— Как можа да го кажеш, скъпа! — Най-послед гласът на Октавио отново беше мек и нежен.

— Ако не беше той, сега нямаше да се караме така.

— Може би и никога нямаше да се влюбим, ако не бяха неговите стихове. — Октавио хвана ръката на жена си. — Не можем да живеем, умувайки какво би станало, ако не бяхме направили едно или друго.

Саломе не искаше да прекара още една безсънна нощ, в която двамата са сърдити и не си говорят. Позволи му да я прегърне силно. Позволи му да бръкне под блузата ѝ и да погали гърдите ѝ, да я целуне по врата. Когато я отнесе на горния етаж и я сложи на спалнята им, за да я люби, тя уви глезени около кръста му и не възрази.

Но разпратата им остави у нея чувството за нещо нерешено, изпълни я с тревожно очакване. Когато той заспа до нея, разтопен от наслада като топъл шоколад, тя стана и слезе в хола, за да изпие чая, който Консуела беше направила преди часове, без да усети, че е изстинал.

XXVI.

*Сантяго, Чили
декември 1973-та*

Всеки ден след уволнението си от студиото Октавио излизаше от вкъщи в един и същи час — както винаги от деня на сватбата със Саломе. Тя знаеше, че е прекалено неспокоен, за да си стои вкъщи и да чете романи или да работи върху творбите си. Беше възмутен, че са го уволнили заради политическата му ангажираност, и не го свърташе да седи сам в градината с мислите си.

Така че Октавио изяждаше закуската си, изпиваше кафето си и излизаше да поразпита свои приятели къде другаде би могъл да работи, в театъра или телевизията. Навсякъде обаче му казваха едно и също: не можели да му помогнат. Само един от приятелите му бе достатъчно искрен, за да заяви направо:

— Трябва да промениш мнението си за Пиночет. Трябва да обявиш официално, че го приемаш. Всички го направихме, макар тайно да си мислим, че е коварен негодник. Не може да продължаваш с този личен кръстоносен поход, от него няма да излезе нищо добро. Само ще останеш в черния списък и никога вече няма да си намериш работа.

— В черния списък? — Октавио беше абсолютно шокиран. Не беше чувал за такова нещо. — Сложили са ме в черния списък?

— Разбира се, че са те сложили, глупак такъв! Как си го представяш: правиш изказвания, че генералът е убиец и че се срамуваш от страната, и очакваш никой да не докладва за теб? Нима вярваш, че тези изказвания ще останат без последици?

— Кой би ме докладвал? Що за страхливец, що за шпионин? — Октавио кипна. — Казвал съм всичко това само в компания на приятели и колеги!

— И стените имат уши, Октавио. Трябва да осъзнаеш, че нещата са се променили.

— Разбирам, че хората са се променили. Но аз не съм се променил. Никога няма да се променя.

— Всички сме се променили. Как да не се променим, щом светът около нас не е същият? Съветвам те да помислиш за жена си и семейството.

— Жена ми и семейството — повтори Октавио със същия рязък тон, който използваше, пред Саломе и родителите ѝ.

— Уверявам те, жена ми и семейството ще бъдат съвсем добре.

Остави приятеля си и се прибра вкъщи видимо раздразнен. Беше уморен от всеобщата пасивност.

— Защо хората не се обединят и не настояват генералът да се оттегли и да има демократични избори? — попита той Саломе, когато седнаха да вечерят.

— Хората се страхуват. — Гласът ѝ беше напрегнат и нервен. Беше ѝ писнало да води този разговор с него.

— От какво се страхуват?

— Говори се, че от града хора изчезват.

— Не вярвай на слухове — поклати глава той. — Звучиш абсурдно, това са глупости.

— Не са глупости, Октавио. Защо някой да рискува... когато на всеки ъгъл има войник с автомат на гърдите?

— Правят го за демонстрация — каза убедено Октавио. — Пиночет се опитва да направи така, че Сантяго да изглежда като сцена от филм, за бога! — Той бутна чинията си настрана. Половината му храна остана недоядена. — Опитва се да сплаши хората, като използва евтини трикове. Ако чилийците му се опълчат, обзалагам се, че ще избяга като плъх в канала, където му е мястото.

— И си мислиш, че ти си този, който трябва да го обвини в блъфиране? — Саломе усети как кръвта ѝ кипва.

— Мисля, че всеки интелигентен човек трябва да разобличи неоснователните претенции на този човек, че заема поста си легитимно.

— Не мога да повярвам. Държиш се като глупак, Октавио!

— Глупак ли? — Той удари с юмрук по масата. Празните чинии и чаши, останали от децата, които се бяха нахранили преди часове, издрънчаха върху дървената повърхност. Саломе знаеше, че прислужницата се бои да ги прекъсне и затова не е дошла да отнесе чиниите.

— Ти не разбираш нищо от политика! — извика той.

— Може да не разбирам, но разбирам от семейство.

— А аз не, така ли? — повиши той отново глас.

— Върви и води своята война, Октавио. Не ме интересува!

— Не схващаш какво ти казвам... Саломе.

— Мисля, че схващам. Според теб не мога да схвана, защото забременях и не отидох да следвам, така ли? Не мога да схвана какво става тук? — Очите на Саломе блесяха от гняв. — Октавио, съгласна съм, че генералът е убиецът на Алиенде. Съгласна съм, че в Чили трябва да има демократични избори. Само че не можеш да водиш тази битка сам.

— Но ако не го направя аз, кой ще го направи, Саломе? Кой? — Той вече й крещеше. — Каж ми, Саломе! Каж ми как ще живея в мир със себе си, ако знам, че съм стоял настрана и не съм направил нищо? Че съм си мълчал.

— Не мога да те посъветвам как да постъпиш, Октавио.

— По-добре да умра, отколкото да живея като страхливец.

— По-добре да умреш? — избухна тя. — Да умреш и да ме оставиш вдовица с три деца, така ли, Октавио? — Саломе крещеше толкова пронизително, че цялото й лице пламна, а на врата й запулсираха три сини вени. — Как може да си такъв егоист? Как може да си такъв егоист, Октавио, че предпочиташ да рискуваш живота си за някаква кауза, вместо да ни защитиш да не попаднем на мушката на военните!

Октавио не й каза нищо. Навън слънцето залязваше и хвърляше оранжеви отблясъци върху лицето му през прозореца.

— Саломе... — Сега Октавио смекчи тона си. — Венчала си се за мъж, който винаги се е гордял с принципите си. Искаш да стана човек, който затваря очите си пред несправедливостите?

— Искам да бъдеш човек, който поставя семейството си на първо място. — Гласът й прозвуча дрезгаво. — Искам да отвориш очи и да осъзнаеш, че вече не си в портокаловата горичка. Страната се е променила и ти трябва да си дадеш сметка, че нямаш сили да се бориш с генерала.

Саломе развърза престилката си, сгъна я върху един стол и тръгна нагоре по стълбите към спалнята им.

— Египтянке — извика й той. Но тя вече бе на горния етаж. Гласът на Октавио се загуби сред многото стаи на къщата. И за

нещастие, Саломе не го чу.

XXVII.

*Сантяго, Чили
януари 1974-та*

Сутринта, преди да я отведат, сънува лилии. Лятото обгръщаше Саломе с лепкав зной и тя отдаде съня си на факта, че водните лилии скоро ще затворят цветовете си и ще се понесат към морето.

Отведоха я, докато децата бяха на училище, а Октавио бе излязъл да си търси работа. Пристигнаха с черен микробус, спряха бавно наред алеята, до лехите с разцъфтели цветя. Хортензиите изглеждаха сини на лятната светлина.

Онзи следобед беше сама. Консуела беше на пазар, а Саломе прекара сутринта в четене на роман и мисли за лилии. Чудеше се кога отново ще отидат с децата на море.

Позвъниха на вратата и поискаха да говорят с нея, а тя учтиво ги попита какво желаят.

— Трябва да ви зададем няколко въпроса, мадам. Няма да трае дълго.

В първия момент се поколеба, защото мъжете бяха положили такова старание да не бият на очи с облеклото си, че Саломе веднага ги заподозря.

— Притеснявам се да излизам от къщата, докато тук няма никого — каза тя предпазливо. — Децата ми скоро ще се върнат от училище, а прислужницата е на пазар.

— Ще ви отнемем само около час, мадам — каза един от мъжете и протегна ръка.

Саломе се озърна изплашено, плъзна поглед покрай черния микробус към улицата с редицата дървета. Не се виждаше нито Октавио, нито Консуела. По настойчивостта в очите на мъжете отгатна, че ако откажеше да тръгне с тях, щяха да я отведат насила.

— Добре, но се надявам да не трае дълго.

Докато пристъпваше по чакъла, Саломе долови, че нещо не е наред, че няма да се върне в дома си за вечеря. Опита да върви бавно с надеждата, че по някаква случайност Октавио ще се прибере по-рано и ще попречи на мъжете да я отведат.

Но Октавио не се появи и Саломе установи, че мъжете не я придружиха до микробуса, а по-скоро я натикаха и него. Вратата се затвори зад нея, а вътре я чакаше друг мъж.

В следващите секунди мъжът я обсипа с удари, сложи на очите ѝ черна маска и завърза ръцете ѝ отзад.

— Пуснете ме! — изпищя тя.

— Затваряй си устата, комунистическа курво! — изръмжа един от мъжете, а друг натика кърпа в устата ѝ. И Саломе за пръв път усети вкуса на собствената си кръв. Рядка и горчива, тя потече в гърлото ѝ като керосин.

Черната маска на очите ѝ не беше стегната. Похитителите не знаеха, че с едното си око ги вижда и че различава някои силуети през затъмненото стъкло на микробуса. Сантяго прелиташе покрай нея. Видя градската болница, бледите очертания на парламента, няколко оградени имения, един училищен двор, пълен с играещи деца. Но после отново настъпи мрак. Саломе усети как бузата ѝ се подува. Усещаше появата на синина под лявото си око, паренето на удареното място, пулсирането. За частица от секундата беше поразена от вида на нараняванията си, защото те щяха да бъдат не червени като огъня, а сини като морето.

Микробусът задруса по-силно, когато напуснаха централните улици на града и пое по черните пътища на най-далечните предградия. Изпод маската си Саломе успяваше да зърне само тук-там някое и друго дърво или стадо коне.

— Побързай, негоднико! — извика единият от мъжете на шофьора и удари с пушката си по предната седалка. — Минава два и половина!

Мъжете спореха с груб тон, псуваха се грозно и от време на време ритяха Саломе с тежките си подметки. Но няколко минути по-късно, когато микробусът спря пред порта с многобройна охрана и

някакъв войник на не повече от седемнайсет години им махна да влязат, всички се умълчаха.

— Слизай от колата, предателска кучко! — извика ѝ един от мъжете и я сграбчи за косата, сякаш скубеше плевели. Извлякоха я от микробуса и я помъкнаха през вътрешен двор, вкараха я в тъмна къща.

Вътре Саломе вече не виждаше ясно. Осветлението бе изгасено почти навсякъде и коридорите бяха като пещери. Звукът от крачките на похитителите ѝ по студения под наподобяваше тропот на бастун, а от нейните стъпки — влачене на чувал с ориз.

— Влез тук! — каза един от мъжете и я блъсна в някаква стая. — И да не сме те чули повече да пищиш!

Тя влетя в килията като осакатена птичка. Свлече се на земята и се сви като торба с пера.

Изведнъж през стените, сякаш във всяка стая имаше стерео говорители, до нея долетя музиката на Моцарт.

Първия път, когато я чу, музиката ѝ донесе утеха. Самата мелодия — меките, плавни тонове. В този момент Саломе се намираше не в затворническата част на вилата, а в крилото за разпити. Мястото, предхождащо изтезанията, мястото, до което не стигаха виковете, идващи от неколкостотин метра по-нататък.

Първия път се остави на музиката да я залее и успокои. Да я отведе надалече от този кошмар. Молеше се музиката да не спре, докато не се прибере невредима в обичния си дом.

Когато дойде време да я разпитат, я заведоха в стая без прозорци, с варосани стени и без музика. Накараха я да седне на евтина дървена маса и свалиха маската от очите ѝ, за да вижда разпитващия. Четирийсет и пет годишен войник, който миришеше на царевични пирожки и едноседмична пот, един от най-грозните мъже, които беше виждала някога, с гърбав нос и нащърбени зъби.

— Знаем, че съпругът ти беше активен поддръжник на Алиенде — изръмжа той. Пред него имаше дебела картонена папка, пълна със снимки и бележки, написани на ръка. — Знаем, че му е помогнал съществено да спечели изборите.

— Не знам откъде ви е хрумнало това — отрече Саломе.

— Всичко е записано — каза войникът и почука по папката.

— Съпругът ми не се занимава с политика. Той е актьор. Проверете колко пъти е гласувал, той не се интересува от тези неща.

— Отричаш да е бил замесен?

— Нищо не отричам и нищо не признавам — каза Саломе, потискайки желанието си да заплаче. — Искам да си отида у дома.

— Ще си отидеш, след като отговориш на въпросите ни. Ти или съпругът ти правили ли сте дарения за кампанията на Салвадор Алиенде?

— Дарения? Какви?

— Дарявали ли сте пари, какво друго?

— Не, не сме.

— Не е ли вярно, че съпругът ти се е срещал с Алиенде?

— Съпругът ми е актьор и поет, вече ви казах. Когато се е срещал с бившия президент, то е било заради общия им интерес към изкуството.

— Изкуството?

— Да, говорили са си за поезия. Това престъпление ли е?

Мъжът гледаше Саломе като вълк. Ръцете му бяха скръстени, брадичката му беше остра като секира и опасно близо до нейната.

— Искам да ми кажеш истината. — Той удари с юмрук по масата. Папката с листовите падна на пода.

— Казах ви истината.

— Новият режим не толерира предателите. Искам да си отидеш и да кажеш на съпруга си точно това. Искам да му кажеш, че ще го наблюдаваме. Ако знае кое е добре за него, ще подкрепи генерал Пиночет, който спаси страната ни от комунистическите копелета като Алиенде. — Той стовари папката върху масата. — Махай се оттук!

Пак сложиха маска на очите ѝ, като този път я стегнаха по-здраво. Заведоха я в микробуса и я върнаха в Сантяго. Беше почти тъмно, когато я изхвърлиха от колата. Саломе се строполи на тротоара недалече от „Индепенденсия Авеню“, където някога самият Алиенде бе събирал поддръжниците си. Но тя вече почти не си спомняше това време. Струваше ѝ се, че оттогава са минали десетилетия.

XXVIII.

*Вестерос, Швеция
януари 1975-а*

Тъй като политическите войни в Латинска Америка водеха до приток на бежанци в Швеция, Самуел беше все по-ангажиран с пациентите си. Често се връщаше вкъщи изтощен, претоварен психически от големия брой хора, които се нуждаеха от помощта му.

Кая се грижеше за Сабине от сутрин до вечер, постоянно се въртеше около нея, сякаш се страхуваше, че ще се събуди и детето ще е изчезнало.

С приближаването на четвъртия рожден ден на Сабине Самуел взе да намеква на Кая, че може би е време да помислят за още едно дете.

— Не искам Сабине да расте като единствено дете. Ще се чувства самотна, а и не се сещам за нищо по-добро от това да имаме дузина дребосъчета, които приличат на теб, Кая.

— Искам син. Заради теб, скъпи, за да поглеждам всеки ден в очите му и да виждам теб — каза, докато си играеше с копчетата на ризата му. — Дано следващото ни дете да има черните ти къдрици. — Двамата се пъгнаха под завивките и Кая се изкикоти. — Значи наистина искаш голямо семейство, скъпи?

— Повече от всичко — прошепна той.

— Може да кръстим второто дете на теб — каза тя. Той затвори очи и усети топлината ѝ. Наслади се на сливането на телата им и на мисълта, че могат да заченат още едно дете на любовта си.

Самуел не беше склонен да се отдава на фантазии. Не му беше присъщо да рее мислите си около неща, които не са конкретни, твърди, осезаеми. Трябваше да види нещо и да го пипне, за да разбере, че то е там, пред него. Но можеше да си представи, че имат син. Докато лежеше до Кая, прегърнал слабото ѝ тяло с изящни извивки като линии на виола, се чувстваше изпълнен с любов и задоволство.

При мисълта за голямо семейство се усмихна. Зачуди се дали майка му го наблюдава от небето, доволна, че синът ѝ е успял да създаде семейството, което тя бе загубила.

На следващия месец цикълът ѝ не дойде и Кая сподели със Самуел подозренията си, че е бременна.

— Другата седмица ще отида на лекар, за да сме сигурни.

Същата вечер, докато тя хранеше малката Сабине и си играеше с нея, двамата със Самуел си разменяха многозначителни погледи, подсказващи, че в дома им скоро ще има още едно дете.

Кая не отиде веднага на лекар, защото беше убедена, че е бременна. Често ѝ ставаше топло и кожата ѝ пламваше. Нямаше нищо против този дискомфорт, защото го отдаваше на ранната бременност.

— Подозренията ти трябва да се потвърдят от лекар — напомни ѝ Самуел след седмица.

— Това е само глупав тест — възрази тя. — В крайна сметка аз най-добре познавам тялото си. — Но накрая се съгласи да отиде на лекар.

На следващата седмица, когато лекарят се върна в кабинета си и ѝ каза, че не е бременна, Кая не повярва на ушите си.

— Невъзможно — настоя Кая. — Този месец нямаше цикъл. Случвало ми се е само веднъж, когато бях бременна със Сабине.

— Не си бременна, Кая — каза лекарят внимателно, с школуван бащински глас. — Тестът е отрицателен.

Кая, облечена само с тънката роба за преглед, сякаш се смали от разочароващата новина.

— А как се чувстваш иначе, Кая? Имаш ли други симптоми, освен липсата на цикъл?

— Ами, напоследък съм доста изтощена — въздъхна тя.

— И освен това ми е по-топло от обичайното.

— По-топло?

— Да, сякаш постоянно ми е горещо... докато на всички останали температурата не им влияе. Но може да е от твърде силното ми вълнение, че съм бременна.

— Да, може. — Лекарят огледа още веднъж картоната ѝ. Записа нещо в полето. — Преди да си тръгнеш, ми се иска да направим още

някои изследвания.

— Защо? — попита тя озадачена.

— За да проверя нивото на хормоните ти и функцията на щитовидната жлеза.

Тя поклати глава.

— Ще изпратя сестрата да ти вземе кръв — каза любезно той. — Ще ти се обадя след няколко дни, когато резултатите са готови. Не се тревожи — додаде с бащинска загриженост — и си почини добре.

Кая не спомена пред Самуел, че следобеда е ходила на лекар. Реши да му съобщи, че не е бременна, след като получи резултатите от изследванията. „Ще ми бъде по-лесно да му кажа всичко наведнъж“, помисли си тя. Лекарят не й беше дал основание да смята, че я изследва за нещо сериозно, затова не мисли много по въпроса. Повече я интересуваше това, че не е бременна и че двамата със Самуел трябва да направят нов опит за бебе.

Посети отново лекаря следващата сряда.

— Получих резултатите от изследванията ти, Кая. Нивото на един от хормоните ти е много повишено.

Лицето на Кая помръкна.

— Какво значи това? Нещо сериозно ли е?

— Сериозно? Ако имаш предвид фатално, отговорът е не. Но резултатите биха могли да обяснят съмнението ти, че си бременна. — Той отново погледна листа пред себе си.

— Предния път спомена, че се чувстваш уморена, че ти е горещо и не си имала цикъл, нали?

— Да — отвърна колебливо тя.

— Ами тези симптоми са характерни при преждевременно спиране на яйчниковата дейност.

— Какво? — Очите й се отвориха широко и лицето й пребледня.

— По същество това означава, че навлизаш в ранна менопауза.

— Менопауза? Та аз съм едва на трийсет и пет.

— Макар че има няколко теории по въпроса, никой не знае със сигурност какво причинява преждевременното й настъпване. Не е

изключено влиянието на наследствени фактори. — Лекарят замълча. — Знаеш ли кога е настъпила менопаузата при майка ти?

Кая не отговори. Очите ѝ бяха вперени в илюстрация на стената. Разрязано сечение на матка със стотици стрелки, сочещи към различните неща, които всяка жена би трябвало да има. Изведнъж се почувства празна.

— При майка ми? Не, не знам. Аз съм осиновена.

— Разбирам — каза любезно той. — Но нещата не са толкова лоши, Кая. Вече имаш едно дете. Трябва да се смяташ за късметлийка. Някои жени, които идват при мен, никога няма да имат деца.

— Това е невъзможно. Това просто е невъзможно — повтаряше тя. — Аз съм млада жена.

Лекарят се изправи и щракна химикалката си. Огледа картоната ѝ за последен път и свали очилата.

— Много съжалявам, но не можем да направим почти нищо. Ще ти напиша рецепта за таблетки естроген. Препоръчам ти да вземаш и хранителни добавки с калций. Сестрата ще ти я даде, като тръгваш.

Кая кимна.

Като остана сама в студената бяла стая на клиниката, с един-единствен плакат — самотно цветно петно, Кая заплака. Зарови лице в дланите си и плака, докато лицето ѝ се зачерви и подпухна.

Не знаеше как ще се прибере и ще погледне Самуел. Щеше да го завари вкъщи, тъй като си беше взел почивен ден да гледа Сабине. Щеше да я попита дали има добри новини и тя трябваше да му каже, че подозренията ѝ не са се оправдали.

Но как да му каже, че няма да имат други деца? Това щеше да го съсипе. Толкова пъти си бяха говорили, че ще имат голямо семейство, а сега тя го предаваше.

Тръгна си от клиниката, без да вземе рецептата. Студеният въздух ѝ подежда освежаващо и Кая се запита дали вятърът ще успее да скрие следите от сълзите ѝ.

Напразно се надяваше. Самуел я познаваше по-добре от всички останали, но все пак не по-добре от нея самата. Щеше да го научи достатъчно скоро.

— Какво има, скъпа?

Тя се разплака в ръцете му.

— Няма бебе? Затова ли плачеш? Е, ще опитаме отново. И отново, и отново, ако се налага.

Това само засили плача ѝ.

Вечерта Самуел бе прегърнал жена си и се опитваше да я успокои.

— Запази сълзите си за някоя истинска трагедия, Кая. Уверявам те, че всичко ще бъде наред.

На Кая ѝ идваше да изкрещи. „Не, няма да бъде наред! Няма откъде да знаеш! Само си го мислиш! Мислиш, че можеш да успокоиш всекиго с нежните си думи и разбиращи очи, но не можеш! Този път не можеш!“

Ала не можеше да произнесе и дума, камо ли да излее целия гняв, който се беше натрупал в нея. Всяка дума, която понечваше да изрече, просто засядаше в гърлото ѝ.

— Скоро ще опитаме отново, Кая — продължаваше да повтаря той в ухото ѝ. Тя всеки път се разплакваше още по-силно, докато накрая заспа. Като малко дете, сгушено в скута му.

XXIX.

*Вестерос, Швеция
януари 1975-а*

Първите седмици след посещението при лекаря се оказаха най-трудни за Кая. Мразеше мисълта, че пази нещо в тайна от Самуел. Всяка нощ лягаше до него със странно чувство, сякаш довеждаше трети човек в леглото при тях. Презираше се, че крие състоянието си, но страхът ѝ да не разочарова Самуел беше още по-силен. Така че пазеше тайната дълбоко в себе си като малка огнена топка, която я изгаряше. Спокойна по природа, сега Кая се беше превърнала в кълбо оголени нерви.

Лекарят не си направи труда да я информира за симптомите, съпътстващи ранната менопауза. Горещите вълни заливаха тялото ѝ. В някои сутрини се събуждаше и не можеше да се познае. Лицето ѝ, някога бяло като порцелан, често бе покрито с пъпки или червени петна. Една сутрин, докато загребваше леденостудена вода и ожесточено плискаше лицето си, за да се избави от горещината, се свлече на подовите плочки.

През две врати дочу гласа на Сабине.

— Мамо! Мамо! — викаше момиченцето. — Мамо!

Кая се изправи — като уморена русалка, излизаща от морето, стегна колана на халата и подсуши лицето си с мека памучна кърпа. Докато вървеше по коридора, видя през един от големите прозорци, че навън вали сняг.

— Какво има, съкровище? — попита тя, като вдигна детето и зарови лице в гладката кожа с цвят на слонова кост.

Вдиша естествения аромат на Сабине. Напомняше ѝ за мляко и портокалови цветчета, сладък и омаен като летен въздух след дъжд.

Детето натежа в ръцете ѝ. Вече едва успяваше да вдигне дъщеря си. Закръгленото ѝ пухкаво телце и ангелската усмивка разтопяваха сърцето на Кая, но мисълта, че момиченцето скоро ще бъде прекалено голямо за гушкане, я натъжи и емоциите отново я блъснаха като вълна. Кая заплака.

„Няма да имам други деца“, каза си, докато сълзите се стичаха по зачервените ѝ грапави страни. Запита се как ще се чувства Самуел, виждайки как голямата къща, която бяха купили, кънти от празнота. Стаите, които винаги си бяха представляли, че ще се напълнят с детски креватчета, етажерки с книги и играчки, сега бяха наполовина заети с нещата на Сабине. Кая се запита и дали той постепенно ще се изпълни с огорчение спрямо нея или дори няма да съжали, че изобщо се е оженил за нея и тайно да пожелае да е избрал друга жена — жена, чиято утроба може да износи повече от едно дете.

Беше се опитала да скрие покрусата, да прогони тези абсурдни мисли от главата си. Реши, че ако готви повече и прекарва много време със Сабине навън, ще подобри настроението си и ще забрави за диагнозата. Обаче мислите на Кая някак неизменно се връщаха към съдбата ѝ. Един следобед, докато Сабине спеше, а тя седеше на кухненската маса с чаша чай, си помисли за иронията в думите на починалия ѝ втори баща, който ѝ беше казал, че тя ще изпита съчувствие към жената, чиято утроба е безплодна. Никога не бе харесвала втората си майка и макар че знаеше за състоянието ѝ, дори и в спомените си не изпитваше към нея никаква топлина. Но сега не беше ли тя самата като Астрид, която беше презирала в продължение на години? Нима настроението ѝ не беше по-мрачно и лицето — поуморено? Нима напоследък не се държеше недотам мило със Самуел?

Зачуди се дали Самуел или детето са забелязали промяната у нея. Каза си, че трябва да се старее повече. Трябваше да поддържа духа си заради Самуел и Сабине. Нямаше да повтори грешките на двете жени, които я бяха отгледали. Независимо от всичко, щеше да прикрие тъгата в себе си и на всяка цена щеше да се погрижи да не я пренесе върху любимите си същества.

XXX.

*Вестерос, Швеция
януари 1975-а*

Тя дойде в кабинета му на улица „Сколгатан“ нервна и изпълнена със съмнения, че този лекар — този така наречен специалист по жертви на изтезания — би могъл да ѝ помогне. Кабинетът на доктор Рудин беше в другата половина на града, на калдъръмена уличка недалече от църквата. Мястото беше толкова невзрачно, че никога нямаше да го открие, ако не ѝ бяха казали, че кабинетът се намира там.

Един от социалните работници, който наглеждаше как семейство Рибейро-Ерера се адаптира към живота в Швеция, препоръча на Саломе да се срещне с доктор Самуел Рудин. И непосредствено след това, по чисто съвпадение, Саломе срещна на пазара аржентинец, който също спомена името на доктор Рудин.

— Той ми спаси живота — сподели аржентинецът. — Не можех да се помирят със случилото се там, в Аржентина. Но този доктор ми помогна.

Отначало Саломе беше скептична. Идеята да посещава психиатър ѝ се струваше абсурдна.

Кошмарите ще спрат постепенно, казваше си. Мина по-малко от година. Някой ден спомените ще избледнеят.

Но се случваше точно обратното. С всяка изминала седмица кошмарите сякаш се засилваха. Саломе се будеше нощем с чело, осеяно с капчици пот, и мокра нощница, залепнала за гърдите. Откакто веднъж чу „Вълшебната флейта“ по една от местните станции, не можеше да слуша радио.

Достатъчно бе да чуе само увертюрата, за да изпадне в ужас и да се разтрепери цялата. Когато прозвучаха тези уж въздушно леки тонове, спомените за всичко преживяно я връхлетяха. Не можа да се овладее. Разби радиото в пода. Притисна длани към ушите си, но музиката в главата ѝ не спираше.

Като стигна до средата на стълбите към входната врата, понечи да се върне. „Ако си тръгна оттук, нищо няма да се промени“, рече си и не се поддаде на импулса да пропусне срещата с психиатъра. Така че колкото и съблазнителна да беше идеята да се прибере вкъщи и да си спести първия сеанс от терапията, Саломе Ерера събра всичките си сили и отвори тежката кафява врата.

Беше толкова уморена. Минали бяха повече от десет месеца от пристигането им в Швеция, а все още не бе излязла от летаргията. Беше преминала през етапите стягане на багажа, емигриране, настаняване в нов апартамент и разопаковане на малобройните вещи, които бяха донесли от Чили, а все още не изпитваше нищо.

Почувства нещо единствено когато съпругът ѝ се опита да я докосне и кожата ѝ пламна. Пазачите бяха постигнали своето: всичко, което някога ѝ носеше щастие и утеха, сега я отвърщаваше или ужасяваше. Едничкото нещо, което не се беше променило, беше обичта към децата. Когато Октавио я докосваше, Саломе си спомняше какво ѝ бяха причинявали. Онези мъже бяха осквернили всичко красиво и истинско в живота ѝ. Но вместо да изпада в гняв или депресия, тя усещаше само непреодолима празнота. Сякаш я бяха върнали куха, с издълбана вътрешност, сякаш бяха изгребали цялата ѝ радост, увереност, чувственост и ги бяха изхвърлили на цимента при фекалиите и урината, без най-малка следа от угризение.

Така че физическите белези — разрезите по кожата ѝ, подутините по гърдите и корема — бяха направо повърхностни в сравнение с белезите върху психиката ѝ. Чувстваше се празна и ѝ беше дотегнало да се чувства по този начин. А единственото, което сякаш успяваше да запълни тази празнота, бяха кошмарите ѝ.

— Не мога да понасям никаква музика — заяви Саломе на Самуел на испански. Бореше се да прикрие страха и нервността си, докато седеше на дългия черен диван. — Затова съм тук.

— Никаква музика? — попита кротко той, като взе бележника си и химикалка. — И защо така? — Магнетофонът, който записваше сеансите на Самуел с пациентите, бръмчеше тихо в ъгъла.

— Да сте чували как пици жена, защото в гениталиите ѝ са пъхнати оголени електрически жици, а в същото време някакво сопрано пее арията „Кралицата на нощта“? — Тя замълча и погледна

тавана. Оголените греди бяха от масивно кафяво дърво и изведнъж Саломе се почувства невероятно малка. — Чували ли сте такъв ужасяващ дует? Хармония от писъци и викове на фона на оркестър, изпълняващ прекрасна музика със струнната и дървената духовна секция?

Миг-два Самуел остана безмълвен, докато въртеше химикалката си като перка на миниатюрен самолет.

— Не, не съм — отвърна после. — Кажете ми какво представлява.

— В какъв смисъл „какво представлява“? — Саломе зарови лице в шепи. — Това са звуците на ада! И никога не спират. Още ги чувам в главата си, писъците, гласовете, които отчаяно молят за милост... и всичко това се слива с едни и същи мелодии, отново и отново... Нямате представа — каза и поклати глава, а черните къдрици паднаха върху очите ѝ. — Записите се чуваха във всички килии, но основната стая за разпити се намираше точно до моята. Чувах много повече от останалите затворници. Опитвах се да си представям други звуци, например музиката на Каландрели, на която някога танцувах танго в обятията на съпруга си.

— И помагаше ли?

Саломе се размърда на кожения диван.

— Отначало може би да. Само че прекарах там няколко седмици. Накрая вече не можех да си спомня никаква музика. Мелодията на тангото бе изчезнала от главата ми и там беше останала само лудост. Откакто пристигнахме в Швеция, не мога да слушам музика. Те ме лишиха от това. — Саломе замълча. Погледна дланите си. Раните по кожата, получени от стискане на затворническите решетки, бяха зараснали. През изминалите няколко месеца нови слоеве кожа бяха заменили ивиците от миниатюрни мазоли. Но под роклята, в най-интимната ѝ зона, имаше рани, които знаеше, че никога няма да заздравеят.

— Отнеха ми и почти всичко останало.

— Децата и съпругът ви бяха ли отвлечени?

— Не — отвърна тя. — Отведоха само мен.

— Имал съм пациенти, загубили съпрузи, деца — каза тихо той. Изчака я да осмисли думите му и Саломе примигна от болка.

За момент замълча, после каза:

— Предполагам, че сте чували хиляди истории и вероятно мислено ги класирате по степен на кошмарност.

— Не, Саломе, не правя така.

— Жена, която знае, че децата ѝ са били изтезавани, се чувства хиляди пъти по-зле от мен — добави тихо тя.

— Не, Саломе, случилото се с вас е било ужасно и трябва да приемете, че е било нечовешко и несправедливо.

— Е, това е ясно.

— Трябва обаче да приемете, че не можете да промените миналото, и се налага да се научите да живеете със спомените си.

Саломе поклати глава.

— Докторе, предпочитам да се науча как да ги забравя.

— Не можете да ги забравите. Евентуално ще успеете за известно време да ги изтласкате от съзнанието си, но в крайна сметка те отново ще изплуват на повърхността.

Саломе не отговори.

— Травмата и нежеланите последствия от тази травма може да останат „заспали“ в тялото години наред. В крайна сметка обаче трябва да излязат наяве. Всеки човек, жертва на брутални изтезания, рано или късно трябва да се помири с миналото си.

Саломе се размърда неспокойно.

— Вие сте единственият човек, който ще узнае моята история. Няма да я споделя със съпруга си, с приятелите си, нито ще я запиша на хартия заради самата себе си. Ще я разкажа единствено тук.

Самуел кимна.

— Ще процедираме бавно, Саломе. Сеанс след сеанс. — Той погледна приветливо пациентката си и видя, че решителното изражение на стоицизъм всъщност прикрива борбата ѝ със сълзите.

XXXI.

*Вестерос, Швеция
февруари 1975-а*

— Доктор Рудин, задържаха ме само за шест часа, но ми се стори, че е било цяла вечност. Когато се прибрах у дома, вече се мръкваше, а Октавио и децата бяха полудели от тревога и едва удържаха сълзите си. Лицето ми беше изранено, а дрехите ми — изцапани с машинно масло и катран. Но умът ми все още си беше на мястото.

Самуел се усмихна леко, кимна и си записва нещо в бележника.

— Знаех, че ще стресна децата, ако просто кажех, че съм била отвлечена от тайната полиция, затова обясних, че съм претърпяла инцидент с велосипед и трябва да се измия и да си взема вана. Поръчах на Консуела да ги сложи по-бързо да спят, за да остана насаме с Октавио.

— Той сигурно е бил много притеснен от неизвестността.

— Да, и моментално разбра, че не е имало никакъв инцидент, че се е случило нещо много по-ужасно. Веднага ме попита тихо, така че децата и прислужницата да не чуят: „Саломе, от тайната полиция ли бяха?“.

— Отговорих с „да“ и заплаках. Бях прекарала толкова часове в ужас, че едва като се почувствах в безопасност, се разплаках.

— Какво са причинили на скъпоценната ми египтянка? — прошепна той, докато ме прегръщаше. Усещах как бие сърцето под ризата му, как целият почервява от гняв срещу онези, които ме бяха отвлекли.

— Нищо не можеш да направиш. Не можеш да им отмъстиш — казах му. — Чили вече не е същата държава. Вече не сме свободни. Пиночет я превърна в полицейска държава. Не можем да се доверим на никого, освен на себе си и семейството си. Дори и на съседите не бива да казваме нищо. Кой знае какво са говорили за нас.

— Но какво са искали от теб? Кой би могъл да каже нещо за теб, скъпа?

— Не за мен — казах му и заплаках, защото никога през живота си не се бях чувствала толкова изплашена. Толкова ужасена и потресена. — Ти им трябваш.

— Аз?

— Знаят за срещите ти с Алиенде. Знаят, че си го обучавал.

— Откъде биха могли да знаят, Саломе? Не сме казвали на никого. Откъде биха могли да се сдобият с тази информация?

Видях страха в очите му.

— Не знам, Октавио. Може би някой от студиото те е видял с Неруда. Може би някой си е спомнил, че си се срещнал в кафенето с Алиенде и неговите сътрудници. В края на краищата всички те познават. Точно затова ти казвам, че не можем да имаме доверие на никого. Или пък някой от приближените на Алиенде им е съобщил по време на разпит като този, на който ме подложиха. Някой ни е предал и полицията се възползва от мен, за да стигне до теб.

— Страхливци! — изригна той. Пак се наложи да го помоля да шепне. — Да отвлекат жената, за да въздействат на мъжа!

Сетне заплака, като ме гледаше пред себе си: насинена и изтерзана, жертва на несправедливост, която не можеше да поправи, поне в този момент.

— Какво да направя, за да ни оставят на мира? Какво искат, Саломе?

— Искат човек с твоето положение открито да подкрепи Пиночет. Хората те обичат, затова си идеалното лице за плакат или телевизионна реклама. Ако го подкрепиш, ще го сметнат за жест на добра воля — казах неуверено. Октавио издърпа един от кухненските столове, седна и зарови лице в шепи.

— Как бих могъл да направя такова нещо, любов моя? — попита и ме погледна. — Как да подкрепя човек, способен на такава бруталност? Способен да постъпи така, както постъпиха с Алиенде и с теб. Как бих могъл да го направя?

— Помня, че го погледнах неразбиращо. Болката от синините ми се засилваше, имах нужда от лед. Отговорът му ме шокира. Не можех да повярвам, че говори същите неща и след като са ме отвлекли!

— Представям си — кимна Самуел. — Какво му казахте след това?

— Май нещо в смисъл, че може да постъпи както иска, но много се ядосах. Вбесих се. Не можех да повярвам, че той няма да направи необходимото, за да ни защити и да се погрижи това да не се случи отново. Не е ли естествено да очаквам от съпруга си да защити семейството на всяка цена... дори ако се наложи да жертва гордостта си?

— Естествено е. Освен ако е смятал, че държи ситуацията под контрол.

— Нямаше абсолютно никакъв начин някой да контролира случващото се в Чили. Всички бяха заплашени!

— Не му ли казахте как се чувствате, Саломе? — попита я Самуел.

— Не.

— Защо?

— Предполагам, защото не повярвах на ушите си. Мислех, че това ще лежи на неговата съвест и той ще трябва да живее с него. Не можех да го принудя да вземе решението, което според мен беше правилно.

Самуел записа нещо в бележника си и вдигна глава.

— Какво стана след това?

— Отидох в кухнята. Той извика след мен. Не му отговорих. Не исках да бъда близо до него. Онази нощ спях в свободната спалня и станах чак на следващата сутрин. Не отидох да му кажа довиждане, когато рано на следващия ден излезе от вкъщи.

XXXII.

*Вестерос, Швеция
февруари 1975-а*

— Три седмици след първото ми отвличане двамата със съпруга ми бяхме поканени на бал в голяма вила в чест на човека, който фактически управляваше Чили — генерал Пиночет. Планирано беше да излъчат това бляскаво събитие по националната телевизия, за да покажат на чилийския народ всички известни личности, подкрепящи новия режим. Естествено, съпругът ми отказа да отиде.

Не виня Октавио за решението му. Като обръщам поглед назад, съзнавам: никой от двамата ни не е подозирал, че това ще се окаже решаващото събитие за съдбата на семейството ни. Както и да е, все още се чувствах зле след ареста и също не исках да присъствам на бала. Наистина вярвах, че ще дойдат и ще поискат от него да се появи заедно с генерала веднага след възстановяването на двореца. Мислех, че ще бъде лична покана, с не повече от двама-трима други гости, и в такъв случай щях да настоявам да отиде. Но бал? Кой да предположи?

— Мислите ли, че съпругът ви би отишъл, ако знаеше какви ще бъдат последиците за вас от неявяването му? — попита Самуел.

— Искане ми се да вярвам, макар че никога няма да науча.

— Значи вярвате, че би отишъл?

— Знам, че съпругът ми ме обичаше. Че все още ме обича. — Тя замълча за няколко минути, сякаш разсъждаваше върху въпроса на доктора.

— По същата логика подкрепата за диктатор, който според него е убил неговия приятел, президента, избран от народа на Чили, би противоречала на съвестта му.

— Да...

— Казвам ви, ние заедно решихме да не отидем на този бал. Искане да прекарвам времето си с децата и да се опитам да възстановя връзката си с Октавио. Помня, пред мен написа в отговор на поканата, че „за съжаление“ не можем да присъстваме. Стисках зъби и се преструвах, че животът ни е нормален. Но всяка нощ сънувах, че ме

отвличат. В някои нощи можех да се закълна, че вдишвам миризмата на онези войници, и се събуждах плувнала в студена пот. Октавио спря да заклеява публично Пиночет и аз повярвах, че ще ни оставят на мира. — Саломе замълча. — Очевидно дълбоко съм грешала, доктор Рудин.

XXXIII.

*Сантяго, Чили
януари 1974-та*

Саломе отиде на пазара седмица след отвличането, с надеждата да успокои нервите си, като се ангажира с дребните домакински задължения. Уханието на зрели пъпеши изпълваше въздуха и Саломе усети как сетивата ѝ се пробуждат. През изминалите няколко дни беше като вцепенена, не хапваше почти нищо и се измъчваше заради Октавио. Ала сега, благодарение на цветовете и оживлението наоколо се почувства благодарна и жива.

Вдиша аромата на свеж зелен кориандър, острия мирис на чесън. Разглежда пирамидите с наситеночервени домати и кайсии. Напълни кошницата си с чепки грозде, праскови, купи две щафети деликатесен салам и се спазари с продавача на риба за две кила миди. Реши за вечеря да ги изпече, поръсени с пармезан.

На слънчевата светлина бледозелената ѝ рокля изглеждаше ослепително, сякаш беше от коприна, боядисана със сок от лайм. Черната ѝ коса падаше тежко върху раменете, а слабите загорели крака бяха красиво оформени.

Беше прикрила синините по лицето си с пудра и малко фон дьо тен. На пръв поглед нищо не личеше. Но при по-внимателно виждане синьото петно под скулата ѝ се забелязваше. Сякаш миниатюрна слива беше заклещена под платното от деликатна кожа. Когато говореше с продавач, Саломе от време на време вдигаше ръка, за да му попречи да се вглежда в лицето ѝ. Преструваше се, че приглажда веждите си или прогонва някоя мушица, или просто оправяше косата си, така че да покрие бузата ѝ.

Не очакваше да срещне никого, тъй като беше почти три часът, а пазарът беше най-оживен предобед. Но когато се обърна да огледа скаридите на един от щандовете, зад гърба си чу познат глас.

— Саломе? Ти ли си?

Извъртя се и видя срещу себе си смътно познато лице.

— Аз съм, Мануел. Мануел Чон-Варгас!

— Мануел? — Тя притисна свободната ръка към гърдите си. — Не мога да повярвам, че си ти! — Остави кошницата на земята и го прегърна.

— Много време мина — оплака се той.

— Как си? Не съм те виждала от летата, когато бяхме деца и твоите родители гостуваха на моите в имението. Как са сестрите ти, майка ти и баща ти?

— Всички са добре, благодаря. А твоите?

— Чудесно, чудесно. Женен си, нали?

— Да. Жена ми е добре, макар че преживяваме трудни времена, но това е дълга история. — Той замълча. — Ами ти? Чух, че си се омъжила за известния актьор Октавио Рибейро.

Саломе се изчерви.

— Е, не знам дали е известен, но имаме три деца, син и две дъщери.

— Бог е бил добър с теб. — Той докосна леко страната ѝ с длан.

Тя усети, че той забеляза синината, макар да не каза нищо, и бързо го попита нещо, за да отвлече вниманието му.

— Трябва да ми дадеш телефона си и да се съберем някой ден. Ще бъде чудесно съпрузите ни да се запознаят.

Усмивката му замръзна.

— Наистина би било чудесно, но напоследък Аделаида не е добра компания, за съжаление. Откакто конфискуваха вилата ни, не е на себе си.

— Конфискували са я? — прошепна невярващо Саломе.

— Какво се е случило, за бога?

— Не мога да навлизам в подробности — каза тихо той.

— Но една вечер дойдоха група войници, насочиха оръжия срещу нас и ни наредиха да се махнем.

— И вие си тръгнахте?

— Държаха ни на мушка, Саломе, нямахме избор. — Той сведе глава. — Можеш да си представиш какъв ужас изживя жена ми. Вила „Грималди“ е домът на семейството ѝ от поколения.

Саломе кимна.

— Да, мога само да предположа колко ужасно е това за семейството ви. — Зачуди се дали да му каже за отвлечането си, но прецени, че идеята не е добра. Може би вече го подозираше. Добре

известно беше, че Октавио се бе изказвал против Пиночет в седмиците преди отвличането ѝ. Най-големите вестници дори го бяха охулили.

— Най-лошото е — продължи Мануел, а пръстите му трепереха, — че според мен сега тайната полиция използва вилата ни като арест, където разпитват и измъчват хора, смятани за врагове на държавата.

Саломе го погледна с широко отворени очи. Веднага се сети за мястото, където я бяха закарали само преди седмица.

— Но тя не е ли близо до града? Нима могат да си позволят подобно нещо, след като наблизко има хора? — попита с надеждата да извлече информация, която да потвърди подозрението ѝ, че тя самата е била отведена на това място.

— За нещастие, вилата е идеалното място за такива неща. Намира се само на няколко километра от града, недалече от планините. Няма съседи, освен неколцина имигранти, които живеят в колиби край пътищата. — Мануел въздъхна. — Винаги сме смятали, че е идеалното място за отглеждане на деца. Нали знаеш, през четирийсетте там е имало старо лозе и винарна. Но от онези дни са останали само големите теракотени саксии край входа. — Той се позасмя, ала смехът му издаваше носталгия и съжаление.

— Трябва да е било прекрасно място — каза съчувствено Саломе.

— Така беше! Дори имаше кула за игра на децата — допълни с тъга. — И старинна порта, по която да се катерят.

— Отново поклати глава.

Мануел изглеждаше напълно потънал в спомените си, въпреки че стоеше пред нея с наведена глава. Сякаш изпитваше нужда да си припомни всичко, което му бяха отнели.

— Беше красиво имение, Саломе. Докато тъща ми беше жива, градината тънеше в цветя, розови божури, африкански виолетки, канелени дървета, привели ниско клони, които изпълваха въздуха с уханието си. А кухнята... каква гледка беше само! Три фурни, сводест таван, облицован с небесносини плочки, внос от Южна Испания. Медни съдове, отразяващи слънчевите лъчи. — Той замълча. — Пред терасата растеше красива перуанска ябълка. Когато закусвахме, я виждахме в рамката на прозореца. Онези войници са такива зверове, кой знае какво правят там. Със сигурност не се любуват на красотата.

— Да. Да. Срамота.

Саломе слушаше много съсредоточено яркото описание. Никога нямаше да забрави името: вила „Грималди“. Положително това бе мястото, където я бяха отвели. Спомни си, че видя порта, кула и разстоянието от Сантяго изглеждаше същото. Беше зърнала планините изпод маската на очите си, както и бедняшките колиби край пътя.

— Извинявай, че те обремених с всичко това, Саломе. Сега с Аделаида живеем в пресечка на улица „Реколета“. Права си, чудесно би било да се съберем да поприказваме надълго и широко и да се запознаем с прочутия Октавио Рибейро.

— Да — каза му отново тя. — Непременно. Да го направим скоро.

Той я целуна за довиждане и двамата се уговориха да се чуят по телефона през следващата седмица.

Саломе се прибра вкъщи и не спомена на Октавио за срещата с Мануел на пазара. Реши, че той само ще се разпали още повече заради поредната несправедливост на новия режим. Ала когато беше сама, често мислеше за разговора.

Не ѝ хрумна, че тази информация може да ѝ потърбва заради нея самата, и просто я складира в съзнанието си, в случай че приятел или роднина бъде отвлечен като нея.

Но две седмици по-късно на вратата им отново се почука. Октавио спеше в градината, покрил лицето си с вестник.

Саломе отвори вратата и видя срещу себе си трима мъже с автомати.

— Саломе Ерера? Дошли сме за вас. — Посегнаха да я издърпат навън.

— Какво искате от мен? — попита умоляващо тя. — С нищо не мога да ви помогна. Предния път ми зададохте всички въпроси.

— Пак ви викат — каза навъсено по-ниският мъж.

Вцепенена от страх, Саломе осъзна, че трябва да предупреди Октавио, да му каже, че вероятно ще я отведат. Мислейки трескаво, погледна назад и видя седемгодишния Рафаел, който стоеше вперил очи в нея.

— Нека поне се сбогувам със сина си.

Старшият войник кимна.

Тя коленичи и прошепна в ухото на Рафаел възможно най-бавно и ясно:

— Кажи на баща си, че са ме отвели. Кажи му тези думи, ако не успееш да запомниш останалото. — Момчето кимна. После прошепна в ухото му нещо, което то никога нямаше да забрави: — Вила „Грималди“.

ВТОРА ЧАСТ

XXXIV.

*Сантяго, Чили
януари 1974-та*

Секунди, след като черният микробус потегли с бясна скорост от алеята пред къщата им, Рафаел се втурна да открие баща си. Намери го на двора, гърдите му се надигаха и спускаха равномерно.

— Тате — промълви момчето и дръпна рязко вестника, който закриваше очите на Октавио. — Мама замина.

— Къде замина, Рафаелито? — попита той сънено и се надигна на стола си.

— Трима мъже... те... те я отведоха.

— Какво? — извика Октавио и скочи от стола си. — Какви мъже?

— Тези, които почукаха на вратата ни.

— Кога, Рафаел? Кога дойдоха?

— Току-що, тате.

Октавио хукна през градината и влезе в къщата. Рафаел го последва и извика:

— Вила „Грималди“, тате. Вила „Грималди“!

Но Октавио вече не го слушаше, а претърсваше къщата с надеждата, че момчето се е объркало и че Саломе е заета с нещо в някоя от многобройните им стаи.

— Не може да бъде! — извика Октавио и притисна юмрук към устата си. — Защо пак нея? — Беше изпаднал в шок. Лицето му беше червено, черната коса стърчеше във всички посоки. Бяха я отвели, докато той дремеше.

— Тате — повтори тихо Рафаел. Застана до баща си. Панталоните му бяха навити над коленете и червената тениска беше изцапана от следобедната игра в градината. — Мама ми поръча да ти кажа нещо... — Той замълча с напрегнато и съсредоточено лице. — Вила „Грималди“.

— Какво?

— Да, тате. Прошепна ми го точно преди да тръгне.

— Но какво означава това? Сигурен ли си, Рафаел?

— Да, сигурен съм. Каза ми да го запомня.

Рафаел стоеше пред Октавио, гласът му трепереше и разбра, че думите, които майка му беше прошепнала, разтревожиха и смутиха баща му.

— Тате, какво е това? — попита момчето и повдигна въпросително вежди. — Какво ще стане с мама?

Октавио се помъчи да прикрие страха пред малкия си син, но шокът от това да се събуди и да открие, че жена му е била отвлечена, беше твърде силен и дори опитен актьор като него не бе в състояние да го замаскира.

— Донеси ми чаша вода — нареди на сина си.

Когато момчето изтича в къщата, Октавио вдигна юмруци пред лицето си.

— Негодници! — извика, пламнал от гняв. Когато Рафаел се върна, го завари седнал на ръба на шезлонга, превил отчаяно гръб. Стиснало чаша вода в треперещата си ръка, момчето дочу как баща му мърмори, навел глава над коленете си. — Аз бях този, когото трябваше да отведат. Мене трябваше да отведат!

Първите няколко вечери след отвлечането на Саломе Октавио се молеше да я върнат. Лежеше на спалнята им, протегнал ръка към мястото, където обикновено спеше жена му. Празнината пълнеше очите му със сълзи.

— Какво причиних на семейството си? — повтаряше на глас и притискаше слепоочията с кокалчетата на пръстите си. Фактът, че жена му е отвлечена, му тежеше толкова много, че гладкото му лице се набразди от бръчки и се начумери. Чувстваше, че се е провалил в ролята си на баща и защитник на семейството си. Беше предал всички.

Децата постоянно питаха за майка си, но той не знаеше какво да им отговори. Родителите на Саломе също дойдоха да търсят дъщеря си, не можа да ги лъже.

— Отвели са я — изрече с пропит с отчаяние глас. — Дошли са в къщата и са я отвлекли, докато съм спял в градината.

— Ти си спял? — попита тъстът му невярващо.

— Да.

— Той спял в градината! Чу ли, Оливия? Нашият зет е спял в градината, когато тайната полиция е отвлякла дъщеря ни!

Доня Оливия поклати глава. Извади ленена кърпичка и попи сълзите си.

— Октавио — каза кротко. — Какво можем да направим?

— Да направим! Да направим! — избухна дон Фернандо. — Те вече са я отвели! Оливия, чувала си такива истории! Градът гъмжи от тях. Родители, чиито деца са изчезнали. Изпаряват се като дим и от тях не остава нито следа. Не могат да ги намерят. — Старият мъж крещеше и децата изоставиха игрите в градината и тръгнаха към тях. Той понижи глас. — Военните са специалисти по изчезване на хора.

— Ще я намеря — каза тихо Октавио. — Саломе ми е оставила следа.

— Следа? — попита невярващо Фернандо. Гледаше зет си със същото възмущение, както при първата им среща преди години.

— Да. Точно преди да я отведат, е прошепнала в ухото на Рафаел думите вила „Грималди“.

— Защо точно тях?

— Не съм сигурен. Но очевидно означават нещо. Поръчала е на Рафаел да ми предаде тези думи.

— Май това е имението на фамилия Грималди. Фернандо, нали момчето на Чон-Варгас се ожени в това семейство?

— Да — кимна доктор Ерера. — Мисля, че вилата се намира на няколко километра извън града.

— Но защо ще водят Саломе там? — Копринените ръкави на доня Оливия зашумоляха, докато тя кършеше ръце. — Какво е направила, за да го заслужи?

— Нищо не е направила, доня Оливия — отвърна Октавио с наведена глава. — Отвели са не когото трябва — добави след дълга пауза. — Саломе не е направила нищо, за да заслужи това.

XXXV.

*Вестерос, Швеция
февруари 1975-а*

— Бях завързана, със запушена уста, биха ме и ме блъскаха, преди да ме захвърлят в килия, не по-голяма от три на два метра. Просто циментов бункер, който вонеше на човешки екскременти и нямаше прозорци. Лежах там в продължение на часове, ръцете ми бяха стегнати зад гърба с белезници. Съмнявах се, че някога ще ме пуснат на свобода. Повярвайте ми, мислех, че ще умра в този затвор, сред писъците и неспирната музика, която се опитваше да заглуши воплите. Беше ад, какъвто не съм си и представяла.

Минаха два часа, преди да ме заведат в стаята за разпити. Пазачите дойдоха и ме издърпаха за ръцете, повлякоха ме по тесния дълъг коридор, осветен от газови лампи. Трябва да съм минала покрай поне двајсет и пет вонящи килии като моята. Хората вътре почти бяха изгубили човешки вид. Бялото на очите им изпъкваше на фона на мърлявите лица, някои покрити със засъхнала кръв.

— „Не спирай!“, изкрещя един от пазачите и ме блъсна напред. Помня, че се опитах да възстановя равновесието си и точно тогава ме ритнаха в кръста. Този пазач, още помня лицето му. Младеж. На не повече от шестнайсет години. Ритах ме, сякаш бях торба с кокали, нищо повече. „Марксистка курва“ — така ми викаше отново и отново.

Самуел потрепери. Въпреки че беше чувал подобни истории, разказът на тази млада красива жена, майка на три деца, за зверствата го потресе до мозъка на костите.

— Мисля, че дори не мога да се принудя да си спомня бруталността, която понесох в първите ми дни там. Правеха толкова ужасни неща — Саломе замълча. — Неща, които никой не бива да преживява. А ние, жените... това, което ни причиняваха, беше толкова ужасно, толкова срамно... ако Октавио имаше и най-бегла представа, никога вече не би могъл да ме погледне като преди.

В приглушената светлина в кабинета на доктор Самуел Рудин лицето на Саломе изглеждаше като излязло от портрет на Веласкес.

Царствените ѝ черти бяха напрегнати от усилието да възпрат сълзите, а дългата черна коса падаше върху раменете.

— По време на първия разпит ми удряха шамари, забиваха юмруци в лицето, гърдите, корема ми. Този, който ме разпитваше, повтаряше отново и отново, че съм социалистическа курва, комунистическа кучка. „Повтаряй след мен — викаше, — аз съм шибана комунистическа кучка!“ Не казвах нищо. „Повтаряй след мен, шибана курво: аз съм шибана комунистическа кучка!“ По някое време се разплаках. Той ме удари с приклада на пушката си и ме ритна с ботуш в корема.

Саломе спря, сведе поглед и разтри слепоочията си.

— Не знам дали мога да продължа, докторе.

— Не бързайте, Саломе. Имате колкото време ви е необходимо.

Саломе издиша дълбоко. Думите се завърнаха при нея. Отначало колебливо, но после сякаш запрепускаха.

— Този, който ме разпитваше, свали колана си и ме принуди да легна по гръб, като ме натисна с петата на ботуша си. После се разкрачи над шията ми, хвана ме здраво за гърлото и натика члена си в устата ми.

Казаха, че ще убият съпруга ми и децата, ако се съпротивлявам. Казаха, че трябва да се покая за греховете на мъжа си, иначе ще убият децата ми.

Саломе се давеше от плач. Самуел се пресегна към кутията с кърпички и ѝ я подаде. Лицето ѝ бе почервенияло, подуто, обляно в сълзи.

— До този момент не познавах друг мъж, освен съпруга си. Можете ли да си го представите? Можете ли да си представите?

— Не... — Самуел сви ръце в скута си и погледна съчувствено пациентката си. — Много съжалявам.

Саломе попи сълзите си. Изненада се от начина, по който думите се изливаха от устата ѝ. За пръв път говореше за това, което бяха правила с нея, и имаше чувството, че се е отприщил някакъв бент.

— Когато отказвах да призная, че съм участвала в конспирации срещу правителството, многократно потапяха главата ми в кофа с урина и фекалии. Когато настоявах, че не съм извършила никакво престъпление срещу държавата, ме наричаха шибана лъжкиня. Изнасилваха ме. Измъчваха ме с електрошокове. Струва ми се, че не

помня и половината от случилото се. Мозъкът работи по странен начин. Мисля, че бих полудяла, ако помнех всичко, което ми причиниха.

Тъй като носят й течеше, си извади кърпичка.

— Дойдох тук, предполагам, надявайки се, че за няколко сеанса ще бъда излекувана от кошмарите си, че ще мога да прегърна съпруга си както преди. Че ще мога да слушам музика и да изпитвам радост, а не ужас, че няма да бъда парализирана от страх.

— Наистина ли вярвахте, че за няколко сеанса по петдесет минути ще успеем да се справим с това, Саломе? — Той я погледна със съчувствие, усмихна се леко и поклати глава.

Тя му отвърна с усмивка и го погледна над смачканата кърпичка.

— Знам, че не е реалистично, но се чувствам така, сякаш живея в лъжа. Всеки ден съм принудена да се преструвам, че съм жената, която бях, преди всичко това да ми се случи. Трябва да се усмихвам на децата си и да ги завивам вечер, да ги уверявам, че онова, което виждат в кошмарите си, е плод на въображението им. Аз обаче съм изживяла в действителност кошмарите си. Никой не може да ми каже, че са само сънища.

— Да, това, което казвате, е важно — съгласи се Самуел. — Саломе, разбирам, че не искате да спделите тези чувства с децата си, но със сигурност можете да спделите поне отчасти товара с Октавио.

— Не, не мога! — Тя продължаваше да плаче в кърпичката си. — Не мога да споделя нищо с него, защото се страхувам! — Тръсна енергично глава. — Ако започна да му разказвам как се чувствам, със сигурност ще изрека неща, за които ще съжалявам.

— Какви например?

— Не знам.

Мълчание изпълни стаята. Самуел не сваляше очи от пациентката си.

— Мисля, че знаете.

— Не знам.

Саломе все така не продумваше.

— Саломе, вините ли го за случилото се с вас?

— Не.

— Никак?

— Никак.

— Тогава защо се страхувате от нещата, които може да му кажете?

— Просто се страхувам. — Тя замълча за момент. — Може би се страхувам да не ме отблъсне, ако узнае как съм била малтретирана в онзи затвор. Може би се страхувам да не ме разлюби...

— Но вече споменахте, че не можете да го прегърнете. Не сте ли вие тази, която отблъсква съпруга си?

— Да, обаче...

— Обаче какво?

— Може би предпочитам аз да отблъсна, вместо да ме отблъснат.

— Не мисля, че е толкова просто, Саломе.

— Знам само колко е ужасно чувството, че съпругът ми може да ме възприеме по различен начин. Искам да кажа, това е мъжът, когото обичам от седемнайсетгодишна! Той е бащата на децата ми, за бога! Как бих могла да живея в мир със себе си, ако знам, че всеки път, когато ме прегръща, си представя как друг мъж ме изнасилва?

— Защо според вас би го правил?

— Не знам. Но смятам, че ако знаеше какво ми се е случило, не би могъл да мисли по друг начин.

— Значи не искате да му разкажете какво са ви причинили, но очевидно му се сърдите. Обяснете ми дали му се сърдите заради случилото се с вас, или сте разстроена, че не разбира какво преживявате?

— Вече ви казах, не се сърдя на съпруга си за това, което ми се случи.

— Добре, тогава кажете за какво му се сърдите.

Саломе прибра черната коса зад ушите си и изправи гръб. Раздразнението ѝ се засилваше.

— Съжалявам, ако тези въпроси ви дразнят, Саломе. Просто ми е трудно да повярвам, че през цялото време, докато сте лежали в онази гнусна тясна килия, понасяйки безмерни жестокости, електрошокове, изнасилвания и всичко останало, нито за миг не сте обвинили съпруга си.

— Не съм.

Самуел понижи още повече глас и подходи изключително предпазливо към следващия въпрос.

— И нито веднъж не се запитахте: „Защо това се случва на мен? Какво съм направила, за да го заслужа? Защо трябва да страдам заради действията на съпруга си?“.

— Не! Не! Не! — Тя затвори очи и и запуши уши. Цялото ѝ тяло трепереше.

— Саломе?

След няколко минути мълчание Саломе най-после отговори.

— Да — прошепна.

— Да?

— Може би да. Понякога.

— Понякога какво?

— Понякога си го мислех. — Гласът ѝ едва се чуваше.

Мълчание изпълни стаята. Самуел наблюдаваше внимателно пациентката си. Саломе изкриви лице и отново заплака.

— Бях му сърдита.

— Разбира се, че сте били.

— Вероятно съм му била сърдита още преди да ме отвлекат. Сърдех се, че не искаше да се спре и не мислеше — за последиците от действията си върху нашето семейство.

— Мисля, че имате право да се сърдите, Саломе.

— Така ли? Понякога си казвам, че аз съм отговорна за постъпките му. Нямам друго обяснение за отказа да ме послуша.

— Не разбирам... — Самуел изглеждаше озадачен.

— Ами, преди Неруда да се обърне към него с молба за помощ, Октавио бе направил големи саможертви, за да осигури възможно най-добрия живот на децата и мен. Знам, че се притесняваше заради произхода ми и се превърна във филмова звезда с неохота и недоволство. В един идеален свят щеше да бъде поет или поне учител. Съпругът ми имаше големи очаквания, вярваше, че ще носи красота и знания в този свят. Мразеше празния живот на филмова звезда. Давах му все едни и същи роли — на „романтичния мъж“..., на „мъжа, чиито очи са прозорец към душата му“...

Самуел кимна.

— Продължете.

— Докато помагаше на Алиенде, се чувстваше изключително добре. Най-после към него се беше обърнал човек с интелект и визия. Октавио смяташе, че това е шанс да използва таланта си, за да

постигне нещо смислено и значимо. — Саломе се прокашля. — Октавио вярваше в Алиенде — подчерта тя. — Беше поласкан, задето са преценили, че той може да помогне на кампанията му.

— Само че, постъпвайки така, е изложил семейството ви на опасност.

— Да, но съм сигурна, че не го е направил нарочно. Просто не е предвидил напълно последствията.

— Това звучи доста наивно.

— Да. Съпругът ми е наивен. Предполагам, че това е най-трагичният му недостатък — каза тя и замълча. — Влюбих се в идеализма му. Каква ирония на съдбата, че точно чертата, която най-много харесвах у него, сега е тази, която мразя най-силно.

— Омъжили сте се на осемнайсет. През десетте години след сватбата сте преживели много повече, отколкото повечето хора за целия си живот, Саломе.

— Знам, но все пак ми е трудно да приема, че човек пораства и става по-зрял, а партньорът му — не.

— Наистина ли смятате, че Октавио не се е променил? Не ми се вярва, че мъж, изстрадал ужаса от отвлечането на жена си, няма да се промени от това събитие.

Саломе замълча за момент.

— Може би не виждам по какъв начин се е променил. Може би съм толкова фокусирана върху страданията си... върху това, че съм загубила част от себе си и вече не виждам ясно съпруга си.

— Възможно е. — Самуел повдигна вежда. Той отмести поглед от бележника си и се смая от бледността на Саломе. Изведнъж му се видя толкова неуверена, а лицето ѝ издаваше сблъсък на емоции. — Трябва да разберете, че чувствата, които изпитвате: гняв, огорчение, постоянните въпроси за сегашното ви състояние, са съвсем естествени.

— Да, знам. Но ми е трудно да призная, че изпитвам всичко това.

— Разбира се, че ви е трудно. Обаче не можете да цензурирате чувствата си. Ако отричате определени емоции, ще навредите и на себе си, и на тези, които обичате.

— Не искам да изпитвам гняв или огорчение спрямо Октавио. Искам да му простя.

— Разбира се, че искате, но не само вие се нуждаете от консултации със специалист. Октавио посещава ли терапевт?

Представям си какво чувство за вина го измъчва.

— Отказва подобни консултации.

— Това ме тревожи, Саломе. Трябва да получи помощ. Дори да я нямаше травмата, свързана с вашето отвлечение, според мене пак би имал трудности с адаптацията към живота в чужда страна и към местната култура.

— Прав сте — съгласи се тихо Саломе. — На него му е особено трудно, защото преди преврата се радваше на слава и уважение в Чили. А тук е никой, просто един новопристигнал имигрант.

Самуел кимна.

— Познато ми е това чувство.

— И още не си е намерил работа.

Самуел отново кимна с разбиране и съчувствие.

— В този момент и двамата трябва да поговорите с някого. Всеки от вас е подложен на различен стрес и на собствената ви болка и вина. Ако не сте в състояние да го обсъдите помежду си, поне опитайте с помощта на професионалист.

— Знам, знам. — Саломе поклати глава. — Ще се опитам пак да поговоря с него по този въпрос.

— Добре тогава. — Самуел скръсти ръце. Замълча и натисна бутона за спиране на записа, който документираще всеки сеанс. — Засега да спрем дотук. Сигурно сте уморена след толкова тежък сеанс. Но се справихте добре, Саломе. Искате истинска сила на волята, за да се изживеят отново толкова болезнени спомени и да се признаят чувствата, които те пораждат.

— Просто се надявам в крайна сметка да си е струвало. — Гласът ѝ звучеше уморено от сеанса.

— Ще си струва, Саломе — каза тихо Самуел, като съзнателно внимаваше да не гледа прекалено настойчиво пациентката си, която седеше смутено на кожения диван.

Тя се изправи, пригладя полата си и разтърси коса. Самуел отново беше поразен от красотата ѝ.

— Значи до другата седмица.

— Да, разбира се, докторе.

— Добре. Ще продължим оттам, докъдето стигнахме. — Самуел се изправи, за да изпрати Саломе до вратата. — До другата седмица. Ще ви очаквам с нетърпение.

Докато изричаше последните си думи, леко се поколеба. Помисли си: „Нормално е да очакваш с нетърпение следващата среща с пациента си“. В това нямаше нищо нередно. В края на краищата нали й помагаше по пътя към възстановяването. И към спасяването на брака й.

Сега единственото, което трябваше да направи, беше да се погрижи за собствената си връзка. Напоследък жена му изглеждаше не на себе си и той полака-лека осъзнаваше, че двамата с Кая може би имаха проблеми, които изискваха внимание.

Така че в синкавосивата зимна привечер Самуел Рудин закрачи по скърцащия замръзнал сняг и се отправи бързо към дома си и семейството, което го очакваше.

XXXVI.

Вестерос, Швеция

февруари 1975-а

Същата вечер Самуел се прибра вкъщи и намери Сабине да си играе сама в стаята си. Наведе се и прегърна малкото си момиченце.

— Къде е мама, миличка? — попита той.

— Спи. — Сабине посочи с едно от розовите си пръстчета към горния етаж. — В стаята си е.

Самуел се изненада от състоянието на къщата. Лампите в кухнята бяха изгасени и когато щракна ключа, видя, че мивката е пълна с мръсни чинии, а на печката има загоряла тенджерка.

„Много странно“, помисли си, докато оглеждаше стаята. Обикновено Кая поддържаше блестяща чистота и ред. Това беше доста нетипично за жена му, въпреки че в последните седмици се държеше странно.

Горе откри Кая да спи на спалнята, единият ѝ крак се подаваше изпод завивките, а другият бе извит под усукания чаршаф. Памучната нощница разкриваше очертанията на слабото ѝ тяло.

Самуел седна на ръба на леглото, развърза обувките си и разкопча яката на ризата си.

Не беше сигурен дали да я събуди. Вече беше шест и половина и малката Сабине скоро щеше да огладнее. Но Кая явно се нуждаеше от тази почивка.

Подпухналите ѝ клепачи му подсказаха, че е плакала.

Нямаше как да не си спомни поведението на майка си в началото, когато беше поела по спиралата на депресията. И тя бе започнала с чести и продължителни следобедни дремки, пълна незаинтересованост към външния си вид, липса на енергия да поддържа домакинството. Видът на жена му в леглото с леко подпухнало от съня лице извика спомените за майка му отпреди много години. Това го притесни. За пръв път виждаше обезпокоителни прилики между двете жени, които доминираха в различни етапи от живота му.

Запита се дали на подсъзнателно ниво не се е оженил за Кая, защото е бил привлечен от нейната уязвимост и слабост. Дали не се е обвързал с жена, чиито проблеми е смятал, че може да разреши просто като се ожени за нея и ѝ направи деца, за да компенсира своя провал да спаси родителите си.

Ако беше честен със себе си, трябваше да седне на собствения си диван и да каже: „Самуел, ти страдаш от симптома на помощника. Привличат те неща, които са повредени. Искаш да залепиш счупеното“. Понякога се налагаше да си напомня, че трябва да се дръпне леко назад и да погледне собственото си минало и собствените си родители. Също като пациентите си и той имаше своите рани и белези и се бореше да живее с тях.

Вечерта Кая се събуди, слезе в кухнята и завари Самуел да мие чиниите от спагетите, които бе приготвил за Сабине и себе си. Не можа да скрие смущението си.

— Много съжалявам, Самуел — извини се тя. — Мислех да дремна само няколко минути... не очаквах да спя толкова дълго. — После разтърка очи. Дългият колан на халата ѝ висеше отстрани.

— Няма нищо, Кая. Мисля, че се справих добре.

Сабине се усмихваше на баща си, а лицето ѝ беше омазано с червен сос.

— Подай ми онази кърпа, Самуел — помоли тихо Кая. — Искам да избърша бузите ѝ.

— Няма нужда, аз ще го направя — каза той и отиде да извади чиста кърпа от чекмеджето.

— Не, Самуел, дай на мен. — И тръгна към масата.

— Няма проблем, мога да се справя. Върни се горе и си почини, скъпа.

— Не се нуждаю от почивка, Самуел — намуси се Кая. — Мога да се грижа за детето си! Не ми говори снизходително, сякаш не съм способна да направя и най-дребното нещо.

— Разбира се, че можеш, Кая... — Самуел се слиса от внезапното избухване на жена си за нещо според него съвсем незначително. — Просто се опитвам да съм полезен.

— Обаче не си! — Тя грабна кърпата от ръката му и изтри ръцете и пръстите на Сабине. — Смятам, че все още мога да се справя с това, не мислиш ли?

— Да, Кая. Но няма нужда да се държиш враждебно. — Самуел сложи ръка върху масата. — Само се опитвах да ти осигуря пространството, от което мислех, че се нуждаеш.

— Пространство ли? Пространство? — Гласът ѝ прозвуча пискливо, което изненада и момиченцето, и Самуел.

Сабине се разплака.

Като чу хлипането на дъщеря си, Кая млъкна наред изречението си.

— Съжалявам, Самуел — каза, после отиде при Сабине и я вдигна на ръце. — Не знам какво ме прихвана.

Самуел кимна. Развърза престилката върху панталона си и я сгъна до мивката.

— Разбирам — каза със спокоен, школуван глас. — Разбирам как се чувстваш, но не е добре нито за теб, нито за мен да ми крещиш.

— Извинявай. Просто напоследък се чувствам толкова изтощена...

— Знам. — Постара се да го каже с възможно най-съчувствен тон. Но очевидно вече губеше търпение. — Кая, трябва да знаеш, че ако има нещо — каквото и да е, — което искаш да обсъдиш с мен, винаги съм готов да поговорим.

Тя се опита да му се усмихне, а в тъгълчетата на очите ѝ се образуваха бръчици като ветрило.

— Хората ми казват, че умея да слушам — усмихна се леко той. — Някои са дори толкова глупави, че ми плащат, за да изслушвам проблемите им.

Сега вече Кая се засмя.

— Знам, Самуел. Това е само временна фаза. Ще ми мине.

Самуел наистина се надяваше да ѝ мине, но остана скептично настроен. И професионалните, и личните му инстинкти му подсказваха, че нещо тревожи жена му. Тя обаче го пазеше в тайна, отказваше да сподели точно какво не е наред.

Като гледаше жена си сега, под светлината на флуоресцентната лампа в кухнята, синкавобялата ѝ кожа, образът на майка му отново изникна в съзнанието му. Ако Кая облечеше пенъор и вържеше кърпа

на главата си, щеше да бъде огледален образ на майка му след войната. Този път бе достатъчно зрял, за да помогне на жената на своя живот. И въпреки това отново беше някак безпомощен да действа. Отново стоеше отвън и гледаше през някаква преграда.

По-късно вечерта, докато двамата седяха в дневната, Самуел — разгърнал вестник в скута си, а Кая — разтворила някакво списание, помежду им цареше оглушително мълчание. Самуел се опита отново да повдигне темата за потиснатостта на жена си в последните седмици.

— Кая, сигурна ли си, че всичко е наред? — После замълча и остави вестника настрана. Гласът му, мек и нежен, беше същият, който използваше за пациентите си. — Става ми все по-трудно. Ти ме отблъскваш и се чувствам напълно безпомощен. Всеки ден абсолютно непознати хора разкриват душата си пред мен, а собствената ми жена отказва да го направи.

Кая продължаваше да се взира в страниците на списанието. Нямаше в какво друго да впери поглед, освен в лъскавата фотография на жена по бански костюм, която държеше плато с красиво подредени резени диня, но предпочете да гледа нея вместо питащите очи на съпруга си. „Защо продължава да дълбае — запита се тя, — няма ли най-после да спре?“ Отдаде нарастващото си недоволство на това, че Самуел постоянно я кара да му обяснява какво я тревожи. Не може ли да я остави на мира, за да се справи сама с проблемите си?

Не искаше да го обременява с всички факти — с медицинските термини, описващи състоянието ѝ. Знаеше, че щом му кажеше, той веднага щеше да скочи от стола и да се отправи към кабинета си. Щеше да извади медицинската си енциклопедия и да потърси причината за състоянието ѝ, да проучи всевъзможните терапии. Само че докторът се беше изразил достатъчно ясно. Кая не можеше да се излекува. Тя, млада жена на трийсет и пет години, не можеше да зачене повече.

Изчака няколко секунди, преди да отговори на Самуел. Долови, че той отчаяно се стреми да предизвика спор, гръмогласна и разпалена дискусия, която да разсее напрежението помежду им. Но Кая нямаше желание за това.

— Добре съм — отвърна намусено. — Моля те, Самуел, спри с тези безкрайни въпроси за това как се чувствам. — Прехапа долната си устна по средата. — Да сложим край на това. Сама ще ти кажа, ако се нуждая от помощта ти за проблеми с душевното си здраве. Апропо, ти нямаш ли работа? Няма ли пациенти, които наистина да се нуждаят от помощта ти?

— Вероятно имам — отвърна тихо той. Изправи се и сгъна вестника, после го върна на масичката за кафе, където го беше намерил преди час.

— Не ме чакай — прошепна на жена си и тръгна по стълбите към горния етаж. — Сигурно ще си легна късно.

Кая не даде знак да го е чула.

Самуел влезе в кабинета си и извади от куфарчето папките на пациентите, с които беше имал сеанси следобеда. Най-отгоре беше папката на Саломе.

Отвори папката, включи лампата на бюрото си и седна на тежкия дървен стол. Напоследък се улавяше, че все по-често мисли за Саломе. Понякога се изненадваше, че мислите му са се върнали на някой конкретен спомен, който бе споделила по време на сеанс. Усмихна се, като се сети за изящните движения на ръцете ѝ — как описваше кръгове с ръцете си, за да постави точка на изреченията си.

Той ухапа края на химикалката си и се замисли за царствената ѝ шия, за извивката на ключицата, сякаш изваяна в деликатната рамка на тялото ѝ. Първоначално бе привлечен от нейната откровеност. Но през изминалите седмици забеляза промяна. Изплашената уязвима жена, която беше дошла в кабинета му, сякаш се превръщаше в по-силна и по-страстна жена. Несъмнено комбинацията между кураж и пламенност я правеше все по-привлекателна в очите му.

Саломе каза, че е дошла при него, за да възвърне способността си да слуша музика. Но Самуел осъзна почти веднага, че тя не се нуждае от лекарства или интензивна психоанализа. Имаше нужда някой да я направлява деликатно, да ѝ задава правилните въпроси. Някой, с когото да обсъди гнева и огорчението си. Някой, пред когото да разкрие цялата история. Той просто трябваше да я изслуша.

Годините опит бяха научили Самуел, че умението да слуша се преплита със способността да изцелява. А Саломе Ерера щеше да се излекува от ужаса. Сигурен беше в това. Единственият човек, за когото

Самуел се тревожеше и който сякаш се отдалечаваше все повече от него, бе собствената му жена.

Чу стъпките на Кая, която тихо влезе в спалнята им. Представи си как отива още веднъж до стаята на дъщеря им, за да провери дали детето спи спокойно. У съпругата му имаше толкова много доброта. Обикна я в мига, в който пожела да го нарисува в парка. Не искаше да мисли за пациентката си Саломе по начина, по който го правеше напоследък. Не беше редно. Беше в разрез с професионалната и личната му етика. Отчаяно искаше отново да има очи единствено за Кая.

Но Кая не беше на себе си. Той не можеше да ѝ помогне. А и тя не желаше помощта му. Самуел затвори папката на Саломе и опита да прогони образа ѝ от главата си.

Изгаси лампата на бюрото си и седна на кожения фотьойл, където заспа пред купчината папки. И папката на Саломе остана най-отгоре.

XXXVII.

*Вила „Грималди“
януари 1974-та*

Първия път, когато сложиха електрическите жици на Саломе, не я съблякоха. Само закрепиха щипките за ръцете и устата ѝ и изстреляха огнени потоци през деликатните ѝ вени. Тя пицеше, извиваше се на стола, за който беше вързана. Умоляваше ги да проявят милост. Да спрат.

Вторият, третия и четвъртия път я отвеждаха в стаята за разпити, сваляха дрехите ѝ, завързваха я за метална маса и защипваха гърдите и гънките на гениталиите ѝ. Пускаха ток и я поливаха с вода, за да засилят болката.

На места кожата ѝ беше прогорена до лилаво и нямаше вече нищо общо с предишната бледа мекота. Плътта на китките ѝ, където бяха белезниците, бе разранена до кости.

Почти всеки ден я изваждаха от килията и я завличаха в някоя от стаите на горния етаж, където я изнасилваха и измъчваха.

Не беше подозирала, че самите звуци могат да бъдат инквизиция. Когато лежеше в килията си и чуваше музиката от високоговорителите, знаеше, че недалече пребиват или измъчват с ток друг човек. Синините и раните бяха като ръкопис на изтезанията. Можеше да проследи следите, оставени от мъчителя върху кожата ѝ, като слепец, четящ брайлово писмо. Цялото ѝ тяло бе осеяно с белези и корясали рани и тя не можеше да забрави историята на появата им.

Бяха прогорили кожата ѝ с електричество. Пускаха отново и отново музика, докато закрепяха металните щипки по тялото ѝ. Дразнеха я със звука на капеща вода, казваха, че ако не си признае, водата ще я залее и болката от електричеството ще се усили.

Не знаеше какво трябва да признае. Знаеше, че не е направила нищо срещу новия режим.

— Аз съм съпруга и майка — повтаряше отново и отново. — Никога не съм казала нищо против генерала или армията. Невинна съм — казваше през сълзи и между викове от болка.

Инквизиторите не знаеха коя е. Дори не знаеха защо е там. Знаеха само, че щом е във вила „Грималди“, е извършила някакво сериозно престъпление срещу правителството. Така че си гледаха работата, и то с охота. Измъчваха една невинна жена, за да признае престъпление, което не бе извършила.

Пълнеха голяма бутилка от кока-кола с вода и един от мъжете поръсваше с нея челото на Саломе. Тя лежеше завързана с белезници за голяма операционна маса от метал и се извиваше в напразни опити да се освободи. После заливаха с вода гърдите и слабините ѝ. Роклята ѝ беше подгизнала, когато младият войник казваше на шефа си:

— Кучката е готова. — Другият без колебание натискаше червеното копче и пускаше електрошока.

Седмици по-късно, когато крайниците ѝ бяха отекли от ударите и електричеството, а тялото ѝ беше изнемощило от глад и жажда, Саломе лежеше свита на пода на килията като ранена, премазана птица и се взираше в циментовия таван.

— Какво ти става? — попита един от пазачите.

— На мен ли говориш? — прошепна тя. Гласът ѝ бе прегракнал от нескончаемите викове и писъци.

— Да, на теб говоря. Защо гледаш тавана?

Саломе се обърна към пазача. Беше млад и грижливо избръснат, надали по-възрастен от двайсет и две. „Не е професионален войник“, помисли си. Тях веднага ги разпознаваше. Те бяха най-брутални, опияняваха се от насилието и го търсеха като изгладнели вълци, копнеещи за кръв.

Самият факт, че този войник я беше попитал защо гледа тавана, го отличаваха от другите. Това беше първият въпрос, който някой ѝ задаваше като на човек.

Очите ѝ забелязаха изгладената униформа, вчесаната коса, подрязаните нокти. Младостта и липсата на отличителен знак на горното джобче показваха, че вероятно е новак. Сигурно е от скромно семейство, социализмът на Алиенде не му се е отразил добре и сега е взел страната на управляващата класа с надеждата да стане част от нея.

Мислите на Саломе препускаха.

Нямаше да разкрие пред пазача кой е съпругът ѝ, тъй като отявлената подкрепа на Октавио за Алиенде и отказът му да се сближи с новия режим бяха добре документирани в пресата. Вместо това реши

да спечели благоразположението на младия войник, като го убеди, че е богата жена, която никога не е поддържала социализма... че се нуждае от защита и че е попаднала в затвора в резултат на ужасна грешка. И че ако той се погрижи за нея, ще бъде щедро възнаграден. За щастие, си спомняше информацията за вилата, научена от Чон-Варгас при срещата им на пазара.

— Знаеш ли — каза тя и се примъкна по-близо до решетките. — Просто си мислех, че е невероятно колко много са променили това място. Кой би повярвал, че някога това бе една от най-красивите вили в Сантяго!

— Вила ли? Откъде знаеш как е изглеждало това място?

— О, спомням си — отвърна му тя с блеснали очи. — Помня доста неща. Знаеш ли, като малка често идвах тук. — Саломе знаеше, че ако му кажеше нещо за вилата, което би могъл да провери, войникът щеше да повярва на историята ѝ. Така че изпълни разказа си с детайли, научени от Чон-Варгас на пазара, допълнени от картините, които беше зърнала изпод маската.

— Но защо си идвала тук? Мислех, че тук държим само комунисти. — Младежът повдигна вежди и се подпря на решетките на килията ѝ.

— Аз ли? Аз не съм от комунистите. Аз съм от заможно семейство. — Опита да се усмихне въпреки синините и раните и отметна коса с едва доловим чувствен жест. Пръстите ѝ се заплетоха в сплъстените мръсни кичури.

— Да — продължи, — когато бях малка, често се събирахме тук, във вила „Грималди“. Какво име само! Като го чуех, си представях красиви летни картини — градини с магнолии и бугенвиллии. Знаеш ли, тук имаше лозя и стара винарна. Но ако не греша, семейството спряло да се занимава с това преди около петдесет години. Видя ли старите теракотени саксии отвън? — Саломе говореше уверено, защото знаеше, че казва истината, беше научила всичко лично от Чон-Варгас.

— Всъщност — каза пазачът, замислен върху колоритното описание на Саломе — си права. До входа видях останки от глинени саксии, чирепи от теракота.

— Виждаш ли! — продължи припряно тя. — А какво ще кажеш за кулата? Или за черната порта... и красивата кухня с плочки от Испания?

Беше успяла да привлече вниманието на пазача. От описанията ѝ бе разбрал, че е идвала тук преди, при съвсем различни обстоятелства.

— Кои, сините ли?

— Да, прекрасни небесносини плочки... Ами прозорците... още ли гледат към перуанската ябълка?

— Да, дървото още е там... — Гласът на младежа издаваше, че Саломе е привлякла вниманието му. — Вижда се през прозореца. — Той замълча. — Само че сега прозорците на кухнята са почернели от мръсотия и са на ивици от дъждовете.

— Срамота.

— Точно така. Трябвало е да използват това място като възстановителен център за войници, а не като затвор. Защо да хабят такова хубаво място за проклетите комунисти? Алиенде закопа тази страна! Преди преврата цяла година не можех да си намеря работа...

Саломе потрепери. Знаеше, че ако беше на нейно място, Октавио щеше да защитава обожествявания от него Алиенде до самия си край. Щеше да се помъчи да убеди пазача, че е наивен и не разбира как американските мултинационални компании са саботирали всички усилия на бившия президент.

Минаха дни, преди Саломе да научи името на пазача, когото бе успяла да убеди, че е затворена погрешка.

— Мигел! — подвижна му една вечер друг войник, докато младежът стоеше подпрян край килията ѝ. — Майорът иска да му заведем някоя затворничка, така че веднага закарай кучката от килия шейсет и осем в стаята за разпити.

— Шейсет и осем ли? — попита Мигел, осъзнал, че това е килията на Саломе. — Мисля, че трябва да я оставим да се посъвземе, изглежда много зле...

— Какви глупости дрънкаш, тъпако? Разбира се, че ще изглежда зле! — извика гласът в мрака. — Заслужава си го, шибана комунистка такава!

— Съмнявам се — отвърна Мигел с тон, издаващ едва ли не неподчинение.

— Какво? — попита изумен началникът му.

— Съмнявам се. Това казах. Виж, дамата от шейсет и осем знае, че се намира във вила „Грималди“. Тя е богаташка дъщеря и като

момиче всяко лято е идвала тук. Ако умре, нас ще обвинят, а не шибания Пиночет. Обзалагам се, че някой я търси в момента!

Мигел очевидно успя да събуди инстинкта за самосъхранение на анонимния си командир.

— Добре. Тогава доведи друга курва... Не ми пука коя. Надявай се заради самия себе си и на майора да не му пука.

— Тъй вярно. Секунда само.

Тя чу как се отключи килия на няколко метра от нейната и как се затръшна врата. Звукът отекна в килията на Саломе. Почувства се почти виновна, задето друга затворничка ще бъде подложена на мъченията, предназначени за нея. Но бе прекалено уморена за такива емоции. Искаше само да спи. Искаше да не чува нищо.

Представи си, че е в спалнята си вкъщи, че се вслушва в серенадата от звуци от градината и долавя тихите шумове от децата. Това бе далечно видение, все по-трудно ѝ беше да го извика в съзнанието си, защото безкрайните ридания и писъци и музиката никога не спираха.

Дните минаваха и все по-рядко я викаха на разпити. Когато беше дежурен, Мигел се грижеше да ѝ дават купичка боб без червеи. Когато го помолеше, ѝ носеше вода.

— Кажи ми — попита я една вечер, — тук имало ли е бляскави празненства?

— Е, аз бях малка... но помня, че някои вечери, след като нас, децата, ни сложеха да си легнем, идваше оркестър и осветяваха с фенери цялата градина. Хората пристигаха с файтони... — Тя замълча и се прокашля. — Помня, че с малкия ми брат надничавме през прозореца и виждахме дамите, които слизаха от файтоните с бухналите си бели рокли и с наниз от перли.

— Не мога да си го представя. Сега навън има само кал.

— Тогава имаше високи дървета. Голяма перуанска ябълка, канелено дърво, бадем. Имаше храсти с рози и орлови нокти. Имаше редици с африкански виолетки и златисти лалета.

— Какъв срам! Защо са превърнали толкова красиво място в помийна яма? Не е трябвало да разорават градината и да заливат басейна с бетон. Поне войниците можеха да му се радват в свободното си време. — Той замълча и поклати глава.

Саломе също мълчеше.

— Винаги съм искал да отида на такова празненство. Облечен в бял костюм, с бяла риза и да покана всички дами на танц. А то, какъвто съм късметлия, ден и нощ трябва да пазя шибаните комуняги. — Войникът удари с пушката си по циментовата стена между килиите. — Повечето хора тук заслужават това, което им се случва. Те не са като теб и мен. Те са бедняшки прасета, кръвопийци анархисти.

Саломе кимна. Дояждаше бавно остатъците от боба.

— Обзалагам се, че семейството ти те търси. Ще се изненадат, като те видят в този вид.

— Сигурно изглеждам ужасно. — Тя опита да се усмихне през решетките на килията.

— Убеден съм, че всичките ти роднини и приятели използват връзките си, за да те открият. Сто на сто няма да останеш още дълго тук.

— Дано си прав, Мигел — прошепна тя и изяде последната лъжица боб.

— А, научила си името ми, така ли? — каза той и пое празната купичка през стоманените решетки. — Добре го запомни! — И се засмя. — Кажи на богатите си приятели, че поне един човек се е държал добре с теб в тази адска дупка.

— Ще го запомня. Имам чувството, че ще запомня всичко — Дълбоката, всепроникваща тъга в гласа ѝ накара младия войник да потрепери.

XXXVIII.

*Вестерос, Швеция
февруари 1975-а*

— В известен смисъл ме спасиха историите от миналото на семейството ми — каза Саломе с глас, изпълнен с носталгия. Самуел седеше като вкаменен и се взираше в очите на пациентката си.

Следобедното слънце обливаше малката, грижливо обзаведена стая в топла жълта светлина, така че погледнати в профил, и Саломе, и Самуел сякаш сияеха. Маслинената им кожа грееше като узряла круша.

— Е, доктор Рудин — каза Саломе и се намести на дивана, — превратът целеше да върне властта в ръцете на средната и висшата класа в Чили. Беше отведен удар срещу социализма, който Алиенде опитваше да наложи, за да помогне на бедните трудещи се.

— Да, знам.

— Армията очевидно беше на страната на богатите и средната класа... буржоазията, така да се каже. Затова използвах историите от детството си и информацията, получена от Чон-Варгас, за да убедя един от пазачите, Мигел, че съм богаташка, която е подкрепяла преврата, и че съм била арестувана и затворена погрешка. Нощ след нощ разказвах на Мигел истории от детството си, истории, които нямаха нищо общо с факта, че съм съпруга на Октавио Рибейро.

— Истории? — попита Самуел.

— Ами, например легендата за баба ми, Малкото канарче, изкълвана до смърт от птиците, които обичала повече от съпруга си. И историята за семейната ни хасиенда в Талка, където стаите бяха огромни, а прозорците гледаха към безкрайна шир от небе и земя.

— И сте успели да убедите пазача, че сте от буржоазно семейство... че сте богата и сте затворена погрешка?

— Да. В известен смисъл говорех истината. Или поне половината истина. Действително съм от такова семейство. Разказвах му истории за дядо си. Как се разхождаше с брокатена жилетка и златен джобен часовник през градината от хибридни плодове, които отглеждаше като хоби. Как на вечеря почукваше с бастуна си, за да

извика змията. Всичко това беше истина! Пропусках само частта за съпруга си, прочутия актьор, който критикуваше режима на Пиночет. — Саломе си пое дълбоко дъх. Страните ѝ бяха поруменели. — Момче като Мигел, което винаги си е мечтало да живее като буржоа, не беше чувало такива истории. Скоро така се пристрасти към тях, че всеки ден успяваше да си издейства да дежури в моя коридор.

— Имали сте късмет, Саломе, че сте намерили кой да се грижи за вас по този начин.

— Да, имах късмет. — Тя замълча и погледна дланите си. — Знам, че е така.

— И престанаха да ви пребиват?

— Не. — След пауза продължи. — Изобщо не престанаха. Просто мъченията се разрешиха. Мигел очевидно не можеше да дежури постоянно, всеки ден и всяка нощ. Но когато беше там, бях в безопасност, той винаги успяваше да направи така, че да не ме отведат в кулата. За нещастие, имаше моменти, когато го пращаха в други части на затвора и мен отново ме водеха в стаята за разпити. А и депресията ми се засилваше въпреки присъствието и закрилата на Мигел. Не вярвах, че някога отново ще видя децата, родителите или съпруга си.

— Разбирам.

— Но — каза Саломе с дълбока въздишка — все някак успях да издържа. — Известно време помълча, сякаш си спомняше нещо, което искаше да каже. — Знаете ли кое е най-странното? Караха лекари да посещават затворниците. Мереха ни кръвното налягане, пулса... такива неща. Всъщност задачата им бе да докладват на мъчителите ни още колко изтезания бихме могли да понесем. Изобщо не се интересуваха, че имах хематоми в лактите от разпъването на „грила“ или че гърлото ми беше толкова подуто, та едва дишах.

Самуел мълчеше.

— Мен ако питат, тези мъже изобщо не бяха лекари! Аз съм от семейство на лекари — баща ми и дядо ми, — хора с призвание. Хора, които винаги са искали да помагат, да спасяват животи, да лекуват болести.

— Да.

— Тези негодници бяха от друга порода! Те искаха само да видят още колко насилие можем да понесем. Щракаха с химикалки и без да

им мигне окото, оглеждаха кървавите ни лица и натъртените ни крайници. Не се опитваха да ни помогнат. Чисто и просто искаха да ни поддържат живи.

Самуел поклати глава.

— Но аз се стараех да ги заблудя. Преди да проверят пулса ми, задържах дъха си, колкото можех, и получавах аритмия. Освен това в продължение на часове държах едната си ръка неподвижна, така че отичаше още повече и изглеждах много по-зле от останалите затворници.

— Били сте достатъчно мъдра да използвате всички възможни средства, с които сте разполагали. Това се нарича оцеляване. Проявили сте воля и затова според мен сте имали късмет в сравнение с някои от останалите. — Самуел замълча и погледна Саломе в очите. — Трябва да запомните, Саломе, успели сте да оцелеете и да се върнете при семейството и близките си.

— Да, доктор Рудин, осъзнавам го. — Тя замълча. — Давам си сметка, че бях сред късметлиите. Имах пазач, който правеше всичко възможно, за да ограничи побоите над мен. Дори притежавах известни медицински познания, за да се преструвам, че нараняванията ми са много по-тежки и че съм много по-слаба, отколкото бях в действителност. — Саломе се поколеба и сведе поглед към скута си. — И по някакво чудо бях освободена от това забравено от бога място.

— Да.

— Но... още се чувствам като затворничка. Още страдам всеки път, когато прочета във вестника нещо за страната ми. Още се ужасявам от звука на капеща вода, защото го свързвам с електрошоковете. И още не мога да се наслаждавам на простичкото удоволствие да слушам музика. Отнеха ми покоя.

— Разбирам, Саломе.

— Мисля, че най-после мога да кажа всичко това, без да се чувствам виновна, доктор Рудин. — Тя си пое дълбоко дъх.

Самуел изчака няколко секунди пациентката му да продължи.

— Предполагам, че ви изглеждам адски гневна.

— Разбира се, че сте гневна, Саломе. Това, което са ви причинили, е нередно и несправедливо.

— Има още нещо. Сърдя се на съпруга си.

— Това е естествено. Мислихте ли по въпроса защо сте му толкова бясна?

— Както вече споменах, той постави своите нужди пред тези на семейството ни. Беше обсебен от ролята си на политически активист, защитник на Алиенде, отмъстител заради убийтия си приятел...

— Не знам какво да ви кажа, Саломе. Срещал съм много немски колеги, които са изразявали пред мен огромно съжаление, че родителите им никога не са говорили против нацистите. Един се чудеше дали нямаше да бъдат спасени милиони, ако повече хора бяха надигнали глас при вида на тази несправедливост. Сега си мислим, че хората, които са криели преследвани и са им помагали да си намерят фалшиви паспорти, са били герои... но те са го правели, излагайки на риск семействата си.

Саломе мълчеше.

— Според мен повече ви разстройва фактът, че той сякаш не е осъзнавал риска. — Самуел се размърда на стола си. — Помислете какво казахте на един от предишните сеанси. — Той погледна бележника си и прелисти страниците, за да прочете на Саломе нещо, което беше казала преди седмици. — „Влюбих се в идеализма му. Каква ирония на съдбата, че точно чертата, която най-много харесвах у него, сега е тази, която мразя най-силно.“

— Така е — кимна Саломе.

— Мисля, че това е ключът към въпроса защо толкова се сърдите на съпруга си. А още повече заради направения от него избор.

Саломе погледна терапевта си. Лицето ѝ издаваше озадачени е.

— Кажете ми, още ли се смятате за идеалистка?

— Не, изобщо не съм.

— Значи напълно сте загубили идеализма си?

— Познах огромно зло. Не мисля, че след това бих могла да погледна на света по стария начин.

— Значи младата жена, която е била ухажвана с портокали от обожавания я поет, я няма вече?

— Предполагам, че да.

— А дали би могла да се върне?

— Според мен е невъзможно.

— А не мислите ли, че съпругът ви е познал същото зло? Нима твърдите, че е неспособен да си представи колко жестоко и първобитно

може да бъде човечеството?

— Не, мисля, че няма никаква идея за това.

Самуел леко наклони глава.

— Нима мислите, че не си е представял най-лошото, когато са ви отвлекли? Че не му е хрумвало на какви ужасни неща са ви подложили? И когато сте се върнали... Нима мислите, че не се е запитал от какво са всички тези синини и следи от изгаряне?

— Мисля, че той предпочете да се съсредоточи върху това, че съм се върнала, а не върху далеч по-затормозяващите факти, като например белезите ми.

— Никога ли не ги е споменавал?

— Не. Не може да се насили да попита и аз предпочитам да не повдигам темата.

— А може би трябва, Саломе.

— Каква полза, ако обсъдим надълго и нашироко изтезанията, на които са ме подлагали? Искам да ги забравя.

— Мислите ли, че сте в състояние да забравите подобно нещо? Опасявам се, че то е част от вашата история. Тук сте, за да намерите някакъв начин да живеете с тази история.

Саломе извърна глава настрана. Вече се уморяваше от лежането на кожения диван и многократното обсъждане на едни и същи въпроси. Чудеше се защо признанието ѝ, че се сърди на Октавио, не бе достатъчно. Искаше да се отърве от изтощителната инквизиция.

— В известен смисъл и вие няма да се различавате от съпруга си, ако изберете да поддържате мълчанието помежду ви. И двамата избягвате конфронтация.

Саломе въздъхна дълбоко. Не можеше да прикрие отчаянието си.

— Докторе, толкова ми омръзна да говорим. Стига ми това, че съпругът ми постоянно пита как се чувствам. Не е ли очевидно? Бях отвлечена, разпитвана, измъчвана. Как, по дяволите, си мисли, че се чувствам? Чувствам се ужасно!

— Може би просто не знае как да подходи към такава деликатна тема, Саломе. Мъжете не умеят да се справят с неща, свързани с емоции или травми като тези, които обсъждаме тук. Сигурно се затруднява да говори за това.

Саломе поклати глава.

— Проблемът на съпруга ми е, че той живее живота си, сякаш е филмов сценарий. Очаква хепиенд, обаче не знае как да спомогне за него.

— Това е проблем — кимна Самуел. — Съгласен съм с вас.

Саломе притисна длани към лицето си.

— Обичам съпруга си, винаги ще го обичам. Но самият факт, че той поддържа своя захаросан образ пред света, прави живота ми с него адски труден. Не че искам да загуби напълно идеализма си... Ако и той беше смазан като мен, каква двойка щяхме да бъдем? — Саломе си пое дълбоко дъх. Усещаше, че кожата ѝ се е зачервила под блузата. — Животът има своите грозни и трудни моменти и ми се иска съпругът ми най-после да го проумее.

Самуел кимна.

— Добре е, че признавате тези чувства.

— Така ли? А сега как ще си отида вкъщи и ще легна до мъж, на когото се сърдя? Та той не успя да ме спаси. Наложил се да се спасявам сама. Провали се дори в това.

— Не може да го вините за това — каза Самуел. — Било е невъзможно.

— Сигурно сте прав. — Тя приглади полата си. — Просто не искам да се прибера и да се изправя пред цялата тази ситуация. Децата имат трудности в училище. Рафаел се грижи за сестрите си, защото съм прекалено изтощена, за да бъда истинска майка. А Октавио затъва все по-дълбоко и по-дълбоко в депресията си.

— Трябва да се концентрирате върху собственото си изцеление.

— Знам... Опитвах се да...

— Е, опитайте се да вдигнете високо брадичка, Саломе. В сеансите ни засегнахте някои много тежки спомени и трябва да се гордеете със себе си.

Тя поклати глава.

— Понякога се чувствам по-зле на тръгване, отколкото на идване тук.

— Знам — потвърди състрадателно Самуел. — Но продължаваме напред.

— Да — Саломе се изправи и се приготви да си тръгне. Знаеше, че докторът я е оставил да говори няколко минути повече от

определените петдесет, така че се постара да се овладее възможно най-бързо. — В такъв случай до следващата седмица, нали?

Самуел се загледа в елегантната ѝ фигура, докато Саломе минаваше през вратата.

XXXIX.

*Сантяго, Чили
януари 1974-та*

Октавио не можеше да спи. Мислите му препускаха. Сърцето му биеше лудо в гърдите. Не знаеше откъде да започне. Чувстваше се разкъсан от моралната дилема. Действията и предаността му към принципите му бяха довели него и семейството му до тази ужасна ситуация. Открай време се гордееше с убежденията си, с непоклатимите си морални устои. Ако беше подкрепил режима, който бе екзекутирал президента на нацията и установил военна диктатура в страната, щеше да се чувства като лицемер. А дори самата дума караше Октавио да се сгърчи от болка.

Но сега неговите убеждения директно засягаха безопасността на семейството му. Жена му беше отвлечена и вероятно подложена на изтезания, и то само заради упорития му отказ да престъпи убежденията си. А тази мисъл бе непоносима.

С всеки изминал час след изчезването на Саломе страховете и напрежението му ставаха все по-мъчителни. Чудеше се дали да не се обади в някой вестник и публично да се откаже от критиките си към генерала, да си уреди тайна среща, на която да заяви, че е преосмислил възгледите си и вече смята Пиночет за справедлив и законен лидер. Представяше си как казва: „Дълбоко съм сгрешил! Само върнете жена ми и ще се превърна в покорен и примирен слуга на държавата“.

Но в крайна сметка Октавио се отказа от този вариант. Каква полза щеше да има от него! Генералът щеше да разбере, че Октавио лъже, и той и семейството му щяха да останат под подозрение. Не, нямаше да се откаже от твърденията си, но нямаше и да влоши положението, продължавайки критиката към новия режим.

Утре тръгвам с колата из града и няма да спра, докато не открия тази вила „Грималди“, каза си той. Щеше да спаси жена си. Щеше да намери начин да върне хубавия им живот.

На следващата сутрин, след като тъща му обясни къде предполага, че се намира вила „Грималди“, Октавио Рибейро се

пригответи да потегли с малката си оранжева ланча да издирва жена си.

Глътна набързо кафето си, целуна децата по челата и каза на прислужницата, че не е сигурен кога ще се върне.

— Не знам колко време ще се забавя. Но няма да се спра, докато не открия майка им.

Той все още отричаше реалността. Не можеше да повярва, че в Чили една жена може да бъде отвлечена от дома си и задържана за престъпление, което не е извършила.

Животът на Октавио се беше превърнал в истинска драма, която обаче според него щеше да приключи щастливо. Не биваше да губи вярата си, че Саломе е жива и той ще успее да я спаси. Без това самовнушение не би могъл да изпълни ролята, която сам си беше избрал — ролята на спасител и покаян съпруг. Ако не успееше да я върне, как щеше да живее с вината, че той е причината за отвлечането ѝ? Не я беше послушал, сега си даваше сметка за това. Тя беше предвидила неприятностите преди него.

Караше през лъкатушните улици на Сантяго. Покрай редици къщи с грижливо окосени морави и разцъфтели градини, покрай училища, в които пристигаха автобуси с деца.

Как може всичко да изглежда толкова измамно нормално, мислеше си Октавио. Ако не беше познавал Алиенде лично, ако собствената му жена не бе отвлечена посред бял ден от прага на дома им, може би и той щеше да смята, че животът в Чили се е върнал към нормалния си ход.

Не знаеше какво ще прави, когато стигне до целта си. Нямаше представа как изглеждаше онова място или как щеше да се вмъкне вътре. Но сега не можеше да мисли за това. Просто трябваше да го открие, а после щеше да реши какво да предприеме.

Според тъща му вилата се намирал в едно от прашните предградия на север от града, в район, наречен Пенялолен. Каза му, че ако след петнайсет километра свие по някое от второстепенните шосета, рано или късно ще попадне на нея. Поне така си спомняла.

Беше натикал картата в кожената си чанта и добавил и един кат дрехи за преобличане. Не знаеше какво ще му трябва за пътуването. Знаеше само, че трябва да тръгне и да започне издирването. Ако седеше и чакаше да стане чудо и Саломе да се върне, щеше да се побърка.

Шофираше от часове, а още не бе видял и следа от вилата, която му описа доня Оливия.

— Имаше кула — сети се тя. — Ех, да можех да се обадя на семейството и да попитам за точния адрес...

Прецениха обаче, че не е разумно да го правят, за да не се разчуе новината за отвличането на Саломе.

— Не можем да се доверим на никого — съгласи се с Октавио дон Фернандо. — Никой не бива да научи, иначе може да ни сполети и друго зло.

Пита за вилата неколцина фермери по пътя. Няколко жени, които чакаха на автобусна спирка.

— Някъде натам — отвърщаха хората и сочеха. Почти всички бяха чували за нея, но никой не знаеше точния адрес.

Накрая Октавио спря да си вземе сандвич в крайпътно кафене и там откри човек, който му даде по-подробно указание.

— Още три километра и ще я намерите. Но е оградена от карабинери — предупреди го старецът.

Октавио кимна с благодарност и остави няколко монети, за да плати питието на възрастния господин.

Сега, след като знаеше къде се намира вилата, Октавио осъзна, че трябва да измисли някаква стратегия. В случай че думите на стареца бяха верни, щеше да спре на известно разстояние, за да не го забележат полицаите. Ако някой заподозреше, че шпионира щабквартирата им, щяха веднага да го арестуват.

Измина броени метри и реши да спре край пътя, за да обмисли действията си. През ума му минаха всички неща, които би направил, ако това беше филмов сценарий. Можеше да отвлече някой войник, да открадне униформата му и да влезе във вилата дегизиран. Или да прикрие колата си с клони и да изчака някой джип да спре край пътя, после да скочи незабелязано в багажника му и така да се вмъкне зад оградата.

Но не, всичко това беше неосъществимо. Бяха просто клишета в лошо написани сценарии.

Покрай колата му постоянно минаваха големи военни камиони, един след друг. Вдигайки прахоляк, по черния път профучаваха зелени

армейски джипове с издути брезентови платнища. Изведнъж Октавио осъзна, че старецът в кафенето му е казал истината. Беше почти изключено да се промъкне незабелязано. Нямаше начин да не привлече вниманието към себе си. Лицето му пламна от следобедната жегата.

Как да постъпи? Едва не се задави от отчаяние. Очите му се напълниха със сълзи.

Удари с юмруци по кормилото.

— Мили боже! Какво да направя?

В същия миг му се прииска никога да не беше преписвал проклетите стихотворения на Пабло Неруда и се прокле, че се е поддал на влиянието на поета, който го беше запознал с Алиенде. Защо не можеше да върне времето назад? Но сега беше твърде късно, злото бе сторено. Не на себе си от отчаяние, Октавио запали двигателя и потегли обратно към дома си.

XL.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

Дните се нижеха, а Октавио все така ставаше сутрин в седем и половина, пиеше кафе, целуваше децата си по челата и отиваше в града, където търсеше кой би могъл да му помогне да измъкне жена си от вила „Грималди“.

Минали бяха три седмици от отвличането на Саломе и Октавио си блъскаше главата как да я освободи, след като бе осъзнал, че няма да го пуснат да влезе в строго охраняваната вила.

Обаждаше се на всички хора, с които се беше сприятелил покрай филмовата индустрия, от най-скъпо платения режисьор до последния статист. Питаше ги дали имат връзки сред военните.

— Трябва да открия жена си — умоляваше ги, като се разкайваше за предишното си упорство и гордост.

— Предупреждавахме те, Октавио — оправда се един от тях. — Казвахме ти да спреш с публичните изказвания... Видя ли какво си навлече! Нищо не можем да направим. И ние имаме семейства, за които трябва да мислим.

Октавио затръшна телефона и наруга слушалката, която падна от апарата и увисна на кабела. После ритна стъклената врата на телефонната кабина, пхна юмруци в джобовете си и като побъркан замърмори под носа си ругатни.

Късно вечер се връщаше в дома си, като се надяваше Консуела или тъща му да са сложили децата да спят, за да не вижда лицата им, които безмълвно питаха дали вече е открил майка им. Непоносимо беше всяка вечер да преживява едно и също — да се прибира без майка им, без отговори, без идея как да я спаси.

Нощем отчаянието му се засилваше още повече. Лежеше сам на спалнята им, до дългите сенки, които луната хвърляше върху празната половина. Терзаеше се от мисълта за страданията, които тя навярно търпеше. Къде ли спеше? В циментова килия или в барака с други затворници?

Не допускаше, че биха убили обичната му Саломе заради неговия инат и отказа му да подкрепи кървавия им режим. Ами ако... Чуваше как хората си шушукаха за масови гробове извън града, големи кратери, изкопани от войниците и пълни с тела, обезобразени до неузнаваемост от раните. Дали бяха постъпили така и с жена му?

Изобщо не мигваше. Лежеше като истукан, с чело, плувнало в пот. Ръцете му бяха отпуснати покрай тялото като восъчни. Очите му бяха замъглени.

Бяха изминали вече двайсет и три дни, откакто бе видял Саломе за последен път. Сутринта стана както обичайно, целуна децата за довиждане и тръгна към града. Но вече нямаше с кого да се срещне. Беше изчерпал всички възможности. Никой не отговаряше на обажданията му.

Кара, докато бензинът в резервоара му почти свърши и докато усети, че ще припадне от изтощение и от ужаса, че той е виновен за отвличането на жена си. Отчаян и объркан, в един миг осъзна, че кара не към портите на вила „Грималди“, а към главната катедрала в Сантяго. След като нямаше къде другаде да отиде, Октавио Рибейро се почувства привлечен от място, за което не се беше сецал и където не беше ходил от години.

Октавио не беше влизал в църква от кръщенето на най-малката си дъщеря. Дори и тогава не му се ходеше, но роднините му настояха за провеждане на ритуала. Вярваше в Църквата, в Светата троица и в Божиите заповеди. Но не се чувстваше удобно на дървената пейка, с лице към позлатения олтар и пълната с драматизъм статуя на прикования Исус. Това му се струваше неестествено. Октавио вярваше, че е много по-вероятно да се докосне до бог в градината си, сред дивите рози и в сянката на канелените и авокадовите дървета, отколкото в храма с неговите стъклописи. Бог беше в съпругата му и в децата.

След отвличането на жена си обаче бе започнал да се моли наум. Докато лежеше нощем, от време на време се улавяше, че си говори тихо. Ето, сега караше по улиците на Сантяго и се мъчеше да си спомни думите, които беше изричал като дете.

Радвай се, благодатна Марийо...

Благословена си Ти между жените...

Думите му се губеха.

Радвай се, благодатна Марийо...

Господ... Господ е с теб...

Благословена си Ти между жените...

Започна отново, този път машинално, опитваше се да си припомни думите, сякаш са филмови реплики, които е учил преди много време.

Благословена си Ти между жените и благословен е плодът на твоята утроба, Исус! Амин.

Имаше ли още? Не се сецаше.

Света Марийо, майко Божия, моли се за нас грешниците, сега и в часа на смъртта ни. Амин.

Така ли свършваше? „Май трябваше да водя децата на неделно училище“, каза си Октавио. „Как може да съм забравил тези молитви“, рече си с упрек, зарови пръсти в косата си и дръпна силно къдриците.

Как беше другата? Мислите му препускаха. Усещаше, че се нуждае от всичката помощ на света. Пък и да не помогне, няма да навреди, нали?

Отче наш, Който си на небесата! Да се свети Твоето име; да дойде Твоето царство, да бъде Твоята воля, както на небето, тъй и на земята; насъщния ни хляб дай ни днес; и прости нам дълговете ни, както и ние прощаваме на длъжниците си; и не въведи нас в изкушение, но избави ни от лукавия. Амин.

Дали бог го чуваше?

Осъзна, че всички тези молитви са хаотични прояви на отчаяние, а не слова на истински вярващ. Но знаеше, че е готов на всичко. Щеше да изпробва всичко. Само и само да върне жена си.

Струваше му се, че шофира от часове. Накрая видя високия купол на катедралата и спря на близкия паркинг.

Влезе боязливо. В църквата долови странния, но познат мирис, който не бе усещал от години. Дали миришеше на тамян, или на застоял въздух и влага от камъните? Не знаеше, но мирисът някак си го успокои. Пристъпи по пътеката и дочу шум от прелистване на молитвеници и напевния глас на свещеника, който водеше паството към заключителните псалми.

Известно време постоя прав, после приседна на една пейка. Всички редици изглеждаха пълни — предимно с мъже и жени, по-възрастни от Октавио, пенсионери, дошли на обедната служба.

— Братя и сестри, събрали сме се днес да служим и славим името на нашия бог — каза свещеникът в микрофона и паството зае местата си по пейките. — Днешната ми проповед е вдъхновена от историята на Исус Христос, нашия Священ Отец. Той ни дава пример как трябва да живеем. Със собствената си кръв ни показва какво е себеотрицание, какво е истинска саможертва. — Священникът посочи с пръст резбованото разпятие над себе си, а образът на окървавения Христос се вираше в паството с цветните си стъклени очи. — Трябва да протегнем ръка, предлагаща помощ, на семействата си, на съседите, така щото тази страна и светът ни да бъдат изпълнени с любов, не с омраза. Трябва да се вгледаме в очите на всеки мъж и жена, да помогнем на онези, които са по-нуждаещи от нас. Всеки ден трябва да се стремим да бъдем по-добри хора.

Священникът направи пауза и вдигна ръце. Червените му ръкави се развяха като плащ на матадор.

— Всеки ден на земята има мрак. Всеки ден има злини и тъга. Сега сякаш повече от всякога. Има отчаяние и мъка. Да се постареем да внесем повече светлина в нашия свят. Да отворим сърцата си и да спомогнем за господството на истината и благотворителността.

Събралите се изрекоха дружно „Амин“ и свещеникът се приготви да завърши службата.

Октавио седеше на студената пейка, поразен от чутото. Сводестият таван и цветните стъкла засилваха просветлението му. След като беше изнесъл такава проповед, дали свещеникът не бе човекът, когото да помоли за помощ. Този човек нямаше да го отпрати с извинение, да отхвърли молбата му за съдействие. Току-що беше казал, че трябва да се помага на нуждаещите се. Че всеки трябва да допринесе за триумфа на доброто над злото. Священникът със сигурност щеше да му помогне. Ето защо, докато седеше на пейката и си припомняше проповедта, Октавио започва да репетира думите, с които щеше да се обърне към свещеника.

Изчака паството да се изниже през високите дъбови врати на църквата. А когато свещеникът се намери да се оттегли, скочи на крака и се втурна към него.

— Отец Сиснерос! — извика Октавио. Името бе научил от програмата. Гласът му отекна в празната катедрала и стресна свещеника.

— Да? — каза тихо той и се обърна към Октавио.

— Трябва да говоря с вас. Спешно е.

— Съжалявам, синко, но може ли да се върнеш след около два часа? До четири ще бъда зает в изповедалнята.

— Не, не мога да се върна тогава.

— Защо?

— Трябва да обсъдя с вас нещо важно.

Свещеникът погледна недоумяващо Октавио, тъй като досега не беше виждал лицето му сред паството си.

— Отче, трябва да ми отделите време сега. — Октавио се беше задъхал. — Въпрос на живот и смърт е!

Свещеникът повдигна вежди и се взря в очите на Октавио. Изненада се от настойчивостта на младия мъж и кимна.

— Добре тогава... Предполагам, че мога да закъснея няколко минути. Заповядай с мен в кабинета ми. — Той вдигна ръка и направи знак на Октавио да го последва.

Октавио тръгна след свещеника. През тясната врата излязоха в коридор с красиво резбовани стени. Минаха покрай параклис с миниатюрен купол с мозайка и по коридор с портрети на кардинали и епископи в алени одежди с позлатени кръстове.

— Влез, синко.

Октавио влезе в малкия, облицован с дърво кабинет.

Отецът свали официалните си одежди. Горното бяло расо с червени ръкави и ален пояс. Отдолу носеше черна униформа с бяла свещеническа якичка.

— Седни.

Октавио седна и сви ръце в скута си.

— Е — каза свещеникът и хвърли бърз поглед на часовника си, — как мога да ти помогна по този въпрос на живот и смърт?

— Ами... — заекна Октавио. — Жена ми... майка на три деца... беше отвлечена.

— Отвлечена?

— Да, беше отвлечена от военните.

Свещеникът поклати глава. На два пъти се бяха обърнали към него по такъв повод, но той беше насърчил роднините да се свържат с полицията. Беше им казал, че не може да им помогне.

Въпреки че и двата пъти го заболя, когато отпрати скърбящите роднини, простата истина беше, че го направи, защото не му достигна смелост да помогне. През изминалия месец беше чул за поне трима изчезнали свещеници, вероятно попаднали в ръцете на военните.

Предполагаемата бруталност на новия режим го отвращаваше, но никога не бе проявявал склонност сам да се излага на потенциална опасност. Като църковен пратеник от Колумбия се беше зарадвал на идването си в Чили, защото това означаваше издигане в кариерата. Надяваше се един ден да стане епископ и със сигурност не искаше междувременно да привлече нежелано внимание към себе си, като се меси в делата на чужда държава.

Свещеникът сплете розовите си пръсти върху бюрото и каза възможно най-деликатно:

— Това звучи ужасно... Но се опасявам, че не мога да направя почти нищо. Аз съм просто свещеник, при това чужденец.

Той въздъхна и се облегна назад на стола си.

— Наистина съжалявам — каза и вдигна длани към тавана.

— Какво значи, че не можете да направите нищо? Чух проповедта ви, там, в църквата, призовахте поне стотини души да помагат на съседите си. Казахте на паството, че като божии чада трябва да обединим усилията си, за да устоим на злото в този свят.

— Да, разбира се, че го казах. Но аз няма какво да направя, за да ти помогна.

Октавио поклати глава.

— Имало е времена, когато човек е идвал в църквата е молба за помощ и я е получавал.

— Разбира се, това още се случва, синко. Но сега са трудни времена.

— Според мен Исус е казал, че времената са трудни и когато Пилат е заповядал да го разпнат.

— Не си справедлив, синко. Знаеш не по-зле от мен колко несигурна е ситуацията в този град.

Октавио беше на предела на силите си. Чувстваше се толкова уморен, толкова изтощен да търси под дърво и камък жена си, да моли за помощ приятели, познати, приятели на приятели и кого ли още не. Ала всички му казваха, че не могат да направят нищо. Сега срещу него седеше свещеник, човек, който се бе заклел да помага на хората, на

паството, чийто пастир беше. Как бе възможно този човек да му откаже помощ?

Октавио си пое дълбоко дъх и се облегна назад на стола си. Притисна очи с пръсти и разтри вежди, за да се овладее.

„Трябва да си представя това като предизвикателство, като нова роля — помисли си. — Трябва да впрегна умението си да убеждавам. За бога, в края на краищата точно това доведе Неруда и Алиенде при мен. Това трябва да стане най-великото ми изпълнение“.

Така че Октавио се взря в отеча, както преди три години бе обучавал Алиенде да гледа към камерата. Отвори широко очи, вирна леко брадичка и се вторачи в свещеника.

— Отче — рече сериозно, — по акцента ви отгатвам, че не сте от Чили, значи никога не сте чували за мен. Аз съм, или по-скоро би трябвало да кажа бях, актьор. Много известен актьор. Ще забележите, че не казвам *много добър актьор*. Просто известен. Сега го осъзнавам... Играех все едни и същи роли. На романтичния герой, който винаги успява да победи — и да спаси момичето — с няколко прояви на смелост, залегнали в сюжета, които неизменно гарантираха щастливия край.

Октавио замълча и отново се втренчи в свещеника, който сега го гледаше като хипнотизиран. Омагьосана публика от един зрител.

— Сега знам, че моят живот, животът на съпругата ми и децата не зависят от милостта на сценаристите. Знам, че има вероятност тази история да не завърши щастливо, макар че отчаяно се опитвам да не мисля за това в момента. Ако допусках, че любовната история между жена ми и мен ще завърши с трагедия, не бих останал жив и една нощ още.

Вече не мога да спя. Вегетирам в някакъв кошмар, който няма край. Имам син и две дъщери, които всяка вечер ме питат кога майка им ще се прибере у дома. Имам тъст, който ме гледа с отвращение, и тъща, която ме гледа със страх. Само че се чувствам напълно безпомощен. Никой не може да ми помогне. Никой — дори и хората, които смятах за свои най-близки приятели — не отговарят на обажданията ми. Станах парий в свят, в който някога бях провъзгласен за любимец.

Какво да направя, отче? На екрана играех герой, но в истинския живот се провалих. Не успях да спася жената, която обичам повече от

всичко на света, моята съпруга, майката на трите ми деца.

Мога да застана тук и да се закълна пред вас, пред бог, че не е направила нищо нередно. Никога не е извършвали престъпление, освен може би, че изпитва обич и доверие към глупак като мен.

Свещеникът поклати глава.

— Затворена е без вина. Не е произнесла и една дума срещу режима. Признавам, че не мога да кажа същото за себе си — заявявам го открито, — но жена ми, Саломе, е арестувана без причина. — Гласът на Октавио не потрепваше, очите му не се отделяха от очите на свещеника. — Моля ви, моля ви, помогнете ми да я открия. Вие сте последната, едничката надежда за мен и децата ми. След като чух проповедта ви преди малко, разбрах, че сте единственият човек, към когото мога да се обърна в днешните времена, в които вярата ми е подложена на изпитание. Моля, не отказвайте на мен и децата ми, умолявам ви, помогнете ми да спася жената, която обичам толкова отчаяно.

Миг-два свещеникът остана напълно вцепенен от думите на Октавио. Сетне си пое дълбоко дъх, намести се на кожения си стол и каза:

— Изложихте силни аргументи и усетих, че говорите искрено, с открито сърце и вяра в бога. Прав сте да цитирате проповедта ми и да изтъкнете моето лицемерие.

След тези думи замълча и се замисли. Не можеше да скрие, че се чувства лично предизвикан. Как да се престори, че нищо не знае, и да не реагира, ако този човек казваше истината: че една християнка, майка на три деца и предана съпруга и дъщеря, е била затворена без вина?

Замисли се за другите, които бяха минали през тази врата в търсене на своите изчезнали близки. Тогава различни жени го помолиха за помощ да открият изчезнал съпруг, брат, син. Но досега не беше чувал за отвлечена жена. В предишните случаи бе предположил, че поне са силни мъже, които могат да оцелеят в трудна ситуация, че са осъзнавали рисковете, които са поемали, оспорвайки властта на военните. Ако обаче това, което този мъж казваше, беше вярно и бяха отвели една млада майка без вина, как би могъл да живее в мир със себе си при отказ поне да провери обстоятелствата около нейното изчезване?

На тригодишна възраст бе загубил собствената си майка и баща му се грижи за него в продължение на десет години, преди да го прати в семинарията. В първите си години като свещеник винаги се опитваше да балансира между желанието да помага на другите и амбициите си някой ден да достигне висок църковен сан. Като чу пламенната молба за помощ на този човек и като се сети за собствения си жесток и страхлив отговор в началото, се почувства силно засрамен. В края на краищата беше израснал без майка. Ако имаше възможност да спести тази съдба на друго дете, не трябваше ли да направи всичко по силите си?

Това, че бе избрал лесния път при предишните си срещи със семейства на изчезнали, сега тежеше на съвестта му. Как да очаква от паството си да прави нещо, което той самият отказваше? Нима собственият му живот беше толкова ценен, че не можеше да го рискува, за да спаси нейния? Нима Христос не бе пожертвал своя живот в името на следовниците си?

Този път щеше да събере цялата си духовна сила и да постъпи правилно. Да направи това, което се бе заклел да прави, поемайки пътя на духовник. Така че реши да помогне на този мъж, на тези деца, независимо от риска, на който се излагаше.

След като обмисли решението си, свещеникът вдигна глава, измести се напред на стола си и погледна Октавио със същата настойчивост, която беше видял в очите на младия актьор.

— Въпреки че вероятно рискувам собствената си безопасност и застрашавам кариерата си, обещавам да направя всичко по силите си, за да помогна. Аз самият знам какво е да растеш в семейство без майка. Моята майка почина, когато бях на три. Ще направя каквото мога, та майката на твоите деца да се върне при тях.

— Благодаря ви, отче — промълви Октавио, останал без дъх. Беше притиснал ръка към гърдите си в очакване свещеникът да даде отговора, който така отчаяно желаше да чуе. Най-после беше намерил кой да му помогне.

— Имаш ли представа къде са отвели жена ти? — попита свещеникът.

— Предполагам, че във вила „Грималди“.

— Предполагаш?

— Това са били последните думи на жена ми, преди да я отведат.

— Разбирам.

— Ходих дотам с колата си, гъмжи от военни полицаи.

Свещеникът се намръщи и разтри челото си с пръст.

— Мисля, че утре трябва да се върнеш тук. Двамата ще отидем до тази вила „Грималди“ и ще видим дали тя наистина е затвор, както твърдиш.

— Ами военните?

— Какво военните? — Свещеникът сплете пръсти върху бюрото си. — Аз съм свещеник, изпратен тук от Обединените нации, дошъл съм от Богота и изпълнявам мисията си. Ще облека расото си за международни срещи. Ако изпаднем в опасност, се надявам то да напомни на войниците, че съм под закрилата на международните закони.

— Да — съгласи се Октавио.

— Ще се облечеш като мой помощник. Ще ти дам назаем черна риза с бяла свещеническа якичка, но ми обещавай, че докато сме там, ще си мълчиш. Остави аз да говоря.

— Да, разбира се. Но какво смятате да кажете?

— Ще попитам военните дали при тях се намира жена, която е съпруга и майка на три деца. И ако е така, ще настоявам незабавно да я освободят в името на бог.

Свещеникът се изправи, отиде до закачалката и свали расото си от кукичката.

— Но това ще направим утре, сега вече закъснявам за изповедалнята.

— Разбира се.

— Утре след обедната служба ме чакай тук.

— Непременно! — Октавио усети прилив на адреналин в тялото си. — Благодаря, отче.

Онзи следобед Октавио излезе от църквата разтреперан. Монологът му пред свещеника беше по-пламенен от което и да било негово изпълнение като актьор. Като минаваше покрай празните пейки в църквата, изпита по-голямо удовлетворение, отколкото ако беше изнесъл представление пред хилядна публика от обожавачи го почитатели. Най-послед се беше сдобил със съюзник, човек, който му вярваше и се бе заклел да помогне на Саломе. Тук нямаше камери, но Октавио, който беше склонен към драматични жестове, допря устни до

треперещите си пръсти и изпрати въздушна целувка на Богородица,
преди да бутне тежката врата на църквата.

XLI.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

На другия ден Октавио се върна в църквата. След като се преоблече като църковен служител, заведе свещеника до колата си и двамата потеглиха към Пенялолен в търсене на вила „Грималди“ и Саломе.

Придвижиха се бързо по същите пътища, по които Октавио беше минавал отново и отново. Яркото слънце блестеше пред тях и обливаше с мека розова светлина заснежените върхове на Андите.

— Почти стигнахме — каза Октавио на свещеника, който гледаше през прозореца група селяни, обработващи земята.

— Така ли? Толкова близо до Сантяго? Пътувахме едва четирийсет минути!

— Знам. Но това е мястото, където предполагам, че я държат.

В далечината Октавио забеляза върха на кулата.

— Мисля, че е ей там, отпред! — Посочи с пръст към хоризонта и показва на свещеника къде според него е зловещата вила „Грималди“.

— Спри и паркирай тук — каза отец Сиснерос. — Нататък ще продължим пеша.

Октавио се подчини. Паркира колата край пътя и изгаси двигателя.

— Тъй като уж си мой помощник, се предполага, че трябва да вървиш зад мен — каза свещеникът, когато слезе от колата. — И помни: аз ще говоря.

— Да, разбира се.

Октавио се чувстваше зле през целия ден. Знаеше, че е от нерви и напрежение, но се опита да изглежда спокоен.

Тръгнаха по дългата чакълена пътека, която беше в началото на отбивката за вилата. Малките камъчета подскачаха под подметките на обувките им, а расото на отец Сиснерос се издуваше зад него като голямо черно платно.

— Мога ли да ви помогна, отче? — попита един от войниците, когато двамата приближиха строго охраняваната порта.

— Да — отвърна свещеникът. — Бихте ли ми казали какво всъщност представлява това място?

— Разбира се, отче — отвърна спокойно мъжът. — Това е възстановителен център за войници. Идваме тук на почивка.

— Ясно. Значи достъпът за външни лица е забранен, така ли?

— Съжалявам, отче, да — вдигна рамене войникът, а пушката се разклати на рамото му.

Докато двамата мъже разговаряха, през портата се точеше върволица от големи черни микробуси и зелени военни джипове. Друг войник от охраната ги пропускаше с махване на ръка.

— Няма проблем — каза свещеникът с нотка на облекчение в гласа си. — Ела, братко Антонио — обърна се към Октавио и го хвана над лакътя. — Да се върнем към задълженията си.

Двамата мъже обърнаха гръб на портата и закрачиха бавно към колата.

— Видяхте ли, дон Октавио, не е затвор или център за изтезания, а е възстановителен център за войници.

— Не, не е. Сигурен съм. — Октавио не можеше да повярва, че свещеникът проявява такава наивност. — Отче, как може така сякаш да вярвате на думите на войника! Не сте влизали вътре. Щом е възстановителен център, според вас не е ли странно, че всички тези черни микробуси минават през портата?

— Не бих казал.

Октавио едва се сдържаше да не го удари. Беше останал почти без сили да говори, но в гърдите му се надигнаха гняв и отчаяние.

Отецът гледаше непоколебимо, с леко присвити очи.

— Да се върнем в църквата и да обсъдим нещата.

— Жена ми е там вътре!

Свещеникът поклати глава. На банкетата зад двамата беше спрял черен микробус. Вратата на шофьора беше отворена, явно бе оставил за момент колата си без надзор.

— Вярвам на пазача. Защо да ни лъже?

В отчаян опит да го убеди Октавио изтича до микробуса. Скочи върху бронята, а сандалите му се подхлъзнаха на гладката гумена ивица. Пръстите му се вкопчиха в металните дръжки на задните врати.

— Вижте! — извика той още преди сам да е видял какво има вътре.

Вратите се отвориха и Октавио и свещеникът потрепериха от ужас. Вътре лежаха три потънали в кръв, обезобразени от бой тела.

Нито Октавио, нито свещеникът проговориха няколко секунди. Стояха като вкаменени, шокирани от гледката пред себе си. Лицата и на трите трупа бяха на пихтия, кожата им — прогорена и разкъсана. Виждаше се ужасът, който бяха преживели в последните си мигове живот — беше се отпечата в кървясалите им безжизнени очи.

— О, боже на небесата — прошепна отец Сиснерос, направи кръстен знак и бързо зашепна молитва за мъртвите.

— Мили боже! — ахна Октавио и покри носа и устата си с длан, за да се спаси от вонята, от която му се догади неудържимо.

Свещеникът стоеше с широко отворени очи, а страните му бяха пребледнели като платно.

— Трябва да се махнем оттук — каза настойчиво. След секунди вече следваше Октавио, който крачеше към колата.

Докато караха бързо по разбитите пътища към Сантяго, Октавио се обърна към свещеника.

— Сега вярвате ли ми? — Отец Сиснерос не му отвърна, защото не можеше да говори. Докато минаваха през хълмовете и навлизаха в сърцето на града, отговорът на свещеника стана ясен.

Беше изписан на лицето му.

XLII.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

Октавио караше през града, вперила очи в хоризонта.

— Виждате, че ви казах истината! — извика в един момент, обзет от диво отчаяние. — Жена ми е там вътре! Кой знае какво са й направили!

— Трябва да запазим спокойствие, Октавио — каза свещеникът, а гласът му го предаде наред изречението. — Дай ми няколко минути да помисля. Трябва да реша как да продължим оттук нататък.

Въздухът в колата беше задушен и Октавио отвори прозореца, за да може топлият бриз да ги освежи.

— От колко дни липсва жена ти?

— Двайсет и четири.

— Значи не изглежда вероятно да я освободят по своя воля.

— Не — отвърна лаконично Октавио.

— Да не губим присъствие на духа — каза внимателно отец Сиснерос. — Особено важно е да запазим спокойствие.

Отец Сиснерос се намести на тясната седалка в колата. Под свещеническото си расо беше плувнал в пот. Искеше да прикрие уплахата си от Октавио. Да създаде впечатление, че държи ситуацията под контрол и има план как да спасят съпругата му. Но всъщност му се виеше свят и още му се гадеше от гледката на трите обезобразени трупа. Не можеше да си представи, че подобен терор цари в страната, в която бе изпратен едва преди няколко месеца. Не беше за вярване, че си бе позволил да прояви такава слепота, толкова безразличие към моралните си отговорности пред хората, които очевидно се нуждаеха от помощта му.

Няколко минути минаха в мълчание, докато мислено всеки от двамата мъже се упрекваше за грешките си. Октавио шофираше и мълчаливо се винеше, че е избрал убежденията пред сигурността на съпругата си, а свещеникът продължаваше да се критикува за липсата на морал и съвест.

Най-накрая, за да се разсее от самокритиката, свещеникът реши да смени временно темата и се обърна към младия мъж до себе си.

— Вече не се снимаш във филми, така ли, синко?

— Не. Не ме искат, а и аз не искам да бъда част от тяхната раболепна угодническа клика. Група безмозъчни идиоти, така ми изглеждат сега бившите ми колеги.

— Разбирам.

— Никой от тях не ми помогна, когато ги помолих. А повярвайте ми, повечето от тях познават по някой и друг генерал от армията и биха могли да използват връзките си.

— Генерал? Да не би това да е начинът за освобождаване на съпругата ти?

— Разбира се. Всички знаят, че генералите имат власт. Ако пожелаят някой да бъде освободен, този човек ще бъде открит — ако не е вече мъртъв — и ще бъде освободен още на следващия ден! Така работи военната диктатура, бога ми!

— Разбирам.

— Защо питате?

— Като църковен представител на Обединените нации бих могъл да си уредя среща с някой генерал.

Октавио отмести за миг поглед от пътя и се обърна към свещеника до себе си.

В профил отец Сиснерос напомни на Октавио за един от божииите служители в картина на Ел Греко. Ъгловатите му черти и дългите слаби пръсти изглеждаха неземни. Бледата му кожа явно рядко виждаше дневна светлина и сега се беше зачервила от следобедното слънце. В този момент, докато караше надолу по планинския склон, на Октавио му хрумна, че може би бог му е изпратил дар.

— Най-послед! — извика той, сякаш разсъжденията му внезапно го бяха подтикнали към действие. Удари с юмрук по кормилото и на загорялото му лице грейна широка усмивка. — Най-послед получих отговор на молитвите си!

XLIII.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

В строга правителствена сграда с бели стени, само на метри от почти възстановения президентски дворец, изпълненият с нетърпение Октавио и замисленият свещеник чакаха пристигането на генерал Мартинес.

Цяла сутрин отец Сиснерос се чувстваше като парализиран. Едва беше успял да изпълни задълженията си в църквата. Измърмори службата, насмалко да изтърве виното за литургията върху дрехите си, спъна се на стъпалата към амвона. Съзнаваше, че като се замесва, излага собствения си живот на опасност, но моралните последствия от евентуалното му бездействие щяха да бъдат много по-мъчителни от всяко нещо, което би му се наложило да изтърпи в ръцете на режима.

Така че сега се беше овладял. Опитва се да проясни главата си, докато обличаше официалните одежди на църковен пратеник и посланик на вярата от Обединените нации. Лилавият пояс със златен ръб, символизиращ връзката му с тази организация, засили вярата и убедеността му — въпреки че, кажи-речи, не се нуждаеше от убеждаване сега, след като бе видял онези пребити мъже край вила „Грималди“. Само се надяваше жената на Октавио да е жива и той да помогне за освобождаването ѝ. Ако успееше, щеше да спаси не само един човешки живот, но и едно цяло семейство. Преди шест месеца, когато прие поста на църковен пратеник, изобщо не очакваше да се изправи пред подобна отговорност. Сега му оставаше само да се надява на успех.

Октавио го взе с оранжевата си кола и двамата бързо потеглиха по „Индепенденсия Авеню“, без да разменят и дума. Отец Сиснерос можеше да отгатне по изражението на Октавио колко напрегнат е младият мъж. Устните му бяха прехапани и напукани, пръстите стискаха така кормилото, че бяха побелели от усилието.

— Познавате ли лично този генерал? — попита накрая Октавио.

— Не.

— Тогава как успяхте да си уредите срещата?

— Написах писмо на официална бланка на Църквата на Обединените нации и след три дни получих отговор.

— Невероятно. — Октавио намали скоростта. — Как се казва човекът, с когото ще се срещнем?

— Мартинес. Според мои колеги, които четат вестниците по-усърдно от Библията, бил назначен на поста си преди по-малко от месец.

— Ясно.

— Остави аз да говоря. Внимателно съм обмислил какво да му кажа.

— Както желаете, но моля ви, подчертайте, че настояваме за незабавното освобождаване на съпругата ми. Отче, разбирате колко тежко е положението й, нали?

— Да, да, естествено, давам си сметка — измърмори свещеникът. — Добре разбирам всичко.

— Какво мога да направя за вас, господа... за вас, отче? — поправи се Мартинес.

— Идвам във връзка с официалните си задължения. Като свещеник, представляващ Обединените нации — заяви Сиснерос сериозно, докато гледеше генерала право в очите.

— Така ли? Бихте ли ми обяснили, тъй като писмото ви не беше особено подробно — рече Мартинес. После неочаквано добави тихо: — Извинявам се. Може би не са ме информирали както трябва. Вината, разбира се, не е ваша, отче.

Свещеникът се усмихна, тъй като и той осъзна, че има преимущество пред генерала.

Любезността на Мартинес изненада Октавио. Очакваше по-грубоват мъж, с по-строг глас и стряскащо присъствие.

А Мартинес изглеждаше смутен, може би защото беше генерал от по-малко от четири седмици.

— Е — започна отец Сиснерос, — до вниманието ми достигна, че една жена — съпруга и майка на три деца — е била отвлечена от военната полиция и повече от месец стои затворена без вина, без процес, без да има връзка със семейството си и без никакви

перспективи, освен да остане неопределено време в ареста. — Свещеникът се прокашля. — Това е крайно възмутително нарушение на човешките права.

— И защо е била арестувана тази жена, отче?

— Без абсолютно никаква причина.

— А чие е това мнение?

— Нима се нуждаете от друго мнение, освен моето — мнението на божи човек, изпратен тук от Обединените нации, в случай че сте забравили?

Генералът отново доби смутен вид и се извини за тона си.

— Съжалявам. Просто ми е много трудно да повярвам, че жената е арестувана без доказателства за извършени от нея престъпления.

— Това е самата истина — каза твърдо Октавио, без да повиши глас. — Не е направила нищо, освен че е моя съпруга и майка на децата ми.

— А вие кой сте?

— Октавио Рибейро.

— А, актьорът. — Генералът кимна и си записа нещо с молив в един бележник. — Разбира се. Сторихте ми се познат, макар че сега сте с брада. — После се усмихна. — Бях голям почитател на филмите ви.

— Така ли? — отвърна нервно Октавио. Над слепоочията му избиха капчици пот, но той потисна желанието да ги избърше от страх генералът да не забележи, че ръцете му треперят. Бавно се обърна към свещеника, умолявайки го с поглед той да си възвърне контрола над разговора.

— Знаете ли, генерале, следващата седмица в Лима ще присъствам на конференция на всички свещеници, изпратени на краткосрочна служба в Латинска Америка. Там ще бъдат и редица официални държавни представители от цял свят — от САЩ до Великобритания. Дори се носи слух, че ще присъства и папата.

— Добре — кимна Мартинес, — е, и?

— И на тази среща ще ме попитат, както се е случвало на подобни срещи в миналото: „Как вървят нещата в Сантяго, отец Сиснерос? Кажете ни каква е ситуацията там?“. И сега ви питам, генерал Мартинес, какво да им кажа? Ще бъда принуден да им обясня, че нещата в Сантяго не вървя никак добре. Че отвличат жени от домовете им, пред очите на децата. Че ги арестуват, без да са

престъпили закона, и ги държат затворени без процес, без доказателства за извършено престъпление!

— Не ми се вярва, че може да се случи такова нещо.

Генералът поклати глава.

— Но точно това се е случило! — каза твърдо свещеникът. — Видях го със собствените си очи. А вие какво ще направите, за да оборите подозренията ми, генерал Мартинес?

— Предполагам, че трябва да разследвам обвинението ви. — Генералът махна на един от помощниците си да се приближи и му прошепна нещо в ухото. След секунди младият войник излезе от стаята и остави генерала насаме с Октавио и свещеника.

— Давам ви думата си — увери Мартинес двамата мъже, — че ако съпругата на господин Рибейро е била задържана без причина, без ясни доказателства за извършено престъпление срещу държавата, се задължавам да я освободя незабавно.

— Надявах се да кажете точно това — усмихна се свещеникът.

В знак на добра воля генералът му протегна ръка.

— Но запомнете — добави отец Сиснерос, докато се ръкуваше с Мартинес, — конференцията е следващата седмица и дотогава очаквам или Саломе де Рибейро да бъде освободена, или да ми съобщите новини за процеса срещу нея.

— Абсолютно, веднага ще започна проверката.

— Смятаме, че е задържана във вила „Грималди“ в Пенялолен.

— А, във възстановителния център ли?

— Така ли го наричат, генерале?

— Мисля, че така го описват в докладите.

— Е, когато се нуждаете от възстановяване, може би е добре да посетите вилата, за да видите с очите си — изрече свещеникът с пропит от отвращение глас.

Генералът стоеше срещу тях в грозната си кафява униформа с лъскави медали. Очите му показваха начални признаци на умора. Кожата му беше в блед нюанс на бронзово.

— Моля, запишете точното име на съпругата си и датата, на която е била арестувана — поиска Мартинес, преди двамата мъже да си тръгнат, и Октавио бързо изпълни указанията му.

Когато излязоха, погледите им се срещнаха. И двамата си мислеха едно и също нещо: единствената им надежда беше заплахите

на свещеника да постигнат целта и генералът да спази обещанието си.

— Отче, наистина ли има конференция следващата седмица? — попита Октавио свещеника, когато се върнаха при колата. Талантливият актьор се слича от признанието на свещеника, че цялата история е била блъф.

— Значи го изнудихте да повярва, че няма друг избор, освен да запази честта на държавата? — засмя се Октавио на глас. — Това е гениално! Дано ви е повярвал.

Не се наложи да чакат дълго, за да разберат, че блъфът на свещеника е проработил. Четири дни по-късно Саломе бе захвърлена в един парк. Стовариха я там от микробус: с маска на очите и слабо като вейка тяло, цялото в синини и рани.

ТРЕТА ЧАСТ

XLIV.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

В първата сутрин след завръщането си у дома, когато се събуди в леглото, застлано със свежи чаршафи, и в стая, ухаеща на върбинка, Саломе си помисли, че изминалите два месеца са били просто ужасен кошмар. Ала образът ѝ в огледалото я издаде. Повече от месец не се беше поглеждала. Видът на израненото лице с подута горна устна и хлътнали очи я шокира. Никога през живота си не беше виждала толкова ужасна гледка.

Изобщо не се позна. Сякаш в огледалото виждаше чужда жена. Крехка, напласена, изглеждаща странно и неуместно, сякаш никога не бе лежала на спалнята си от резбовано сандалово дърво.

Влезлият Октавио прекъсна мислите на Саломе.

— Донесох чай от лайка и топли бисквити за любимата ми египтянка — каза мило той. Гласът му беше мек и нежен, сякаш говореше на болен или безпомощен човек.

Приседна на леглото и я погледна. Очите му бяха пълни със сълзи, а изражението — пропито с болка и съчувствие.

— Толкова съжалявам, Саломе. Никога не съм искал това да се случи.

— Разбира се, че не си искал, Октавио — прошепна тя. През изминалите два месеца беше станала експерт по прикриване на емоции. Всяка от думите ѝ отекуваше с кух стоицизъм.

— Но сега си у дома, скъпа, и аз... — Октавио заекна. — Децата, аз, родителите ти — поправи се — сме толкова благодарни, че те върнаха при нас.

Саломе кимна и леко завъртя глава, за да види как авокадовото дърво се огъва от вятъра.

— Обичам те — каза той и се пресегна да хване ръката ѝ под завивките. Пръстите му потърсиха нейните.

Но Саломе не реагира според очакванията му. Веднага щом пръстите му докоснаха нейните, тя потрепери. Сякаш всеки допир с

друг човек я караше да се гърчи.

Саломе също се изненада от силата на реакцията си. Изглежда, дори физическият контакт със собствения ѝ съпруг отключваше спомена за насилието, което бе преживяла в затвора. Не желаше той да я докосва, даже и леко. Вместо това искаше да я оставят сам-сама. Да спи в собствената си стая и нищо да не се допира до кожата ѝ, освен нощницата и памучните чаршафи.

В един идеален свят Саломе би пожелала да обвие ръце около съпруга си, да го прегърне, да даде воля на сълзите си върху силните му плещи. Ала вместо това се чувстваше като парализирана. Не можеше дори да заплаче. Беше се върнала, обаче не беше същата жена. Не беше съпругата, която Октавио беше познавал. Чувстваше се като жив труп: лишена от емоции, неспособна на човешки контакт. Сякаш кръвта ѝ бе замръзнала във вените.

— Скъпа... — изрече Октавио с гласа, с който винаги се обръщаше към нея, но сега той ѝ се стори слаб и сладникав. — Трябва да се махнем оттук. Ти, аз и децата. Вече съм направил нужното, за да отидем някъде, където е безопасно.

— Но къде ще отидем, Октавио? — въздъхна тя. — Чили е нашият дом.

— Вече не. Не и след това, което ти сториха. По-лошото е, че могат да те отвлекат отново. Трябва да потеглим възможно най-бързо. Вече изпратих молби за политическо убежище в САЩ, Канада, Швеция и Нова Зеландия. Където първо ни предложат убежище, там ще отидем.

— А родителите ми?

Последва мълчание. Октавио сведе очи.

— Те не могат да дойдат с нас, скъпа. Техният живот не е бил директно застрашен, така че молбата им за убежище ще бъде отхвърлена.

По гласа на съпругата си бе усетил какво ѝ костват усилията да изглежда силна.

— Ще започнем наново, Саломе. Ще си изградим нов живот и нещата пак ще бъдат хубави.

Саломе отвърна с престорена усмивка.

— Нещата ще се развият добре за нас — додаде той и притисна длан към гърдите си. — Обещавам ти.

Саломе би предпочела Октавио да си беше мълчал в онзи първи ден. Да ѝ беше дал време да свикне с обстановката. Тя копнееше за толкова прости неща от делника. За дреболии, например да подуши въздуха, който се носеше откъм градината. Преди го беше приемала за даденост. Сега уханието на диви цветя и билки ѝ се струваше екзотично. Искаше да го улови в шепата си и да го вдиша като парфюм.

Но не, той още в началото ѝ каза, че не бива да се отпуска прекалено много. Че скоро ще напуснат обичната си къща и ще започнат отначало, в чужда и непозната страна.

Тялото ѝ едва щеше да има време да заздравее и щеше да ѝ се наложи да стегне багажа и да прибере малкото вещи, които щяха да вземат със себе си.

Имаше неща, които не бе очаквала при завръщането си от затвора — спомени, които се надяваше да остави зад гърба си. Но ужасът не можеше да бъде забравен толкова лесно, не можеше да бъде опакован в кутия. Удивляваше се на увереността на Октавио, че всичко ще бъде постарому. Тъй ѝ се искаше и тя да повярва, че е толкова просто.

В името на тази цел Саломе си обеща никога да не разказва за мъченията. Нямаше смисъл да обременява Октавио или децата със своята болка. Не би пожелала никому — камо ли на собственото си семейство — ужасните кошмари, които я преследваха, откакто я бяха освободили. Ала щеше да ги запази за себе си и да се надява в крайна сметка нещата да се уталожат — след като се преместеха и новият им живот започнеше, може би щеше да се почувства по-добре.

Каза си, че любовта ѝ към семейството ще триумфира над всичко, което е понесла. Та нали в онези нощи, когато спеше в усойната килия без никаква светлина и под звуците на викове и писъци, смесващи се с музиката от прочут опери, грубите гласове на войниците и влаченето на тела по тунелите, си мислеше за семейството си, докато лежеше затворила очи и притиснала юмруци до страните си. Викаше ги в истерични стенания, представяше си децата малките им личица, обърнати към нея, когато ги кърмеше в първите дни от живота им.

Но ако беше честна пред себе си, трябваше да признае, че докато беше затворена, мислеше за съпруга си много по-рядко, отколкото за децата. Октавио, мъжът, когото обичаше от седемнайсетгодишна, единственият мъж, когото беше обичала.

В затвора от време на време се сещаше за него, спомняше си първите му целувки, танците на лунна светлина сред избуялите треви, които галеха глезените им. Страхуваше се обаче да си мисли за това какъв е сега. Може би, казваше си, ако позволеше на съзнанието си да се върне към месеците преди ареста, щеше да започне да го вини, а не искаше. Защото в сърцето си искаше да го обича. Да му прости. Защото знаеше, че ако ролите им бяха разменени, тя щеше всяка вечер да се моли той да се върне при нея. И вероятно да упреква бог, че военните бяха задържали нея, а не него. Защото така правят влюбените, нали? Ако обаче си позволеше да мисли по този начин, се опасяваше, че ще се разгневи.

В сърцето си Октавио вярваше, че любовта не може да умре. Мислеше, че изпитанията я правят по-силна. И макар да си даваше ясна сметка, че след завръщането ѝ Саломе и бракът им минават през труден период, беше сигурен, че ще успеят да поправят нещата, когато животът им отново влезе в нормалното русло. Когато се преместят далече от страната, която ги беше предала.

Той, разбира се, осъзнаваше колко ужасни са били за нея изминалите месеци. Направо не искаше да си представи от какво цялото ѝ тяло е осеяно със синини и с рани, а пищните ѝ извивки са изчезнали напълно. Знаеше, че с подходящи грижи Саломе ще възвърне физическата си форма. Но емоционалните рани и белези... само времето щеше да покаже дали щяха да заздравеят. Можеше само да се надява един ден да се почувства достатъчно спокойна, за да му разкаже преживяното. Мислеше си, може би наивно, че това ще ги сближи още повече.

Неведнъж се опитваше да повдигне тази тема. Сядаше на леглото ѝ, улавяше я за ръка и леко допираше устни до деликатната ѝ маслинена кожа. Но тя отхвърляше опитите му за нежност. И когато ѝ предлагаше да обсъдят някои неща — да ги извадят на светло, — настояваше, че иска да загърби миналото, за да може да продължи

напред. Саломе беше затворила тази врата и упорстваше да я държи затворена завинаги.

Той също пазеше тайни от нея. Никога не ѝ описа подробно всичко, което бе направил, за да осигури освобождаването ѝ. Според него най-добре беше да се концентрират върху това, че се беше върнала. Не ѝ разказа как бе убедил отец Сиснерос да му помогне или как бяха накарали генерала да я освободи, използвайки завоалирано изнудване. Октавио не искаше да играе ролята на герой. В края на краищата знаеше, че най-вече неговите действия я бяха изложили на тази опасност.

В резултат Саломе така и не научи истината и се заблуждаваше, че сближаването с младия пазач в затвора Мигел е довело до освобождаването ѝ. Октавио така и не изтъкна заслугата си, а единствено това би убедило жена му, че се е променил.

Понякога нощем чуваше жена си да плаче насън. Изпод фините памучни завивки се чуваха тихите ѝ ридания, някак сподавени от ръката ѝ, подпъхната под бузата. Той отиваше от нейната страна на леглото и я прегръщаше, шепнеше ѝ, че всичко ще бъде наред, че не трябва да се тревожи, че вече са в безопасност. Но Саломе се събуждаше рязко, вперила тъмните си очи в него, и го гледаше стресната. Сякаш не можеше да си спомни къде е или защо съпругът ѝ шепне в най-непрогледните часове на нощта.

XLV.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

Шведското посолство първо отговори на молбата за политическо убежище и Октавио получи писмо, в което имаше указания да се яви за подробно интервю в посолството в четири и половина в четвъртък.

Знаеше, че трябва да бъде благодарен, задето една от четирите страни е отговорила толкова бързо на запитването му, но тайно се беше надявал да получи подобно писмо от посолството на САЩ или Канада. Там поне имаше големи емигрантски общности и разнообразни възможности за хора, занимаващи се с изкуство. За Швеция не знаеше нищо, освен че там е студено.

Облече най-хубавия си ленен костюм и опита да оправи косата си. Застанал пред огледалото обаче, осъзна, че с нищо не може да прикрие умората си. Изминалите месеци му се бяха отразили толкова зле, че черните къдрици бяха, кажи-речи, посивели и очите му вече изглеждаха не като очите на прочутия актьор, а като на човек, изтощен до краен предел.

На Октавио обаче изобщо не му пукаше за това. Ако беше пожелал да емигрира в САЩ преди година, щеше да се вбеси, че не са отговорили незабавно на писмото му. Преди година би се ужасил от дълбоките бръчки около устата и очите си, сивите кичури в косата си. Сега всичко това му се струваше безсмислено. Сега единственото му желание беше да осигури безопасността на семейството си и само за това имаше сили. Ако Швеция бе готова да ги приеме — и то бързо, — щеше да отиде там. Беше научил урока си — животът бе различен от киното, животът невинаги бе красив и поетичен — човек често трябваше да прави големи жертви заради хората, които обича.

Докато вървеше по коридора, Октавио видя през отворената врата, че Саломе спи в спалнята за гости. Главата ѝ бе обърната в профил и Октавио забеляза, дори и от разстояние, колко подутото е все още лицето ѝ.

Всеки път, щом погледнеше жена си, го изпълваше не само съжаление, но и гняв. Колко пъти беше повтарял и мислите си онзи разговор, в който тя го предупреди, че военните може да навредят на него или на семейството. Не каза: „Може да ме арестуват, Октавио“, дори след първото ѝ задържане не каза: „Може пак да ме арестуват, Октавио!“.

Знаеше защо никога не беше изрекла това. Саломе бе предпочела той сам да вземе решението си. Беше чакала да поеме инициативата и да заяви: „Край! Спирам с критиките към Пиночет. Ще поставя семейството си на първо място“. А той не само я предаде, отказвайки да заеме тази позиция, но и се провали напълно, като не успя да защити жена си. Колко пъти — колко много пъти, по дяволите — беше повтарял в съзнанието си онзи следобед, когато спеше в градината, а военните дойдоха и отведоха жена му! Чувстваше се жалък и засрамен. Чувстваше се така, сякаш всичката му предишна самоувереност и предаността към така наречените му принципи се бяха стопили. Единственото, което изпитваше сега, бе съжаление и презрение към самия себе си. И въпреки че се молеше Саломе някой ден да му прости, Октавио беше сигурен, че той самият никога няма да си прости.

Доня Оливия четеше в гостната, разтворила книгата в скута си, когато Октавио мина край нея, облечен в най-хубавия си костюм.

— Благодаря, че я наглеждаш, Оливия — каза той почтително на тъща си.

— Знаеш, че не е нужно да ми благодариш, Октавио. Тя ми е дете. Вече ми се къса сърцето, че няма да мога винаги да се грижа за нея.

Октавио коленичи.

— Оливия, знаеш, че бих искал двамата с дон Фернандо да дойдете с нас. Знам, че би било много по-лесно за цялото семейство, ако можехте да сте с нас, но няма да ви позволят. Вашият живот не е застрашен, ако останете тук.

Очите на доня Оливия се напълниха със сълзи.

— Знам, Октавио, знам...

— Дори не съм сигурен дали Швеция ще ни приеме. Затова е толкова важно да направя добро впечатление на интервюто. — Той се изправи и пригладя гънките на панталона си.

— Пожелавам ти успех — прошепна тя, макар че очевидно ѝ беше трудно да го изрече. — Тя е единственото ми дете. Искам само да е в безопасност.

XLVI.

*Сантяго, Чили
февруари 1974-та*

Когато пристигна в шведското посолство, му казаха съвсем изненадващо, — че самият посланик ще проведе интервюто с него.

Русата секретарка не му съобщи други подробности. Просто му направи знак да изчака във фоайето, докато го извикат.

Сърцето на Октавио препускаше и той отчаяно се опитваше да си спомни всички трикове, които бе използвал за справяне със сценичната треска.

„Дишай, дишай“, напомни си. „Представи си, че си в топла вана и водата те успокоява...“

— Господин Октавио Рибейро? — извика друга блондинка, застанала пред една врата.

— Да.

Той се изправи. Тя му отправи мимолетна сдържана усмивка и го подкани да я последва. Докато вървяха по коридора, се обърна към него и изрече с равен тон:

— Посланикът ще дойде всеки момент. Седнете в кабинета и го изчакайте.

Октавио влезе в малък кабинет с бели стени и седна. Блондинката затвори вратата.

Беше видимо притеснен. Нямаше върху какво да задържи погледа си, освен върху малък портрет на дете пред градинска барака — една от онези незабележителни картини, които могат да се видят в хотелска стая или лекарски кабинет. Избрана, защото не би засегнала никого. Приятна поради факта, че не е нищо специфично: дете, цвете, градинска барака. По някакъв начин обаче картината смущаваше Октавио.

Сякаш предсказваше какъв ще бъде животът им в Швеция. Но как неговото семейство — в което никой не беше рус и не знаеше нищо

за скандинавската култура, камо ли да говори езика — щеше да се впише в този начин на живот? Октавио оброни глава на бялото гетинаксово бюро.

„Спомни си колко голям е залогът — рече си. — Това е твоята реалност сега. Ти и семейството ти нямате друг избор. Не можете да останете в Чили. Колкото по-скоро се махнете, толкова по-добре.“

Октавио се изненада от жизнерадостния вид на посланика, който влезе в стаята. Беше висок слаб мъж с широка усмивка.

— Господин Рибейро — каза той, като произнесе името съвсем правилно. — За мен е удоволствие да се запознаем.

— Удоволствието е мое — отвърна любезно Октавио.

— Не, не — каза посланикът и седна зад бюрото, което очевидно се използваше за провеждане на интервюта. Сложи отгоре жълтата папка, която носеше, и я отвори. — Вижте, един от колегите ми показва вашата молба, защото знае, че съм голям почитател на вашите филми.

— Моите филми? — едва не се задави Октавио. Бяха минали няколко години, откакто се беше снимал, и не допускаше, че някой, който не е чилиец, е запознат с кариерата му.

— Да, вашите филми. Двамата с жена ми сме ги гледали всичките... от „Добър ден, самота“ до „Кармен завинаги“. Най-любимият ми момент във филм е, когато онзи негодник, Кристобал, убива Анджелина и...

Прекарал последните два месеца в реалност, много по-ужасяваща и мъчителна от всичко, което беше виждал в киното, Октавио едва не се сгърчи от болка, чувайки как посланикът описва нещо, което очевидно бе просто фантазия. Но от любезност удовлетвори желанието на мъжа срещу себе си:

— Имате предвид, когато притискам сърцето си ето така — Октавио удари гърдите си с юмрук и придоби измъчено изражение, — падам на земята и избухвам в сълзи: *Анджелина, Анджелина, сега ангелите ти се радват и аз нямам причина да плача* — гласът му набра сила, — *но е сърцето ми има само сол и вода, откакто ти ме напусна?*

— Да, да! — възкликна посланикът. — По-рано пресъздавах тази сцена на партита и всички казваха, че съм най-добрият имитатор на

Рибейро.

Октавио примигна. Мисълта за група скандинавци, които живеят в Чили, похапват съомга върху препечени филийки и възпроизвеждат сцени от филмите му, само засили чувството на себепрезрение.

— Наистина ли? — успя да каже. — Трябва да е било много забавно.

Посланикът се овладя и стана по-сериозен.

— Да се върнем на молбата ви, господин Рибейро... Виждам, че кандидатствате за политическо убежище.

— Да.

Дипломатът погледна документите, които беше извадил от папката.

— Прочетох за ужасните неща, които са се случили с жена ви.

— Да... господине — кимна бързо Октавио.

— Не бих искал да ви поставя в неловко положение, господин Рибейро, но заради протокола съм длъжен да попитам. Съпругата ви направила ли е нещо, с което да е заслужила ареста си?

— Абсолютно нищо — отвърна категорично Октавио. — Беше арестувана, защото отказах да оттегля критиките си към Пиночет.

Посланикът си записа нещо на листа.

— Още един въпрос, който пак задавам заради протокола, така че не се засягайте.

Октавио кимна.

— Бихте ли ми казали защо решихте да потърсите политическо убежище в Швеция?

Октавио усети как потта закапа от челото му и бръкна в самото си за носна кърпа. Извини се и попи капчиците.

— Господин посланик, винаги съм обичал страната си. Ако Пиночет не беше дошъл на власт по този брутален начин, днес нямаше да седя тук. Но заради моите убеждения, заради откритата ми критика към новия режим животът на съпругата и децата ми в момента е заложен на карта. Тайната полиция вече два пъти отвлича жена ми. Втория път я държаха затворена почти два месеца и са я изтезавали по начини, които съзнанието ми не би могло да си представи.

Гласът на Октавио потрепери, щом заговори за Саломе. Дори и сега, като се чуваше да описва на какво е била подложена, трябваше да впрегне всичките си сили, за да не се разплаче.

— В момента жена ми спи, с тяло, покрито с рани и синини, с огромни червени белези там, където някога имаше само гладка маслинена кожа. А това, което е изстрадала психически, сигурно е милион пъти по-тежко... ако изобщо можете да си го представите.

Посланикът поклати глава.

— Това е ужасно. Ужасно.

— Не можем да останем тук. Ще заминем за първата страна, която ни даде убежище. Отчаяно се нуждаем да отидем на място, където да бъдем в безопасност. Ако Швеция ни приеме днес, ще потеглим за там.

— Швеция със сигурност ще ви приеме, господин Рибейро — каза посланикът със сериозен тон. — Лично ще се погрижа за това.

Той протегна ръка на Октавио, увери го, че след седмица документите ще бъдат обработени и той и семейството му ще бъдат в самолета за Стокхолм.

XLVII.

*Сантяго, Чили
март 1974-та*

Докато товареха няколко кашона от домакинството на Рибейро-Ерера в малката кола на Октавио, Рафаел наблюдаваше крадешком майка си. През цялата седмица я беше изучавал внимателно, беше забелязал всичко — от избледняващите синини на бузите до шепота ѝ. Сякаш нямаше достатъчно сили, за да произнесе повече от две-три думи. Предпочиташе просто да посочи с пръст и да кимне.

Ако тя беше добре, би я попитал какво означава политическо убежище, защото не можеше да разбере. Баща му, доколкото можа, обясни термина на нето и сестрите му в малкото дни преди заминаването на семейството, но Рафаел още се чувстваше объркан. Не разбираше дали това означава, че никога вече няма да се върне в Чили и ще изживее остатъка от живота си като скитник, който броди по света само с дрехите на гърба си, разпилял и изоставил другите си вещи. Това, което обаче знаеше, беше, че напускат розовата къща, дома на неговото детство, летата в имението, спокойния живот, който познаваше открай време, и всичко това заради Швеция — страна, известна със снеговете и арктическите си води.

Двамата с баба му разгледаха албуми със снимки от Швеция. На тях се виждаха малки червени къщи с остри покриви и капаци на прозорците, по които имаше ледени висулки като глазура на торта. Видя снимки на жени, облечени в национални костюми с метални копчета и кобалтовосини поли, почти всичките руси и със светла кожа.

Дотогава единствената жена с руса коса, която познаваше, беше баба му, която настояваше, че това е естественият цвят на косата ѝ. Сега косата ѝ беше почти бяла и русото от кичурите — избледняло като пшеница, изсветляла от дългите летни месеци.

Рафаел не искаше и да си помисли колко щеше да се различава от другите деца с черната си коса и големи кафяви очи. В Чили приличаше на почти всички други момчета и момичета. Вярно, всеки

бе със специфични черти на лицето, но нямаше такива разлики, които да открояват някого от останалите.

Баба му се мъчеше да го успокои. Полагаше кански усилия да прикрие собствената си тъга и да убеди Рафаел и сестрите му, че скоро ще бъдат заобиколени от такива екзотични животни, като северни елени и бели мечки. Отвори до едно тайните чекмеджета с ключовете, които висяха под блузата ѝ, и даде на децата да изядат всичкият марципан, кутиите с крем шантили и блокчетата с фин шоколад. Надяваше се, че така ще се почувстват по-добре, че тя ще се почувства по-добре, наблюдавайки с каква наслада похапват лакомствата. Дори се опита да събуди интереса им с думите, че в Швеция ще могат да се возят на шейна по шест месеца в годината и да складират сладолед на терасата. Но всички се преструваха. И децата, и възрастните гледаха да се преструват пред другите, че всичко ще бъде наред. Всички гледаха да прикрият чувството на страх и несигурност от предстоящото.

Рафаел не искаше да плаче, когато баща му им съобщи, че след няколко дни ще напуснат Чили. Прие го, без да протестира, защото само преди няколко седмици бе обещал на бог, че ако върне майка му, никога повече няма да се оплаква.

В първия ден, в който майка му стана от леглото, я видя да броди из къщата, увита в копринения си халат с щампа на бледосини ириси. Отзад гръбнакът ѝ приличаше на превито стебло на цвете.

— Ще помогнеш ли на мама да събере багажа? — каза му с глас, по-слаб и от шепот. — Защо не ми донесеш дрехите и най-ценните си вещи? — добави едва доловимо, като коленичи на пода и разпиля празните кашони и хартии.

Той кимна и след внимателно обмисляне донесе дрехите си и някои от любимите играчки на сестрите си. Не взе никакви свои вещи. Тя не го попита защо не е донесъл нищо свое, освен дрехи. В тези споделени моменти майка му сякаш отсъстваше. Мислите ѝ бяха другаде. Не промълви и дума, докато слагаше играчките на дъщерите си в дълбоките кафяви кашони. Така че Рафаел мълчаливо наблюдаваше това, което сякаш беше призракът на майка му. Гледаше я как опакова всеки предмет. Бледите ѝ, тънки пръсти увиваха всичко в

хартия. Насинените китки прибираха внимателно съкровищата на децата й.

Единственото, което Рафаел искаше да вземе със себе си в Швеция, беше едно мече, което сега си седеше на един рафт.

Рафаел прекарваше всяка нощ с любимото си мече. Беше го нарекъл Умберто и много го обичаше, чудесно животинче с мека шоколадова козина, кадифени лапи, черно носле и кафяви стъклени очи.

Умберто го успокояваше през всички онези нощи, когато момчето лежеше в стаята си, а баща му обикаляше улиците да пита всеки срещнат дали не знае нещо за Саломе. Рафаел прегръщаше мечето и сълзите му попиваха в кафявата козина, докато тя не станеше тъмна и солена. Шепнеше в сивите уши всички неща, които бе научен да не казва пред хората. И само пред Умберто, а не пред сестрите или баба си Рафаел разкриваше своите страхове, понеже усещаше, че душите им са преизпълнени с болка и мъка и не бива да ги товари със своите.

Така че мечето бе единственият му довереник. Безмълвни и силни, двамата се справяха сами с това изпитание, докато майка му се завърна.

А когато тя се прибра у дома, цялата в синини и белези, Рафаел мълчаливо сподели радостта си с мекия си приятел. Прегърна плюшеното животинче и го притисна към себе си.

Но когато дойде време да сложи в багажа най-скъпия си приятел, реши да остави любимото мече в къщата. Накрая Октавио попита Рафаел защо не е сложил мечето в някой от кашоните, които щяха да заминат за Швеция.

— Знам, казах, че в Швеция ще бъдем натясно, Рафаел, но те уверявам, че ще има място за Умберто.

— Не искам да го взема, татко — отвърна тихо Рафаел. — Той няма да ми трябва там.

Ала това беше лъжа. Рафаел остави мечето не защото го не му трябваше повече. Всъщност Умберто беше най-любимата му играчка. Но тъй като бог беше отговорил на молитвите и върнал майка му, момчето се стараеше да се убеди, че не се нуждае от нищо друго. Ето защо, когато баща му го информира, че могат да вземат само най-необходимото, реши да вземе единствено четката за зъби и дрехите си.

В последната нощ преди заминаването прегърна мечето и шепнешком му обясни решението си:

— Ти ще пазиш къщата, докато се върнем. — Целуна Умберто по мекото ухо. — А аз ще пазя мама. — След това го прегърна силно, сякаш с прегръдката щеше да убеди приятеля си, че това не е предателство, а благородна саможертва.

Сега колата беше натоварена, а баба му и дядо му стояха на верандата и полагаха усилия да се сбогуват, без да покажат, че сърцата им се късат заради раздялата.

Рафаел видя как майка му бавно слезе от верандата, като внимателно прескочи плочката, където я бяха намерили припаднала преди няколко седмици. За миг сякаш се поколеба, преди да поеме ръката на Октавио, който искаше да ѝ помогне да седне на предната седалка.

Доня Оливия и дон Фернандо приличаха на статуи, с напрегнати черти, вцепенени от отчаяните опити да скрият мъката си. А лицето на дъщеря им бе огледално копие на техните изражения, когато Саломе се обърна към мътния прозорец на автомобила и им махна с пръсти.

Рафаел се пхна до майка си и веднага забеляза сълзите, които напиреха в очите ѝ. В момента изглеждаше като дете, по-малка от него или сестрите му. Не откъсваше очи от нея — искаше да я прегърне и защити, — докато колата се движеше по лъкатушните улици на Сантяго. Баща му караше внимателно през града, кокалчетата на ръцете му бяха побелели от напрежение, а челото беше плувнало в пот.

Десетте километра до шведското посолство им се сториха като цяла вечност. Но щом Октавио остави зад гърба си оградата на посолството, където молбата му за политическо убежище беше обработена само преди дни, сигурността на семейството им бе гарантирана.

Пристигнаха в Стокхолм в сив ден, в който валеше мокър сняг. Доброволец, помагач на новодошлите емигранти, посрещна семейството на летището и ги придружи до временния апартамент, запазен за тях.

Рафаел държеше сестрите си за ръце, докато минаваха през паспортния контрол, а баща му подаде паспортите и отговори тихо на въпросите:

— Да, това е цялата ни собственост: три куфара, пет кашона и една торба с играчки.

Майка му беше сякаш в транс. Ръцете ѝ бяха отпуснати като стебла на две увехнали глухарчета. Роклята на цветя висеше на тялото ѝ като намачкан памучен чувал.

По време на целия полет почти не беше продумала. От момента, в който бяха пристигнали в шведското посолство в Сантяго, до кацането на самолета в Стокхолм три дни по-късно Саломе бе изрекла едва няколко фрази.

— Махнете на баба — прошепна на децата, когато колата потегли от алеята пред розовата къща.

— Помогни на сестрите си да се нахранят — подкани Рафаел по време на полета.

През останалото време мълчеше, свила ръце в скута си. През цялото пътуване не каза и дума на Октавио.

Докато следваше близките си в първите им часове в новата и непозната страна, на невръстния, но рано пораснал Рафаел му хрумна, че за пръв път, откакто се помнеше, виждаше родителите си да не се държат за ръце.

XLVIII.

*Вестерос, Швеция
февруари 1975-а*

В онази вечер сеансът на Саломе със Самуел завърши по-късно от обичайното. Тя прекоси тесните улички на Вестерос и стигна до дома си — дадения на семейството ѝ апартамент в другия край на града. Тази вечер изпита особено силна носталгия по своята розова къща. Защото, за разлика от повечето очарователно странни къщи по тесните улици на Вестерос, тяхната сграда от края на шейсетте беше излята от бетон и изпълнена с идеално правоъгълни прозорци и тънки врати от шперплат.

Архитектът, проектирал подобни блокове из цяла Швеция, за да служат за настаняване на разрастващите се емигрантски общности, бе обявил сградата за отговаряща на „Платоновия идеал“ — символ на равенството, построена за хора в нужда, но снабдена с всички необходими компоненти на съвременния живот. Имаше стандартен под с плочи от линолеум, бледожълти, с фалшиви кафяви фуги. Лампите бяха малки флуоресцентни кръгове и приличаха на летящи чинии, окачени на тавана. Имаше вана и душ, а в края на коридора — обща пералня и сушилня.

Като пристигнаха в Швеция, Саломе отначало се изненада от размера на апартамента им. Когато агенцията бе информирала Октавио, че семейството ще получи субсидирано жилище, докато започнат да се издържат сами, тя си беше представила тясна и мърлява квартира — мрачна и занемарена както в бедняшките квартали на Сантяго. А всъщност апартаментът им беше просторен и светъл. Всяко дете си имаше стая, а в дъното на коридора беше спалнята на родителите, която имаше отделна баня.

Но просторното разпределение на архитекта, което отначало ѝ се стори като благословия, по-късно се превърна в проклятие. Всяка от стаите имаше врата, която се заключваше, всяка имаше своите четири стени, които сякаш ограждаха личната крепост на обитателя. И точно

така използваха първоначално стаите Саломе и Октавио — изолираха се един от друг.

В осем часа вечерта, когато се прибираше след разходката си, Саломе обикновено намираще съпруга си заспал на канапето, докато децата си играеха сами в стаите си.

Въпреки че бе минала година от отвличането ѝ и се намираще на десетки хиляди километри от Чили, Саломе още се чувстваше като затворничка. Покрит със синини и рани, измършавял призрак, който спеше свит в ъгъла на леглото с грижливо колосани чаршафи.

Саломе носеше мъката си мълчаливо. Сякаш двата месеца, прекарани във вила „Грималди“, я бяха научили да бъде царица на преструвката и заблудата. Умението ѝ да заблуждава се коренеше не в истинска измама, а в инстинкта за оцеляване. Точно както се беше преструвала на дама с огромно богатство и власт, за да спечели благоразположението на един от пазачите, сега се държеше пред семейството си така, сякаш всичко е наред. Сякаш трагичното минало е останало зад гърба ѝ, сякаш животът с Октавио и децата е същият като преди преврата.

Още щом пристигнаха в Швеция, се научи да се усмихва, въпреки че душата ѝ беше сломена. Овладея умението да се буди тихо от кошмарите си, без да смущава съпруга си. Той спеше свит като коте, лицето му се усмихваше, пръстите бяха сгущени под бузата.

Едно нещо, което не можеше да прикрие обаче, бе неспособността за интимност с Октавио.

Знаеше, че той проявява безкрайно търпение. Държеше се почтително с нея и докато бяха в Чили, не предприемаше никакви опити за любовна близост. Прояви истинска деликатност и дори се премести да спи в стаята за гости, за да може тя да се възстанови на спокойствие.

Саломе виждаше, че той продължава да я желае, да я гледа със същата нежност и страст, които изпитваше към нея от първата им среща преди толкова много години. Ала тя вече не се чувстваше като наивната девойка от градината с портокалите. Мъжете от вила „Грималди“ се бяха погрижили за това.

Октавио изчака почти два месеца, преди да събере кураж и да целуне жена си страстно по устните. По това време вече се бяха преместили в новия си апартамент във Вестерос.

— Липсваше ми — каза ѝ нежно и леко докосна гърдата ѝ. — Няма да бързаме. — Гледаше я с любов.

— Не съм готова — каза му тя.

Той усети как цялата се стегна от докосването му. Сякаш възприемаше и най-дребния жест като насилие над тялото си.

Октавио дръпна ръката си и отдели устни от нейните. Очите му бяха пълни с тъга, сякаш се чувстваше безпомощен да я утеши и да ѝ напомни, че е нежен и мил, че е нейният съпруг. Изпитваше несигурност и твърде силно себепрезрение, за да каже каквото и да било. Не се опита да потърси интимност с нея поне още седмица.

— Саломе. — Този път се постара гласът му да прозвучи още по-нежно. — Почти съм забравил какво е да те прегръщам.

Беше се обърнал настрани, бялата възглавница контрастираше с прошарената му коса.

— Не съм готова, Октавио — каза Саломе. Усети, че той иска да му обясни, да сподели какво мисли. Но как би могла?

Как би могла да му разкаже за изнасилванията. Че понякога един от мъжете правеше с нея каквото поискаше пред погледите на неколцина други.

Как можеше да обясни, че слагаха електрически кабели на местата, които той целуваше най-много, местата, които винаги закачливо наричаше свои.

Истината беше, че те вече не бяха негови. Онези мъже се погрижиха за това. Вече не бяха и нейни. Истината беше, че онова в душата ѝ, което не беше празно, бе заето от огромен грозен белег. Беше станала крепост от кожа и кости, самата мисъл, че нещо може да проникне в тялото ѝ, беше достатъчна, за да запищи.

Но Саломе така и не каза всичко това на Октавио. Смяташе, че той ще я разбере без допълнителни обяснения. И края на краищата винаги се беше гордял със своята деликатност. Нима не разбираше — тя не знаеше как да му каже, че са я лишили от чистотата ѝ и са я осквернили? Че вече не е момичето, излязло от двора на манастира, не

е жената, принадлежала единствено на съпруга си? Недоумяваше как бе възможно да я желае. Чудеше се кога щеше да осъзнае, че макар да я бяха върнали при него и децата, съществото, което бяха освободили, не бе жената, която той познаваше. Онази жена беше мъртва.

Октавио обаче не се отказа толкова лесно от жена си. Мислеше, че ако продължи да опитва, тя в крайна сметка ще отвори душата си пред него. Все така се стараше да бъде нежен с нея и да изтръгне някаква проява на обич от жена си, която очевидно продължаваше да страда. Саломе обаче винаги имаше извинение, с което да го изолира.

— Изтощена съм физически и емоционално от това преместване — казваше през първите месеци в Швеция.

След още три месеца му каза:

— Все още ми трябва време, за да се излекувам.

А сега, когато той се приближи до нея и сложи длани на кръста ѝ — нещо, което тя много обичаше преди отвличането, отговорът ѝ бе много по-директен. Чисто и просто му каза:

— Не.

Едва не го уби онази вечер, когато се върна в апартамента с голяма торба портокали и ги разпиля по леглото им.

Искаше да я изненада, да пресъздаде сцената, когато се бяха влюбили. Това беше жест на отчаяние. Той се луташе — почти до степен на унижение, — но беше на предела на силите си и чувстваше, че единственият човек, когото обичаше, освен децата си, сега му се изплъзваше и се отдръпваше от него.

Искаше му се да хвърли ласо и да я улови. Да я принуди да му се разкрещи, да се развика, да му каже колко е ужасен, задето е допуснал това да се случи с нея. Поне да му го каже. Защото това мълчание помежду им, това разстояние, което се увеличаваше с всеки изминал месец и с всяка все по-самотна за него нощ, го разбиваше на хиляди късчета.

Чувстваше се така, сякаш бе дошъл в Швеция, носейки единствено любовта към семейството си, а сега тази, която обичаше най-много на света, го изоставяше.

Не можеше да се сърди на децата. Те се изправяха пред собствените си предизвикателства с новото училище, новия език. Но Саломе сякаш се отдалечаваше окончателно от него.

Октавио не искаше да се оплаква пред нея. Знаеше какви тежки страдания беше понесла заради неговите действия. Даваше си сметка, че семейството изобщо нямаше да бъде в Швеция, ако той не се беше заинатил да не подкрепи режима на Пиночет, но част от него все пак се чувстваше наранена и отчаяна.

Сега се намираще в страна, където никой не знаеше името му. Октавио Рибейро не значеше нищо за никого, освен за консултанта, който му помагаше да си намери подходяща работа, или за социалния работник, който проявяваше разбиране към положението му на новопристигнал емигрант, нуждаещ се от време за адаптация.

Презираше се, че трябва да стои на опашка за безработни и всяка седмица да се среща с консултанта. В края на краищата в миналото хора като великия Алиенде и Неруда се бяха допитвали до него заради таланта му, никога не беше изпадал в противоположната ситуация.

XLIX.

*Вестерос, Швеция
март 1975-а*

Саломе не искаше да признае, че се нуждае от терапия не само заради неспособността да слуша музика, а и заради неспособността да позволи интимност с мъжа, когото винаги бе обичала. На първите сеанси при Самуел Рудин отиде единствено защото ѝ беше омръзнало да живее без радост. Винаги бе обичала музиката, винаги се бе възприемала като страстна натура, умееща да се радва на живота. А сега познаваше единствено болката.

Не беше очаквала, че терапията ще я промени толкова много. Първоначално възнамеряваше да посети Самуел няколко пъти, да обсъди с него неспособността да отдели любовта си към музиката от спомените за мъченията и постепенно да се излекува от ужаса. Не подозираше обаче колко преплетени бяха преживяванията ѝ във вила „Грималди“ с чувствата, които изпитваше към Октавио.

Не искаше да му се сърди. Бореше се да потисне огорчението си спрямо него. Но терапията я караше да изрови тези емоции и тя изведнъж осъзна колко е различна от момичето, на което Октавио бе предложил брак преди толкова години. Вече не бе наивната седемнайсетгодишна девойка, която Октавио беше успял да съблазни толкова лесно. Сега беше зряла жена, опустошена от емоционални и физически белези. И гневна. Октавио я беше пожертвал. Бяха я изнасилвали и пребивали заради неговите, не заради нейните действия. И въпреки че обичаше Октавио, все още не му беше простила.

Понякога сънуваше как го стиска и го разтърсва с всичка сила.

— Не виждаш ли? Не виждаш ли? — представяше си как му крещи, а той я гледа неразбиращо. В съня ленената нощница се разтваряше на гърдите ѝ и откриваше белезите на местата, където бяха закрепвали електрическите жици. — Не виждаш ли какво ми причиниха, Октавио?

Но той отказваше да види това, за което тя говореше. Настояваше, че нищо не вижда.

— Какво, скъпа? — измърморваше ѝ той. — Нищо не виждам. — Протягаше ръка да погали дългите ѝ мургави бедра, без да обръща внимание на местата, където белезите още личаха.

Саломе се будеше от този кошмар плувнала в пот, очевидно сцената в съня ѝ разкриваше онова, което таеше в сърцето си.

Нима е толкова трудно, питаше се, да признае, че е виновен за това, което ми се случи в Чили? Нима е толкова непосилно да каже, че съжaliaва? Защо не можеше да приеме, че тя вече не е същата? Защо не можеше да я обича и да се грижи за нея като за жена, претърпяла такива ужасни страдания заради *неговите* действия. Да признае, че е била отвлечена и пребивана, да прояви разбиране, задето е била принудена за по-малко от две седмици да напусне дома си и родителите си. Да осъзнае, че за тях като семейство положението се е променило неоспоримо и ужасно.

В резултат на това Саломе усещаше, че се отдръпва все повече от мъжа, когото някога беше обичала толкова силно. Сега мъжът, когото допускаше в интимните си мисли, бе този, с когото всяка седмица споделяше най-съкровениите си тайни. Скоро започна да очаква с нетърпение сеансите със Самуел. Той беше единственият човек, който я познаваше напълно, и тази интимност допринасяше за засилващото се привличане, което изпитваше към него. Самуел Рудин започна да се промъква в мислите ѝ дори и след като напуснеше кабинета му. Понякога го усещаше като дим, който се събираше в основата на врата ѝ, проникваше през дрехите, прилепваше към кожата ѝ.

Нощем ѝ се струваше, че шепотът му я следва до дома ѝ. Можеше да отгатне реакцията му на нещата, които мислено му разкриваше. Представяше си погледа му, докато тя се наместваше на кожения диван и пръстите ѝ оправяха гънките на полата. Как понякога спираше очи на краката ѝ. Как видимо се вълнуваше, когато тя прокарваше пръсти през косата си.

Седмици наред Саломе се опитваше да отрече, че той я привлича. Опитваше се да се убеди, че потиснатото ѝ настроение в интервалите между сеансите се дължи на нежеланието за преустановяване на терапията поради постигнатия прогрес. Накрая си каза, че е успяла да открие безопасно място, където да излива чувствата си (и то на испански) и да обсъжда нещата, които беше складирала дълбоко в душата си, с надеждата да ги забрави. Най-последно

бе открила човек, който я слушаше внимателно и ѝ съчувстваше, с когото можеше да сподели всички трудности, с които се беше сблъскала, докато се опитваше да поднови връзката със съпруга си.

Откриваше, че отново е в състояние да се чувства привлекателна и желана. Но странно защо най-привлекателна се чувстваше, когато беше със Самуел, а не с Октавио. Може би защото само в присъствие на терапевта си чувстваше, че е честна със самата себе си.

Мислите ѝ взеха да блуждаят и да се задържат все по-често върху Самуел. Саломе се отдалечаваше все повече от съпруга си. Вече не търсеше извинения, задето не иска да се люби с него. Не се чувстваше виновна, че не може да изпълнява съпружеските си задължения. Той не знаеше каква жена спеше в леглото му! Самуел обаче знаеше, че е била изнасилвана, че тялото ѝ е осеяно с червени белези. А тя се чудеше дали, след като го знае, все още я намира за красива.

L.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

Октавио изобщо не очакваше това, което му се стовари на главата след пристигането в Швеция. Дотогава мислеше само как да изведе семейството си от Чили. В Швеция искаше Саломе и децата да бъдат в безопасност, далеч от злото, което бяха видели за пръв път.

Вярваше, че Швеция ще им даде възможност за нов живот. Шанс да започнат на чисто, отначало.

Очевидно страданията, които Саломе беше понесла във вила „Грималди“, ѝ бяха повлияли и я бяха преобразили. Тя вече не беше младата идеалистка, в която се беше влюбил. Но Октавио също беше преживял нещо, което го бе променило из основи, макар че на повърхността тази трансформация беше доста по-малко видима, отколкото при Саломе.

Едва не бе загубил най-ценното в живота си, своята единствена, всепоглъщаща любов. Беше прекарал безбройни нощи буден в леглото, чудейки се дали жена му е жива, или мъртва. Беше се питал дали понася ужасни побои и брутални разпити заради неговите действия. Беше унижен пред родителите на жена си, задето не бе успял да я защити, беше се посрамил, понеже не бе осъзнал, че излага живота на съпругата и децата си на сериозна опасност.

Беше я спасил и не желал да разкрие до какви крайности беше стигнал, за да успее да я върне у дома. Но след като пристигнаха в Швеция, Октавио заживя с чувството, че Саломе го е напуснала окончателно. Вярно, споделяше физически апартамента с него, но емоционално си беше отишла. Без партньорството на Саломе, без кариерата си той бе напълно лишен от идентичност. Никой не разпознаваше лицето му. Никой не се впечатляваше от името му или филмите, които беше заснел в някаква държава ни другия край на света. Не говореше езика на местните, а тъмните му южноамерикански черти само засилваха усещането, че не е на мястото си.

Минаха месеци. Децата тръгнаха на училище, Октавио все още беше без работа, а Саломе се опитваше да се помири с преживяното преди месеци в Чили.

Октавио наивно се надяваше, че терапията, на която тя ходеше, ще ги сближи. Очакваше, че жена му ще намери начин да обсъди травмите си и после ще му се довери. Но сякаш се случваше точно обратното. Саломе изглеждаше още по-дистанцирана и от него, и от децата.

Често, когато се връщаше вкъщи от поредната среща с консултанта в агенцията по заетостта, Октавио откриваше, че Рафаел, помъдрял и развил необичайна за годините си чувствителност, е изчистил и подредил къщата, оправил леглата на сестрите си и приготвя вечерята. Октавио се опитваше да каже на сина си колко му е благодарен за помощта, но също изпитваше затруднения да изрази чувствата си.

Всъщност се изпитваше ужасна вина пред децата си. С действията си не само бе навредил на жена си, а и бе принудил сина си и двете си дъщери да дойдат в тази студена, непозната страна, където трябваше да учат нов език и да си търсят нови приятели.

Така че Октавио нерядко лежеше нощем буден, вперим очи в тавана, без да може да си намери място, задавен от усещането за провал.

LI.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

— Миналата седмица споменахте, че обмисляте възможността да напуснете съпруга си — започна сеанса със Саломе Самуел. Магнетофонът тихо бръмчеше зад гърба му, а той прелистваше бележника си.

— Да, и съм почти сигурна, че тази седмица ще го направя.

— Обмислихте ли го добре, Саломе?

— Разбира се! Повече не издържам на тези безкрайни преструвки.

— Преструвки?

— Да, нали това казах. — Тя загриза единия си нокът и потъна още по-дълбоко в кожения диван.

— Саломе, знаете, че е важно да сте напълно наясно с тези неща...

Тя издиша продължително и гърдите ѝ се спуснаха.

— Всеки ден се преструвам, че съм свикнала с този нов живот. Че съм настанила децата си в безопасна и сигурна среда, където са по-добре, отколкото при старите им приятели, при баба им и дядо им в Чили.

Самуел кимна.

— Чувствам, че трябва да бъда в добро настроение заради всички останали, защото те разчитат на мен да поддържам семейството цяло. Съпругът ми още не си е намерил работа, която да хареса. От агенцията по заетостта му предложиха най-различни варианти, но нито един не го задоволява... него, великия актьор... Сега казва, че искал да стане бояджия, защото еднаквите червени къщички го побъркваха.

— Струва ми се, че и на него му е трудно да се приспособи към тукашния живот.

— Да, но идеята да дойдем тук беше негова! А още по-лошото е, че заради неговия инат се озовахме в такава опасност в Чили.

Самуел кимна.

— За бога, и аз мислех, че Алиенде е добър човек и че това, което се случи по време на преврата, е немислимо. Но винаги съм поставяла семейството си на първо място, дори и сега го правя! Затова не разказвам какво ми се е случило. Затова всеки ден страдам в самота.

— И мислите, че най-доброто решение е да не кажете ни семейството си как се чувствате?

— Знаете, че мисля така! Никой друг не бива да страда от тези кошмари! Няма да говоря за тях пред никого, освен пред вас.

Самуел продължи да гледа изпитателно пациентката си, като вкаменен. Забеляза, че лицето ѝ се е зачервило от отчаяние. Откъм скулите ѝ се разливаха розови петънца. Руменината я правеше още по-съблазнителна.

Поразителните ѝ черти бяха още по-красиви в профил: пълните устни, гъстата коса, очите с цвят на обсидиан. Дори когато лежеше на дивана, с дребно тяло, обгърнато от сепла зелена рокля, Саломе беше неустойима като зрял плод.

През последните няколко сеанса с нея Самуел се бореше да запази обективността си. Трябваше да си напомни, че като психиатър, е длъжен да спазва дистанция. Неговата отговорност беше не само да изслушва, но и да напътства Саломе. Съзнаваше, че е погрешно да не ѝ изтъкне, че трябва да разкрие чувствата си пред Октавио. Още погрешно беше да я насърчи за разтрогване на брака ѝ.

— И никога няма да споделите тези кошмари с Октавио? — попита той, като опитваше да бъде честен.

— Няма, дори и с Октавио.

— Значи просто планирате да го напуснете...

— Да.

— Не мислите ли, че той ще поиска обяснение, след всичко, което сте преживели заедно?

— Той трябва да разбере, че взаимоотношенията ни куцат. В края на краищата не сме имали физически контакт, откакто ме отвялякоха.

— Тези неща понякога изискват време, Саломе. Разбираемо е, че не сте били в състояние да правите любов със съпруга си.

— Ами ако желанието ми е да мога да правя любов... само че не с него?

Самуел повдигна вежди. Нещо от току-що казаното му прозвуча нетипично за Саломе. Знаеше, че след всичко преживяно чувствата ѝ

са повече от основателни. И след като действията на съпруга ѝ, а не нейните, бяха довели до отвличането, гневът ѝ бе съвсем естествен. Но защо му се струваше, че Саломе се опитва да му каже нещо повече?

Почувства се смутен и се усъмни в професионализма си спрямо пациентката. Дали не беше проявил прекалена настойчивост в опитите да убеди Саломе да признае гнева към съпруга си? И откъде се беше взела у него тази настойчивост? Дали не му влияеха неговите егоистични желания?

Не можеше да отрече, че вече не я възприемаше просто като пациентка, тя беше и жена, която силно го привличаше. Бореше се да възвърне контрола над емоциите си. Саломе беше забранена територия. Не само защото беше женен, а и защото беше неин лекар. Да изпитва чувства към пациентка, беше неетично и можеше да му причини сериозни неприятности. Но дали тя не намекуваше, че я привлича? Главата го заболя от напрежението, което все повече се нагнетяваше помежду им.

— Не знам. — Саломе поклати глава и притисна длани към очите си. — Искам да започна наново. Все още обичам съпруга си, просто вече не мога да живея с него. Толкова ли е странно желанието ми да бъда с човек, който е в състояние да приеме, че съм се променила? Някой, способен да разбере през какво преминавам?

— Не, чувствата ви не са странни, Саломе — отвърни Самуел, като се мъчеше да възстанови концентрацията си — Мисля, че всички понякога се чувстваме така. Във всеки брак се случва.

— И с вас ли?

— Не е редно да говоря за себе си по време на сеансите, Саломе.

— Е, аз съм решила. Ще го напусна.

— Според мен трябва да го обмислите по-внимателно.

— Какъв е смисълът?

— За да вземете толкова важно решение, ви трябва напълно ясно съзнание.

Саломе замълча.

— Ами децата? Те също страдат от стреса, свързан с преместването в нова страна, необходимостта да си намерят нови приятели... да научат нов език. А сега ще се промени и цялата семейна структура.

Саломе отговори след миг-два.

— Рафаел ще се справи. Той е силен и издръжлив. Но сте прав, няма да е лесно да го обясня на момичетата.

Самуел кимна.

— Вижте, не мисля, че някога ще обичам друг мъж толкова силно, колкото съпруга си. Съмнявам се да има по-поетична и идеалистична душа на земята. Но просто не мога да продължа да живея с него.

Тя пак замълча и се настани по-удобно на дивана, като кръстоса глезени. После се обърна към него.

— Може ли да ви попитам нещо, доктор Рудин?

— Разбира се. — Той вдигна поглед от записките си.

— Намирате ли, че съм привлекателна?

— Привлекателна ли? — заекна Самуел. Почувства се така, сякаш го бяха ударили с камък между очите.

— Да, привлекателна — повтори тя.

— Аз съм ваш лекар, Саломе. Би било неуместно да отговоря на този въпрос — отвърна слисан. — Но — изрече под сурдинка — определено мисля, че всеки мъж би ви намерил красива.

Саломе усети, че се изчервява от отговора му. Помежду им се проточи мълчание, което засили напрежението във въздуха.

— Съжалявам, не трябваше да ви поставям в подобна неловка ситуация — каза тя. — Това беше глупав въпрос. Просто забравете, че съм го задала.

Самуел се намести на стола си, облекчен, че темата за физическата привлекателност на пациентката му е приключена.

Даде си няколко секунди да се овладее. Погледна записките и провери магнетофона, за да е сигурен, че работи. Щракна химикалката си, смени я с друга от кожения моливник и най-после вдигна глава.

— Саломе, чувствате ли се по-силна отпреди пет седмици, когато дойдохте за пръв път при мен?

— Да, значително по-силна.

— Добре. А слушахте ли музика? Изпробвахте ли реакцията си спрямо нея, както говорихме?

— За кратко. Мисля, че има подобрение. Понякога позволявам на децата да пуснат радиото, когато съм в апартамента. — Тя замълча за момент. — Преди сеансите никога не им давах. Беше прекалено болезнено. Дори да беше друга музика, не оперна, не можех да я

понеса. Точно както не понасям звука на капеща вода, защото ми напомня за електрошоковете. Все пак полака-лека се чувствам по-силна. Кошмарите ми се разрешиха, откакто идвам при вас. — Пак замълча и докосна гърлото си с пръсти. — Предполагам, че съм се нуждаела от човек, с когото да бъда напълно откровена.

— Разбира се. Затова съм тук.

— И откакто идвам при вас, осъзнах, че в крайна сметка трябва да започна на чисто. Известно време да поживея сама. Разбира се, ще взема децата със себе си — продължи тя. — Но се нуждая от пространство без присъствието на Октавио. Нуждая се от време, за да изясня чувствата си.

— Е, може би, ако прекарате известно време разделени, това ще се отрази добре и на двамата ви.

— Той ще бъде съкрушен, че го напускам.

— Животът невинаги е красив и поетичен, Саломе.

Тя кимна, вперила поглед в кафявите греди на тавана.

— Да, знам. Ще ми се и Октавио да можеше да го проумее.

Самуел се опита да възвърне обективността си.

— Все пак ви приканвам да помислите внимателно, преди да предприемете нещо. Не забравяйте, макар да вярвате, че Рафаел е силен, той е още дете.

— Знам.

Самуел натисна копчето за изключване на магнетофона.

— Уви, времето ни за днес изтече. — Той погледна часовника. — Ще се видим ли следващата седмица?

Саломе кимна и устните ѝ се извиха в лека усмивка.

Самуел проследи с поглед как пациентката му, облечена в жълто-зелена рокля, стана от дивана и бавно излезе от кабинета. Мислено си призна това, което професионалната му етика го беше възпряла да ѝ каже. Чувстваше се силно и безспорно привлечен от нея.

ЛII.

*Вестерос, Швеция
март 1975-а*

За да се успокои след напрежението от ранния следобед, Самуел остана още почти три часа в кабинета си, преди да си тръгне за вкъщи. Прегледа докрай бележките си с преднамерена прецизност, прибра ги в папките на пациентите, пхна лентите със записите в грижливо надписаните книжни пликове. Накрая, след като не се сети за друго извинение да не си тръгне, завинти капачките на химикалките си и ги прибра в чекмеджето, изправи се и избута стола си назад.

От няколко месеца очакваше с нетърпение пролетта и въпреки лекото повишение на температурите, беше чул в прогнозата за времето, че се очаква дъжд. Надникна през венецианските щори и забеляза, че стъпалата на сградата са вече мокри от ръмежа.

Шумът от дъждовните капки му поддейства успокояващо. Самуел отиде до закачалката и облече шлифера си, пххайки ръце в подплатените със сатен ръкави.

„Да не забравя чадъра“, напомни си и се усмихна, като видя червения чадър, подпрян в ъгъла. Жена му го беше купила преди няколко месеца, преди да загуби спокойствието си и да се дистанцира от него. Каза му, че е избрала този цвят, защото така нямало начин да го забрави някъде. Тя винаги мислеше за другите — и никога за себе си, дори и когато беше най-потисната. Понякога му се искаше да прояви доза егоизъм и да постави себе си на първо място. Мислено си набеляза скоро да поговори с нея по този въпрос.

За последен път огледа бюрото си. Записите от следобедните пациенти бяха прибрани. Чашата за чай беше измита и подсушена, бележниците — подредени на спретната купчина вляво от телефона. Всичко беше на мястото си. Закопча шлифера, приглади джобовете и най-после отвори вратата.

Докато разтваряше яркочервения чадър, стъпил на площадката на първия етаж, забеляза, че дъждът е лек, по-скоро като мъгла. В сивия сумрак влагата се изпаряваше от тротоара.

Отначало реши, че въображението му погажда номера. Зърна нещо жълто-зелено и си каза, че му се привиждат разни неща. Но щом вдигна чадъра, за да го подпре ни рамото си, разбра, че не се заблуждава. Саломе Ерера седеше сама на пейка точно срещу кабинета му, черните ѝ къдрици бяха мокри, а лицето ѝ блестеше от дъждовните капки.

Той се втурна през улицата и застана пред нея. Задържа чадъра над главата ѝ, за да я предпази от дъжда, макар че тя беше вече вирвода и трепереше. Зъбите ѝ тракаха, тялото ѝ се очертаваше ясно под роклята.

— Какво става, Саломе? — попита загрижено Самуел.

Тя вдигна глава към него. Очите ѝ бяха мокри, но не от дъжда, а от нещо дълбоко в нея. Цялата трепереше.

— Добре ли сте?

— Не съм сигурна. — И се изправи с лице към него. Погледна го за частица от секундата, после обви мокрите си, хлъзгави ръце около врата му.

Той се изненада, че отвърна на целувката ѝ със същата страст. Пусна чадъра си, за да я прегърне по-силно. Не спирайки да я целува, бавно плъзна длан по гърба ѝ и усети тежестта на дългата ѝ черна коса. Тя имаше вкус на бадеми, тялото ѝ бе сякаш пропито с възхитително омайния аромат на марципан.

Саломе ухапа долната му устна и докато я целуваше, Самуел усети натиска на гърдите ѝ. Обхвана гърдите ѝ с шепи, започна да ги милва с палец.

Но тя го спря.

— Не бива да правим това тук, навън. Ами ако хората ни видят? — прошепна.

Погледите им се срещнаха, лицата бяха мокри от дъжда. Кожата им изведнъж се вледени на местата, които само преди секунди горяха от дъха на другия.

— Изобщо не бива да го правим, Саломе. — Вълна от смущение заля Самуел. Как си бе позволил да даде воля на емоциите си с тази жена, която не само че не беше негова съпруга, а и му беше пациентка? Как бе допуснал такава липса на самоконтрол?

— Ти си единственият, който ме разбира — промълви тя с лице, обляно в сълзи.

— Не бива да мислиш по този начин, Саломе.

— Прав беше, като ме накара да видя съпруга си в истинската му светлина.

— Никога не съм казвал подобно нещо, Саломе. — Понечи да се освободи от прегръдката ѝ.

— Не беше необходимо...

Тъй като Саломе трепереше, Самуел свали шлифера си и го наметна на раменете ѝ.

— Ела — каза тихо. — Да влезем вътре.

В броените минути, които му трябваха, за да изтича обратно до кабинета си, да отвори вратата и да пусне Саломе вътре, си каза, че трябва да се извини на пациентката си. Постъпката не беше редна, беше най-големият грях и в професията, и по отношение на брака му. Ала когато доведе тук Саломе, за да я скрие от дъжда, усети вкуса от целувките ѝ върху устните си, следите от пръстите ѝ върху кожата си и всички мисли за професионална етика някак си се изпариха като дим.

— Не бива да го правим — промълви той. Но Саломе вече беше плътно до него. — Саломе — прошепна, а като чу името си, тя постави пръст върху устните му.

— Никога не говориш толкова много по време на сеансите ни — каза и се подсмихна.

— Саломе — повтори той. Но този път гласът му прозвуча още по-слабо, защото я изпиваше с поглед.

Понечи да я хване за раменете, за да я вразуми и да предотврати това, което се канеха да направят. Ала ръцете му направиха нещо неочаквано. Самуел свали презрамките на роклята от раменете ѝ и дрехата се свлече на пода като смачкана хартия.

Беше толкова красива, изправена и осветена от лунната светлина, с дъждовните капки по маслинената кожа. Гърдите ѝ бяха обли и високи. Малките зърна наподобяваха розови и плътни малини.

Искаше да прикрие голотата ѝ, да я запази само за себе си, тъй красива и крехка му се стори Саломе. Но в крайна сметка я придърпа към себе си, позволи ѝ да разкопчае ризата, панталона му. И застана пред нея гол, притиснал слабини към нейните.

— Ти си първият мъж, който ме докосва, откакто ми се случи онова. — Тя сложи фината си длан върху ребрата си отляво и докосна мястото, където кожата беше червена.

Той я погледна, зашеметен от хубостта и смелостта ѝ да се разкрие напълно пред него.

— Колко си красива, Саломе!

Повдигна брадичката ѝ и сля устните си с нейните. Усети как тя се притиска към него. Долови дъха ѝ върху врата си, допира на косата ѝ върху кожата си. Вече не можеше да мисли трезво, главата му бе замаяна от уханието ѝ. Не произнесе и звук, а вдигна дребничката Саломе и я отнесе до креслото си. Седна задъхан и я намести в скута си, хвана ръцете ѝ, а тя го възседна, обви крака около кръста му и го дръпна силно към себе си. И тогава на лунната светлина той видя поизбледнялото ветрило на белезите ѝ.

LIII.

*Вестерос, Швеция
март 1975-а*

В мислите си Саломе постоянно се връщаше към начина, по който Самуел се беше любил с нея. Нежно целуна всички червени белези, всички места, където кожата беше зараснала, опитвайки се неуспешно да прикрие раните. Прекара пръсти по тялото ѝ като навигатор, изучаващ карта. Наясно беше с историята на всеки белег, на който се задържаше. Знаеше кой го е оставил върху тялото ѝ, как се е чувствала, докато са я жигосвали по този начин. Ала продължи да гали всеки сантиметър от тялото ѝ, защото у Саломе нямаше нищо, което да не му се струваше красиво.

Отдавна не се беше чувствала по този начин — не се беше чувствала привлекателна. Изминала бе година от престоя ѝ във вила „Грималди“, а за пръв път разкри напълно тялото си пред някого. Сега, в прегръдките на мъж, разголена докрай пред погледа му. Ето че и друг можеше да види белезите ѝ и да ги приеме като част от нея самата.

Да, неизвестно как Самуел я беше възстановил. Изведнъж се почувства различна. Изведнъж се почувства отново жива и цяла.

Сърцето ѝ не го обичаше така, както беше обичало Октавио в миналото, ала тя въпреки всичко го желаше. Колко странно. Самуел знаеше толкова много за нея, а тя не знаеше почти нищо за него.

Известно ѝ беше, че нейният лекар е прекарал част от детството си в Латинска Америка, защото на един от първите сеанси го попита за акцента му. Той ѝ разказа, че семейството му е избягало от Франция и се е установило в Перу, което обясняваше мекото мелодично звучене на неговия испански, толкова различно от говора на испанец или чилиец, но въпреки това много красиво. Харесваше ѝ нежният успокояващ начин, по който говореше. Това, че имаше лекар, с когото да общува на родния си език, я накара веднага да се почувства спокойна в присъствието на Самуел.

Освен това знаеше, че е женен и има малка дъщеря. Беше видяла снимката на семейството му на бюрото. Момиченцето бе облечено в

бяла рокля и с венец от цветя на главата. Саломе се сети за собствените си дъщери, които в Чили беряха цветя от градината и кичеха с тях дрехите, косите си.

Докато вървеше по улицата към дома си, пръстите още я боляха от силата, с която беше стискал ръцете ѝ. Спомняше си вкуса на устните му, движението на раменете, допрени до нейните. Не можеше да чака до другия четвъртък, когато беше следващият ѝ сеанс. Искаше да го види преди това. Но щом се върна в апартамента, където Октавио спеше, а децата се бяха прибрали в стаите си, осъзна, че има други неща, за които трябва да се погрижи преди това. Така че за момента въпросът със Самуел щеше да изчака.

LIV.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

Онази вечер Самуел се прибра вкъщи и завари Кая будна, увлечена в игра със Сабине.

— Днес работи до късно, скъпи — каза меко тя. — Страхувам се, че вечерята ти изстина.

Той веднага се почувства виновен, като я видя свита на пода със Сабине на коленете. Момиченцето отделяше кичури от русата коса на майка си и ги доближаваше до своята коса.

— Май осъзнава колко си приличаме — каза Кая, като се изправи и подпря детето на хълбока си.

— Да, невероятно — съгласи се бързо Самуел. Дори само като ги гледаше двете заедно, а на устните си още усещаше вкуса на Саломе, се чувстваше пометен от ужасна вина.

— Да ти стопля ли вечерята?

— Не — заекна той. — Не, благодаря. — Опитва се да се усмихне. — Просто не съм особено гладен.

— Но изглеждаш изтощен, скъпи. — Тя се усмихна и зелените ѝ очи го погледнаха спокойни и изпълнени с обич.

— Не се занимавай с това. Пази си силите.

— Няма проблем, Самуел, днес се чувствам много по-добре — настоя тя. — Сега ще я стопля.

Не беше за вярване, че точно в този ден, след всичко, което се беше случило със Саломе, се връщаше вкъщи и откриваше, че жена му е с много по-бодър дух. Иронията на ситуацията го остави без думи.

Кая се приближи до Самуел и остави Сабине в ръцете му. Момиченцето миришеше на бебешка пудра. Той докосна меките пухкави ръчички и зарови нос в измитата ѝ коса.

От тази семейна сцена му прималая, толкова се презираше. Не можеше да повярва, че Кая неочаквано се е оживила и изпълнила с енергия. Сякаш жената, която бе ухажвал преди години, се беше

завърнала. Лицето ѝ бе възвърнало цвета си, гласът ѝ — радостта си. От няколко месеца не беше я виждал такава.

Той не подозираше, че същия следобед Кая бе получила просветление. Че се беше изтръгнала от безкрайното самосъжаление и се беше погледнала в огледалото.

„Имаш красива дъщеря — каза си. — Така че се смятай за благословена. Това, че няма да имаш други деца, не е край на света.“

После се постара да изчисти и подреди къщата и се погрижи за вида си: облече току-що колосана рокля и сложи руж на бледите си страни. А най-важното беше, че се опита да мисли позитивно и да не се страхува от реакцията на съпруга си. Обеща си, че вечерта ще му каже за състоянието си.

Докато седеше на кухненската маса и ровеше из чинията си в отчаян опит да прикрие липсата на апетит, гневът на Самуел срещу него самия се засили още повече.

Как можа да предаде жена си? И то с пациентка! Поклати глава от отвращение.

— Какво има, Самуел? — попита Кая зад гърба му. — Изглеждаш ужасно. Не ти ли хареса вечерята?

— Хареса ми, скъпа — извини се той. Завъртя се на стола си, за да се обърне към нея, но не посмя да я погледне в очите. Вместо това изрече с измъчен глас: — Просто имах тежък ден в офиса и дъждът ме забави допълнително.

Тя кимна и отиде до чешмата, завързвайки престилката на кръста си. Чу се съскане и водата потече.

— Мисля да си легна рано — каза Самуел. — Сложи ли Сабине да спи?

— Да, докато ти вечеряше.

— Ще я целуна за лека нощ, след като си взема душ — каза той едва доловимо.

— Защо не сега? — попита Кая, озадачена от странното поведение на съпруга си и видимо разочарована, задето бе съсипал атмосферата, която тя се беше постарала да създаде, за да му съобщи за ситуацията.

— Просто се чувствам лепкав и мръсен от дъжда. — Изправи се рязко, като ритна леко крака на стола и тръгна към горния етаж. Кая остана долу.

Самуел се надяваше водата да го пречисти. Да изтрие следите от изневярата му. Но докато стоеше гол под душа, все още долавяше аромата на марципан, който се разнасяше от тялото му и се губеше в гъстия облак пара. Същата пара щеше да се пропие в хавлиените кърпи и памучния му халат, така че след като се изкъпеше, уханието на Саломе щеше да се върне върху кожата му.

LV.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

Същата вечер, когато се прибра, Саломе веднага понечи да приглади роклята си и да подсуши косата си с ленена носна кърпичка. Но щом прекоси коридора, осъзна, че няма кой да забележи леко раздърпания ѝ вид.

Сега апартаментът ѝ се стори толкова тесен. Колекциите ѝ заемаха етажерките, изсушените билки и цветя се бяха изсипали от сухите кори на папая. Ала това бяха познати вещи, които ѝ вдъхваха спокойствие. Безпорядъкът идваше от играчките на децата и обувките на Октавио. Но сега не беше моментът да говори за това. Нуждаеше се от време за самата себе си, възможност да се наслади на мисълта за случилото се току-що, на спомена за пътешествието на Самуел по тялото ѝ. Дори и сега, като се загледа в настръхналата кожа на ръцете си, се запита дали тя блести от дъжда, или от неговата пот.

Стоеше пред голямото огледало и чуваше хъркането на Октавио зад гърба си. Отражението му ѝ подсказа, че е прекарал още един ден, без да се обръсне, гъстата черна брада беше набола и по мургавите му бузи. От Самуел знаеше, че това е признак на депресия — фактът, че все спеше, нямаше желание да ходи на интервюта за работа, не обръщаше внимание на външния си вид. Всичко бе в ярък контраст с онова, с което Октавио по-рано се гордееше.

Въпреки всичко Саломе отказа да изпита съжаление. Не ѝ хрумна, че може би тя е причината той да тръгне надолу по спиралата на депресията. Че копнее единствено за нейната прошка и обич. Предпочиташе да не мисли за това. В момента изпитваше много слабо съчувствие към мъжа, на когото се беше врила във вечна любов.

Вместо това свали роклята от голите си рамене. Избути я наново, опитвайки да повтори онова, което пръстите на Самуел бяха правили с нея преди малко. Потъна в усещането за неговите целувки, покрили гърдите ѝ, хълбоците, шията.

Огледа голото си тяло в огледалото. Представи си, че Самуел му се любува за пръв път. Прихвана гърдите си и застана в профил, за да се увери, че коремът ѝ е плосък и стегнат. Обви пръсти около кръста си и се опита да види дали палците ѝ все още се събират отзад.

После пристъпи по-близо, за да огледа белезите от електрическите жици и щипките, с които бяха стискали ареолите ѝ, пъпа, слабинните гънки.

В сумрака на спалнята белезите ясно личаха. Прекара пръст по линията на едната си гърда. Не усети нищо от болката, която я пронизваше преди тринайсет месеца. Онова стягащо, ужасяващо усещане за това как електричеството навлиза през най-фините и деликатни части на кожата и преминава през цялото ѝ тяло. Сега единственото, останало от това преживяване, бяха спомените и тези тънки розови белези. Те се сливаха с кожата на гърдата, както другите — с пъпа и гениталиите, но Саломе не можеше да отрече очевидното: мъжете, които я бяха измъчвали, завинаги бяха оставили отвратителния си знак върху нея.

Бяха я жигосали на най-интимните ѝ места. Бяха оставили тези бледи татуировки, които по същество казваха на света: „Да, ние сме били тук. Докоснали сме това място и сме го унищожили. И никога няма да бъдем наказани за стореното“.

Замисли се за двамата мъже, които я бяха любили истински по толкова различен начин. Докато Самуел сякаш прегръщаше всеки сантиметър от тялото ѝ, без да се смути от някой белег или друго непривлекателно нещо, Октавио обръщаше внимание само на онези части, които смяташе за най-красиви. И може би това бе част от проблема — може би това бе още една причина за неспособността ѝ да се съблече пред съпруга си. Според нея той нямаше да понесе това, че тя вече не е свършена. Че най-красивите части от тялото ѝ — гърдите, талията, бедрата — са осяяни с белези.

Но дали мъжът трябва да прави любов по друг начин, след като жената е била насилвана? Трябва ли да я прегръща различно — по-нежно, — за да я пази да не я счупи? Трябва ли да обръща внимание на следите от насилника ѝ и устните му да ги целуват, сякаш имат целебна сила? Саломе не знаеше отговора, защото Самуел не я беше познавал преди изтезанията. Виждаше я за пръв път такава, каквото беше сега. Октавио я познаваше и преди, и след белезите.

Но сега това нямаше значение. Октавио вече не се опитваше да я съблазни. Беше се отказал. Вече не спеше допрял до нея, сгушен до изпъкналите кости на ханша ѝ, протегнал пръсти, за да ги сплете с нейните.

Сега спеше с гръб към нея, забил лице във възглавницата си, полуизвадил единия си крак изпод одеялото.

Тя се запита дали ще прояви и частица от емоция, когато събере вещите му и го помоли да се изнесе. Запита се дали ще я умолява да го приеме отново и да му позволи още един опит да поправи нещата помежду им.

Само че това не я интересуваше — и в единия, и в другия случай. Защото за пръв път в живота си бе готова да постави себе си на първо място. И все пак трябваше да признае, че е любопитна. Чудеше се дали Октавио ще види иронията в нейното решение.

LVI.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

На следващата сутрин Самуел се облече набързо. Мислите му препускаха и стомахът му беше свит на топка. Не можеше да разсъждава за нищо друго, освен за това, че трябва да отиде в кабинета си. Отчаяно се нуждаеше да обмисли случилото се предната вечер — трябваша му няколко часа, преди да се срещне с първия си пациент и да прекара деня в изслушване на проблеми, които не бяха негови. Погледна се за миг в огледалото и забеляза, че в бързината е закопчал ризата си накриво.

„На нищо не приличам — помисли си. — Трябва да се овладее.“
Оправи ризата и забеляза, че пръстите му треперят.

„Просто иди час по-скоро в кабинета си“, каза си строго. Облече карираното сако, завърза вратовръзката и бързо слезе по стълбите. Ала последният човек, когото искаше да види, вече го чакаше на долната площадка.

Кая стоеше до парапета, в памучен халат върху нощницата с рязана бродерия, и му се усмихваше с чаша кафе в ръка.

— Направих от любимото ти кафе — изрече със сладък глас. Малката Сабине я дърпаше за края на халата.

— Съжалявам, скъпа — отвърна предпазливо Самуел. — Много мило от твоя страна, но днес цял ден имам пациенти и преди това трябва да прегледам някои папки. Нямам никакво време. — И вече пяхаше ръка в ръкава на палтото си.

— Ще се прибереш ли навреме за вечеря?

— Надявам се, скъпа — измърмори той и с плавно движение уви машинално шала около врата си, после се наведе да вземе чантата. — Надявам се да се прибера до седем.

— Искам да поговорим за нещо — започна Кая, докато той си взимаше довиждане със Сабине и нея. — Важно е, Самуел... — Но спря по средата на изречението, защото той вече излизаше през вратата.

Кая поклати глава и вдигна дъщеря си на ръце.

— Можеш ли да повярваш, съкровище? — прошепна и целуна детето по меката бузка. — Мисля, че трябва да си запишем час при татко. Иначе няма да му остане време да ни изслуша.

Момиченцето се засмя. Кая се върна в кухнята и изля топлото кафе в умивалника.

Самуел се поколеба, когато бръкна в джоба на панталона си за ключовете от кабинета. Случилото се предната вечер още заемаше изцяло мислите му.

Стаята му се стори странно топла. Беше си тръгнал, без да я подреди, и веднага забеляза разместените неща. Високият му кожен стол не бе прибран под бюрото, а извъртян под ъгъл към етажерката. Документите върху бюрото бяха разбъркани, а моливникът — преобърнат. А снимката на жена му и дъщеря му беше съборена. Лежеше върху бюрото с опакото нагоре, нежните им лица бяха притиснати към махагоновия плот.

Сега всичко му се стори странно. Самуел още не можеше да повярва, че само преди няколко часа е седял на същия този стол и се е любил страстно с жена, която не е съпругата му. Още по-лошо. Негова пациентка. Която се нуждае от помощта, а не от чувствата му.

Но случилото се беше изключително интензивно преживяване. Тя беше толкова страстна. Ако затвореше очи, можеше да си представи как прасците ѝ се бяха обвили около коленете му, как бедрата ѝ бяха прилепени до неговите. Страхуваше се дори да си спомни, защото това щеше да отприщи у него желание да го направи отново.

Преди Кая Самуел се беше любил само с няколко жени и никоя от тях не бе събудила у него толкова ненаситно желание. Преди снощния инцидент не беше допускал, че е способен на подобно нещо. Е, естествено, че беше, но Кая често му се струваше прекалено крехка и копнежът да я защитава смиряваше обичта му към нея. Със Саломе беше различно. Тя отказваше да бъде закриляна или съжалявана, просто искаше отново да бъде красива и чувствена жена.

Самуел се опита да си постави сам диагноза: „Трябва да спреш да виждаш у Кая майка си. Трябва да се погрижиш за брака си и да се увериш, че общуваш със съпругата си. Не искаш да загубиш това,

което имаш с нея, защото Саломе е пробудила в теб нещо, което не си знаел, че съществува“.

Самуел искаше да оправи взаимоотношенията си с Кая. Искаше да може да се люби с нея по най-добрия начин, на който беше способен. Нежно, страстно, всеотдайно. Не искаше да се спотайва и да изневерява на съпругата си, осъществявайки фантазии, с които да задоволи либидото си за сметка на своето семейство.

Искаше да бъде добър. Искаше да бъде предан. Беше прекарал целия си живот, старайки се да бъде надежден, състрадателен съпруг и любящ баща. Винаги се беше стремил да бъде мъжът, когото собствената му майка така и не бе имала. Искаше да се грижи за тези, които изпитваха болка.

Но сега осъзнаваше, че притежава и друга страна. Беше правил любов със Саломе почти хищнически. Желаше я стръвно. Искаше да се люби с нея, да я прегръща силно, да се загуби напълно в нея. И ако беше честен към себе си, трябваше да признае, че иска да има и Кая, и Саломе.

Извади химикалка от моливника и нервно забарабани с нея по бюрото. Очите му срещнаха очите на Кая и Сабине, чиито лица го гледаха от рамката от лакирано дърво.

Остави химикалката на бюрото и взе в ръка снимката, за да я погледне отблизо. Усмихна се на спомена за деня, в който беше направена, в навечерието на лятното слънцестоене миналата година, когато двамата с Кая заведоха Сабине да види празничните украси. Кая беше ушила еднакви бели рокли за себе си и Сабине и изплела венци от диви маргаритки за косите им. Самуел направи снимката точно когато двете му момичета завършиха танца. Втурнаха се към него с поруменели страни и грейнали очи, окъпани от ярката лятна светлина.

До снощи Кая изглеждаше толкова различна от онази кипяща от радост и енергия жена, която беше запечатана на снимката.

Самуел не би си позволил да прибегне до елементарното извинение, че тя е виновна, защото го е отблъсквала през последните няколко месеца. Че го е накарала да се почувства уязвим и празен, да копнее за друга, която би задоволила нуждата му да бъде ценен и обичан. Беше прекалено честен със себе си, за да си позволи това

лесно оправдание. Осъзнаваше, че за изневярата му не е виновен никой, освен той самият. Дори Саломе не можеше да бъде съдена толкова строго като него. В края на краищата тя беше пациентка, преживяла емоционални травми, които той никога нямаше да изпита лично. Наранена жена в капана на проблемен брак. Жена, която се нуждаеше от опита и напътствията му.

Беше уязвима, а той си бе позволил да я приеме за равнопоставена с него. Що за егоизъм! Очевидно Саломе болезнено копнееше някой да я възприеме и прегърне като пълноценна жена. Самуел трябваше да се фокусира върху терапията, за да ѝ внуши, че първо трябва сама да се възприеме като такава, преди някой друг — съпругът ѝ или друг мъж — да ѝ помогне отново да се почувства цяла.

Но той познаваше и силата на изкушението. Само да затвореше очи и си представяше как Саломе го възсяда, както бе направила преди няколко часа, и целият разум и професионална етика се изпаряваха от главата му.

Самуел се изправи и извади малкото радио, което държеше в чекмедже за моменти като този, когато се чувстваше стресиран. Включи го в контакта и нагласи антената. Звуците на класическа музика се разнесоха из стаята. Вече беше почти девет и след около час щеше да пристигне първият му пациент. Самуел подпря глава с длани и намести лактите си върху бюрото. Трябваше да се вземе в ръце. Трябваше да разгледа нещата в перспектива. Тревожеше се за Саломе. Беше негова пациентка и той желаше тя да се излекува. Освен това се чувстваше силно привлечен от нея, но не достатъчно, за да напусне съпругата и детето си. В такъв случай решението бе очевидно. Когато Саломе дойдеше за уговорения сеанс в четвъртък, щеше да ѝ каже, че двамата са допуснали ужасна грешка. Щеше да ѝ се извини като лекар за лошата си преценка и да ѝ предложи да се прехвърли при друг, по-обективен терапевт. Никога нямаше да каже на жена си за изневярата, това само щеше да я нарани, а може би дори да я съсипе. А той щеше да се посвети отново на брака и семейството си.

Де да беше така лесно. Дори Кая никога да не разкриеше изневярата му, той щеше да живее с мисълта за нея. Знаеше, че никой няма да го осъди по-сурово от самия Самуел Рудин.

LVII.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

Самуел се прибра късно вечерта, капнал от умора. Силните емоции от изминалия ден и половина го бяха омаломощили. Искаше да се заключи завинаги в кабинета си и никога да не погледне жените, с които беше постъпил толкова зле. Особено се боеше от момента, в който щеше да срещне топлите, нежни очи на съпругата си.

Меката златиста светлина над входната им врата най-послед го приветства. Бавно прекоси алеята и потърси ключа си.

Влезе и видя, че Кая стои търпеливо пред стъпалата, горе-долу на същото място, където я бе оставил сутринта. Изражението на лицето ѝ подсказваше, че го чака от доста време.

— Вече е осем и половина, Самуел. Чакам те от седем.

Той опита да измисли извинение, но умората му надделя. Разкопча палтото си и го закачи на куката до вратата.

— Сготвих любимото ти ядене, агнешко с пресни картофи. — Този път говореше с малко по-силен глас от обичайното, за да е сигурна, че той ще я изслуша.

— Сто на сто е много вкусно, но имах тежък ден в офиса. — Самуел изпъна гръб. — Имаш ли нещо против да занеса вечерята в кабинета си? Трябва да поработя още малко.

— Всъщност имам против, Самуел. — Тонът ѝ беше необичайно категоричен. — Тази сутрин споменах, че искам да ти кажа нещо важно.

— О, съжалявам, скъпа — каза той възможно най-мило. Вече се упрекваше мълчаливо, че е забравил простичката молба на Кая, и то след като сутринта си обеща да бъде по-добър съпруг. — За какво искаш да поговорим? Важно ли е? Да седна ли? — Сега реагира с преувеличен интерес.

— Ще поговорим, докато вечеряме. Вече сложих Сабине да спи.

Самуел кимна. Отиде в банята, изми ръцете си и влезе в трапезарията. На масата бяха най-хубавите им чинии и прибори и две

изгорели до половината свещи.

„Сигурно ги е запалила преди повече от час“, помисли си той и отново се почувства виновен, че не се е прибрал навреме.

Опита храната и отбеляза, че месото е превъзходно, а картофите са прекрасно напомняне за идващата пролет.

— Искам да ти се извиня, задето не бях съвсем на себе си напоследък — каза тя, докато се хранеха. — Знам, че си забелязал странното ми държание, но не се чувствах достатъчно силна, за да споделя защо. — Замълча за секунда и отпи от водата си, после внимателно избърса устни с ленената салфетка.

Той погледна жена си и едва не се задави. Както бе седнала срещу него, изглеждаше толкова крехка. Кожата ѝ беше почти прозрачна.

„Как бих могъл — помисли си — да причиня болка на тази чудесна жена? Как може да съм такъв егоист, такова чудовище, че да забравя коя е жената, която обичам истински?“

— Какво има Кая? — Взе да се тревожи от думите ѝ.

Тя отново замълча за момент. Докато я гледаше през масата, Самуел виждаше напрежението и страха, изписани на финото ѝ лице. Малките бели ръце нервно попипваха ръба на покривката.

Кая издиша продължително и промълви тихо:

— Самуел, за съжаление, не мога да имам други деца, освен Сабине. — Правеше всичко възможно да не заплаче, но гласът ѝ вече трепереше. Очите ѝ се напълниха със сълзи. — Самуел — гласът на Кая прозвуча едва чуто, — много, много съжалявам.

Той беше толкова сличан, че минаха няколко минути, докато успее да проговори.

— Кая, какво значи това? Какво се е случило?

— Преди близо осем седмици отидох на лекар. Чувствах се добре. Наистина. Даже повече от добре... Мислех, че съм бременна. — Сега вече Кая се разплака, а Самуел се напрягаше да чуе думите между риданията ѝ. — Както и да е, направиха ми изследвания, които показаха, че изобщо не съм бременна. Вместо това съм навлязла в ранна менопауза.

— Ранна менопауза? — повтори Самуел шокиран. Не можеше да повярва на думите на жена си. — Но скъпа, ти си толкова млада! Как е възможно?

— Знам. Знам. — Лицето ѝ бе почервенияло и мокро от стичащите се сълзи.

През масата Самуел виждаше, че жена му трепери. Какъв глупак беше да не забележи, че нещо тревожи дълбоко съпругата му през изминалите седмици. Когато се е нуждаела най-много от него, той я е предал заради друга жена! В съзнанието му изникна споменът за прегръдката със Саломе под дъжда и Самуел усети как го заля вълна от угризения.

Опита се да се овладее. Пое си дълбоко дъх и насочи мислите си към непосредственото състояние на жена си.

— Няма значение, Кая. Всичко това няма никакво значение. Обичам те повече от всичко. — Но тя не го слушаше. Той вдигна поглед и видя, че главата ѝ се клати, а лицето ѝ е заровено в дланите. — Кая — започна отново. Този път се наведе към нея и вратовръзката му се доближи опасно близо до свещите. — Не плачи. Ние вече сме благословени. Имаме Сабине.

Ала Кая заплака още по-силно и лицето ѝ се набръчка като смачканата салфетка в ръката ѝ.

Самуел усети, че никакви думи не са в състояние да утешат жена му, затова стана от стола си и се приближи до нея. Коленичи и я прегърна.

— Обичам и теб, и дъщеря ни. Имаме всичко, за което да бъдем благодарни, няма защо да плачеш. Ти ми даде всичко, което един мъж може да пожелае, и съжалявам, че не съм ти показвал достатъчно колко високо ценя това. — И също се разплака.

— Самуел — продума Кая и сложи ръце върху главата му. — Толкова се страхувах, че ще ме разлюбиш. Знам колко много искаше голямо семейство.

— Не. Не. В никакъв случай. Дори не го казвай. Кая, толкова съжалявам.

— Няма за какво да се извиняваш. — Тя попи сълзите си. — Не си направил нищо нередно. Аз съм болна от това шантаво нещо... тази ранна менопауза... — Погледна го и направи опит да се усмихне. — Боже, Самуел, какъв скапан късмет имам!

И той понечи да ѝ се усмихне в отговор. Но вътрешно се измъчваше от мисълта за ужасната си постъпка.

— Ами права си, аз ти се паднах за съпруг. Сигурно хората не биха нарекли това късмет — пошегува се Самуел.

Тя се засмя и като чу смеха ѝ за пръв път от седмици насам, му стана малко по-добре.

— Кая, чувствам се ужасно. Трябваше да усетя, че изпитваш толкова силна болка. — Гласът на Самуел стана по-спокоен и близък до тембъра на доктор. — Трябваше да проявя повече отзивчивост. Трябваше да прекарвам повече време с теб и Сабине.

— Не говори глупости, Самуел. Знаеш, че направи опит да поговорим за това, което ме тревожеше. Просто не бях готова да го обсъждам. Трябваше ми време да свикна.

Самуел поклати глава и хвана ръката на жена си. Притисна я до гърдите си. Искаше да изглежда спокоен и внимателен, но вътрешно се разяждаше.

— Не искам да се чувствам отблъснат. Това ме побърква. Кара ме да правя неща, за които съжалявам.

— Прости ми, Самуел — извини се отново тя.

— Не. Не го казвай. Нямах причина да се извиняваш. Просто ми е болно, задето си чувствала, че не можеш да ми кажеш.

— Не исках да се ядосаш.

— Никога не мога да ти се ядосам, Кая — изрече нежно той и отново усети как го залива чувство на вина.

Минаха минути.

— Мисля, че чаша чай ще ми се отрази добре — каза Самуел и бавно се изправи. — Да ти донеса ли нещо, скъпа?

Кая го погледна.

— Самуел, зачервен си. Ела тук. — Тя се изправи и постави дланта си върху челото му, напълно забравила собствените си страдания. — Ти изглеждаш много по-зле от мен. Да не си вдигнал температура?

— Май просто съм леко настинал, нищо особено — дъждът, влагата...

— Остави чая. Ще ти приготвя една гореща вана, а после — в леглото!

Той кимна и се подпря на облегалката на стола.

— Добра идея, Кая — каза тихо. Тя му направи знак да я последва и хвана изпотената му ръка в своята.

Докато уморено вървеше след жена си нагоре по стълбите, Самуел осъзна иронията на ситуацията. Дори и в момента на най-силна нужда от утеха Кая пак се грижеше за него. А от това само се почувства още по-зле.

LVIII.

Вестерос, Швеция

март 1975-а

Едната половина от съществото му очакваше, че Саломе няма да се появи за уговорения сеанс в четвъртък, но тя дойде. Пристигна в точния час в кабинета му, затвори вратата зад себе си и се отправи директно към кожения диван, на който винаги се изтягаше.

— Не мислех, че ще дойдеш — каза Самуел тихо.

— Трябваше да дойда. Трябва да се възстановя. — Тя замълча и го погледна в очите. — Искam да кажа, че трябваше да те видя, Самуел.

Той се надяваше, доста нереалистично, че тя ще избегне да коментира случилото се между тях предната седмица. Обаче за всеки случай си подготви монолог. От дни се упражняваше наум. Изведнъж обаче тези нежни, но твърди думи, тези репетирани, съвършени фрази, които бе измислил, за да сложи край на всяка бъдеща физическа връзка със Саломе, се изпариха от главата му.

— Това, което направихме, беше нередно, Саломе. — Прокашля се и почеса коляното си. Очевидно ситуацията го караше да се чувства неловко. — Саломе, аз съм твой лекар. Трябваше да бъдем по-разумни. — После се поправи. — Аз трябваше да бъда по-разумен.

„Всичко това звучеше много по-добре, докато си го казвах наум“, помисли си. Вътрешно се упрекуваше заради затруднението да произнесе думите, които очевидно бяха толкова важни.

— Не можеш да отречеш, че помежду ни има нещо — прекъсна го Саломе. И замълча. — От толкова дълго време не съм се чувствала така...

Самуел поклати глава. Докато я виждаше седнала пред него, му беше много трудно. Само преди седмица се беше любил с тази жена в същата тази стая и физическото привличане бе изключително силно. Но този път щеше да прояви силна воля. В името на брака си с Кая и любовта си към Сабине щеше да се концентрира единствено върху терапията на Саломе.

— Ти ми помогна толкова много, Самуел.

— Исках само да ти помогна да се излекуваш и да се помириш със спомените си — каза внимателно той. — Това правя с всичките си пациенти.

— Направи го. Спя по-добре. Започнах да слушам музика.

Той се засмя, очевидно смутен от разговора.

— Значи сега можеш да слушаш музика, без да изпитваш страх? Искаш да кажеш, че съм те излекувал не с думите си, а с прегръдката си?

— Знаеш, че беше много повече от една прегръдка, Самуел. А що се отнася до музиката — чувам най-прекрасната музика в главата си! — Тя отметна глава и се засмя сърдечно. — За пръв път от месеци чувам красива музика, а не онази ужасна ария „Кралицата на нощта“. Вълшебна, неземна музика. Която изпълва вените ми и ме зашеметява, все едно съм гимназистка.

— Ясно. — Той отново се размърда смутено.

— Миналата седмица сякаш те отнесох със себе си вкъщи. Чувах сладкия ти глас в главата си. Усещах как тялото ти трепери над моето, усещах целувките ти върху кожата си. — Тя замълча и го погледна в очите. — Ти знаеш всичко за мен и въпреки това ме приемаш такава, каквато съм. Нямам такава връзка с никого другиго.

Няколко секунди Самуел само се взира в нея. Бледолимонената ѝ блуза беше изненадващо прозрачна и фина за такъв студен мартенски ден и той съзнателно избягваше да поглежда към гърдите ѝ, които се виждаха през плата. Насили се да не мисли за преживяното предния път. Как обвини ръце около кръста му. Как той смъкна презрамките на роклята от раменете ѝ, за да разкрие прекрасното ѝ голо тяло. Не искаше да си позволи да се отдаде на спомена за усещането как прониква в нея, а глезените ѝ са склучени около него като две извити лози.

Ето че сега тя седеше пред него, а той се опитваше да не я гледа. Знаеше, че ако вдигне очи, отново ще я види такава, каквато я бе виждал преди дни.

— Самуел — каза Саломе и той повдигна глава. — Това не е свързано със секса.

И започна бавно да разкопчава блузата си, без да поглежда копчетата, вперила поглед напред, право в него.

— Свързано е с това, че се чувствам достатъчно спокойна да ти покажа всичко...

Бледожълтата ѝ блуза беше вече напълно разкопчана. Лявата ѝ ръка се пъхна под блузата и докосна дясната гърда. Самуел видя как пръстът ѝ очерта линията на зърното и си спомни как я беше целувал на това място — на същото място, където започваше онзи дебел червен белег, стигащ чак до първото ребро.

Пак не каза нищо, освен името ѝ.

— Саломе... — Спря по средата на изречението. Тя беше съблякла блузата си.

Нещо в начина, по който стоеше пред него разголена — уязвима, — го развълнува. Знаеше, че повечето мъже на негово място не биха реагирали така. Знаеше, че те биха видели белезите и осъдили факта, че нещо толкова красиво е било така брутално загрозено. Но сега, когато видя Саломе, почувства, че никога не е бил по-интимно свързан с друга жена. Знаеше, че с голотата си тя се опитва да премахне всички тайни помежду им, да потвърди, че не прикрива и премълчава нищо от него.

Продължи да я гледа като хипнотизиран. Очите му обходиха деликатните линии на раменете ѝ, миниатюрния белег над лявото ѝ зърно.

Помисли си, че Саломе ще се опита да се покрие, защото той не помръдваше, сякаш залепен за пода. Ала тя не го направи. Просто стоеше там и го чакаше.

— В никакъв случай не бих могла да направя това преди четири месеца, Самуел — каза тихо тя. От студения въздух в офиса гърдите ѝ бяха настръхнали и още по-закръглени и той изпитваше болезнено желание да стане от стола си, да отиде при нея и да я покрие с тялото си. Но вместо това седеше неподвижно и я гледаше като хипнотизиран.

В погледа му тя прочете, че е объркан, че вероятно мисли за съпругата и детето си, но Саломе не можеше да се чувства по-далече от Октавио. Правеше това заради себе си и знаеше, че никога няма да бъде пак цяла, докато не си докаже, че все още е красива, все още е чувствена. Така че разкопча полата си и смъкна ципа. Нави чорапите и ги свали.

Приближи се до него, останала само по фино черно бельо, и коленичи в краката му.

Самуел искаше да си каже: „Не го прави, не позволявай да се поддадеш и да бъдеш пометен от тази любовна авантюра, която очевидно няма бъдеще“. Но вместо това изрече само името ѝ.

— Саломе...

Протегна ръце и ги сложи върху главата ѝ. Беше се сгушила до коленете му като котенце. Дългата черна коса падаше на гърба ѝ, а през гъстите къдрици той виждаше високите закръглени върхове на раменете ѝ, гръбнака. Усети как ръцете ѝ посягат към скута му и разкопчават колана, после смъкват панталона му до коленете.

Чу нежната ѝ въздишка, когато стана и свали бикините си.

Протегна ръце към него, сякаш го канеше на танц, и той се изправи и ѝ позволи да плъзне ръце по гърба му.

Самуел си пое дъх и вдиша уханието ѝ. Искаше да усети върху езика си вкуса на бадеми, да го оближе от кожата ѝ. Искаше да я изправи срещу светлината и да ѝ каже, че е великолепна.

Тя долови, че той постепенно се отпуска, сложи ръце на раменете му, после разкопча ризата му и я свали.

— Не се чувствай едва ли не задължен да напуснеш жена си и детето заради това. Но между нас има нещо и не бива да го отричаш.

Хвана лицето му в шепите си и го целуна по устните.

Доплака му се, когато тя каза това. Защото не искаше да обича две жени, искаше да обича единствено Кая. Нещата бяха много по-сложни, отколкото просто да признаеш, че желает някого.

Но сега не послуша съвестта си или здравия си разум. Беше свръхсилите му. Просто отвърна на целувката.

Главата ѝ се отпусна назад и вратът ѝ се изпъна пред устните му като шия на лебед. Саломе изви гръб и тялото ѝ се разкри пред погледа му — от гърлото чак до хълбоците. Той започна да го обхожда с пръст: от извивката под брадичката през ямката на ключицата до падината между гърдите. Отново целуна всеки белег, всяка червена следа, на която попадаха устните му, сякаш с езика си можеше да я изцели още по-добре.

Последва я, когато тя коленичи на земята. Пусна я от прегръдката си и Саломе се изтегна на шарения килим, приличаше на статуетка.

— Кажи ми пак, че съм красива — прошепна му, когато я облада.

Искаше да ѝ каже, че се надява да не ѝ причини болка, че се опитва да бъде възможно най-нежен. Но ѝ отговори искрено.

— Толкова си красива, Саломе.

Щом чу тези простишки думи, Саломе потрепери, сякаш от тялото ѝ се отделиха последните грамове болка.

LIX.

*Вестерос, Швеция
март 1975-а.*

Вкусът на Саломе все още беше върху езика, върху кожата му. Усещаше къде ноктите ѝ се бяха забивали леко в гърба му, къде бедрата ѝ се бяха сключили около кръста му. Не можеше да повярва, че е предал Кая не само веднъж, а и за втори път.

Трябваше да приключи с тази авантюра, преди ситуацията да се задълбочи още повече. Много неща бяха заложени на карта: бракът му, професионалната репутация, дори възстановяването на Саломе.

Напомни си да бъде разумен. Каза си да се съсредоточи.

Когато Саломе дойде в кабинета му в четвъртък, забеляза, че си е сложила лек грим и е вчесала косата си така, че да пада красиво върху раменете.

— Мисля, че не мога да остана твой терапевт, Саломе — каза ѝ внимателно.

Тя го погледна, а сърцето ѝ се сви. Опита да прикрие изненадата си.

— Ще бъде неетично в тази ситуация. — Стараеше се думите му да звучат възможно най-рационално. — Трябва да разбереш, Саломе, вече не съм обективен като твой лекар. Това не е справедливо спрямо теб.

— Ти ми помагаш, Самуел. — Гласът ѝ потрепери. — Вече съм по-добре.

Той премести стола си по-близо до бюрото и отпусна ръце върху кожената подложка, а после изпъна гръб.

— Саломе, опасявам се, че бъркаш терапията с нашата интимност.

— Знам каква е разликата, Самуел. — Тя извърна глава, засегната от думите му. — Истината е, че се нуждая да бъда с някого, който не ме е познавал преди. Ти си единственият човек, който ме разбира и знае историята ми. Щях да умра, ако в този момент те нямаше в живота ми.

Той поклати глава.

— Саломе — изрече внимателно, но твърдо, — знаеш, че няма да умреш без мен.

Лицето ѝ почервения.

— Но ще бъда нещастна.

— Трябва да ти препоръчам друг терапевт. Важно е да продължиш да посещаваш специалист.

Тя помълча няколко минути. Стаята се завъртя пред очите ѝ и тя се опита да фокусира погледа си. Кафявите дървени стени, които в продължение на месеци ѝ се струваха като защитна броня, сега я задушаваша. Ниският таван, който ѝ изглеждаше така задушевен, сега сякаш я смазваше. Прииска ѝ се да избяга... да стане и да се втурне през вратата. Не искаше да слуша как Самуел ѝ говори като на дете. Знаеше от самото начало, че е женен. Нямахте нужда да ѝ обяснява, че има отговорности към семейството си.

— Няма да отида при друг терапевт. Вече ми помогна достатъчно — каза тя, защото искаше да изглежда силна. Кръстоса крака и сложи ръка на коляното си. — Когато дойдох при теб, не можех да слушам музика, не можех да си представя да целуна дори собствения си съпруг. Благодарение на теб успях да споделя какво съм преживяла. Това е напредък, нали, Самуел?

— Да, но тези неща понякога изискват години, преди да бъдат преодоляни.

— Не искам да започвам отначало с друг терапевт. Не искам да разказвам историята си отново, на друг непознат, да изливам отново душата си.

— Разбирам те, Саломе, но сега трябва да излееш душата си не пред непознат, а пред съпруга си. Тревожи ме продължаващото ти нежелание да разкажеш на Октавио какво си понесла и как се чувстваш.

— Не мога да го направя. Казах ти още от самото начало. — Гласът ѝ издаде раздразнение. Сключи пръстите на едната си ръка около врата си и Самуел забеляза розови следи от нервното подръпване на кожата.

— Знам, че някой ден ще се наложи да го направиш. Дори да го напуснеш, никога няма да се излекуваш напълно, ако не разкриеш пред него истинските си емоции.

Саломе погледна ноктите си. Леко се размърда, преди да каже:

— Ако не можеш да се виждаш с мен като мой терапевт, ще може ли да се виждаме извън кабинета? — Тя замълча. — Например на кафе или нещо такова... като приятели?

Самуел се опита да се усмихне, преди да натисне очите си с пръсти. Не очакваше, че ще се окаже толкова трудно. На драго сърце би казал на Саломе, че могат да поддържат приятелски отношения извън кабинета му, но знаеше, че такава връзка би била невъзможна. Та нали все още не можеше да откъсне очи от нея. Беше омагьосан от начина, по който говореше, от изящните движения на ръцете ѝ. Все още бе запленил от нея.

— Не мисля, че идеята е добра, Саломе. Нито за теб, нито за мен. И двамата имаме съпрузи и деца...

— Не те моля да напуснеш жена си и детето, Самуел — каза бързо тя. — Никога не бих поискала подобно нещо.

— Знам, Саломе — каза внимателно Самуел. — Но въпреки всичко не мога да се виждам повече с теб. Не че не искам, но ако срещите ни продължат, бих могъл да се влюбя в теб, а не искам да рискувам всичко хубаво в живота си, което вече имам.

Тя изтри сълзите с опакото на ръката си.

— Казвам ти истината, Саломе.

Няколко минути двамата мълчаха. Седяха неподвижно и гледаха в различни посоки. Чуваха тиктакането на часовника, от време на време шума от някоя преминаваща по улицата кола.

— Благодаря ти, Самуел — каза тя накрая и се изправи. Той виждаше, че е смутена, и копнееше да я прегърне за последен път.

— Ти заслужаваш да бъдеш щастлива, Саломе.

Тя направи опит да му се усмихне, докато вървеше към вратата.

Когато излезе за последен път от кабинета му, Самуел издиша дълбоко. Уханието на марципан още се носеше във въздуха и от него главата му се замайваше.

LX.

*Вестерос, Швеция
април 1975-а.*

Авантюрата на Саломе Ерера със Самуел беше още една тайна, която тя така и не сподели с Октавио. Но за разлика от другите тайни, които се мъчеше да забрави, тази пазеше свидно. Това беше скъпоценен спомен, който можеше да възпроизвежда в мислите си винаги когато закопнееше за нещо красиво.

Саломе не можеше да определи точно кога бракът ѝ се разпадна. Не беше като счупване на стъкло, когато хиляди малки парченца се разбиват в пода. Беше като серия от леки експлозии, ставащи в главата на Саломе. В тези моменти, дори и когато прехапваше устни, за да не изрече на глас думите си, тя сякаш изпълняваше пантомима и Октавио можеше да разчете недоволството по лицето ѝ и езика на тялото ѝ.

Когато Саломе започна терапията, той заживя с надеждата, че нещата помежду им ще се оправят. Но вместо това те се влошиха. Тя не искаше да споделя с него какво обсъжда на сеансите с психиатъра, а когато Октавио се опитваше да провокира диалог, постоянно го отблъскваше.

Мълчанието все повече отчайваше Октавио. Той копнееше за пламенната и безгрижна Саломе, за която се беше венчал преди години. Сякаш жената, която беше извел от Чили, не беше същата. Жената, с която сега споделяше леглото, приличаше физически на съпругата му, но духът ѝ бе отлетял.

В крайна сметка не тя го помоли да си тръгне, както често си беше представяла. Когато той най-накрая каза, че си отива, Саломе реши, че това е поредното му представление, безплоден опит да предизвика някаква реакция у нея. Но не направи нищо, само гледаше с немигащи очи как той извади елегантните си костюми от гардероба, пхна обувките си в платнената торба и взе сватбената им снимка от нощното шкафче. Саломе знаеше, че децата може да го чуят от

съседната стая, обаче не го помоли да бъде по-тих. Сякаш беше воайор, който наблюдаваше как съпругът ѝ физически се изтръгва от нейния живот. Накрая Октавио излезе през вратата, след като я погледна три пъти, а тя пак не направи нищо. Вече се беше спуснал по стълбите, когато Саломе най-послед отиде до входната врата на апартамента и я заключи.

Тревожеше се как ще обясни на децата раздялата с Октавио. Откакто бяха в Швеция, бяха преживели толкова много трудни промени. Знаеше, че на Рафаел все пак ще му бъде най-лесно. Момчето вече бе усетило колко крехка и изтормозена бе майка му, след като я бяха оставили в парка.

Роди го толкова млада, още почти дете. Затова по някакъв начин го чувстваше по-близък от дъщерите си. Винаги когато депресията вземеше връх, той някак усещаше това, намираще я и я прегръщаше. Никога не проявяваше инат или капризи. Беше нейният щит, какъвто неизменно се беше надявала да бъде съпругът ѝ. Само че той така и не успя.

— Татко ти вече ще живее в друг апартамент — каза на Рафаел. Момичетата още бяха в стаята си. Чуваше ги, че си играят там.

— Имаме нужда да се разделим за известно време, защото в момента само се огорчаваме един друг. Нали разбираш, Рафаел? — Тя го придърпа под лявата си ръка и лекичко го оципа.

Очакваше, че ще задава въпроси. Всяко дете би попитало нещо от сорта на: „Татко ще се върне ли?“ или „Защо си тръгна?“. Но Рафаел нямаше въпроси. Просто се сгуши до майка си и хвана дясната ѝ ръка.

Стори ѝ се странно, че държи така нежно пръстите ѝ. Сякаш бяха толкова крехки, че щяха да се счупят, ако ги стиснеше по-силно.

— Няма нищо, мамо — прошепна момчето. — Не се страхувай.

— Да се страхувам? — попита тя, изненадана, че на сина ѝ му е хрумнало подобно нещо.

— Аз ще те пазя. Не се тревожи.

Саломе се засмя нервно и го прегърна още по-силно през слабичкото рамо.

— Не е нужно — увери го тя. — Сега съм по-силна, отколкото бях в Чили. — После го побутна закачливо с малкия си юмрук. —

Виждаш ли колко е яка майка ти?

Момичетата обаче приеха новината много по-тежко, както се и очакваше. Саломе ги настави да седнат до нея в спалнята и им каза, че Октавио вече няма да спи вкъщи.

— Татко ви ще живее наблизко, но не с нас. Не е защото не ни обича, а защото не иска да го виждате нещастен.

— Но защо татко е нещастен? — попита Исабел.

Саломе въздъхна. Момичетата бяха пълни с въпроси.

Разликата между реакциите на дъщерите ѝ и сина ѝ я поразя. Възприе липсата на въпроси от Рафаел като знак, че той разбира положението, но точно същата реакция у Октавио я беше дразнила и отблъсквала.

Тя сбърчи чело. Исабел чакаше отговор.

— Момичета, в момента с татко ви се нуждаем от лично пространство. Както вие двете понякога искате да останете сами, така и ние сега имаме нужда от това. Двамата с татко отново ще бъдем щастливи заедно, ще видите.

Бланка подаде куклата си на Саломе.

— Понякога не искам да играя с куклата си, но после тя ми липсва.

— Е, татко ви няма да бъде далече, така че няма да ни липсва.

Момичетата кимнаха. Саломе се наведе и ги целуна.

— Всичко ще бъде наред — увери ги отново. Те я погледнаха и изчакаха да се изправи.

— За вечеря ще приготвя миди — каза им усмихната, защото знаеше, че това е любимото им ястие.

Преди да стигне до вратата, те вече бяха в ъгъла на стаята си и бяха подновили играта с куклите.

Когато влезе във всекидневната, Саломе завари Рафаел седнал сам на дивана. Беше подвил крака под себе си и се взираше в един от старите филмови плакати на Октавио. Саломе се приближи и приседна безмълвно до него.

Той вдигна глава, беше подпрял брадичка с дясната си ръка. Лицето му изглеждаше като на стогодишен старец. Лице без бръчки, но с изражение на възрастен, прекарал целия си живот в тревоги. Като гледаше Рафаел, Саломе неволно си помисли, че както тя имаше

неподелени с никого тайни, така и децата ѝ имаха тайни. Може би дори и Октавио криеше нещо от нея, в името на любовта.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

LXI.

*Вестерос, Швеция
март 1985-а*

Бяха минали почти десет години, откакто Самуел прекрати авантюрата със Саломе. Но понякога, щом влезеше в сладкарница и усетеше аромат на марципан, не можеше да не се сети за нея. От време на време, докато се хранеше сам в някой от местните ресторанти или пиеше кафе в някое от кафенетата край площада, като че ли я зърваше — гъстата черна коса, красивите извивки на дребното тяло, — ала само след секунди я губеше от поглед. Мълчаливо благодареше за това, защото знаеше, че така избягва усложненията в живота си.

През годините практиката му като психиатър процъфтяваше. Не секваше потокът от емигранти от Южна Америка, директно убежище в Швеция. Мнозина от тях търсеха лечение при Самуел, често по препоръка от бивши негови пациенти. В чакалнята му се появяваха също мъже и жени, избягали от Съветския блок, както и някой и друг бежанец от Иран и Близкия изток.

Отначало Самуел не осъзнаваше как работата с тези пациенти през годините му помагаше да излекува собствените си рани от детството. Но малко по малко, докато слушаше историите на пациентите си, избягали от родните си земи заради политическо преследване, започна да вижда общочовешкото в разказите. Темите бяха универсални: пациенти, загубили любими хора; пациенти, живеещи с вината, че са оцелели; пациенти, гневни, че са били предадени от родината си.

Болезнените спомени от бягството от Франция и безпомощността да предотврати влошаващото се състояние на майка му постепенно избледняха. Сега изпитваше огромно удовлетворение, че помага на пациентите си да се помирят с миналото си, и се надяваше тяхната адаптация към живота в Швеция да е по-лесна благодарение на неговата терапевтична помощ.

Чувстваше и познатото удовлетворение от семейния живот. Кая все така обожаваше и него, и дъщеря им. Сабине все така учеше

усърдно и въпреки че бе почти точно копие на жена му, двамата с Кая признаваха, че по характер прилича повече на него. Притежаваше интелектуално любопитство и винаги търсеше съветите му, независимо дали учеше за падането на Римската империя, или просто имаше нужда от помощ за усвояването на романските езици. Също като него обожаваше всички неща, около които витаеше история, нещата с минало.

Отскоро обаче Самуел се чувстваше зле физически. Не сподели с Кая, когато се появили симптомите: остри болки в стомаха, загуба на апетит. Няколко седмици не каза на никого.

„Няма нужда да тревожа Кая — рече си. — Може би имам язва. Просто трябва да намаля броя на пациентите си.“

Жълтеникавият оттенък на кожата му се засилваше. Първо го забеляза по върховете на пръстите си, после около ключицата му се появи разрастващо се тъмножълто петно.

— Изглеждаш много уморен — отбеляза Кая един следобед. — Дори си малко жълт... Добре ли си?

Той настоя, че е добре.

— Нищо особено. Може да имам малка язва. Следващата седмица по някое време ще мина през болницата да ми направят рентгенова снимка.

Отиде в клиника близо до кабинета си, където го прегледа интернист, колега, на чието мнение се доверяваше. Лекарят изслуша оплакванията на Самуел със сериозно изражение и поглед, вперен в бележките си.

— Ще направим няколко рентгенови снимки и кръвни изследвания и ще видим дали има нещо, Самуел. Ще ти се обадя другата седмица, когато резултатите са готови.

Обади се след два дни и съобщи с преднамерено равен тон.

— Самуел, панкреасът ти ме съмнява. Видяхме някои калцификати. — Замълча за момент. — Мисля, че е добре да дойдеш да направим биопсия.

Самуел не отговори.

— Самуел? Знам, че обикновено съобщаваме тези неща лично, не по телефона. Но като твой колега реших, че ще държиш да научиш

резултата възможно най-скоро. — Лекарят напразно се опитваше да звучи окуражаващо. — Хайде да не се бавим и да направим биопсията, за да разберем какво има там. Процедурата е съвсем лека, не изисква хоспитализиране. Просто вземи жена си със себе си. На връщане няма да можеш да шофираш.

Самуел пренебрегна последните инструкции на лекаря. Не възнамеряваше да води Кая със себе си. Нямахше нужда да я разстройва, преди да разбере какво точно му има.

— Кога да дойда? — попита.

— Ела утре. Вече ти записах час. В един.

Самуел затвори телефона. Усети, че ръцете му треперят и ако не беше жълтеникавият оттенък, цветът им щеше да бъде точно като този на жена му. Снежнобял.

Не съобщи на семейството си подробности за диагнозата. Вместо това на следващия следобед отиде в болницата сам. Почти като в транс мълчаливо се подчини на сестрите, които го настаниха на масата. Шумоленето на бялата хартия под него усили нервността му. Усети хладина от синия гел, с който намазаха корема му, и после лекия натиск на крайника.

Събуди се и видя, че радиологът и лекарят му си говорят. Приглушените им гласове допълнително го разтревожиха.

— Това е всичко засега — каза лекарят, след като сестрата му помогна да се изправи на крака. — Ще ти се обадя след три дни, когато получа доклада от патологичната лаборатория.

Докторът предложи сестрата в приемната да повика съпругата му.

— О, не — спря го припряно Самуел. — Тя не може да дойде. Изникна нещо, свързано с дъщеря ни в училище. Нека просто ми повикат такси. Ще си тръгна сам.

— Сигурен ли си, Самуел? — Лицето на лекаря издаваше подозренията му.

— Да, напълно. Моля те... просто извикайте такси.

Самуел се облече и реши да изчака таксито отвън. Студеният въздух му действа изненадващо освежително. Мислите му препускаха. Последните три дни му бяха като в мъгла. Всичко се беше

развило толкова бързо. Не беше очаквал, че нещата ще станат сериозни толкова скоро.

През целия си живот бе проповядвал колко е важна честността. Беше насърчил Саломе да разкаже на съпруга си какво е преживяла във вила „Грималди“. Беше се ядосал на Кая, когато научи как в продължение на седмици е пазила в тайна новината, че не може да има повече деца. А сега ето че той самият правеше абсолютно същото. Искаше обаче да научи всички факти, преди да разстрои семейството си с неприятната новина. Лекарят му каза, че резултатите ще дойдат след три дни. И Самуел Рудин прекара три дни в мъчително очакване.

— Получих доклада от патологията, Самуел. Показва първичен карцином на панкреаса.

Известно време Самуел не каза нищо. Много добре знаеше какво означава тази диагноза.

— Колко време ми остава?

— Уви, ултразвуковият преглед показва наличие на метастази в черния дроб.

Самуел замълча. Беше наясно: това означаваше, че в най-добрия случай му остават няколко месеца. Почувства слабост, коленете му сякаш се подгънаха. Подпря се с длан на бюрото, а с другата продължи да стиска слушалката на телефона.

— Без съмнение знаеш, че след като болестта е стигнала до метастазен стадий, вече не си подходящ за терапевтични процедури. — Лекарят замълча. — Но при необходимост можем да ти предложим палиативна хирургия.

Самуел кимна. Нямаше какво да каже. В диагнозата му нямаше нищо оптимистично. Би разбрал това още като първокурсник по медицина.

Мислейки на глас, Самуел каза:

— Значи няма да доживея до догодина.

Докторът се поколеба.

— Самуел, съжалявам. — Гласът му бе изпълнен със съчувствие.

— Аз също — прошепна Самуел. — Аз също.

Същата вечер Самуел реши да се прибере пеша. Трите километра от болницата до дома му бяха изтощителни, но той имаше нужда от време за размисъл.

Отначало смяташе да каже на Кая и Сабине за състоянието си след вечеря. Но щом влезе в красивата им, спокойна къща и видя сияещите лица и на двете, промени намерението си.

Не искаше да вижда как жена му и дъщеря му плачат за него. Не искаше двете да се побъркат от тревога и тъга заради болестта му. Вместо това си пожела те да съумеят да приемат, че всички рано или късно умират и че неговата смърт е дошла по-рано, отколкото са очаквали.

През целия си живот Самуел бе изпитвал гордост от това, че утешава болните, помирява хората с миналото им, помага им да гледат в бъдещето. Харесваше му да бъде такъв. Затова мисълта, че скоро той самият ще се нуждае от утешение, го разстрои. Знаеше какво го очаква. Щеше да отслабне. Цялата му кожа щеше да придобие жълтеникав цвят, бялото на очите му щеше да пожълтее като яйчен крем. Вече усещаше неспирното дълбаене в корема, което с времето щеше само да се влошава.

Как, чудеше се, да внуши на семейството си, че не желае да прекара последните си месеци като болник, когото гледат и карат да си почива. Как да им обясни ясно и недвусмислено, че не иска да го подлагат на продължителна и болезнена терапия, която не може да го излекува и в най-добрия случай само ще удължи жалкото му съществуване с няколко седмици?

През следващите три дни не спомена нищо за диагнозата си. Сядаше на масата и пренареждаше храната в чинията си, за да изглежда, сякаш е ял. Ходеше в кабинета си и прекарваше няколко часа в четене на месечните медицински журналы и слушане на класическа музика, за да поддържа впечатлението, че всичко е нормално. Както обикновено, проверяваше дали вратите са заключени и прозорците — плътно затворени. На финала, след като изпиваше таблетките морфин, които лекарят му беше изписал само преди дни, си лягаше и прегръщаше любимата си жена.

Тя спеше в прегръдките му. Русата ѝ коса вече леко се прошарваше. Само преди месец бе направила някакъв коментар за фините бръчици около очите си и гънките от смях в ъгълчетата на устата си. Беше ѝ казал да не се тревожи. Това, което му се искаше да каже сега, което трябваше да ѝ каже тогава, беше, че никога не е изглеждала по-красива. Че би желал да види каква ще бъде след трийсет години, когато косата ѝ стане съвсем бяла, а кожата — като оризова хартия. Все още щеше да я обича.

Благородните болни са особена порода. С нищо не искат да обезпокоят околните. Но след като мина близо седмица, Самуел осъзна, че не може да пази още дълго болестта си в тайна и че няма да се радва на тихо и кротко угасване.

Жълтеницата се беше засилила и Кая настояваше да отиде на лекар. Боеше се да няма хепатит или чернодробна недостатъчност. Той започна да носи пижама, за да прикрива стърчащите си ребра и хлътналия като пещера корем.

Нямаше избор, трябваше да им каже. Отмени следобедните си часове и прекара деня в кабинета си, опитвайки да измисли най-добрия начин да им съобщи новината.

Вечерта се прибра рано вкъщи. Черната му коса беше мокра от потта по слепоочията, а клепачите му изглеждаха уморени и някак провиснали над топлите кафяви очи.

— Влизай на топло, скъпи! — подвижна му Кая. — Знаеш, че напоследък не си добре. Как ти хрумна да вървиш пеша, вместо да вземеш автобуса!

Тя пое палтото му и го закачи до вратата.

— Вечерята ще бъде готова след няколко минути. Защо не се качиш горе да помогнеш на Сабине за домашното по испански. Цял ден ме преследва да я изпитам на глаголите.

— Добре, но по-късно трябва да поговоря с двете ви.

— Искаш ли след вечеря, скъпи? — попита тя. Вече се беше върнала в кухнята и проверяваше нещо във фурната.

— Добре — въздъхна той. Чувстваше се като изпаднал в транс. Всичките му движения бяха забавени. Вдигна чантата си и с тежки крачки тръгна нагоре по стълбите.

— Татко? Ти ли си? — извика Сабине. — Ще ми помогнеш ли с тези глаголи преди вечеря? Мама вика, че ще се справиш по-добре.

Самуел едва успя да стигне до горния етаж, преди да види грейналото лице на тринайсетгодишната си дъщеря, която надзърташе през откритата врата на стаята си.

— Разбира се, миличка. Само да си оставя нещата.

Влезе в кабинета си и светна лампата. Кабинетът беше неговото убежище. Тук можеше да слуша музика, да се наслаждава на чаша чай и необезпокояван да води записките си. Тъмночервените стени бяха украсени с неговите дипломи и сертификати, както и с някои от ценните му карти.

Тук миришеше на книги. Винаги беше обичал този аромат, защото той действаше успокояващо. Досега — защото всичко, което преди му доставяше такова удоволствие, изведнъж му се стори безсмислено. Сега единственото, което искаше, беше да е с жена си и детето си.

Отиде в стаята на дъщеря си и за пръв път видя много неща, които преди не беше забелязвал. Озърна се към леглото и видя детските ѝ колекции от рисувани керамични фигурки, куклите, албумите със стикери и сувенирите, с които бяха отрупани рафтовете.

Докато ѝ помагаше за домашното по испански, копнееше да се наслади на тези безценни споделени мигове с нея. Казваше ѝ глаголи, а тя ги спрягаше. Знаеше, че дъщеря му е прекарала целия ден в учене на различните времена, но му беше трудно да остане съсредоточен. Трябваше да се концентрира максимално, за да не се разплаче.

Както желаше да остарее заедно с жена си, така му се искаше и да види как дъщеря му пораста и се превръща в жена, омъжена и със свои деца. Заболяването щеше да го лиши от тези изживявания, нямаше да стане свидетел на тези важни моменти в живота на семейството си. Дори самата мисъл за това го смазваше от мъка, докато седеше сам в кабинета си.

Стомахът му пареше, игли пробждаха червата му. Разсеяно режеше храната си. Не знаеше как ще успее да изрече думите, които трябваше да каже.

— Имам рак. — Очите му останаха вперени в чинията.

Ето че думите бяха отронени.

— Какво? — Кая изгърва от ръката си вилицата, която се удари в порцелановата чиния и изтрака.

— Ходих на лекар, както ти обещах, и... не е язва.

Кая и Сабине се бяха вторачили в него. Усещаше погледите им върху себе си. Когато вдигна глава, видя, че лицата им са бледи като платно.

— Татко! — извика Сабине. — Какво говориш? Ще се оправиш ли?

— Да, Самуел... какво говориш? — Гласът на Кая я предаде и секна, преди да изрече още нещо.

— По всичко личи, че имам рак на панкреаса.

В стаята настана мълчание.

— Не исках да ви го казвам по този начин... — Гласът му беше слаб, главата — замаяна.

— Рак на панкреаса? — прошепна Кая. Думите отново заседнаха в гърлото ѝ. Тя прикри устата си с пръсти. — О, боже, Самуел! О, мили боже!

По-късно вечерта, докато Кая лежеше разплакана в прегръдката му, Самуел опита да ѝ обясни, че заболяването му е безнадеждно и всяко лечение би било напразно.

— Не, не — настоя тя. — Трябва да има надежда. Все ще има някакво лечение, сигурна съм. Ти... ние... трябва да се борим!

— Не, Кая — каза твърдо той. — Няма какво да се направи. Възможните терапии ще бъдат болезнени. Само ще ме изтощят. А аз искам... — Тук се поколеба. — Имам нужда да изживея следващите месеци възможно най-близо до начина, по който съм живял досега.

Тя поклати глава.

— Не разбирам, Самуел. Не те разбирам. Не предпочиташ ли да живееш няколко седмици повече и да прекараш това време със Сабине и мен? Не би ли избрал на всяка цена живота?

— Не, не бих. Честно, не бих.

— Не те разбирам! След всичко, през което сме минали, как можеш да се предадеш без бой? — Кая заплака и зарови лице във

възглавницата, като заби малките си пръсти в матрака. — Това е егоистично, Самуел. Не мислиш за жена си и детето си.

— Кая — каза меко той и я изрови изпод завивките и възглавниците. — Трябва да живея, да живея истински, а не просто да отложам смъртта си. Искан да си спомням всичко, не да прекарам последните си дни в морфинова мъгла. Да мога да различавам лицето ти от облак пара. — Притисна глава към тънката материя на нощницата ѝ и тя усети, че сълзите му потекоха. Помисли си, че тази вечер и двамата ще се удавят в тъгата, която заливаше стаята им.

LXII.

*Вестерос, Швеция
май 1985-а*

Самуел настоя с Кая да отидат в Микели, финландския град до гората, където беше родена тя. От години искаше двамата да посетят родното място на Кая.

— Ще посетим гроба на майка ти — каза, докато лежеше в обятията ѝ. — Преди да си ида, искам да видя бледосините и шафраненожълтите сгради на Хелзинки. Да се разходя в карелска гора и да се изкъпя в студените дълбоки езера.

В миналото Кая винаги отказваше. Майка ѝ беше мъртва, а баща ѝ и братята ѝ бяха чужди. След като шведският ѝ татко я беше отвел повторно, се беше заклела никога да не се връща в страната, която според нея я бе изоставила.

Но сега, след като му оставаха само няколко месеца живот, Самуел стана по-настойтелен.

— Ще заведем Сабине. Вече е тийнейджърка и трябва да го види — каза той на Кая. Преди три години тримата бяха ходили в Париж, откъдето беше неговото семейство, а сега Самуел държеше да посетят и родината на Кая. — Децата трябва да знаят къде са корените им — рече на съпругата си. — А що се отнася до теб — добави твърдо, — важно е да се върнеш там.

— Нека да не мислим за мен, Самуел.

Той ѝ се усмихна. Устните му бяха напукани като стар пергамент.

— Не става въпрос само за теб, Кая. Това засяга нас.

Тя се разплака в измършавелите му ръце. Миришеше ѝ странно. Отскоро използваше одеколон в напразен опит да прикрие миризмата на болест, излъчвана през порите му.

Кая забеляза, че сега очите му бяха като на новородено бебе, и си спомни как изглеждаше Сабине, когато за пръв път я взе в ръцете си. Малката ѝ главица бе покрита с мек светъл пух, клепачите бяха подуты и с прозирни фини венички. Колко странно, помисли си Кая, че болестта може да придаде детски образ на възрастен мъж. Погледна

съпруга си, загърнат с памучните завивки, със смалена пожълтяла глава и подути очи, и го почувства донякъде като свое дете.

В други моменти Самуел напомняше на съпругата си, че все още е мъж. Не искаше да го гледят. Не искаше да го съжаляват.

— Има още неща, които искам да направя — заяви й. — Искам да хапна стриди от Бретан. Големи синьо-сиви стриди, каквито съм ял като малък в Париж. Искам да усетя вкуса на солена вода, докато ги изсмуквам от черупката.

— Можем да го направим, скъпи — обеща му през сълзи Кая.

— И искам да отида във Финландия с теб — повтори той. — Искам да танцуваме в деня на лятното слънцестоене, когато вече е полунощ, а небето е още светло.

— Разбира се. — Тя стисна пръстите му.

— И искам да отидем в дома, където си прекарала най-ранното си детство. Да видим къде си била родена. Искам да отида в църквата, където е било опелото на майка ти. Най-много от всичко искам да се помириш с паметта й. Това е важно, Кая.

Тя го погледна озадачена.

— Самуел, помирила съм се много отдавна, още когато двамата с теб създадохме свое семейство.

— Това не е помиряване, Кая. Това е ново начало.

— Двамата със Сабине сте моето семейство. Ако там все още има някой, за мен той е чужд човек.

— Ще отидем заедно. Тримата. Знам, че ако сега не съм по-настойчив, никога няма да отидеш.

— Ще отида, Самуел. Обещавам ти. — Зелените й очи бяха замъглени от сълзи.

— Не, искам да бъда с теб, когато отидеш. Искам да те подкрепя, когато посетиш гробовете на родителите си. — Той замълча. — Освен това не ми се ще да отидеш на гробищата и да мислиш за мен. Още не.

— О, Самуел — изплака Кая и се намести в прегръдката му. — Защо ни се случва това? Защо? Защо? Защо бог ни го причинява?

Той приглади с длан русата й коса. Винаги му се беше струвала много крехка. Дори болен си представяше, че е по-силен от нея.

— Винаги ще бъдем заедно, любов моя. Обещавам ти. — Самуел замълча. — Засега да се концентрираме върху живота ни в следващите месеци.

През юни взеха влак до Стокхолм, а после ферибот до Финландия. Самуел беше много слаб, тъй като нямаше никакъв апетит. Въпреки лятната горещина бе навлякъл два пуловера върху изпостелялото си тяло и омотал тъмнозелен шал около врата си.

— Дори не помня пътя към къщата — каза му тя.

— Не се тревожи, Кая — рече ѝ той, протегна тънките си пръсти и ги сплете с нейните. — Като стигнем там, ще измислим какво да правим.

Тримата прекараха два дни в обикаляне на забележителностите на Хелзинки, преди да вземат влака до Карелия.

— Чудя се дали гарата в Микели още е такава, каквато я помня — разсъждаваше на глас Кая. — Бледозелена, с бели первази и стар железен часовник до гишето за билети. Представям си я съвсем ясно...

Щом стъпи на перона, Кая се почувства отново като финландското военно дете от миналото. Помнеше бледосиньото палто, което носеше, когато жената от Червения кръст я посрещна и я заведе при семейството ѝ.

Скелетите от военното минало на града си стояха. Гордата статуя на генерал Манерхайм. Паметникът на незнайния воин. Товарните влакове, които превозваха муниции до фронта за войната срещу руснаците. „Дали тези са истинските, или са копия?“ — запита се Кая, като видя кафявите влакове, запълнили района на гарата.

— Семейството ми живееше далече от гарата — сети се тя, като се обърна към Сабине и се усмихна на Самуел.

— Дали да не попитаме в кметството за точния адрес и да помолим за карта? — попита Сабине майка си.

— Няма улица и номер — засмя се Кая. — Ние живеехме в гората, скъпа. Дори не помня точно къде. Но ако вървим по релсите, в крайна сметка ще стигнем до къщата.

— Татко е прекалено слаб — прошепна Сабине на майка си, докато Самуел се оглеждаше наоколо.

— Да, знам.

— Какво ще кажеш да наемем велосипеди и да се придвижим с тях? Може да имат и тандеми, така татко ще седи, а аз ще въртя педалите.

Сабине влезе в гарата и попита дали дават велосипеди под наем.

Двете жени въртяха педалите покрай релсите, Самуел седеше зад дъщеря си, която го взеше като чуплив товар. Краката му бяха върху педалите, докато минаваха покрай езерото Саймаа, реката, зелената гора. Почти два часа по-късно Кая свали крака от педалите и погледна едва ли не като хипнотизирана към ивица от дървета.

— Там беше! Точно така! Спомням си! Нашата къща беше там!

Оставиха велосипедите и тръгнаха по меката пръст, а летящите край тях мушици се криеха в храстите лавандула и лупина.

Кая видя къщата в далечината. Дълго симетрично бунгало с дървени стени и кирпичен покрив със слама отгоре. В него нямаше нищо особено, освен трите дълги прозореца с бледобежови рамки с тънки напречни летви.

Спря на няколко метра от къщата и остана неподвижна — сякаш цяла вечност. По време на цялото пътуване от Вестерос Кая се опитваше да си внуши, че няма да си спомни нищо, че е била прекалено малка, когато е напуснала това място.

Но спомените на седемгодишното момиче, завърнало се за пръв път в дома си след охолния живот в Швеция, нахлуха в главата ѝ. И за нейна изненада, тази зряла четирийсет и пет годишна жена, която беше сега, мислеше по същия начин като момиченцето, слязло от каруцата на баща си. Това място беше белязано от дълбока, покъртителна бедност. Тук гората се сливаше с края на света. Тук гъстите клони на хвойните и боровете и тънките бели брези прислоняваха силни, горди хора, които нямаха почти нищо, освен дрехите на гърба си, езерата и снега.

Сега немощният съпруг на Кая и дъщеря ѝ стояха до нея. И като смирени поклонници последваха Кая, която тръгна към порутената къща.

Лятното слънце обливаше скромния дом с топла яркожълта светлина, която украсяваше със златисти ореоли избуялите макове и червени детелини.

— Усещаш ли мириса на цветя, Кая? — попита Самуел с измъчен глас, докато бъркаше във вътрешния си джоб за шишенцето с течен морфин. — Ухаят толкова хубаво.

Кая се обърна да погледне Самуел и видя усмивката на пожълтялото му, хлътнало лице. Отиде при него и го хвана за ръка. Забеляза колко по-тънка е вече неговата ръка от нейната.

Потупа го лекичко с длан и се съгласи:

— Да, Самуел, миришат божествено.

Вътре къщата беше далеч от идилията. Занемарена от години, с дупки между гредите и изкорубен от дъждовете под. Въпреки че бе изоставена и тънеше в разруха, все още се виждаха следи от живота на бившите ѝ обитатели. Една-две нащърбени керамични купи, плетена кошница, дървени лъжици, празни консервни кутии, разпилени в грубо скованите шкафове.

Стъклата на прозорците бяха изпочупени. Дантелените пердета — сигурно поне четирийсетгодишни — сега висяха нацепени, излинали, потънали в прах.

— Явно са я напуснали преди години — каза Кая. Изгони от съзнанието си мисълта, че баща ѝ навярно е мъртъв и заровен до майка ѝ. Колкото до братята ѝ, знаеше, че Виктор е починал, а след връщането си в Швеция не беше поддържала никаква връзка с Олави и Арво.

— Братята и баща ми спяха в тази стая, край огнището — каза тя, а под краката ѝ изхрущяха няколко ръждясали пирона и счупени клонки. Посочи голямото дървено легло и в главата ѝ нахлуха образите на момчетата, които спяха свити, опрели гръб в гръб. — Аз спях в задната стая, сама.

Кая прекоси бавно помещението и в съзнанието ѝ изникнаха още спомени.

— Сигурно е било голям жест да ми предоставят собствена стая. Но тогава не го оценявах. Чувствах се самотна.

— Било ти е много трудно, мамо.

— И за тях беше трудно. Да им се натреса — пухкаво момиче, идващо от живот, не познал трудностите и лишенията на войната. —

Кая замълча. — Горките ми братя. Нищо чудно, че бяха толкова жестоки с мен.

Самуел се подпря с длан на рамката на вратата и намести шала си. Осветен от лятното слънце, което навлизаше през счупените прозорци, изглеждаше като аскет, току-що завърнал се от дълго поклонничество.

— Виждам откъде е дошла любовта ти към горите и езерата — каза той на Кая, като обърна поглед към гледката навън. Стотици метри разцъфтели цветя и високи дървета с гъста зеленина обграждаха къщата. Зачуди се как би изглеждало това място потънало в сняг.

Обзе го лека меланхолия, като осъзна, че никога няма да види този пейзаж в друг сезон. Искаше пак да е здравият мъж, който взеше на колело малката си дъщеря по улиците на Вестерос, а не болният баща, когото взеше дъщерята. Искаше отново да може да обича Кая така, както през онази първа година в Гьотеборг, със същата енергия, със същото безразсъдство, които ги бяха отвели на балкона в миниатюрния му апартамент, за да утолят жадната си страст. Но осъзнаваше необходимостта да приеме, че около него все още има толкова много красота. Не му се щеше да прекара последните си дни в съжаление за това, което никога нямаше да има.

— Изглеждаш уморен, татко — откъсна го от мислите му гласът на Сабине. — Да се връщаме в пансиона.

— Да — прошепна той. — Но само ако майка ти е готова.

Не искаха да пришпорват Кая. Сега тя стоеше в средата на двустайната къщурка, където мислеше, че е дошла на бял свят. Кая си представяше как майка ѝ ражда на простото дървено легло и я прегръща за пръв път.

Нямаше и понятие, че бе родена край същото онова езеро, което я остави без дъх с красотата си. Нямаше и понятие, че майка ѝ беше плакала нощ след нощ, когато бяха отвели Кая, нито че младият живот на майка ѝ бе прекъснат на мястото, където беше започнал нейният живот.

LXIII.

Микели, Финландия

юни 1985-а

Медният купол на старата църква се открояваше като зелено полукълбо на фона на синьото финландско небе. Не ѝ се ходеше на гробището, но все пак го направи, защото Самуел настоя. На този етап, ако той пожелаеше да отидат и до Арктическият кръг, Кая пак щеше да се съгласи, независимо от това, че беше неосъществимо за човек в неговото състояние. Не искаше да изпитва съжаление към него или към себе си, най-после бе разбрала това, което съпругът ѝ се беше опитал да ѝ внуши. Той искаше да направи още няколко неща, докато беше на тази земя, включително да се увери, че след смъртта му тя ще бъде добре — и физически, и душевно. Щом вярваше, че посещението на майчиния гроб може да ѝ помогне да излекува някаква емоционална рана, Кая щеше да се съобрази с желанието му.

Гробището беше старателно поддържано, което отначало я изненада, защото тя се чудеше къде живеят сега местните хора. Имаше предвид онези горди мъже, които се бяха сражавали за независимостта си, придвижвайки се със ски, облечени в бели униформи, които се сливаха със снега.

Дървената църквица с куполовиден връх ѝ напомняше за архитектурата на руските храмове. Знаеше, че родителите ѝ са били източноправославни, защото си спомняше миниатюрната икона до леглото на братята си. Знаеше, че това е църквата, където е било опелото на майка ѝ, защото баща ѝ я посочи в деня, в който се върна през зимата на 1948-а.

Гробището беше пълно с редици от железни кръстове, които заемаха тревистия хълм. Червени цветя отбелязваха войнишките гробове. Кая тръгна по алеите. Спираше се при всеки парцел, навеждаше се над гробовете, четеше имената и се питаше дали най-

после ще попадне на надпис *Сирка Лааско* и ако това станеше — дали на съседния гроб щеше да пише *Тойво Лааско*.

В крайна сметка Самуел беше този, който намери имената. Измина само няколко метра, преди да открие и двете, всяко написано на отделен железен кръст, ръждясал от дъжда и снега през годините. Но това, което не очакваше, бяха другите две имена до гробовете на майката и бащата

— Виктор и Олави Лааско, двамата братя на Кая.

— Намери ли ги? — извика му Кая. Полата на червената ѝ рокля се издуваше от вятъра.

Самуел замълча няколко секунди, обмисляйки трескаво как да ѝ каже. Рефлексите му бяха забавени и докато ѝ отговори, тя вече се озова до него.

— О, боже! — възкликна Кая и притисна разтреперените си пръсти към устните си. — За Виктор знаех. Беше починал, преди да се върна вкъщи, и изобщо не го помня. Но и Олави? — В очите ѝ нахлуха сълзи. — Олави и Арво ме проследиха покрай релсите през зимата, когато ме върнаха тук — обясни тя с треперещ глас. — Кога е умрял?

Тя погледна датите и опита да сметне наум.

— Хиляда деветстотин петдесет и трета... значи е бил само на деветнайсет. — Огледа се да провери дали няма гроб и на Арво, но не намери такъв.

Самуел прегърна жена си. Немоощната прегръдка на съпруга ѝ само засили болката.

— Самуел, не мога да го понеса. — Тя се измъкна от ръцете му. — Виж всичко това. — И посочи редиците с гробове.

— Знам, Кая. — И той гледаше редиците с кръстове и цъфнали цветя. — Знам.

— Направо съм вцепенена, Самуел. Това са гробовете на моите родители, моите братя, а аз нямам почти никакви спомени от тях.

Самуел хвана ръката на жена си и видя, че очите ѝ се пълнят със сълзи.

— Години наред бях гневна. Смятах, че родителите ми са се отказали от мен, защото по време на войната грижите са им тежали. — Тя извади кърпичка и попи сълзите си. — Когато родих Сабине и я взех в ръце, усетих, че сърцето ми прелива от любов. И с всяка следваща седмица обиквах дъщеря ни още повече, предусаща всеки

неин плач, дивях се на всеки жест — и тайно се гневях на собствената си майка.

Страните ѝ бяха облени със сълзи. Стискаше с всичка сила треперещата ръка на Самуел.

— Чувствах се необичана. — Цялата трепереше. — Защото каква обич е това, щом майка ми, която ме е родила, притискала до гърдите си и прегръщала, е могла... могла да ме изпрати толкова надалече? — Тя спря и си пое дълбоко дъх. — Знам, че никога не бих постъпила така с нашата дъщеря, Самуел.

— Знам. Знам — опита да успокои жена си той. — Но тогава се е водела война, Кая. А по време на война нещата не са черно-бели. — От гърдите му се отрони дълбока въздишка. — Те са те спасили.

Самуел погледна Кая и видя, че очите ѝ са зачервени, а деликатните ноздри леко са се разширили. Прииска му се да я целуне, да я прегърне и двамата да паднат на земята, а после да се търкалят чак до езерата.

Тя кимна.

— Знам, Самуел. Знам. — Огледа още веднъж морето от гробове. — Най-после осъзнах саможертвата, която са направили за мен. Можеше и аз да съм погребана под един от тези кръстове. Загинала от глад или от заблуден куршум.

Кая плачеше, обронила глава на гърдите му. С треперещи пръсти стискаше памучната материя на ризата му и опипваше копчетата.

Той я привлече към себе си и я погали по косата.

— Ти си най-прекрасната майка за нашата дъщеря. Най-любящата съпруга... — Устните му се притискаха към ухото ѝ и тя усещаше топлия му дъх върху врата си. — Родителите ти са постъпили така, както бихме постъпили и ние, Кая. И двамата знаем, че колкото и силна болка да ни причини това, бихме направили всичко, за да спестим болката на дъщеря си. — После я откъсна от себе си и се взря в зелените ѝ очи. — Родителите ти са пожертвали много, когато са те изпратили в Швеция, но са го направили, защото са те обичали.

Тя обърна лице към Самуел и успя да извие треперещите си устни в лека усмивка.

— Най-накрая — прошепна — и аз го разбрах.

LXIV.

Вестерос, Швеция

юли 1975-а

На Сабине ѝ беше мъчително да гледа баща си. Сякаш виждаше предизвестието за смъртта му. След училище отиваше в стаята на родителите си и го намираше легнал върху колосаните бели чаршафи, заобиколен от книгите си, почти недокоснал храната, оставена на нощното шкафче. Главата му бе подпряна на възглавниците, които майка ѝ бе разбухала само преди няколко часа, клепачите му бяха подуты, а лицето — хлътнало. Дехидратираната плът висеше от изпъкналите му кости.

В началото държеше ръката му, докато той си почиваше в леглото. Дългите му пръсти, с кокалчета, скрити под паяжина от меки черни косъмчета. Но сега ръцете му вече бяха толкова студени, че допирът с тях ѝ беше непоносим. Искаше ѝ се да ги разтрие, да ги задържи между дланите си, да ги масажира, докато се затоплят. Ала от това нямаше полза.

Сабине не беше при баща си в нощта, когато той почина. Кая остана с него в болницата, не се отдели от съпруга си, уловила ръката, която я беше милвала, обичала, изтривала сълзите ѝ толкова дълги години. Притискаше дланите му към своите, очите му бяха сънени и замъглени от болкоуспокояващите. И тя затвори очи, за да спре сълзите си и да го запомни така, както би искал. Както в онзи първи ден в Гьотеборг, когато го рисувахе в профил, удивена от тъмната му кожа и гъстите черни къдрици. Той беше мъжът до нея, а не слабият като скелет непознат, който спеше в болничното легло, от чиято кожа се излъчваше миризма на амоняк.

Не усети точно в кой момент той я напусна. Не помнеше докога ръката му беше още топла в нейната. Но когато сестрата дойде и сложи длан на рамото на Кая, прошепвайки, че съпругът ѝ е починал, тя изпадна във вцепенение. Мисълта, че Самуел никога няма да се върне физически, че тя ще трябва да живее, разчитайки само на спомените, беше твърде болезнена.

— Самуел, Самуел — зашепна, отново и отново, докато остана без глас.

Спря да носи кръстчето си почти месец по-рано, защото се чувстваше предадена.

В един от последните си мигове на ясно съзнание Самуел забеляза отсъствието му, когато тя се наведе над него като кацнала чайка.

— Къде е медальонът ти? — попита я. Слабото му като на монах лице се открояваше на фона на бялата болнична роба.

— Свалих го, Самуел.

— Защо? — продължи той, а жълтите му пръсти посегнаха към деколтето ѝ.

— Ами определено не ми донесе... — Спря, за да се поправи. — Със сигурност не ни донесе късмет, не мислиш ли?

— Няма такова нещо като късмет. Суеверията са глупост. — Тя видя, че той все още се мъчеше да се усмихне въпреки напуканите си и сухи устни.

Кая взе няколко бучки лед и внимателно ги пхна в устата му.

Очите му блестяха. Самуел сякаш не усещаше морфина, който капеше в пожълтялата му ръка, вече толкова тънка и цялата в синини, че изглеждаше като натъртен банан.

— Виж, вярата е важна, Кая. — Пръстите му докоснаха нейните. За момент затвори очи, а тя го хвана за ръката и стисна силно пръстите му. — И аз загубих родителите си, Кая. Освен това загубих всичките си роднини — братовчеди, лели, чичовци... всички те изчезнаха през войната. — Самуел се опита да навлажни с език напуканите си устни.

— А, и още нещо, скоро ще умра. Но все още имам вяра.

— Каква вяра, Самуел? — поклати глава тя, а сълзите потекоха по бузите ѝ. — Каква вяра? Никога не сме спазвали нито християнските, нито еврейските традиции в дома си. Може би сега сме наказани за това!

— Наказани... не мисля, любов моя. Аз имам вяра, че двамата с теб винаги ще бъдем заедно. Че дори в смъртта ти няма да успееш да се отървеш от мен. — Той се насили да се засмее и бръчките край кафявите му очи се очертаха. После стисна ръката ѝ. — Имам вяра, че

дъщеря ни ще порасне и ще стане силна и достойна жена... също като майка си... Имам вяра, че тя ще прави разлика между редно и нередно. Че уроците, които сме й дали през годините, ще я насочват и че тя ще ни кара да се гордеем с нея.

Имаше обаче още нещо, което искаше да каже, но не можеше да изрече на глас. Каза го наум. В един от редките спокойни мигове на умиращ човек спомена единствената друга жена, която освен съпругата и дъщеря му беше имала значение в неговия живот. Без да произнесе и звук, в ням диалог с бог, Самуел поиска прошка. Помоли се Саломе да е щастлива и да е успяла да се помири със себе си и семейството си.

Кая трябваше да реши дали да погребне Самуел в еврейското гробище в Стокхолм, или в гробището край църквата във Вестерос. Той не беше заявил изрично желание, така че тя трябваше да вземе сама окончателното решение — да спазва традициите на дедите му или да избере за вечния му дом християнското гробище близо до апартамента, където живееха.

Знаеше, че ако избере еврейското гробище, това ще лиши и нея, и Сабине от възможността да бъдат погребани до Самуел. Никоя от двете не беше приела юдаизма. Тя би го направила, стига Самуел да беше пожелал. Но да го погребне в поле с железни кръстове и каменни ангели, също й се струваше нередно.

В крайна сметка предпочете гробището до църквата. Въпреки че кръстовете не отговаряха на вярата на Самуел, беше сигурна, че той не би поискал да го отделят от нея в смъртта. Че като мъж и жена, които през целия си живот бяха спали един до друг, трябваше да почиват заедно и в смъртта.

Така че в един дъждовен ден Кая и Сабине погребяха Самуел на тревисто хълмче на фона на тъмното, северно небе.

За траурния ритуал дойдоха повече от петдесет души, мнозина от тях Кая и Сабине никога не бяха виждали, а сега лицата им се размиваха от дъжда. Майката и дъщерята оставиха червени цветя върху купчината пръст, преди да се отправят бавно към колата.

Никоя от двете не видя в далечината тъмнокосата жена с черно палто и жълто-зелен шал, която ги изчака да си тръгнат. Тя целуна

лилиите, които носеше, и внимателно ги остави на гроба на Самуел.

LXV.

*Вестерос, Швеция
септември 1994-та*

Всички снимки, всички подаръци, които му беше дала и които бяха стигнали до Швеция, сложи в кутии и изпрати в склад за съхранение на вещи. Дори старата копринена кесийка, която му беше избродирала преди толкова години. Опакова я, за да е далече от очите му. Подписа документите за развода, които дойдоха по пощата, и нито веднъж не направи опит да се срещне с нея, за да обсъдят разпадането на брака им. Чувстваше се толкова празен, толкова лишен от сили и енергия, че за пръв път в живота си нямаше какво да каже.

Октавио прие да работи като киномеханик, защото реши, че това е най-подходящото от всички предложения. Можеше да признае пред себе си, че му харесва да седи зад въртящите се филмови ролки и да гледа как друг мъж играе любовник, герой, човек на изкуството. На този етап от живота му за него беше по-лесно да си седи и да гледа как някой друг изпълнява роли. Октавио знаеше, че преди двайсет години е изиграл най-важната си роля и никога нищо вече няма да бъде толкова важно за него. Тогава дори нямаше сценарий, но беше изиграл ролята, влагайки цялото си сърце, за да убеди отец Сиснерос да му помогне за спасението на Саломе.

Сега, като докосваше с пръсти американските филми, прозрачната филмова лента, Октавио се усмихваше. Зареждаше ролка след ролка в кино, пълно с буйни шведски тийнейджъри, и това му носеше странно чувство на спокойствие. Прекарваше зрелите си години като воайор. Наблюдател на всичко наоколо, без да участва в почти нищо.

След развода със Саломе на няколко пъти се колебава дали да не ѝ разкаже как бе накарал свещеника да му помогне и как двамата бяха убедили генерал Мартинес да уреди освобождаването ѝ. В крайна сметка обаче предпочете да не го прави. Така че на финала се върна в

положението, в което беше, когато за пръв път зърна Саломе — обичаше я и ѝ се възхищаваше от разстояние.

Само дето беше различен от младежа, който преди толкова години се любуваше от балкона си на красивото седемнайсетгодишно момиче. Тогава възприемаше света като добро място, където хората с чисто сърце могат да живеят и да обичат. Оттогава обаче беше видял неща, които го бяха променили завинаги. Онези мъртви мъже в черния микробус — пребити до смърт и потънали в кръв — се явяваха отново и отново в кошмарите му. Можеше само да си представя какво бяха правили със Саломе.

Накрая се изтощи от опитите да се преструва, че всичко може да стане отново такова, каквото е било преди, че с няколко сладки думи към Саломе и с нежни целувки може да изтрие нещата, които се бяха объркали така фатално.

Сега виждаше всичко по-ясно. Може би се дължеше на мъдростта на зрялата възраст. Може би се дължеше на това, че през всичките тези години бе живял сам, но сега виждаше всички допуснати грешки. Беше се държал като страхливец, като не бе позволил нещата между него и Саломе да се изяснят. Чудеше се дали, ако беше оставил отношенията им да се счупят напълно, без постоянно да се опитва да ги поправи, двамата нямаше да са заедно сега, в златните си години.

След развода двамата поддържаха приятелство не само заради децата, но и заради самите себе си. Саломе не би могла да напусне напълно Октавио. Те бяха свързани от нещо по-силно от брака. И въпреки че не бяха успели да намерят начин за справяне с проблемите си, Саломе все още беше любовта на живота му.

В един период той направи всичко възможно да я забрави. Не можеше да повярва, че му е позволила да си тръгне от дома им и не го е повикала да се върне. Очакваше да го последва, да се втурне след него, да го прегърне и да му каже, че съжалява, задето го е отблъснала. Мислеше, че никога няма да го пусне да си отиде.

Но в онези дни той още смяташе, че животът прилича на филмов сценарий. Където щастливият край му е гарантиран, защото наивно вярваше, че любовта побеждава всичко.

След като тя не го последва, беше толкова наранен, че се закле никога вече да не се върне. Опита да я прогони от мислите си. Затова

събра всички предмети, които му напомняха за нея, опакова ги и ги изпрати в склад.

По едно време дори взе да излиза на срещи с други жени. Но колкото и да искаше да я забрави, нямаше как да поддържа заблудата, че се интересува от жена, която очевидно не можеше да се мери със Саломе. Така че постепенно, с течение на годините, прие предложението на бившата си жена да поддържат приятелски отношения. Осъзна — глупаво беше да се преструва, че може да я изтрие от сърцето си. Тя беше майката на трите му красиви деца. Беше неговата първа и единствена любов.

Така че щеше да я чака, както бе правил толкова пъти, когато двамата танцуваха танго в хола си — пускаше я да се завърти и оставаше да я чака с протегнатата ръка.

LXVI.

*Вестерос, Швеция
ноември 1998-а*

През годините Саломе често извикваше в съзнанието си деня, в който Октавио си тръгна. Знаеше, че тогава той копнееше да го спре, да му каже, че и тя иска бракът им отново да потръгне. Че двамата не могат да позволят на случилото се в Чили да ги раздели и да унищожи любовта им.

Ала тогава тя не можеше да го направи, тъй като след пристигането в Швеция се бяха отдалечили твърде много един от друг. Тогава Саломе изгаряше от желание да започне следващия етап от живота си сама. Както бе предложил Самуел, трябваше да преоткрие себе си и според нея най-добрият начин да го направи бе да остане сама.

Първите години прекара като самотна майка, посвещавайки се отново на нещата, които имаха най-голямо значение за нея: децата, книгите, колекциите.

Осъзна, че от пристигането им в Швеция не се беше проявявала като всеотдайна майка на Рафаел и момичетата. Така че едно от първите неща, които направи след раздялата с Октавио, беше да се постарее да ги опознае добре. Вложи повече време в общуването с тях, помагаше им за домашните. И им каза, че винаги е на тяхно разположение, ако пожелаят да поговорят за трудностите, свързани с адаптацията към новия живот в Швеция.

Момичетата ѝ признаха, че им липсват любимите храни от дома, така че Саломе започна отново да готви, като изпълваше къщата с познатите ухания от кухнята им в Чили. Обикаляше районите извън техния квартал и откри пазари, където се продаваха необходимите ѝ продукти — плитки чесън, червени и зелени люти чушлета, кориандър и мента.

Купуваше цветя дори и през зимата и ги слагаше на необичайни места, където децата не очакваха да ги зърнат. Например на полица в

банята можеха да се видят три клонки фрезия, а на последния рафт в библиотеката — ваза със сини и червени анемонии.

Започна отново да колекционира различни неща, както беше правила в розовата къща. Поправяше счупени предмети, изхвърлени от другите, и ги подреждаше на групички. Нейните „малки семейства“, както ги наричаше. Като ги разполагаше из апартамента, постоянно напомняше на децата си, че дори и счупените вещи се нуждаят от дом.

Като проява на новооткритата си независимост и за да продължи изоставеното образование, Саломе прие поканата на местните власти да учи шведски и се записа в близко училище. Там се запозна с други бежанци и се сприятели с неколцина южноамериканци, чиито истории не бяха кой знае колко по-различни от нейната.

Нощем, след като завиеше децата в леглата им и им пожелаеше лека нощ, сядаше да учи на светлината от настолната лампа и да овладява механиката на езика на страната, която най-после бе приела за свой дом.

Саломе обожаваше тези моменти, които бяха изцяло нейни: учебниците бяха разтворени пред нея, а подострените моливи — подредени наблизко, точно както на старото ѝ бюро в манастира. След като завърши интензивния едногодишен курс по шведски, се записа в местен колеж да следва класическа филология, нейна отколешна мечта. Поднови изучаването на латински, гръцки, класическа поезия и дори се включи в курс по история на изкуството.

Докато следваше, някои мъже от колежа я канеха на срещи. От време на време приемаше поканите. През годините дори имаше един-двама любовници, надявайки се да открие чувството на цялост, което търсеше. Но в крайна сметка потребността ѝ да бъде приета физически така и не надделя над емоционалната дистанцираност от тези мъже. Постепенно осъзна, че търси само компанията им, а не друга голяма любов.

През годините Саломе полека-лека осъзна и друго: че никой друг мъж не може да съперничи на бившия ѝ съпруг по доброта и нежност, и започна да тъгува по онова, което бяха имали двамата с Октавио. Липсваха ѝ разговорите с него, близостта им, споделеното минало. Знаеше, че децата също копнеят за баща си. Така че малко по малко

направи постъпки за приятелство с Октавио. Той отначало се дърпаше, но накрая гордостта и инатът му взеха да се топят.

С течение на времето, след като кратките ѝ афери бяха останали в миналото и бе започнала да свиква с ролята си на самотна майка и студентка, Саломе се улавяше, че все по-често мисли за Октавио. Дори се чудеше дали не е допуснала грешка с развода. Нито за миг не съжали за авантюрата със Самуел, нито че позволи на Октавио да си отиде, за да се помири с миналото си. Ала понякога се питаше дали ако се бяха разделили само за кратко, нещата в крайна сметка нямаше да се оправят и нямаше да се стигне до развод.

Да, независимо от развода те все още бяха семейство. Всъщност тя разчиташе на бившия си съпруг много повече, отколкото би признала. Октавио беше винаги на разположение, когато се нуждаеше от него — като глас, изпълнен със съчувствие в другия край на телефонната линия, или като помощник, когато имаше нещо за ремонт в апартамента ѝ. Саломе беше осъзнала, че тяхната любов, с всичките ѝ пукнатини и белези, беше издържала изпитанията.

Сега, след като най-после завърши образованието си и постигна целта си да може да превежда стиховете на Катул, се замисли за обещанието, което му беше дала в нощта на сватбата им. Тогава той ѝ подари книга за египтяните, а тя се закле да научи стиховете в оригинал. Споменът я връхлетя неочаквано и Саломе се почувства пометена от носталгия. Сякаш всичко това се беше случило едва вчера и в същото време преди цяла вечност. Отиде до етажерката и намери книгата. Отвори я на първата страница и прекара пръсти по посвещението.

„На моята безценна египтянка — беше написано със замах. — Дано да мога винаги да ти се люблювам.“

Преизпълнена с емоции, Саломе изтри сълзите си. Увереността на думите на Октавио дълбоко я порази. Деликатните ѝ пръсти почти инстинктивно докоснаха гръдната кост и обходиха очертанието на сърцето.

LXVII.

*Вестерос, Швеция
ноември 1998-а*

Тя звучеше толкова разтревожено по телефона, че той се разбърза, за да стигне час по-скоро при нея. Уличните лампи на Вестерос осветяваха сивата вечер със златистите си глобуси. Октавио зарови брадичка в шала си и закрачи енергично по паветата. Звукът от стъпките му по мокрия тротоар се приглушаваше от нападалите влажни листа.

Саломе го посрещна с топла прегръдка. Косата ѝ се развя около врата ѝ, когато го притисна към себе си. Уханието в апартамента веднага го пренесе в Чили: мирис на евкалипт и дива мента, смесен с аромата на десерта с марципан в кухнята, който беше изяла наполовина.

— Благодаря ти, че дойде толкова бързо — каза тя и го покани жест да седне.

— Разбира се, че ще дойда.

Донесе му чаша чай и разгъна писмото, докато той се настаняваше на дивана. После му го подаде.

— Искам да прочетеш това.

Той пое изненадан листа. Не каза нищо, а присви очи и прочете внимателно всяка дума.

След няколко минути остави писмото на масичката.

— Какво ще правиш, Саломе? — попита я внимателно.

— Още не съм сигурна — поклати глава тя.

Октавио замълча. Обгърна керамичната чаена чаша с пръстите си, за да ги стопли.

— Мина толкова време. Чувствам се достатъчно силна, за да свидетелствам, но се тревожа да не разкрия неща, които може да разстроят децата. — За миг се поколеба, сетне добави: — Не искам да разстроя и теб.

Той се трогна, че тя се тревожи за чувствата му.

— Саломе, не се безпокой за мен. Ако искаш да свидетелстваш, ще те подкрепя напълно. Бог ми е свидетел колко много искам да видя как онзи негодник отговаря за престъпленията си.

Тя се усмихна и погледна към свитите в скута ѝ пръсти.

— Що се отнася до децата — продължи меко той, — бих им обяснил за писмото и бих ги попитал. Но те вече са големи и съм сигурен, че ще предпочетат да го направя, ако желаш.

— Да, знам, Октавио. — Тя подвиг крака под тялото си. — Но дали наистина искам да възкреся онези стари спомени? Прекарах толкова години, опитвайки се да ги заровя. Да продължа живота си, да забравя страданията от миналото.

Щам чу думата „страдания“, Октавио не се сдържа и примигна.

— Каквото и да решиш, знай, че ние с децата ще те подкрепим безусловно.

Тя се усмихна, прибра черните къдрици, които падаха върху лицето ѝ, и откри все още изящните скули и блестящите кафяви очи, станали по-въздействащи с възрастта.

— Знам какво *трябва* да направя — каза тихо. — Но е ужасно трудно след толкова години да отворя отново тази страница от живота си.

Октавио кимна, а лицето му над облака от пара се изпълни с още по-голяма нежност.

— Да, освен това си давам сметка, че има хиляди други, които вече не са живи, за да свидетелстват. Така че е редно да го направя не за да получа възмездие за преживяното от мен самата, а по-скоро в памет на онези, които вече не могат да говорят. Мисля, че това е смелата постъпка в случая.

Тя се вгледа в лицето на Октавио и се зачуди какво ли изпитва сега, когато е толкова откровена с него. Саломе винаги бе избягвала да говори за случилото се в Чили, но сега, след като беше минало толкова много време и след като от години живееше сама, съзнаваше, че има болка, от която човек не може да се спаси. И изпитваше нужда да обсъди писмото с някого. Беше щастлива, че може да разчита на Октавио. Той дори не мигна, когато му даде писмото, а сега, докато му говореше за чувствата си, виждаше, че попива всяка нейна дума.

— От друга страна, Октавио, се страхувам. Не знам какво може да се случи, когато отново изживея изтезанията си и опиша всички

подробности от случилото се. Изминала съм дълъг път, дали целият този прогрес няма да се изпари, когато се наложи да възстановя в главата си преживения ужас?

— Не мога да ти отговоря, Саломе. Не знам. — Лицето му беше спокойно, сякаш беше чакал почти двайсет години жена му да бъде толкова откровена с него. — Знам обаче, че притежаваш огромна сила и ако това е важно за теб, трябва да го направиш.

— Мисля, че си прав, но преди да изпратя отговора си, трябва да го обсъдя и с децата. — Тя взе писмото от масичката за кафе и го потупа леко с върховете на пръстите си.

— Мисля, че идеята е добра.

— Поканих ги в петък на вечеря. — Очите ѝ се насочиха към тракация прозорец. — Трябва и ти да дойдеш.

Октавио отново се напрегна.

— Да. Да. Разбира се, ще дойда. Ако наистина го искаш.

— Абсолютно. — Докато Саломе говореше, лицето ѝ му се стори по-младо, сякаш вече не ѝ се налагаше да носи булото на сила и стоицизъм, което беше виждал прекалено често през годините. — Ела към осем часа, ако ти е удобно. Ще направя царевични пирожки и миди.

Октавио се усмихна при спомена как домът им в Чили бе изпълнен с уханията на вкусните ястия, които бившата му жена готвеше.

— Очаквам ги с нетърпение. — После се изправи, занесе чашата си в кухненската мивка и облече палтото си. — Най-добре да тръгвам, стана късно. — Хвърли бърз поглед на часовника си. Бяха минали два часа, приближаваше единайсет.

— Значи до петък, нали? — извика му Саломе, както си седеше сгушена на дивана.

— До петък, да, разбира се. Ще донеса вино.

Докато отваряше вратата на апартамента, забеляза на стената един от старите си филмови плакати и му хрумна, че докато жена му се бореше да забрави миналото, той беше прекарал твърде дълго време в опити да си го върне. Бяха отлетели повече от двайсет и три години, откакто си беше тръгнал от същия този апартамент, а почти всеки ден оттогава се проклинаше безмълвно, че го е направил. Не беше минал и ден, без да съжалява за това.

LXVIII.

*Вестерос, Швеция
ноември 1998-а*

В петък Саломе каза на децата за писмото, с което я канеха да свидетелства, и ги попита дали според тях трябва да отиде.

— Мисля, че е редно да го направя... съдът се нуждае от доказателства, моите показания биха помогнали, ако започне съдебен процес срещу него. Но не искам да ви разстройвам.

— Трябва да отидеш, мамо — настоя Бланка. — Това е твой дълг. Исабел се съгласи със сестра си.

— Абсолютно, мамо. Трябва да отидеш, без никакво съмнение. Много ще се гордеем с теб.

Рафаел обаче не каза нищо. Саломе го наблюдаваше с тъгълчето на окото си: приведен на стола, с напрегнато изражение и присвити очи, сякаш изпитваше непоносима болка.

Тя отиде тихо при него и прекара пръсти през косата му.

— Какво има? — попита го загрижено. — Нещо не е наред ли?

Рафаел искаше да каже на майка си: „Те не си спомнят. Те не си спомнят на какво приличаше, когато те върнаха. Разядена плът. Отворена рана с лилава кожа“. Ала вместо това рече:

— Просто се тревожа, мамо. Не искам да изровиш нещо, което отново ще ти причини болка.

Тя се усмихна на сина си. Дори след всички тези години той още се опитваше да я предпази.

— Ще го дообмисля през уикенда и ще взема окончателно решение — каза тя. — Сега просто искам да прекарам една приятна вечер, да се насладя на това, че семейството ми е с мен. — Лекичко стисна рамото му и се изправи.

— Хайде да отворим бутилка вино! — извика на Октавио. — Бланка, пусни Пиацола на грамофона!

Дъщеря ѝ постави игличката върху старата винилова плоча и музиката изпълни стаята.

Саломе прие поканата на Октавио за танц и двамата се завъртяха в танго из стаята. Танцуваха сякаш със слети крака.

— Четири крака, едно тяло — каза тя и се засмя. Червената рокля се развяваше около коленете ѝ. Мургавите ѝ ръце сякаш сами се протягаха и въртяха, докато Октавио я водеше.

LXIX.

*Вестерос, Швеция
ноември 1998-а*

Апартаментът все още не беше разтребен след партито. Саломе не беше измила чиниите и чашите, тъй като останаха да си говорят до късно през нощта.

Тя отиде в тясната кухня и напълни чайника с вода, за да направи чай.

Погледна през прозореца и забеляза меката сива светлина, която се стелеше над покривите. Дните ставаха все по-къси и Саломе копнееше за пролетта. Студените скандинавски зими никак не ѝ понасяха и когато я налягаше твърде силна меланхолия, си мислеше за това как на другия край на света, в Чили, е почти лято.

Сега обаче Саломе осъзна, че каквото и да се случеше, независимо дали Пиночет щеше да бъде съден за действията си, или не, тя не можеше да се върне в родината си. Децата ѝ бяха намерили партньорите си в Швеция и щяха да изградят семействата си тук. Родителите ѝ бяха мъртви и освен спомените там вече не ѝ беше останало нищо. След всички тези години Саломе най-после се беше примирила с перспективата да остане в Швеция до края на живота си.

Освен това беше свикнала да живее сама. Беше свикнала със звука на собственото си дишане и движенията на ръцете си, когато обхождаха рафтовете и докосваха предметите от колекциите. Независимо от всичко през последните няколко години Октавио ѝ липсваше все повече и повече, макар да не беше съвсем сигурна защо. Може би беше свързано с началото на старостта и това, че виждаше децата си пораснали и всяко от тях — открило любовта. Но през това време Октавио ѝ беше останал добър приятел, човек, който — осъзнаваше го с благодарност — отказваше просто да се изниже от живота ѝ. И понякога Саломе се изненадваше от възродените си чувства към него. Дори се случваше късно нощем да си мисли за него със същия плам, с който копнееше за любимия си като ученичка.

Изпразни буркана с миди във ваната, за да си представи, че се къпе в морето, и си пусна стара плоча.

Водата миришеше на сол и пясък. Тя вдигна косата си на кок и потопи тяло във водата, като внимаваше да не се пореже на някоя мида. Затвори очи и се замисли за Чили. Представи си безкрайните плажове на Виня дел Мар. Представи си градината на розовата къща и си спомни как с Октавио се любеха под авокадовото дърво, когато прислужницата беше излязла, а децата бяха на училище.

От години не си беше позволявала да изживее отново онези хубави времена. Ала много спомени, заключени в нея, ѝ носеха радост. Сега просто трябваше да ги извика и да ги изживее отново.

В осем без петнайсет излезе от ваната. Дългото киснене във водата бе пробудило чувствеността ѝ и тя неочаквано се улови, че се върти около тоалетката си. Напръска се с вода, в която бяха накиснати цветчета от гардения. Очерта очите си със стар черен молив и сложи руж на бузите и устните си. Сякаш отново бе онази нервна и превъзбудена ученичка, която се подготвя за любовна среща под звездите. Макар че всъщност очакваше да прекара нощта сама.

Изненада се, когато чу звънеца на вратата. Бързо се уви в халат и отиде да види кой я търси.

— Кой е? — попита, докато махаше резето.

— Аз съм, Саломе.

Щом отвори вратата, видя Октавио с голям букет от диви цветя.

— Искам да дойда с теб, Саломе! — изрече бързо той.

— Какво? — смая се Саломе. После поклати глава. — Влез. — Покани го с жест. Пое цветята от ръцете му и го насочи към дивана.

След като сложи цветята в кана със студена вода, отиде в спалнята и облече пуловер и панталон. Разбуха косата си и провери грима в огледалото.

Октавио седеше на ръба на дивана, подпрял длани на коленете.

— Обмислих го внимателно, Саломе. Искам да дойда с теб в Англия. — Той заекна леко. — Искам да бъда до теб. Искам да чуя как разказваш историята си.

Тя го погледна изненадана.

— Октавио, не е необходимо. — Инстинктивно се възпротиви на предложението. — Познаваш ме, ще се справя.

— Тук не става въпрос за необходимост — каза той, без да сваля очи от нея. Само преди секунди обходи с поглед предметите, разпилени из апартамента. Парчета счупено стъкло, пукнати порцеланови фигурки с иначе съвършени черти. Порази го мисълта, че между Саломе и колекциите ѝ няма почти никаква разлика. Беше счупена и поправена и тъй като белезите ѝ никога нямаше да изчезнат, се беше обградила с вещи, които също като нея бяха повредени, ала запазили красотата си. Чувстваше, че сега я обича повече от всякога. Защото беше победила белезите. Беше се помирила с миналото си.

Искаше му се да намери стихотворение, което би могъл да ѝ изрецитира, за да ѝ каже простичко и ясно какво чувства. Но си даваше сметка, че бяха стигнали до момент от живота си, в който поезията, изкуството, красотата имаха други измерения.

Така че ѝ каза онова, което дълги години беше таил в сърцето си, но никога не беше успял да изрече.

— Египтянке... — Гласът му потрепери. — Моля те, позволи ми сега да се погрижа за теб така, както трябваше да го направя преди двайсет и пет години.

Очите на Саломе грейнаха от облекчение и радост, защото беше чакала цяла вечност да чуе тези думи от него.

Октавио нямаше вече глас дори да прошепне нещо, така че изрече беззвучно: *Обичам те.*

Саломе Ерера погледна бившия си съпруг със същите влажни очи, с които се беше взряла в него вечерта, когато беше разпръснал портокали в краката ѝ и я беше целунал за пръв път под обсипаното със звезди небе. Усети как треперещите ѝ пръсти се протегнаха към неговите над маншета на памучната му риза.

И направи това, за което мечтаеше от толкова години. Хвана го за ръка.

БЛАГОДАРНОСТИ

Тази книга нямаше да стане факт без помощта и напътствията на много хора. Първо, искам да благодаря на моето шведско семейство за вдъхновението и безрезервната подкрепа за този роман.

На моя съпруг, който винаги е първият ми и най-критичен читател — благодаря ти за подкрепата и силата. При всеки роман си до мен и ме окуражаваш. Нямаше да успея да завърша този роман без тебе.

На моите читатели Антъни Къри, Луиза Ермелино, Ники Кокланарис, Шейна Лори, Сара Шаол и моето семейство — благодаря ви за безценните коментари и неуморния труд. Специални благодарности за Розалин Шаол и Улрике Остермайер, които редактираха първите варианти на романа и ми помогнаха да го подобра.

На моя агент, Сали Уолфърд-Джиранд — благодаря ти за всеотдайността и неуморните усилия.

И накрая — на моя редактор, Малейка Адеро — благодаря ти за чувствителния поглед, любовта към езика, страстта и подкрепата.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.